

LEHTIPAJA

- TYÖMIEN 1928
- TYÖMIEN 1927
- TYÖMIEN 1926
- TYÖMIEN 1925
- TYÖMIEN 1924
- TYÖMIEN 1923
- TYÖMIEN 1922
- TYÖMIEN 1921
- TYÖMIEN 1920
- TYÖMIEN 1919
- TYÖMIEN 1918
- TYÖMIEN 1917
- TYÖMIEN 1916
- TYÖMIEN 1915
- TYÖMIEN 1914
- TYÖMIEN 1913
- TYÖMIEN 1912
- TYÖMIEN 1911
- TYÖMIEN 1910
- TYÖMIEN 1909
- TYÖMIEN 1908
- TYÖMIEN 1907
- TYÖMIEN 1906
- TYÖMIEN 1905
- TYÖMIEN 1904
- TYÖMIEN 1903

TYÖMIEHEN
NELJÄNNEK-
VUOSISATA-
JULKAISU

Tyomies Societyn johtokunta 1927. Mainittu johtokunta päätti toimituttaa tämän alpumin. Takarivi vas. oikealle: Eskel Ronn, A. Kotikangas, Ivar Wiita, John Tarkiainen, Paul Voimala; eturivi: Axel A. Kantola, johtokunnan kirjuri, Hj. Davidson, Hilarius Lepistö ja Edwin Rasi, johtokunnan puheenjohtaja.

Alakuva: Tyomies Societyn vuosikokous toukok. 5—6 p. 1928

TYÖMIEHEN
NELJÄNNES-
VUOSISATA-
JULKAISU

LEHTIPAJA

Tyomies Society
Superior, Wisconsin 1928

Printed in U. S. A.
Tyomies Print.

§ 1.

Johtokunta monipuolisen keskustelun
kautta päätti ruveta Karvan aiottua Suoma-
laisten työväen luokan äänenkannattajaksi eli
Sanomalehteä ulos antamaan⁽²⁾ jällen kokous
yksi mielisesti antaa nimeksi Amerikan
Suomalainen Työmies.

§ 2.

Lehden ohjelma tulee olemaan ja noudatta-
maan Kansainvälisten Työväenliikkeiden
pyhiä periaatteita.

§ 3.

Molka saaren ruhtia tulee Lehti
kannattamaan Sosial Demokraattista
kuuntua.

§ 4.

Lehden ohjelma on päätetty antaa
ensin ruhtia ajalla.

Sivu Työmiehen johtokunnan pöytäkirjasta kirjoitettu heinäk. 8 p. 1903
Worcesterissa, Mass. Puheenjohtajana toimi Antti Tarmo, kirjuriina Anton
Jäntti. Näytenumero ilmestyi heinäk. 20 p.

Opettaja, johtaja sekä taistelija

Kalle Rissanen,
Työmiehen apuhoitaja

Edessäni on pieni vihko. Kanteen on omistaja vankoin kirjaimin piirtänyt nimensä: Anton Jäntti, Worcester, Mass. Vihko on täytetty vuonna 1903, kesällä. Parilla alkulehdellä on englanninkielen harjoituksia. Opettaja on korjaillut lauseita, muuttanut nimisanaa, korjannut monikon yksiköksi.

Mitäs muuta Anton Jäntillä on ollut vihkoonsa pantavana?

Kielikoulu on jätetty kesken, monikot ja yksiköt sikseen.

Sen sijaan on Anton Jäntti täyttänyt loppuosan Työmies Kustannusyhtiön yleisten kokousten ja johtokunnan kokousten pöytäkirjoilla.

Tuon lyijykynällä kirjoitetun pöytäkirjan sivulla kolme on kaksi pykälää, jotka kuuluvat:

“Johtokunta monipuolisen keskustelun kautta päätti ruveta kauvan aiottua suomalaista työväenluokan äänenkannattajaksi eli sanomalehteä ulosantamaan, jolle kokous yksimielisesti antaa nimeksi Amerikan Suomalainen Työmies.

Pyk. 2.

Lehden ohjelma tulee olemaan ja noudattamaan (alleviivaus alkuperäinen) Kansainvälisten Työväenliikkeiden pyhiä periaatteita.”

Sitten seuraa kokous kokousta. Pohditaan palkkoja, työvoiman käyttöä. Johtokunnan yhteisellä takauksella saadaan sadan dollarin laina. Latojan palkasta, joka on 12 dollaria viikko, pidätetään parempien raha-asioiden toivossa kaksi dollaria viikossa — “rästiin.” Koko tuo pienten ja suurten huolten kirjava sarja kiittää ohjelmakuvien. Näin rakennettiin tätä lehteä tasan 25 vuotta sitten ajamaan Kansainvälisten Työväenliikkeiden pyhiä periaatteita.

Mahdollisesti ei Anton Jäntti silloin aavistanut kuinka enteellisen lauseen hän vihkoseensa laitto.

Tänä vuonna, kun tuosta tapauksesta, lehden perustamisesta, on kulunut neljännesvuosisata, tuo lause on ikäänkuin kirkastunut, tullut selväksi miljoonille työläisille. Ollaanhan tänään lähempänä mää-

ränpäätä kuin ennen. Alkava, tietään tunnusteleva työväenliike, jonka kansainvälisyyskin oli melkein korulause, on muuttunut valtavaksi, järjestetyksi, määrätietoiseksi kymiksi, joka murtaa tieltään vanhan yhteiskunnan.

“Päätettiin lähettää tutkimaan.”

Anton Jäntin pöytäkirja kertoo edelleen, että lehden uusi toimittaja päätettiin lähettää tutkimaan tilannetta. Sillä vaikkapa kokous, jossa lehti lopullisesti päätetään antaa ulos “seuraavalla viikolla”, päättyykin toivorikkaaseen eläköön-huutoon, niin ei Worcesterin kokous sittenkään ollut täysin selvillä mitä tapahtui niissä Amerikan keskivaltioissa, joissa asuvien suomalaisten siirtolaisten rovoista piti kertyä hengenpitimet lehdelle.

Mies lähti.

Olisi kiintoisaa tänäänkin kuulla mitä hän palattuaan raportteerasi. Mahtoi tuo hieman herrahtava, mutta liukas mies nähdä yhtä ja toista, kuulla sitä ja tätä. Osasiko hän antaa pätevän yleiskuvan odottavalle johtokunnalle, sitä emme tiedä. Melkoisella kauhulla lie hän kertonut jotain seuraavaa:

Suomalaisia työläisiä oli kovissa töissä. Melkoisen neitseellisiä metsiä raikasivat suuryhtiöt, jotka nopeasti alkoivat liittyä trusteiksi. Kaivosteollisuus (hiili, kupari ja rauta) eli rajua valtauskautta. Pitkin sinne ja tänne Minnesotaan ja Michiganiin oli siirtynyt torppareita, mäkitupalaisia ja Etelä-Pohjanmaan pikkuisäntiä maanviljelijöiksi. Homestead-tarjoukset tuntuivat houkuttelevilta. Katkeamattomana vuona siirtyi Suomesta yhä uusia joukkoja keskivaltioiden työmaille. Kultaiseen länteen siirtyi osa, suurin osa jäi keskivaltioihin. Susijärvi, Alanko, Wäinö, Oulu, Onnela jäivät niminä kartoille, ikäänkuin tuon nuoruuden rajua iloa tunteneen työläisjoukon iskemänä. Niin, he hakivat Onnelaa!

Se oli ollut hurjaa, mutta hyväsydämistä joukkoa. Sen käsivarsien sitkeätä väsymättömyyttä ei kapitalisti voinut riittävästi ylistää. Sen iloa tehdä työtä ei voi kutsua muuksi kuin työhulluudeksi. Meluisana, hyväntahtoisena ja uusien olojen kirmaa käynnissään oli tuo joukko vallannut laajoja aloja Michiganissa ja Minnesotassa. Verrattomalla työllinnollään se oli tunkeutunut sydänmaihin, rakentanut rautateitä, kaatanut tukkeja, ilmaantunut sahoille, maineille; sen jäsenet kelpasivat.

Se oli luonut ympärilleen omituisen syöpäläisjoukon: papiston ja kapakoitsijat, joukon pikkuporvaristoa sekä huijareita. Sillä tuo joukko teki raskaan työnsä vastaananomatta, ryyppäsi päälle, kävi kirkossa selvittelemässä loppuhumalan; niin jakaantui vaivoin tienattu palkka papin ja kapakoitsijan välillä. Ja jos “jätkä” joskus, kun kaikki oli mennyt ja edessä matka kaivoksille tai kämpille, jos hän hajottikin olutpullon kapakoitsijan kalloon, niin siitä ei sen enempää; olihan kapakoitsija saanut runsaan korvauksen avokätseltä asiakkaaltaan.

Mutta tästä iloisesta, ehkäpä noin satakunta tuhatta käsittävästä joukosta käytiin ankaraa kamppailua, vaikka se joukko itseään ei sitä kai erin selvästi tajunnut. Huostassani on useita kirkollisten aineiden toimittamia kalentereita ja julkaisuja noilta ajoilta. Suomi-Synodi käy Kansalliskirkkokunnan kanssa ankaraa taistelua, joka ei suinkaan pohjaudu rituaaleihin, vaan on pohjalla nuo nuoruutensa kevättä viettävät työläiset ja heidän vetämisensä kirkon vaikutuksen alaiseksi. Suuria ja voimakkaita ovat nuo seurakunnat. Puhutaan tuhansistakin jäsenistä. Jokainen metsämies, joka kerran on saanut vetää rehdin unen kirkon kellarissa, on aamulla pistetty kirkonkirjoihin ja on sitä tietä jäsen. Sen, mitä kapakoitsijalta jää, pistää liiviinsä enemmän tai vähemmän raaka “pastori.”

Nämä kirkkokunnat käyvät todellakin melkein veristä sotaa keskenään työläisistä ja heidän kannatuksestaan. Vuoden 1904 “Kirkollinen Kalenteri” sisältää paljo tietoja häikäilemättömistä hyökkäyksistä, vastahyökkäyksistä ja juonista. Papit jakaantuvat eri seurakuntien kesken. Muutamat kirkot alkavat periä kirkollismaksuja — Suomen tapaan! Se vie jäseniä. Erehdys huomataan, mutta liian myöhään; toinen puoli on jo karannut!

Komeassa raportissa, jonka eräs toinen kalenteri (nimilehti on poissa) antaa oloista, käy selville seuraavaa: Michiganissa melkein kaikki työläiset ovat “jumalan lapsia”, seurakunnissa vallitsee vilkas elämä, tosin on “hieman juopottelua”, mutta “jumalankieltäjiä” ei ole varsin paljoa; yksistään Hancockissa puhutaan yli kahdesta tuhannesta seurakunnan jäsenestä! Raportin antaja vakuuttaa, että “Herran siunaus on runsahana langennut keskuuteemme, amen.”

Totta on, että — jos ei ota lukuun muutamia työväenyhdistyksiä, työläisainesten muodostamia raittiusseuroja sekä nuorisoseuroja, niin työväki ei ollut järjestynyttä. Kirkkoelämä muodosti seuraelämän. Se kirkko, joka voi antaa iloisemman ohjelman, voitti suosiokilpailussa. Eräs pastori kirjottaa varomattomasti vuoden 1904 Kirkolliseen Kalenteriin seuraavaa: “Näytelmät ja muut senkaltaiset hovit eivät suinkaan ole oikeata kristillisen hengen ravintoa.” Siitä päättelee metsäkämpiltä huvittelemaan tullut metsämies, että se on — vanhollista ja menee huveja järjestävän kirkkokunnan kekkereihin. Ahdas, synkän raskas on papillinen ilmakehä. Amerikalainen yhteiskunta, joka ainakin näennäisesti jättää kirkot yksityisyritteliäisyyden huostaan, tarjoaa sentään paljo muutakin. Nuo tylsät, raa’at kansanpapit vainoavat iloa ja elämää. Toiset taas teeskentelevät. Kamppailu työläisen omistamisesta saa melkein humoristisia muotoja. Mutta kaikki kirkkokunnat elävät tuon uuraan työläisen työstä ja anteliaisuudesta. Suotta ei ole “herran siunaus runsahana langennut päällemme.”

Se ajankohta, joka tässä on edessämme, muokkaa kuitenkin työväen mielialaa. Suurtyömaat pienine palkkoineen, mutta rajattomine ponnistelumahdollisuuksineen, vaikka ei ole paniikkiaikakaan, herättävät vastavaikutuksen. Työväki ei sittenkään elä tuossa uuden maail-

man hurmassa niin, ettei riisto, hirvittävän raskas työ, pitkät päivät ja kaikki elämän epävarmuus tee vastavaikutustaan. Raskaana lepää riistäjän käsi työläisten harteilla. Pieniä ja äkäisiä lakkoja siellä täällä, yhdistymisalotteita, kaivosmiesten harrastelua liittyä unioihin. Ingersollin kirjasia eräs virkeä yksilö levittää kymmenin tuhansin kappalein. Ne repivät. Jumalankieltäminen ja sosialismi sekaantuvat samoiksi käsityksiksi, joten moni pohjaltaan uskonnollinen työläinen tuntee kammaa ja vetääntyy loitommas. Raittiusseuroissa käydään kipeitä taisteluja työläisten ja pikkuporvarienvälillä. Osa niiden raittiusyhdistysten taloista muuttuu perustettavain työväenyhdistysten taloiksi. Luokkatietoisuus, vaikkapa vaistomaista, on ohjaajana noissa paikallistaisteluissa.

Työmies

alkaa ilmestyä tällaisessa ilmapiirissä ja työläisten ollessa tämänkaltaisessa vastaanottovireessä. Uudelle lehdelle oli työmaata riittävästi!

Uuden lehden ohjelmakirjotus on selvä. Lehti ajaa "kansainvälisen sosialidemokratian asiaa. Työväenkysymyksen selvittäminen on meidän rakkain tehtävämme. Tämän tärkeän yhteiskunnallisen kysymyksen ajamisessa tulemme noudattamaan *kansainvälisen työväenliikkeen horjumattomia periaatteita.*"

Eräs Michiganista, Kuparisaaarelta, lähetetty kirje näytenumerossa on työläisen käsialaa. Siinä lausutaan lehti tervetulleeksi. Luodaanpa erittäin hyvä taistelusuunnitelma. "Meidän on saatava omat rivimme vain taistelukuntoon . . . Silloin tulee armeijamme juhlaikulussa marssimaan joukosta joukkoon."

Omituisen vaikutuksen tekee saman kirjeenvaihtajan huomautus: "On lähetettävä tarkkasilmäiset vakoojat vihollisemme leirille, ottamaan selkoa sen jokaisesta liikkeestä . . ."

Terve vaisto on sanonut paljo tälle kirjottajalle.

Kun tarkastaa lehden esiintymistä noina alkuvuokoina, niin pääsee tarkastelija helposti perille mitä lehti ajoi. Se oli todellakin uskollinen pienoiskuva kansainvälisestä sosialidemokratiasta.

Socialidemokratian oppi-isät tuolta ajalta esiintyvät lehdessä. Marxin kirjoituksia yritetään selitellä. Engels-lainauksia viljellään ahkeraan. Lassallen kirjoituksista otteita. Lehti on enemmän ulkomaalainen kuin amerikalainen, jos tosin uutisosasto kertoo maassa käytävistä taisteluista. Kansankirjeet ovat työpaikkakirjeitä melkein suuremmissa määrässä kuin nykyisin. Lehti käy kireätä herätystaistelua. Taistellaan kapakoita, kirkkoja, työhullutusta, "toinen toisensa polkemista" ja arkoja vastaan. Rohkaistaan, perustellaan työväenyhdistyksiä. "Veljeys"-sana esiintyy vakavana ja velvoittavana. Ihmeen nopeasti vapautuu suuri työläisjoukko papiston holhouksesta. Raittiusseuroja muutetaan työväenyhdistyksiksi. Jonkinlainen hurmaava innostus vallitsee kaikkialla. Toveruustunne on lehden kirjeenvaihtajain jokaviikkoinen puheenaihe. Rivakalla tavalla yritetään uuden tulokkaan rahallista asemaa turvata. Osakkeita lehteen myydään yksityisille ja yhdistyksille.

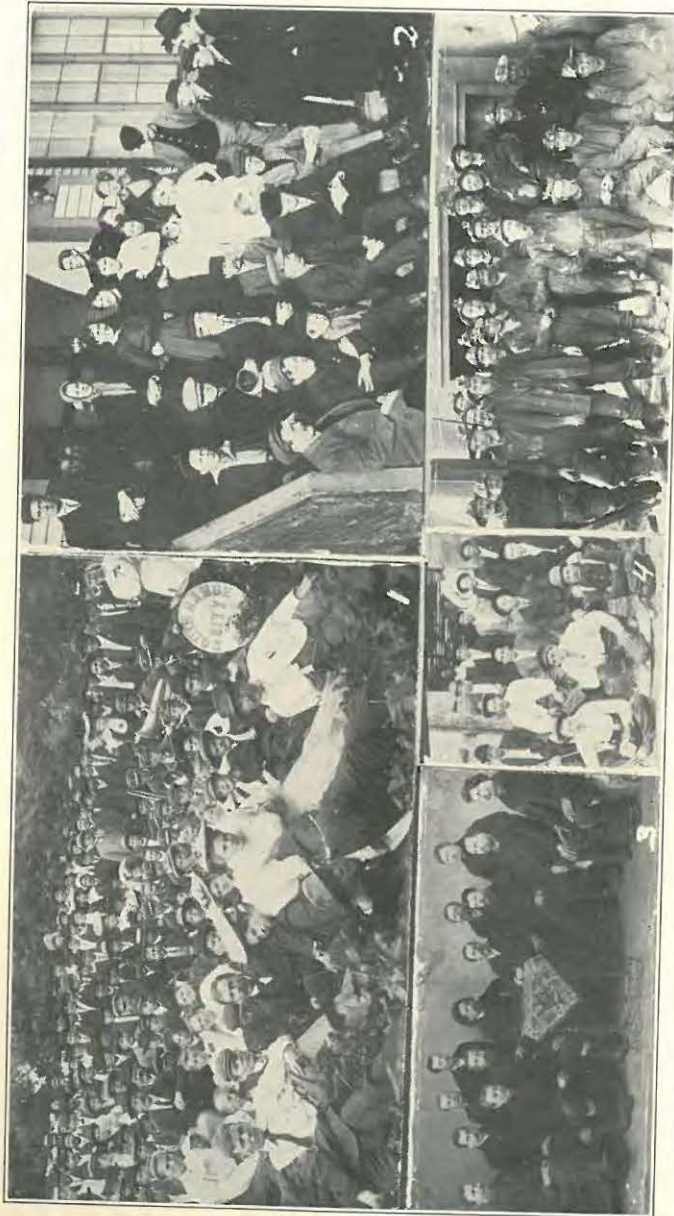
Työväki on hankkinut itselleen aseensa ja alkaa sitä nyt käyttää.

Ohjelma.

Socialidemokraattinen ohjelma oli kumouksellinen ohjelma sinä aikana. Sitäpä suurempi syy on hieman tarkistaa (koskapa myöhempiä lehdessä sekä suomalaisen työväen keskuudessa tapahtuneita hajaannuksia siten paremmin ymmärtää) tätä ohjelmaa ja miten sitä toteutettiin. Tietysti ei yksityiskohdin voi sellaiseen selosteluun ryhtyä. Mutta tuon ohjelman ääriiviivoja kannattaa tarkastaa.

Koko tuo ohjelma nimittäin ei käytännössä tähtää vallankumoukseen, vaan luodaan parannusohjelma. Sehän on koko socialidemokraattisen ajanjakson suuri virhe. Tosin kumous esiintyy teoreettisena opetuksena, mutta *ei valmistumisena* kumoukseen. Kumous tapahtuu sitten myöhemmin "kehityksen tietä, kun kapitalismi kypsyy siihen." Niinpä ohjelma voi sisältää tulenpalavia vaatimuksia työpäivän suhteen, terveydenhoitoon, kansanvaltaan, vanhuudeneläkkeeseen, naisten äänioikeuteen ja lastensuojelukseen nähden. Tavattomalla huolella kerää ohjelma kaikkia yhteiskunnan vikoja suosittaen parannuksia, osittain vikojen kokonaan poistamista, osittain lieventämistä, mutta huomatta taistelua näitten vaatimusten pohjalla. Erikoinen huomattavan painon saa kansanvaltaisuusasia. Täydellinen, laaja kansanvalta on ihanne, johon täytyy pyrkiä luokkayhteiskunnassamme, selittää tuo ohjelma. Kaikki toiminta täytyy olla rehellistä, julkista ja kaikille nähtävää. Käsitys porvarillisen demokratian todellisesta olemuksesta puuttuu. Rehellinen työläinen, joka näkee kaikkialla petosta, salaista diplomatiata ja vehkeilyä, kammoo niitä ja kasvaa tuohon julkisuusohjelmaan.

Valtio, jos pysymme tuon ohjelmaselityksen pääpuitteissa, on laitos, johon täytyy toisinaan vaikuttaa varoituksilla, lakkouhalla, vaaleilla ja edustuksella. Kun riittävä määrä, enemmistö työläisten edustajia tulee valituksi parlamenttiin, niin silloin alkaa "socialismin rauhallinen toteuttaminen, jossa tosin voi sattua yhteentörmäyksiäkin, mutta jotka menehtyvät, valta kun on työläisten käsissä", selittää eräs artikkeli noilta vuosilta. Mutta, jatkaa selittäjä vakaasti, vielä ei ollakaan kehitytty socialismia vastaanottamaan. Koko työväenluokan täytyy herätä tietoisuuteen olemassaolostaan. Työväenluokan täytyy tulla socialidemokraattiseksi ja liittyä puolueeseen. Vasta tällä jätti-läismäisen runkonsa painolla se voi vallata parlamentit, edustajalaitokset ja porvarillisen yhteiskunnan hallintapaikat, jonka jälkeen socialismin toteuttaminen käy laatuun. Nenät painuvat "Erfurtin ohjelmaan." Kautsky-kirjallisuus näkyy tuovan esille raikkaita väitteitä; rohkeasti esittää tämä yhteiskunnallisen vallankumouksen mahdollisuutta ja että kypsyyskausi ei ole mikään kaukainen asia. Venäjän kumousta pitää Kautsky lähtökohtana, joka Länsi-Euroopaakin tulee sysäämään eteenpäin. Voisipa sanoa, että kymmenen vuotta Työmiehen historiaa on jonkinlaista etsimisen kautta. "Socialismina" käy laatuun tarita sangen epäiltävääkin lukemista.

No. 1. Oitettu piknektistä, jonka paraatissa punalipun kantaja vangittiin, ei siis heinäk. 28 p. 1907 Hancockissa. Katsoja saattaa havaita kuvassa m. m. A. Rissanen, Laukin y. m. So. Rangella oli silloin suuri soitokuntakin!
 No. 2. Kerran, parikymmentä vuotta sitten, oli Brooketissa, So. Dak. näin suuri ss-osasto.
 No. 3. Matti Kurikan esikunta! Tämä karkijoukkue oli tuomassa kuuluisaa Soiritulaa Malkosaarelle. Matti itse on keskellä, hänen vieressään vas. on A. B. Mäkelä (Kaapro Jääskeläinen). Kaapron takana Hantula, joka kuvan meilte lähetti.
 No. 4. Urannurtajia Oulussa. Kuva otettu 1910 rakenteilla olevan Ilaalin edustalla. Tilaisuus oli ss-osaston kuukausikokous.
 No. 5. Joukko suom. mainareita Ishpemingissä käivoksen nostotaukolla 1910.

Varsin kohtalokasta osaa esittää näiden oppien painuminen tietoisuuteen lehden ja koko suomalaisen työväenliikkeen historiassa myöhemmin. Vastahan kysymys valtiosta tulee työläisille esille itseasiassa v. 1918 Venäjän vallankumouksen jälkeen. Kysymystä työväenluokan diktatuurista ei löydä käsiteltävän, ellei ota lukuun joitain kirjoituksia, joissa ohimennen (Kommunistisessa Manifestissa; lainaukset siitä) mainitaan tästä, mutta ei muussa kuin kaukaisessa mielessä ja asettamatta kysymystä oikein. Varsin kohtalokkaaksi näiden oppien juurtuminen muodostuu siitäkkin syystä, kun vuonna 1905, siis pari vuotta lehden perustamisen jälkeen,

Venäjän vallankumous

puhkeaa rajuna, esittäen sankaritekoja niin mainehikkaita, että katseet kääntyvät sinne. Ihailua, melkein pröystäilevää kipinöimistä "sosialidemokratian suunnattomasta voimasta vainotussa Venäjänmaassa" esittää lehtikin, jossa "puolue on pienilukuinen vainojen takia, mutta se tulee epäilemättä kasvamaan" (huomaa: sosdem. ohjelma puolueen luonnista on siinä kuinka suurilukuinen on puolue, ei siinä, kuinka itsekuria tunteva, joustava ja "yhdeksi kappaleeksi valettu" sen pitäisi olla; ennenkaikkea salaliittolaisjärjestö maassa, jossa sillä ei ole tilaisuutta olla täysin julkinen).

Mutta Venäjän vallankumous 1905 toi arvaamattoman innostuksen kauden tullessaan. Yhdistyksiä syntyy. Suurlakko Suomessa jännittää mieliä äärimäisyyksiin. Yhdistysten jäsenmäärä kasvaa, kolminelikertaistuu muutamissa viikoissa. Lehti elää herkuttelukauttaan uutisten suhteen. "Ryssän Niku vapisee", "Niku saa maistaa", "Niku Verinen" epäilemättä saavat otsikkoinakin mielihyvää osakseen kaikissa suomalaisissa. (Selvä merkki siitä, että Suomen työläisten kumousliike ei ollut vielä tarkotettu kapitalismia vastaan, vaan yksinvaltiutta vastaan).

Kumousyritys antaa muutakin. Se antaa hyvää henkilökohtaista lisää Amerikan suomalaisten yhdistyksiin. Siirtolaiset tuovat terveisiä kumouksen kynnykseltä. Onhan Suomi nyt kansanvaltainen maa! Niku on tosin vallassa, mutta . . .

Tämä verenlisäys on tärkeä. Sillä nyt saapuu tähän maahan aika määrä tehtaalaisainestakin, Suomessa jo puolueessa toiminutta sekä sellaisiakin, jotka joutuivat pakenemaan (Viaporin kapina) ja lisäksi toimintaan perehtynyttä kumouksellista joukkoa.

Lehden lukijakunta lisääntyy, suuria paikallisyhdistyksiä syntyy, liittoja, federatsiooni. Syntyy melkein kuin elämänilon vimmassa joukko palatsimaisia työväentaloja; niiden luku saattaa jo vuoteen 1910 olla sadoissa. Kulttuuriharrastuksia, urheilua, musiikkia, näytelmiä! Elinvoimaiset yhdistykset tempaavat mukaansa kaikki. Seulomatta tulee jäsenistöä. Eletään nousun ihanaa varhaiskevättä. Mainiosti sopii suurten ss-osastojen muoto sosialistipuolueelle. Tosin puolue ja sen suomalaiset osastot eivät niin suuria toisistaan tiedä, mutta yhdessä kuitenkin ollaan. Innolla tehdään agitatsioonityötä

muunkielisen väestön keskuudessa. Työmies on kaiken toiminnan keskeinen elämänlähde. Sitä rakastetaan ja pelätään.

Tuota kasvua kestää kymmenen vuotta.

Lehti on jo aikaisiin muutettu kaivosteollisuuden keskukseen, Hancockiin. Siinä on ympärillä voimakas suomalainen asujamisto. Minnesota asettuu lehden taakse kuin yhtenä miehenä.

Vuosi 1914.

Romahdusvuosi. Rakennus horjui. Ensin Kuparisaaren suuri ja sitkeä lakko, joka muistuttaa suurta kumouksen esitaistelua. Verinen se on, hirvittävän verinen. Eräänä sunnuntaina tapetaan 85 lasta Calumetissa. Sotilaskomento ottaa Kuparisaaren huostaansa. Urheasti taistelee tuo ulkolainen työväki kuparitrustia vastaan. Vain kappale kappaleelta antaa se varustuksiaan viholliselle.

Sitkeä taistelu hävitään. Häviön tuloksena vainoa. Osa työläisistä pakenee maalle, osa teollisuuspesiin. Suomalainen pikkuporvaristo muodostaa mustia kaarteja. Pieksäjäisiä, uhkailuja, pikkuporvariston kukkoilua. Porvaristo vainoaa, vangituttaa, perustaa liittoja työväkeä vastaan.

Vuosi 1914 on tärkeä ei ainoastaan lehden, vaan koko suomalaisen työväenliikkeen historiassa. Elämme siitä jo niin loitolla, että on syytä yrittää tehdä tasapuolinen erittely edes sen pääkysymyksistä. Tämän kirjottaja oli siinä onnellisessa asemassa, että voi tarkkailla hajaannuksen menoa Canadasta. Tämä tavallaan suo hieman paremman tarkkailutilanteen. Taistelusta täytyy ottaa oppia. Olisi tuskallista ajatella, että kuohukauden riittämätön teoreettinen kasvatus, enemmän tai vähemmän varomaton kielenkäyttö tai kiihkkeyden luoma katkeruus edelleen aukoi siinä haavoja, joiden arpeutumista, myönnettäköön se ilolla, kumpikin puoli yritti kiirehtää. Teen tämän pienen erittelyn ylimalkaisessa mielessä, välttämättä yksilöiden esille vetämistä, mutta kuitenkin niin, että mielestäni asialliset riitakohdat tulevat esille. En yritä esiintyä tuomarina. Katselen asiaa toimitsijana, joka omaksuu leninismän. Mainittu aika tarjoaa niin paljo kiintoisaa aihetta, että olisi väärin jättää pieni tutkiminen toimittamatta vain syystä, että vuoden 1914 tapaukset ovat vieläkin eräessä mielessä vaikuttamassa. Uskon varmasti, että kummankin puolen vilpitiön tarkoitus oli kehittää sellaisia taistelumuotoja, jotka nopeammin veisivät tuloksiin taisteluissa kapitalismia vastaan. Jos rajottuu tutkimaan kummankin puolen julistuksia, niin niistä ei saa muuta käsitystä kuin että tällainen vilpitiön tarkoitus kannusti kumpaakin. Kiista keinoista tuon päämaalin saavuttamiseksi ei voinut tullakaan vaillinaisen marxilaisuuden tuntemisen huomioonottaen tyhjentyvästi pohdituksi.

Tämän yhteydessä tulkoon huomautetuksi, että katselemme asioita mieluummin lehden esiintymisen kannalta, koska tähän teokseen tulee Suomalaista Järjestöä koskeva täydellisempi selostus.

Kysymys riidasta vuonna 1914 pohjautuu uniokysymykseen.

Tarkintaan analyysi ei voisi muuta pohjasyitä löytää. Toinen ryhmä katsoo A. F. L:n mädäksi ja toivottomaksi. Tilalle on siis saatava taisteluhenkkinen unio. Toinen ryhmä arvelee samoin, mutta esittää, että eikö sittenkin A. F. L:n sisällä työskentely, koska joukot ovat siellä, olisi edullisempaa. Virhe syntyy, kun jälkimäinen ryhmä ei näy erikoisesti innostuvan tuohon sisäiseen valistustyöhön. Samoin ei voi sanoa Sosialistipuolueen yleensäkin menneen julistuksia pitemmälle tässä valistustyössään. Toinen ryhmä taas ajautuu ajamaan kaksoisunionismia, huolimatta siitä, että senkin riveissä sai edellinen väite tilaa. Seuraukset ovat turmiolliset sille itselleen. Se ei pysty järjestämään huomattavampia joukkoja alueilla, joissa ei ole A. F. L:ia, eikä taas pyrikään voittamaan puolelleen A. F. L:nkaan joukkoja. A. F. L:n taantumus ei miellytä suomalaisia työläisiä. Varsinkin kulkeva ja kovantyöntekijä näkee siinä toivontonta taantumuksellisuutta. Hibbingin suom. järjestön kokous hyväksyy I. W. W:n, Hancockin kokous peruuttaa tuon. Kuparisaaren menetetty lakko synnyttää katkeruutta. Nyt ilmaantuu selvästi kaksi suuntaa: radikaalinen, joka hyväksyy I. W. W:n luokkataistelupohjaisen unionismin, ss-järjestöläinen, joka selittää työn vanhoissa unioissa olevan tuottavaa syystä, että siellä on varsinainen amerikalainen työväki. Lehti joutuu nyt taistelutantereeksi. Radikaalinen ryhmä arvostelee ankarasti sosialistipuoluetta. Sen arvostelu on pääasiassa oikea. Työväenopisto ottaa taisteluun osaa radikaalisen siiven suosijana. Joukko mitä virkeintä agitaattoriainesta valmistuu siellä vuosittain.

Jos katselee juuri tätä ajankohtaa, lehteä vuosilta 1914—15, niin kaikki se, mikä oli hakenut purkautumistietä jo niin kauan kuin vuodesta 1907, pääsee purkautumaan, jopa voimalla sellaisella, että tänäänkin melkein ihmetyttää energian määrä, joka silloin tuhlantui.

Tämän kirjottaja yrittää eritellä kummankin ryhmän sellaisena kuin Työmiehen artikkelit tuolta ajalta edellyttävät.

Radikaalinen ryhmä

(käytän selvyuden vuoksi tuota nimitystä) osotti alussa kannattavansa sosialistipuoluetta, mutta arvosteli sitä. Varsinkin puolueen kunnallispoliittinen ohjelma osottausi jo hyvin varhain pikkuporvarilliseksi. Radikaalisen ryhmän arvostelu ei ollut läheskään niin terävää kuin mitä on esim. kommunistien arvostelu nykyisin samaan nähden. Mutta radikaalinen ryhmä halusi kuljettaa nuoren elinvoimansa amerikalaiseen luokkataisteluun, ja vaikkapa se I. W. W:tä suosivana tunnustikin sen hyvät puolet, ei se sittenkään hyljännyt valtiollista toimintaa, vaan pyrki siihen sosialistipuolueen kautta, kuitenkin niin, että sen osottama arvostelu otettaisiin huomioon. Industrialistinen unionismi täydentää sosialistipuoluetta, on sen valtiollinen tulkki, sellainen on radikaalien selitys. Tärkeintä on panna merkille, että syndikalismi pikkuporvarillisena tuomitaan. Puhutaan

ASIAMIES PAUL LAINE. MINNESOTAN SIITERI METÄÄ

KALEVALAN TRACTOR KLUPIN SAHAMYLLY
KETTLE RIVERISSÄ, MINNESOTA. 1922.

JÄIÖENLÄHTÖ KATTILAJOEESTA HUHTIKUULLA
1922, KETTLE RIVER, MINN.

Suomalaisten asutuksilta.

suorasta toiminnasta. Lopullinen kumous yhteiskunnassa voi tapahtua suurlakon kautta, ja kun m. m. sotaväki käy industrialistiseksi, niin se liittyy työläisiin! Kun suom. työläiset ovat liikkuvaa työväkeä, niin selitettiin, että juuri niissä on kumouksen perustava voima. Väheksyttiin ammattitaidon merkitystä, melkoisen alussa hyljättiin farmari kokonaan. Omituista on, että valtiokysymys oli sittenkin syvemmin käsitetty. Köyhälistön diktatuurikysymystäkin käsiteltiin, jos kohta sitä ei ymmärretty kunnollisesti. Kysymystä ei osattu marxilaisesti asettaa, enempää kuin kysymystä puolueesta. Jos sanoisi ylimalkaisesti, niin nyt, toistakymmenen vuoden kuluttua, näkee kuinka radikaalisen ryhmän se aines, joka ei ollut liikkeellä muusta kuin syystä, että saisi tehostettua luokkataistelua, yrittä löytää selvää taistelulinjaa.

Radikaalisen ryhmän suuri virhe oli siinä, kun se heti Työmiesten vuoden 1914 (ensimmäisen) yhtiökokouksen jälkeen pyrki eroon järjestöstä. Sensijaan, että se olisi "porannut" tiensä yhdistyksissä, opettanut ja agiteerannut, se erosi meluten hyväksyen aseita sellaisia, ettei niitä voi puolustaa. Mikä periaatteellinen valistustilanne olisi-kaan syntynyt, kun yhdistyksissä, joihin oli otettu jäseniä niin paljo kuin niitä pyrkikin, olisi ryhdytty, kummaltakin puolen, periaatteessa asiaa selventämään. Pidän tätä virheenä sitä suuremmalla syyllä, kun edessä oli selvästi nähtävänä mihin mokoma politiikka johtaa: työväen yhteisen rintaman hajaantumiseen ja voimattomuuteen. Kaikki tuo on näkyvissä nyt. Ja nykyisin korjataan erehdystä siten, että pyritään jälleen yhdistyksiin. Ne eivät ole puoluelaitoksia enempää kuin I. W. W. :nkään, joten ne muodostuvat alkeiskouluksi, joita ne itseasiassa ovat aina olleet. Mitä muuten taisteluihin itse yhdistyksissä tulee, niin kumpikin puoli lie antanut iskuja sen kuin on saanutkin.

SS-järjestöläinen ryhmä

puristuu yhä lujemmin sosialistipuolueeseen. Tämän ryhmän poliittinen tunnus on: on pysyttävä kiinni vallankumouksellisen kansainvälisen sosialidemokratian yhteydessä. Mutta väliin tulee tapauksia, jotka eivät edistä ryhmän pyrkimyksiä. Sotakysymyksessä on horjuvaisuutta ja pikkuporvarillista pasifismissä. Kunnallisojelmassa pikkuporvarillisuutta. Eräs sivutapaus ratkaisee ryhmien erkaantumisen toisistaan. Yhtiökokouksessa, joka pidetään 1914, osotetaan, että liikkeen johtokunta on "siirtänyt" 20,000 dollarin arvosta osakkeita Raivaajalle*). Niiden äänestysvoimaa ei käytetä, mutta niiden

*) Olen tutkinut tätä osakemyyntiasiaa liikkeen pöytäkirjasta, jossa se esiintyy. Toukok. 22 p. pidetyssä johtokunnan kokouksessa esiintyy juttu ensimmäisen ja ainoan keran. "Liikkeen vastuunalaiset virkailijat" esittävät siinä, että myytäisiin Raivaajalle tuo osakemäärä. Äänestyksellä asia ratkaistaan, enemmistö asettuen kauppa puolustamaan; kolme äänestää vastaan, joista yksi seuraavassa kokouksessa peruuntuu äänestyksestä. Kauppan olivat johtokunnan mieltä kysymättä järjestäneet V. S. Alanne, J. F. Syrjälä ja W. Boman. Syrjälä lie tehnyt sitä varten matkankin Hancockiin. Kauppa oli syntynyt syystä, kun varsinkin tov. Laukki oli aikaisemmin antanut tietää, että radikaalilla ryhmällä on 20,000 dollarin rahasto osakkeiden yhtäkkistä ostoa varten vuosikokouksen valtaamiseksi osakkeilla. Tulkoön mainituksi, että yhtiökokous heti alussa teki päätöksen, ettei noita Raivaajan "ostamia" osakkeita saa käyttää siinä kokouksessa. Eikä niitä käytetty enempää siinä kuin muissakaan kokouksissa. Mutta se ei tietysti estänyt tätä asiaa käyttämästä

moraalinen vaikutus on suorastaan hävittävä. Teko on jyrkästi tuomittava. Tavallinen rivimies näki tuossa "kaupassa" yrityksen asettaa osakepaperit joukkoja vastaan. Kysymys siitä kaupasta oli lisäksi niin "helppotajuinen", että sen avulla oli mainio tehdä agitatsioonia lehteä ja ss-järjestöläisiä vastaan. Kun lisää tähän "helppotajuisten" riitojen sarjaan Wm. Riston lähettämisen Työväenopiston asioille itävaltioihin, Negaaneen estetuomiojutun, toisaalta Järjestön tutkijakomitean työn kieltämisen Opistolla ja monia muita pienempiä persoonakysymyksiä, niin oli selvää, että järjestöllistä hajaantumista oli vaikea välttää. SS-järjestöläisten suuria virheitä tuossa taistelussa on myöskin eräs, josta ei lie usein mainittu. Syntyy nim. kysymys myöskin toimipaikoista. Ei tee hauskaa vaikutusta se, kun toimitsijat yrittävät erikoisesti linnottautua toimipaikkoihinsa. Mielialaa ei suinkaan tätä ryhmää kohtaan kohota juuri tuollainen, sillä sehän osottaa henkilökohtaista "leipätaistelua" liittyneen periaatteelliseen taisteluun. Vielä enemmän: tämä ryhmä joutui puolustamaan yleisen politiikkansa linjojen mukaan sellaisia aineksia, jotka sittemmin ovat osottautuneet selvästi kallistuvansa luopioiden matkaan (Syrjälä, Hahl, Boman, Hiltunen ja monet muut), jos kohta "hyvitystä" tulee toiselta puolen siinä, kun sillä on omat yksilönsä (Aku Rissanen y. m.).

Olen joskus lausunut tuosta hajaannuksesta, että se oli tarpeeton. Ja tänään kun katselee asiakirjoja ja ennenkaikkea Työmiestä sekä sittemmin syntynyttä "Sosialistia" noilta ajoilta, vakiintuu tuo käsitys. Todellisuudessa ei syntynyt periaatteellista keskustelua. Jakaantumisen kävi niin, ettei kumpikaan uudelleen punninnut kantaansa, arvostellut itseään. Itsearvostelun puute on nähtävänä kummassakin ryhmässä. Kumpikin on pakotettu puolustamaan edustavaan asemaan joutuneita virheineen päivineen. Kummankin taistelevan puolen lehdet avattiin surkeilemattomalle henkilökohtaiselle mustaamiselle. Taistelu sai muotoja, joka karkotti kummastakin ryhmästä rehelliä aineita suuret määrät. Tästä arvostelemattomuudesta johtuu, että radikaalisessa ryhmässä saa nopeasti yliotteen syndikalistinen suunta. Poliittinen osa eristyy, väistyy, alkaa lähennellä ss-järjestöläistä ryhmää, koskapa se, olkoon se sen kunniaksi lausuttu, omaa taistelussa saatua arvostelukykyyä ja elinvoimaa. Sabotaasiartikkelit, joita Työmieheen kirjotti tov. Laukki, hajottivat radikaalista ryhmää enemmän kuin mikään muu sisäinen aihe jo ennen varsinaista hajaantumista. Sabotaasia neuvottiin yksityiskohtia myöten (lyötävä nauvoja

mitä voimakkaimpana aseena S. S. Järjestöä ja lehteä vastaan. Kauppaa ei voi puolustaa edes sillä verukkeella, että toinenkin puoli oli varustautunut samallaiseen, sillä olisihan sekin voitu estää äänestämästä kokouksessa. Toisaalta ei radikaalisen ryhmän harkintakykyä osota se, kun se samallaisilla aseilla yritti saada teknillisen eli mekaanisen vallan kokouksessa luottamatta asiansa selvittämiseen, eli siis agitatsiooniin ja järjestäytymiseen. Olkoon tämän yhteydessä huomautettu, että vaikkapa kumpikin ryhmä opetti mitä laajinta "kansanvaltaa", niin siihen ei suurestikaan luotettu edes näin toisarvoisessa kokouksessa, vaan oli kumpikin ryhmä valmis mekaanisesti hankkimaan varojenkäytön avulla valtaa, joksi osakekauppa oli muodostus, s.t.s. kumpikin luotti rahalla saatavaan äänestysvoimaan enemmän kuin asiansa agiteeraamiseen. Kysymyksenalaisessa kokouksessa, pöytäkirjaan merkittyjen osakeomistuksien mukaan, ss-järjestöläisillä oli enemmistö ilman tuota Raivaajan kanssa tehtyä osakekauppaakin. Tuo kauppa on myöhemmin purkaantunut.

puuhun, santaa akseleihin, erikoisia viittauksia elintarvetyöläisille ruokien pilaamisen suhteen, neuvoja yksilöllisen väkivallan käytössä j. n. e.), kunnes McNamaran tunnustus tunnetussa pommijutussa antoi iskun suorastaan kasvoille estäen tämän agitatsioonin jatkamisen — onneksi kummallekin ryhmälle.

Muistutin jo alussa siitä, että Työmiehen varhaisemmissa numeroissa puhuttiin ylimalkaisesti "kansainvälisestä sosialidemokratias-ta" sekä siitä, miten kysymys valtiosta, kansanvallasta ja diktatuurista jäi jokseenkin käsittelemättä. paitsi sitä, että kansanvalta-käsittely lepäsi kokonaan porvarillisella pohjalla. Mutta sosialistipuolue sen sijaan äänestyyttää kaikesta; yhtämittaisesti on listoja liikkeellä, samoin järjestössä. Kaikki taistelusuunnitelmat täten levitetään vastustajain, urkkijain ja porvariston tiedoksi. Ei kai tarvinne lisätä, että taistelu johti haalivaltauksiin, omaisuusvaltauksiin, jäsenten erottelamiseen esim. sen vuoksi, kun joku luki 'Sosialistia.' Hillitön parjaus oli kummankin lehden ohjelmassa kuolettavana painajaisena. Yhteisrintama ei ole missään. Pääasiana on, ettei kumpikaan ryhmä riittävän ajoissa rientänyt punnitsemaan ja uudelleen arvioimaan asemaa, ohjelmaansa ja teoriaansa. Sosialistipuolue mätäni sanan poliittisessa ja henkilökohtaisessa mielessä. Se oli suom. työväelle työtäys tarkistaa asemaa. Mutta samanaikaisesti I. W. W. myöskin osotti mitä arveluttavinta luisumista syndikalismiin ja unionistiseen yksipuolisuuteen ("työväki toimii vain työmaalla").

Sota ja kumoukset

vaikuttivat kumpaankin siten, että ryhdyttiin todellakin tarkistelemaan menneisyyttä ja ottamaan oppia kokemuksista. Suomen ja Venäjän kumoukset otti kumpikin ryhmä ensi alussa vastaan uusina opetuksina. Sosialistipuolue murtuu. Syntyy kommunistinen puolue. I. W. W:ssä käydään ankara ryhmätaistelu. Suom. syndikalistiseen ryhmään kuuluvat ja heidän lehteään kontrolloivat ainekset julistautuvat hauskalla "amerikalaisella" valmiudella — "bolshevisteiksi!" Työmies analysoi, osottaa nyt (vuonna 1918 ensi kertaa; Eemeli Parras kirjottajana) valtion olemuksen leninistisen selityksen; diktatuurikysymys, sosialidemokratian luopuruus, Neuvostoliiton puolustaminen, Kautsky-arvostelu, Raivaaja-vastainen polemiikki, kommunististen puolueiden syntymisen edellytykset, Kominternin 21 ehtoa — kaikki tuo astuu nyt voimakkaasti päiväjärjestykseen. Kominternin kutsu I. W. W:lle antaa ratkaisevasti vastauksen, ettei sen johto halua olla tekemisissä vallankumouksen kanssa. (Parasta aineista siirtyy liitosta kommunistisiin järjestöihin). Syndikalistien lehti kääntää Sandgrenin raportin julkaisemisen jälkeen kantansa nopeasti ja alottaa mielettömän parjauksen Neuvostoliittoa ja Kominternia vastaan.

Teoreettisesti on Työmiehen kanta noina vuosina, 1918—24—25 kommunistinen. Järjestö rakenne, joka vaikuttaa kaikkeen, on täydellisesti sosialidemokraattinen suurine ss-osastoineen. Mutta lehti

ST-järjestön virastosta Chicagossa; yläkuva: näytelmävarasto, alakuva keskusvirasto: henkilöt Tyyne Niemonen, konttooriapulainen, Maiju Huttunen, näytelmäkirjaston-hoitaja.

edustaa kommunismia, puolustaa Neuvostoliittoa, Kominternia, käy lujaa aatteellista sotaa luopureita vastaan; erittäinkin Suomesta paenneiden kumousmiesten kirjoitukset valaisevat ja syventävät teoriaa.

Mutta samalla paljastuu eräs heikkous, joka jälleen heittää järjestön ja lehdistön mitä vakavimpaan kriisiin. Se heikkous ilmenee

pintapuolisuutena.

Helppoudella hyväksytään kommunismi v. 1918. S. S. J. on kokonaisuutena kuulunut muodostettuun Amerikan Workers (Kommunisti) Puolueeseen. Kommunismi on kuin kaunis leikkikalua, jolla 1918—1925 leikitään, jolla silataan toiminta tansseista näytännöihin saakka. Raja-aita puolueen ja järjestön välillä on korkea. Kummallakaan puolen aita ei tiedetä mitä toisella puolen tapahtuu. S. S. J. on puolue Workers puolueen sisällä kuten toisetkin kielijärjestöt. Lehti esiintyy kommunistisena, julkaisee puolueen ja Kominternin kirjoitukset ja määräykset, kirjoittaa puolueen uudelleen järjestämisestä kaksi vuotta ennen sen tapahtumista, mutta kaikki näkyy olevan ponnetonta, pintapuolista ja ikäänkuin kaukaista. Puhutaan kommunistisella suulla, mutta sosialidemokraattisesta päästä. S.t.s. menneisyys on sosialidemokraattinen. Puhdistusta ei ole tapahtunut. Kaikki on mennyt paraattimaisesti tähän saakka. Karkeana, voimaa ja taistelua uhoavana opettaa työläisiä Komintern ja sen teoretikot. Lenin paljastaa Kautskyn. Kommunistisen ankaruuden, itsekieltäytymisen ja sen lujan kurin, sen yhteen kappaleeseen valautumisen katsotaan kuuluvan Neuvostoliitolle, jopa olevan sen aivan edellytyksenä ennenkuin voidaan sosialismia siellä toteuttaa, mutta "meillä on täällä kaikki niin toisellaista." Selitetään "olemme Amerikassa", osaamatta sovitaa leninismia amerikalaisiin oloihin. Jos koskaan, niin nyt astuu lehden eteen tavaton tehtävä: osottaa, että huulien kommunistisuus ei ole mistään arvosta, tarvitaan töitä, ei vain sanoja.

On tarpeetonta kerrata mitä tapahtui vuoden 1925 aikana puolueessa. Riittääköön, kun huomautamme, että puolue silloin "pesi itsensä", "loi nahkansa." S. S. J. hajotettiin. Puolue luotiin työsolupohjalle uudestaan.

Se oli yllätys.

Ote oli riuska. Se valmistelutyö, joka oli aikaisemmin tehty, osottautui heikoksi. Miksi niin äkkiä? Mutta olihan siitä puhuttu. Miksi piti järjestö hajottaa? Siksi, että amerikalainen kommunistinen jäsenistö oli luottanut siihen kuin osa suomalaisenkin puolueen jäsenistä, että suunnilleen kaikki suomalaiset ss-osastoihin kuuluneet ovat kommunisteja ja ymmärtävät, että puolue järjestyy nyt solupohjalle, kuten kaikissa maissa. Mutta niinpä ei ollutkaan asia. Osastoihin oli voinut liittyä kuka tahansa kun vain vakuutti olevansa kommunisti.

Minneapolis, Minn., työväentalo; avattu 1913. Arvo nykyisin \$28,000. Keskikuva: Minneapolisin yhd. v.- ja u.-seura. Alhaalla: naisjaosto.

Ne olivat klupeja, valistuslaitoksia yleisessä mielessä, jos tosin niissä puolueenkin asioita ohimennen pohdittiin.*)

Tämä uudistus puolueen järjestämisessä toi esille salassa piilleen opportunistisuuden sekä aatteellisen puhdistuksen tarpeen. Siitä johdettiin vaara. Opportunistiset ainekset nousivat vastaan. Varsinkin Järjestön hajottaminen oli taisteluvälineenä. Oliko tuo ote tarpeellinen, siitä ei tässä tarvitse nostaa kysymystä. Mahdollisesti olisi voitu toisinkin järjestää. Mahdollista on, että uudestaanjärjestely olisi siten käynyt eräänkaltaisessa epäilevässä, vihamielisessä tai penseässä hengessä, mutta että siitä olisi kerralla luopunut se aines, joka ei ollut sittenkään kypsytynyt kommunistisen puolueen jäsenyyteen.

Mutta yksi erikoisen hyvä puoli siitä on nyt näkyvässä.

Vain se toimenpide osotti minkä verran luopuruutta, sekavuutta ja kypsymätöntä ainesta oli ollut puolueen mukana, ainesta, joka oli edustavissakin paikoissa. On taas muistutettava siitä, että Järjestön menneisyys järjestömuotoineen oli sosialidemokraattinen. Kansanvaltakysymys, kysymys valtiosta ja diktatuurista olivat olleet kylläkin keskustelun alaisina, mutta ei ollut kasvanut niin vankkaa teoreettista pohjaa kuin tarvittiin. Sosialidemokratiasta kommunismiin siirtyminen on kaikkialla esiintynyt samoilla merkeillä. Niinpä se oli siis tavallaan luonnollinen tila täälläkin.

Mutta toiseksi on huomioonotettava eräs erittäin kaunis piirre suomalaisessa työväestössä. Uudelleenjärjestely toimitettiin. Sama tarmo, jota jäsenistö oli osottanut osastoissa, siirtyi siellä, missä kommunistisen puolueen luomisen edellytykset ennakkoluuloitta otettiin vastaan, soluihin. Selvisi uuden puoluerakennemuodon "testaus." Suom. jäsenistö oli mukana alusta. Rivimiesjoukko ymmärsi sittenkin. Ennakkoluuloitta tarkastellessa täytyy sanoa, että sittenkin oli puolue osannut koetella pohjasointuja. Ja vaikka ilmeni kömpelyyttä, epätietoisuutta, kommunistista itsekurin puutetta, ja vaikkapa moni, arvossa pidetty ent. johtaja ei salannut vastenmielisyyttään uutta järjestelyä kohtaan, vaikkapa puolueen sisällä tapahtuneet ryhmäriidat pesivät suomalaistenkin keskuuteen, niin siitä huolimatta suom. jäsenistö oli yksimielinen eräissä asiassa: se ymmärsi, että uusi muoto vei puolueen massojen joukkoon tekemään massatyötä, harjottamaan itseänsä proletariaatin johtoon.

*) Tämän ohessa täytyy huomauttaa siitä, että itse puolueen toimitsijat tekivät, sikäli kuin on kysymyksessä suomalainen järjestö, virheitä, jotka herättivät ärsytystä. Selitys haaliyhdistysten omaisuuksien siirrosta puolueelle ei ollut pätevä, mutta sitä joutuivat eräät puolueen toimitsijat selittämään, edes peruuttamatta selitystään. Pidän vuonna 1925 tapahtuneita selkkauksia kuitenkin aiheutuneina siitä, kun todellakaan puolue ei suuria tiennyt ss-järjestöstä, enempää kuin ss-järjestö puolueesta. Asiaa ei parantanut se, kun lehdessä pyrittiin, jos vain lyhyen ajan, antamaan väritettyjä tietoja puolueen tarkoituksesta. Melkein skandaalimaiseksi kehittyi näiden tietojen antaminen puolueen siitä kokouksesta, jossa uudelleenjärjestämisestä päätettiin. Työmiehen kirjeenvaihtaja puhui kokouksesta ivallisesti ja salaamatta halveksimistaan, joka seikka lie vaikuttanut siihen, että hänet erotettiin lehden toimituksesta puolueen ja lehden johtokunnan yhteistyön tulokseen. Mutta sittenkin tämän kirjottaja on sitä mieltä, että heti, kun amerikalaiselle johtavalle puolueainekselle oli tullut selväksi ss-järjestössä vallitseva tila, se mitä suurimmalla ymmärtämyksellä alkoi siihen suhtautua. Nyt, vuonna 1928, puolueen ja uudelleen luodun järjestön välillä ei ole hankausta, eikä sellaista ole edes näkyvässä. Suhteet ovat terveellä pohjalla.

Ja kun sitten myöhemmin suomalainen järjestö puolueen johdolla luotiin uudestaan, niin todellakaan ei voi sanoa muuta kuin että suomalainen työväki sai tässä vuoden 1925 "taistelussa" hyvän opetuksen kommunistisen liikkeen ymmärtämisessä ja luomisessa. Mitä suurimmalla tarmolla suom. jäsenistö on nyt mukana kaikissa niissä tehtävissä, jota puolueen eteen tulee. Se on avustanut englanninkielistä päivälehteä, kursseja, toiskielisiä lehtiä, puoluetta, puolueen työtä, synnyttänyt massapuoluetta, ollut johtavana ja avustavana elimenä kaikessa, mitä sen eteen on sattunut. Sillä sittenkin opittiin vuoden 1914 taisteluista se, että ennenkuin sotaan lähdetään, niin tarkistetaan uudestaan ja uudestaan. Nyt oli tukena edes jonkinlainen kommunistinen ajattelutapa. Nyt ei menty nopeasti kaivettaviin vallihautoihin pommittamaan toista puolta, vaan ryhdyttiin selvittämään, tarkastamaan, tarkkailemaan (ja "hieromaan"). Mitä suurimmalla kärsivällisyydellä ja pitkämielisyydellä odotettiin niitä, jotka eivät puolueen uudelleenjärjestelyä ymmärtäneet. Melkoisella bolshevistisellä tietoisuudella luotettiin enemmän selittelyyn kuin keskinäiseen taisteluun. Sillä 1914 oli menty taisteluun niin nopeasti, että monikin huomasi joutuneensa vasten tahtoaan toiselle tai toiselle puolelle, joka ei hänelle kuulunut. Lehti esiintyi reippaasti, kai voi itsensä käytännölliseen elämään, opetti, ettei saa olla teorioita, jotka eivät käytäntöön sovi. Järjestöstä tuli valistuslaitos, puolueen apujärjestö. Kaikki näytti nousevan kuin taikasauvan kohottamana. Urheiluliike, osuustoimintaliike, naisten liike, nuorisoliike, massa-puolueen luominen — kaikki tuo osottausi nyt tukemisen arvoiseksi.

Menneisyys.

Olen jo monessa eri kohdassa viitannut siihen, että lehden menneisyys oli sosialidemokraattinen. Kun sosialidemokratia oli vielä kumouksellinen, kun maailmansota ei ollut vielä puistanut seulaa, kun sosialidemokratia nähtiin kumouksellisen liikkeen johtajana, niin lehti on ollut kaikessa siinä mukana.

Venäjän vallankumous 1905 ei laajentanut aatteellista perkaustyötä Venäjän puoluetta kauemmaksi. Muut puolueet eivät olleet käyneet verikoetta. Venäjän opetukset eivät vielä silloin voineet tulla maailman työväenluokan yhteiseksi kokemusaarteeksi.

Tuo kaikki selittää hajaannuksiemme perustaa.

Vuonna 1925, jolloin puolue uudelleenjärjestettiin, oli tuo menneisyys häirtana. Joku venäläinen kommunisti olikin tavallaan hyvin selittänyt suomalaisten kommunistisuutta tässä maassa lausumalla, että "suomalaiset ihailevat kommunistia, mutta eivät sitä vielä omaksu."

Etä lukijalle selviäisi tämä puoli, lainaan tähän Työmiehen yhtiökokouksen päätöksiä Työmiehen periaatteellisesta kannasta sitten vuoden 1912 vuoteen 1927. Lainaukset sinänsä sisältävät lehden periaatteellisen historian lyhyessä muodossa. Eri vuosina ovat yhtiökokoukset päättäneet:

Tämä yhtiökokous velvoittaa johtokunnan valvomaan, että Työmies Kustannusyhtiön kustannamat julkaisut ja lehdet eivät ole kansainvälisen sosialismin eikä Yhdysvaltain sosialistipuolueen ja S. S. Järjestön sääntöjen ja päätöksiensä kanssa ristiriidassa.

(Työmiehen vuosikokouksen pöytäkirjasta v. 1912.)

Päätettiin antaa Työmiehen sosialidemokraattiselle kannalle täysi tunnustus. (Pöytäkirjasta v. 1913.)

Säilytettäväksi lehti edelleenkin puhtaasti sosialidemokraattisella pohjalla. (Pöytäkirjasta vuonna 1914. Ylimääräisestä kokouksesta.)

Kokous antaa tunnustuksen toimituksen kannalle, että lehti on toimitettu kansainvälisen sosialidemokratian, Yhdysvaltain sosialistipuolueen ja s. s. päätösten mukaan. (Pöytäkirjasta vuonna 1914.)

Lehti on toimitettu Yhdysvaltain sosialistipuolueen ja suomalaisen sosialistijärjestön hyväksymien periaatteiden hengessä ja niiden peruslaeissa ja päätöksissä lausuttujen ohjeiden mukaisesti. On entistä tarkemmin pyrittävä seuraamaan Yhdysvaltain sosialistipuolueen asioita ja s. s. järjestön suhdetta niihin. On entistä enemmän selostettava köyhälistöä hyödyttävään ja selvään luokkataisteluun perustuvan kunnallisen toiminnan tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä.

(Pöytäkirjasta vuonna 1915.)

Lehti, lukuunottamatta muutamia vähemmän arvoisia periaatteellisia tahi taktillisia erehdyksiä, on vastannut täydellisesti sosialistilehden vaatimuksia.

(Pöytäkirjasta vuonna 1916.)

Kokous lausuu tunnustuksensa Työmiehen toimistavasta ja varsinkin sen periaatteellisesta puolesta, paitsi Hiltusen päätoimittajana oloajalta, jolloin ei lehti edustanut antimilitarismia kyllin jyrkästi. — Kokous ei kuitenkaan katso olevan syytä lausua paheksu- mistaan silloiselle toimitukselle siitä, kun vallitseva Europan sota ja Amerikan kapitalistien kiihkeä varusteluhaluus synnytti militarismista kiihvasta väittelystä Amerikan sosialistipuolueesta josta johtui se, että silloinen vastaava toimittaja katsoi selostelevan suhtautu- misen kysymyksen sopivaksi; sitäpaitsi ei toimitus tällä menettelyllään ole rikkonut sosia- listien kansainvälisiä päätöksiä eikä Amerikan sosialistipuolueen ohjelmaa.

(Pöytäkirjasta vuonna 1917.)

Työmiehen sisällä periaatteelliseen puoleen nähden ei kokouksella ole mitään muistut- tamista, vaan päinvastoin kokous antaa tunnustuksen, että toimitus siinä suhteessa on noudattanut sille enemmän annettuja ohjeita.

(Pöytäkirjasta vuonna 1918.)

Työmiehen periaatteellinen kanta on pysynyt uskollisena Yhdysvaltain sosialistipuolueen ja kansainvälisen sosialismin periaatteille.

(Pöytäkirjasta vuonna 1919.)

Työmies Kustannusyhtiön vuosikokous tunnustaa Työmiehen periaatteellisen kannan oikeaksi ja lausuu, että se tapa, millä Työmies on suhtautunut eri maiden sosialistisen liikkeen *opportunistisiin virtauksiin ja kaikenlaiseen oikeistolaisuuteen* on ollut oikea, sekä myöskin se, että Työmies on terveellissellä tavalla edustanut *selvää marxilaista sosialismia*, selittäen n. s. vasemmistolaisvirtauksia tämän maan ja muiden maiden sosialististen liikkien keskuudessa. Ja erikoisesti kokous tunnustaa, että Työmies on *ansiookkaalla tavalla selostanut Venäjän ja Suomen työväenluokkien taistelua* ja sitä sankarillista kamppailua, jota näiden maiden työläiset ovat käyneet.

(Pöytäkirjasta vuonna 1920.)

S. S. J:n kokouksen ponsi, hyväksyty T. K:n kokouksessa:

Edustajakokous tunnustaa, että Työmies on johdonmukaisesti noudattanut vallanku- mouksellisen sosialismin periaatteille perustuvaa kantaa, tekemällä selväksi *Kolmannen Kansainvälisen* periaatteita järjestömme jäsenistölle, valppaasti seuraamalla kansainvälisen köyhälistöliikkeen vaiheita. — Edustajakokous haluaa myöskin antaa tunnustuksen Työ- miehen toimitukselle siitä, että *se on arkailematta käynyt taistelua opportunistisia aatteita ja niiden ajamia vastaan sekä paljastellut niitä.* — *Amerikan Sosialistipuolueen kanta on ilmeisesti ristiriidassa Kolmannen Internationalen periaatteiden kanssa.* — Edustajako- kous velvoittaa kaikki järjestön kontrollin alaisena olevat lehdet kiinteästi noudattamaan vallankumouksellisen marxilaisen sosialismin periaatteita sekä järkähtämätöntä ja leppy- mätöntä luokkataistelukantaa sekä *armotta paljastamaan ja vääräksi osoittamaan kaikki marxilaisuuden nimessä esitetyt opportunistiset ja revisionistiset käsitykset.* — Järjestön lehtien on suhtauduttava *myötätuntoisesti Kolmanteen Internationaleen*, autettava sen toi- mintaa kaikella tavalla sekä ankarasti vastustettava kaikkia sen vastapainoksi perustettuja tai perustettavia "kansainvälisiä", kulkekootpa ne sitten millä nimellä tahansa. — Järjestön toimeenpanevan komitean on valvottava, että kaikkien järjestön kontroleeraamien lehtien toimituksissa on riittävästi kunnollista työvoimaa.

(Pöytäkirjasta vuonna 1921.)

Kokous liittyy S. S. Järjestön edustajakokouksen hyväksymään lausuntoon Työmiehen periaatteellisesta kannasta.

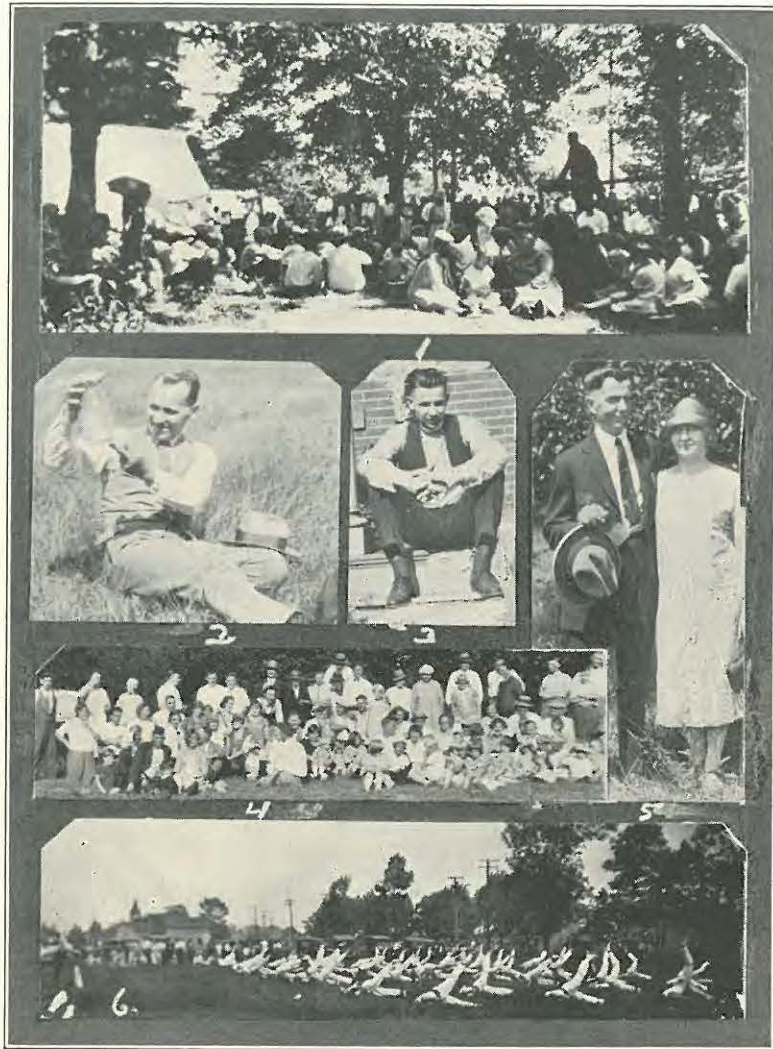
(Pöytäkirjasta vuonna 1922.)

Yhtiökokous siirtää Työmiehen periaatteellisen puolen arvostelun S. S. Järjestön ko- koukselle, mutta haluaa kuitenkin lausua tunnustuksen lehden periaatteellisesta kannasta.

(Pöytäkirjasta vuonna 1923.)

Työmies Societyn vuosikokous hyväksyy Työmiehen periaatteellisen puolen, jättäen kuitenkin tässä suhteessa *määräävän sanavallan puolueen edustajakoukselle.*

(Pöytäkirjasta vuonna 1924.)

1. Warrenin kesäjuhlista 1927; Axel Öhrn puhumassa; 2. sävelniekka ja kirjeenvaihtajamme John Doyle; 3. Aug. Nenonen, kirjeenvaihtaja ja astamies lehdellemme Pittsburgh, Pa.; 4. Pennsylvanian raatajia omalla farmillaan kesällä 1927; 5. Kalle Tuominen, luennoitsija ja hänen vaimonsa; 6. Yhteinen voimisteluesitys Ohion alueen kesäjuhlista 1927.

Vuosikokous toteaa, että Työmies suomalaisen edustajakokouksen jälkeen on aatteelliseen ja poliittiseen sisältönsä nähden ilahduttavassa määrässä parantunut, edustaen nyt selvästi ja epäromättä *Workers Partyn* kantaa.
(Pöytäkirjasta vuonna 1926.)

Periaatteelliseen puoleen nähden ei tällä kokouksella ole mitään muistuttamista. — Yhtiökokous uudistaa sen viimeisen yhtiökokouksen päätöksen, joka velvoittaa kaikki toimittajat aika-ajoittain kirjottamaan artikkeleita erinäisistä kysymyksistä omalla nimimerkillään lehteen, jotta mahdolliset väärinkäsitykset toimittajien periaatteelliseen kantaan nähden poistuvat.
(Pöytäkirjasta vuonna 1927.)

Lainaukset puhuvat selvää kieltä. Lehden kanta, sosialidemokraattinen, mutta ei Saksan noskelaisuuden mielessä, saa hyväksymisen. Mutta vuonna 1920, toista vuotta Venäjän vallankumouksen jälkeen, antaa yhtiökokous tunnustuksen selvästä marxilaisesta ohjelmasta Leninin selvittämänä; kaikenlaisia opportunistisia virtauksia vastaan on lehti siis käynyt taistelua. Muistutan vielä kerran siitä, että 1918 Eemeli Parras kirjotti ensimmäisen leniniläisen selityksen valtiosta ja sen olemuksesta; sitä seurasi tavoton määrä samansuuntaisia kirjoituksia kansanvallasta, köyhälistön diktatuurista ja kommunistisesta puolueesta, sen itsekurista, sen "yhteen kappaleeseen valautumisesta" j. n. e. Venäläisten teoretikoiden kirjoitukset julkaistiin suomeksi ennenkuin englanniksi.

Mutta toisaalta täytyy taas myöntää, että tuo lehden opetus monessa tapauksessa, kun se ei pohjannut samanaikaisesti käytännölliseen työhön järjestössä ja puolueessa, käsitettiin hieman vieraaksi, kunnes uudelleenjärjestelyvuosi asetti kysymyksen eteen käytännöllisenä tehtävänä. Silloin vasta järjestöön jossain määrin pesinyt opportunistinen aines alkoi liikkua. Sen tuohusti esille tietoisuus siitä, että Amerikan kommunistipuolue alkoi muuttua toiminnan puoleeksi.

* * *

En ole tässä lyhyessä "historiassa" lehdestä ja sen periaatteellisesta puolesta maininnut kuin muutamia nimiä, joiden mainitsemista ei voi asioiden takia välttää. Lehden historian kirjottaminen ei ole helppo, sillä pitäisi julaista suuri määrä lehdessä olleita artikkeleita. Sellaiseen ei ole tilaa. Mutta sen sijaan arvelin pienen katsauksen lehden suorittamasta työstä ansaitsevan tilaa tässä kirjassa.

Tämä lehti on "joukkojen lehti" sanan kauneimmassa ja avarimmassa mielessä. Joukot sen loivat, joukot sitä hallitsevat ja ohjailevat, joukkojen vaikutus on aina ollut läheinen ja määräävä. Mutta, lisätäkäämme heti: tuo joukkojen kontrolli on aina ollut järjestyntä ja keskitettyä kontrollia.

Suunnattoman määrän on tämä lehti tehnyt sivistys-, kasvatus- ja kiihotustyötä. Verrattoman jäättiläistyön se suoritti herättäessään Amerikan suomalaisen siirtolaisjoukon pappien tuutulauluista. Suurimmalla tavalla se on voinut palvella kansainvälisiä työväenliikkeitä. Luova on sen osuus osuustoimintaliikkeessä. Mitä kykenevintä ainesta se on parhaillaankin kasvattamassa amerikalaiseen työväenliikkeeseen. Jokainen sen lukijakin on käsittänyt lehden omakseen. Se on ollut kuin perheen päämies, neuvonantaja, lohduttaja, tietojen

hankkija ja taisteluun kehottaja, rohkaisija ja innostaja. Sehän on nykyisin suurin suomenkielinen työväenlehti maailmassa! Jo se osottaa kannattajajoukon suurta hartautta sen hyväksi.

Tänä vuonna, kun lehti neljännesvuosisatansa täyttää, kymmenet tuhannet miehet ja naiset, kymmenet tuhannet nuorukaiset ja lapset ovat kiintyneet lehteen. Se on nyt yhä läheisempi heille. Se on kappale heidän elämäänsä. Se on siirtolaistyöläisten jokapäiväinen historiankirjottaja. Yksinäinen mies sydänmaan metsäkämpällä odottaa sitä joka päivä, tehdastyöläinen lukee sen illalla työstä palattuun, farmilla se on koko perheen ilona ja hyötynä.

Sillä kaikkien hankausten, hajaannusten ja keskustelujen takana ei sittenkään ole ollut muuta kuin selvän luokkataistelutien etsiminen. Suomalainen työläinen on aina pyrkinyt "selvästi ja epäroimättä" kulkemaan luokkataistelulinjalla. Siitä syystä lehden kannattajajoukon luottamus on horjumaton; lehti on sen ajatusten tulkki.

Kun siis Anton Jäntti vuonna 1903 kirjotti pöytäkirjaansa, että lehden tulee edustaa "kansainvälisten työväenliikkeiden pyhiä periaatteita", niin hän lausui jotain, joka on tänään meille yhtä pyhä tehtävä kuin täsmälleen 25 vuotta sitten.

Kalle Rissanen.

Detroitin v.- ja u.-seura "Voima."

Palanen Amerikan suomalaisen työväenliikkeen historiasta

Matti Tenhunen,
Työmiehen liikkeenhoitaja
vuodesta 1914—1927.

Täydellinen kuvaus Työmiehen perustamisvaikeuksista ja sen 25-vuotisesta toiminnasta on kappale Amerikan suomalaisen työväenliikkeen historiaa. Vaikkakin Työmies on vain yksi lehti monista, sisältyy sen historiaan vanhimpana ja elinkykyisimpänä työväenlehtenä kaikki tärkeimmät seikat järjestöjen luomisessa, suomalaisten osanotoista lakko- y. m. taisteluihin, suuntariidat kuin myöskin työväen sivistykselliset ja kulttuuriharrastukset. Kaiken tämän ikuistuttaminen tarvitsee laajan teoksen ja mukana olleen historioitsijan tai sitten suuremman joukon yhteistyötä voidaksemme esittää kuvauksen täydellisenä. Tämä julkaisu Työmiehen 25-vuospäivän muistoksi jäänee väkistenkin kouraantuntuvimpien tapahtumien muistoon tuomiseksi ja pääasiassa tapahtumien, jotka ovat olleet läheisemmin erikoista Työmiehen kohdalle. Tässä suppeammassa mielessä koetan minäkin tuoda esille paloja Työmiehen kohdalle sattuneista erikoistapahtumista ja pääasiassa sen 15 viimeisen vuoden ajalta, jonka olen ollut mukana sen erinäisissä toimissa.

Työmiehen liikkeen varhaisempi menneisyys tuli verrattain hyvin kuvattua Työmiehen 10-vuotisessa julkaisussa. Nuorempain tovereiden, jotka siihen haluavat syventyä, ansaitsee hankkia sanottu teos. Lyhyesti sanottuna se on yksi ihmeellisempiä lehtiliikkeen alkuja mitä ehken lehtimaailman historiassa tunnetaan. Joukko hiljan maahan saapuneita siirtolaisia alkaa julkaista sanomalehteä ilman varoja, järjestöä tai edes tiettyä aatteellista kannatusjoukkoa. Vaikka monet alkuvaikeuksien aikana mukana olleista ovat langenneet tienoheen luokkataistelurintamalta, ansaitsee esityö erikoisen tunnuksen heidän rohkeudestaan, uhrautuvaisuudestaan ja luottamuksestaan nousevaan työväenliikkeeseen. Mahdollisesti heille monille myöhäisemmät koettelemukset ja teoreettisesti selviintyvän luokkataistelurintaman vaatimukset ja joissakin tapauksissa koko rintaman taitamattomuus asetti liian raskaan koettelemuksen verrattuna heidän

aatteelliseen pohjalastiinsa, josta syystä aina työväen rintamalta jää vilpítőntä, hyvääkin ainesta sivuun. Olipahan miten oli, heidän työnsä ja uhrautuvaisuutensa kelpaa esimerkiksi meille nuoremman polven ihmisille.

Tuo esitaistelijoitten alottama Työmiehen liikkeen ensimmäinen aatteellinen ja taloudellinen voittokausi voidaankin laskea päättyneeksi Työmiehen 10-vuotisjuhliin. Liike oli noussut lehtien ja kirjallisuuden levitykseen nähden saavutustensa kukkuloille. Lehden tilaajamäärä väitettään olleen noina aikoina hyvän matkaa toistakymmentä tuhatta ja tilipäätteen 10-vuotisjuhlan aikana osoitti olevan omia varoja noin 30 tuhatta dollaria. Kuparisaaren lakko, vaikkakin taloudellisesti lakkoalueella itsessään tuli taloudelliseksi taakaksi lehdelle, vaikutti virkistävasti lehden kannatusjoukon keskuudessa yli maan, joka samalla, kun piti suuntiin nähden sekalaista rintamaa koossa, myös merkitsi hyvää lehden ja kirjallisuuden levikkiä.

Se oli juuri noina aikoina kuin suuntaerimielisyydet pulpahtivat S. S. Järjestössä rajuun ilmieliekkiiin Työmiehen hallintovallan kehityksessä ryhmien taistelun keskipisteeksi, joka taistelu johti järjestön keskivaltioissa ja samalla Työmiehen kannatusjoukon hajaannukseen keväällä 1914. Se oli tulos sekä johdon että joukkojen heikkoudesta. Silloinen suomalaisen työväenliikkeen johto oli kokoonpantu kolmenlaisesta aineksesta: niistä, jotka näyttävät tarkoittaneen hajaannusta työväenliikkeelle sivuharrastuksista; niihin, jotka olivat vilpítőmästi mukana, mutta eivät oivaltaneet mikä karhunpalvelus on liikkeen laskeminen hajaannukseen työväenliikkeelle ja niihin, jotka mahdollisesti oivalsivat hajaannuksen olevan vastaan kehittyvän luokkataisteluliikkeen parhaita etuja, mutta ei ollut tuota johtajataittoa välttää sitä. Joukkojen heikkous oli siinä, että nuori, joutuin kasvanut työväenliike ei ollut kerinnyt luoda teoreettista pohjaa joukoille. Oltiin työväenliikkeessä summassa ja joukot hajaantuivat summassa maantieteellisesti, tuttavuus- ja tunnuseikkojen y. m. perusteilla. Itsekukin valitsi leirin kuten parhaiten osasi, toisia johtaen vaistot ja toiminnassa kasvanut vakaumus suuntaan tai toiseen, mutta tietoista väkeä oli harvassa ja kaikilta puuttui tuota työväen yhteisrintaman eheänä säilyttämisen taitoa. Niin eroontui Työmiehen kannatusjoukosta lähes puolet Työmiehen kannattajista, eroutuneiden johdossa ollen ryhmä, joka voitaisiin nyt määritellä sen aikuisen järjestön "leftismiin" kallistuvaksi vasemmistoksi, jolle ei ollut suurempien joukkojen hidas mukaantulo Amerikan työväenliikkeessä siedettävää eikä ymmärretty tuota myöhemmällä kokemusten kautta oppimaamme läksyä, että se kuitenkin täytyy mukaan saada voidaksemme suorittaa vallankumous ja rakentaa uusi yhteiskunta. Toiselle puolen jäi johtavaan asemaan mieluummin taantumukseen kallistuva sosialidemokratinen aines, joka sen sijaan, että olisi käsittänyt "leftismiin" kallistuvaa radikaalista siipeä, tavallaan toiminnallaan auttoi tuon radikaalisen siiven tyytymättömyyttä ja eroutumista. Tietysti kummallekin puolen meni sekä nisuja että ruumenia, sillä

aatteellinen suuntaeroavaisuus ei ollut suurten joukkojen ryhmittymisyyttä määräämässä. Edellä oleva määritelmä "leftistisyyksineen" ja "socialidemokratisuusineen" koskee vain johtavaa ainesta ja siinäkin vaan niitä, joilla ei ollut omaa "steekiänsä" paistumassa. Se kantajoukko, joka tavallaan muodostaa nyt kommunistisen liikkeen ja samalla Työmiehen liikkeen selkärangan keskivaltioissa hajaantui kummallekin puolen. Siis kumpaankin leiriin, josta yhteen rintamaan suortuminen on edistynyt sikäli kun n. s. S. S. J:n jääneet ainekset kypsyivät, puhdistelivat järjestöään ja toiselta puolen radikaalisessa siivessä itsekunkin toverin yksilöllinen havaintokyky on auttanut heitä huomaamaan virheeksi eristäytymistaktiikkansa. Heidän ryhmänsä jätteet ajautuivat selvästi jarruksi vallankumoukselliselle työväenliikkeelle.

Tuossa hajaantumiskäänteessä joutui Työmies taloudellisesti tiukalle. Viimeinen vuositilipäätteen yhtenäisyyden ajalta osoitti tappiota parisenkymmentä tuhatta. Kun liikettä oli hurjasti laajennettu velkavarjoilla, liike tuotti lyhkäisellä ajalla parisenkymmentä tuhatta dollaria tappiota ja vielä päätteen Kuparisaaren kaivosmiesten lakko hävittiin, joka samalla merkitsi Lännen Kaivosmiehien liiton luhistumista ja lähes puolet lehden kannattajajoukoista entisen kannatuksen tilalle asettui julkiseen hävittömään sotaan Työmiestä vastaan tunnuslauseena "Kuolema Työmiehelle" niin oli siinä sattumaa kerraksi. Tuossa käänteessä joutui allekirjoittanut liikkeen palvelukseen, tavallaan etumiehenä taloudellisessa (ja joskus aatteellisessakin) kamppailussa moninaisia vaikeuksia vastaan. Mitä tuo kamppailu on ollut, siitä olisi monta hauskaa sekä vakavaa juttua, mutta nyt on vain pääkohdista kyse.

Jo aiemmin, pääasiassa minnesotalaisen kannattajajoukon painostuksesta, oli päätetty liike muuttaa Duluthiin. Olihan sitä varten ostettu talonpaikkakin Duluthissa. Muuttoa jarruttava aines, nyt uudessa tilanteessa Kuparisaaren lakon hävittyä, liikkeen ollessa saarretty joka suhteessa väkivaltaisten järjestöjen taholta, taloudellisessa puristuksessa ja epätoivon partaalla, antoi periksi. Vaikka taloudellinen asema olikin kurja, panivat uudet ainekset johtokunnassa sekä liikkeeseen palveluksessa toivonsa muuttoon, sen keralla henkilövaihdoksiin ja sen jälkeen uuteen sekä järjestö- että talouspolitiikkaan. Muistan tuon ajan kun otin toimen vastaan noin viikkoa ennen virallista muuttoa. Olin nimittäin vastustanut Hancockiin menoani ollenkaan, vaan jotkut johtokunnan jäsenet sanoivat, että muutosta ei tule mitään, ellei joku sitä pane toimeksi, ellei joku ole sanomassa "että nyt lähdetään." Tuohon sanomiseenpa se toimintani Hancockissa supistuikin. Kurja tilanne. Kaikki oli outoa, sekä ammatti että työkuunta. Sisua vaan oli. Niin oli lastattu muutamia vaunuja koneilla ja lähdimme etujoukkona Superioriin lokakuun 5 päivän ajoissa 1914. Lähtiessä koetin saada sataa dollaria rahaa mukaan, sillä olihan Superiorissa heti ensi aamuna vastassa monenmoiset liikkeen ylöspanokustannukset, mutta tuo yritys oli turha.

Chisholmin, Minn., asiamiehet ja kirjeenvaihtajat; seisomassa J. Lapakko, Hilma Lehtinen ja Sakris Junttila; istumassa Elsie Hakola, Laimi Saari ja Maria Waris, No. 2 Salomon Mäenpää, Ray, Minn., kirjeenvaihtaja ja asiamies. 3. John Anselm Anderson, asiam., kaatui maailmansodassa. John Salmi, asiam., Brimson, Minn. Lyyli Takala, kirjeenv. ja asiam. Alati mukana järjestön toiminnassa. 6. Pontiacin, Mich., suom. kehitysseuran jäseniä ens. vuosikokouksessa. 7. Marianna Lehtinen, asiam. North Lake, Mich. Alakuva: Graylingissa, Mich. oli 1916 näin komea voimistelu- ja urheiluseura.

Rahaa ei ollut ja niin jäi alkuvaikeuksien voittaminen niiden senttien varaan, joita sattui persoonallisesti olemaan taskussa ja hyvään toivoon, että rahaa aletaan saamaan Superiorista sekä Minnesotasta käsin, kun lupaus muuttoon nähden on voitu toteuttaa.

Niin muutettiin. Vaunulasti vaunulastin jälkeen tuli tavaroita ja yritin keksiä tulkinnoita, että rahdin maksun aina olisi voinut lykätä seuraavaan päivään. Pääasia oli, että osa koneista saadaan pystyyn lokakuun 10 päiväksi, jolloin ensimmäinen Työmies ilmestyi Superiorissa. Joukolla piti yrittää ja uhrautuvaisempien yhtämittäisesti kärsiä kaikenlaista puutetta, sillä noina alkuaikoina palkkojen saanti oli sattuman varassa. Se erikoisesti jäi tuolta ajalta mieleen, että vaikka joukkoa jo oli siivilöity muuttaessa tietoisesti, että tullaan kohtaamaan vaikeuksia uuden työjärjestelmän saamisessa, työkurin kohottamisessa ja vieläpä sitenkin että palkka- y. m. suhteissa joudutaan vuosiksi persoonauhruuksiin, ei joukkomme ollut vielä kaikkeen tähän valmis. Tämä tavallaan aina silloin tällöin synnytti hankauksia. Muistooni jäi opetus, että jos joskus toisten joudut raskasta työtä suorittamaan, katso joukkosi laatuun. Jos raskaampikin on tehtävä, voidaan se suorittaa, jos työn ääressä on karaistuneet, uhraantuvat ja siihen tehtävään kypsät henkilöt. Jos on poikkeuksia, synnyttää se natinaa ja heikontaa koko rintamaa.

Oli miten oli, mutta muutto suoritettiin vuokrahuoneisiin ja liikkeellä oli noin 5 tuhannen dollarin velkataakka harteilla, siitä osan, nimittäin toverilainojen lähes kaikki ulossanottua kiusanteon tarkoituksessa tai liikkeen vararikkoon menon pelosta. Tilanne sellainen, että jälkeenpäin monasti olen itseni arvioinut, että olisi ollut edullisempi jättää koko höskä Hancockiin ja alkaa alusta. Vielä tämän lisäksi hajaannuksen seurauksena asiamieskoneistomme oli säpäleinä ja suuri osa entisistä asiamiehistä hurjassa agitatsioonissa Työmiestä vastaan.

Mutta niin sitä lähdettiin puskemaan pieni joukko karaistua puskurijoukkoa Superiorissa ja vielä sievonen kantajoukko eri paikkakunnilla, joista verrattain äkkiä voitiin kouluuttaa uusi asiamieskoneisto särkyneen tilalle. Meidän yhteisenä etuisuutena oli: osan joukoista Työmiehen lujasti kasvaneina, takanamme virallisesti silloinen Suomalainen Sosialistinen Järjestö, jolla taas vuorostaan oli se etuisuus, että se Amerikan Sosialistipuolueen kautta kuului Toiseen Kansainväliseen, joka sellaisenaankin oli parempi kun ei mitään. Olen merkille pannut omien järjestökokemuksien kautta, että teoreettisesta heikkoudesta huolimatta on vakavassa ja vakiintuneessa mielessä työväenliikkeessä mukana olevat taipuvaiset asettamaan perusehtoina tuon seikan että järjestötoiminta on osa jostakin suuremmasta, laajemmasta toiminnasta, kun vaan jossakin maassa kansallisesti järjestäytyntä. Mieluummin ottavat vatsanväännetä vastaan järjestön laatuunkin nähden, kun se että hötköttäisivät joksain tilapäisen kiihkon vallassa. Se on vaistomaista "eristäytymis"-taktiikan vastustamista. Ja tämä oli Työmiehen taakse jääneen ryh-

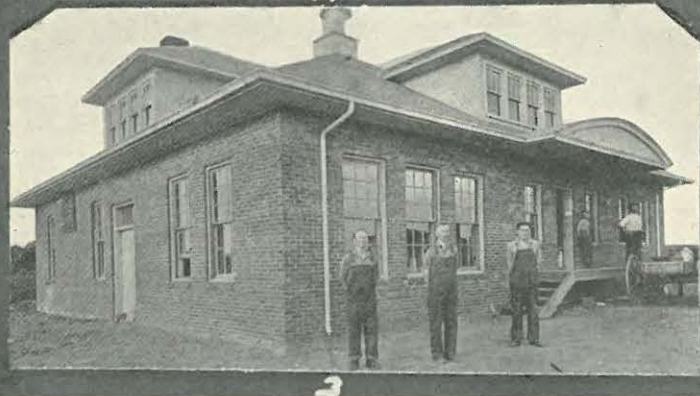
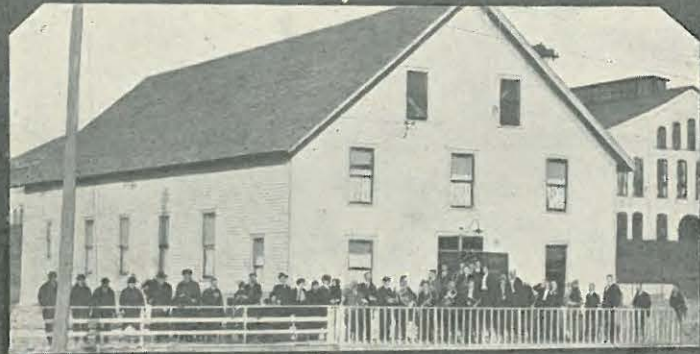

1. Cromwellin, Minn., osuuskaupan 10-vuotisjuhla 1927. 2. Pohjois-Ironwoodin suomalaisia. 3. Ida Mäki, asiam. Brevator, Minn. 4. Sulo Veijonen, asiam. Aitkin, Minn. 5. Osa Kalevan, Mich. Kehitysseuran jäseniä. 6. Cherryn, Minn. Työn jäseniä. 7. Hanna Hilliä, asiam. Hurley, Wis. 8. Massin, Mich. Naisjoston jäseniä. 9. Hibbingin naiskööri kesäjuhilla 1926. Chisnoimissa. 10. No. Hurleyn, Wis. farmarit ajamassa talkoolla saattaa laalin ympärille 1927. 11. H. Leikas ja perhe, Mapes, S. D. Asiamies.

män eduksi S. S. Järjestössä. Myöhemmällä tietysti reguleerautui tilanne kaikissa suhteissa Työmiehelle eduksi. Hyvä, joukkoja tyydyttävä talouspolitiikka Työmiehen liikkeessä ei vain tehnyt tyhjäksi vastustajien mitä pirullisimpia hyökkäyksiä, vaan sai tavallaan joukkojen ihailun ja muodostui "standartiksi" suomalaisten työläisten muissakin talousasioiden hoidossa. Toiseksi S. S. Järjestön ja niiden joukossa läheisemmin Työmiehen ympärillä olevien tarmokas työjärjestön puhdistamiseksi vanhasta taantumuksellisesta johdosta. Kolmanneksi oikean kannan ottaminen Venäjän vallankumoukseen ja myöhemmällä järjestöme vapauttaminen itään pesiintyneestä Venäjän vallankumousta ja kommunismia vastustavista aineksista. Nämä ovat pääseikat ja niihin kun vielä liitämme: oikea suhde kaikkiin työväen liikehtimisiin, osuustoiminta, naisliike, nuorisoliike, urheluliike y. m. niin ne ovat ne päätekiäjät, jotka ovat Työmiehen johtaneet aatteellisesti että taloudellisesti horjumattomaan asemaan. Ja nyt, kansainvälisesti saavutettu järjestötyötaito, edelleen uusien koettelemusten ja höyläyksen kautta kasvatettu etujoukko, kansainvälisen järjestöme ohjaamana, se, niin uskon, on takaava ei vain organisaatorista eheyttä Työmiehen kannatusjoukoissa ja sen edustamissa järjestöissä, vaan vieläpä entistä tarkempaan vetämään loputkin vilpittömistä luokkataistelua harrastavista, entisissä hajaannuksissa menetetystä työläisistä. Vaikeuksia on sekä parhaan eheyden säilyttämisessä että uusien joukkojen pikaisessa rintamaan liittämässä. Niitä vaikeuksia synnyttää muuttuvien olosuhteitten vaikutus luokkataistelujärjestöihin, niiden väärin käsittäminen ja tavallaan johtavienkin taitamattomuus voi joissakin käännteissä asettaa koettelemukset liian raskaiksi niille, jotka eivät vielä meidän kotoista kieltä käyttäen ole Kominternia ja sen puoluetta panneet yläpuolelle kaikkien persoonamakujen. Mutta, kuten sanottu, tuo uusi saavutettu taito ja joukkojen eheyttä harrastava tunne johdon taholta auttaa pahimmissakin kohdissa säilyttämään eheyttä.

Kun käännämme Työmiehen historian sivuja 5 vuotta eteenkäsintuosta Superioriin muutosta, se on vuoden 1919 tilipäätteeseen tuossa uudessa tilanteessa, niin mitä me huomaamme? Työmies on ostanut oman, verrattain tilavan, kolmikerroksisen kivitalon, jossa on tilaa sekä liikkeen omia tarpeita, että vuokraamista varten, verrattain monilukuisia uudistuksia tuossa rakennuksessa tehdyksi, koneisto monessa suhteessa uusittu, kirjavarastoja täydennetty, tilisäättävät suurentuneet, suuria rahallisia uhrauksia jo tehdyksi järjestötoiminnan elvyttämiseksi ja kaikki tuo, talot, koneet, varastot y. m. täysin maksetuiksi. Se oli juuri 5 vuotta ummelleen Hancockista muuton jälkeen kun vuoden lopussa järjestimme rynnäkönn liikkeen kaikkien velkojen maksamiseksi. Sikäli kuin ei toveri'ainojen antajia löydetty, sijoitettiin heidän rahansa Työläisten Pankkiin. Liikkeen netto-omaisuudet verrattain lihavien kuoletusten jälkeen olivat kasvaneet sadantuhannen dollarin seuduille. Ja tuolla ajalla oli lahjoina tai osakepääoman muodossa saatu ainoastaan noin 15 tuhatta dolla-

1. Brainerdin, Minn., poikatalon asukkaat ja kokit 1917, vähää ennen lakkoa, jonka hävittä suomalaiset vähensivät seudulta. 2. Brainerdin haalin avajaiset 1915, marask. 4—5 p. Osa senaikaista jäsenistöä sekä Minneapolisin soittokunta. 3. Cromwellin osuusmeijeri, eräs yhteistoiminnan kaunis tulos. Kuvassa myös meijerin työläiset.

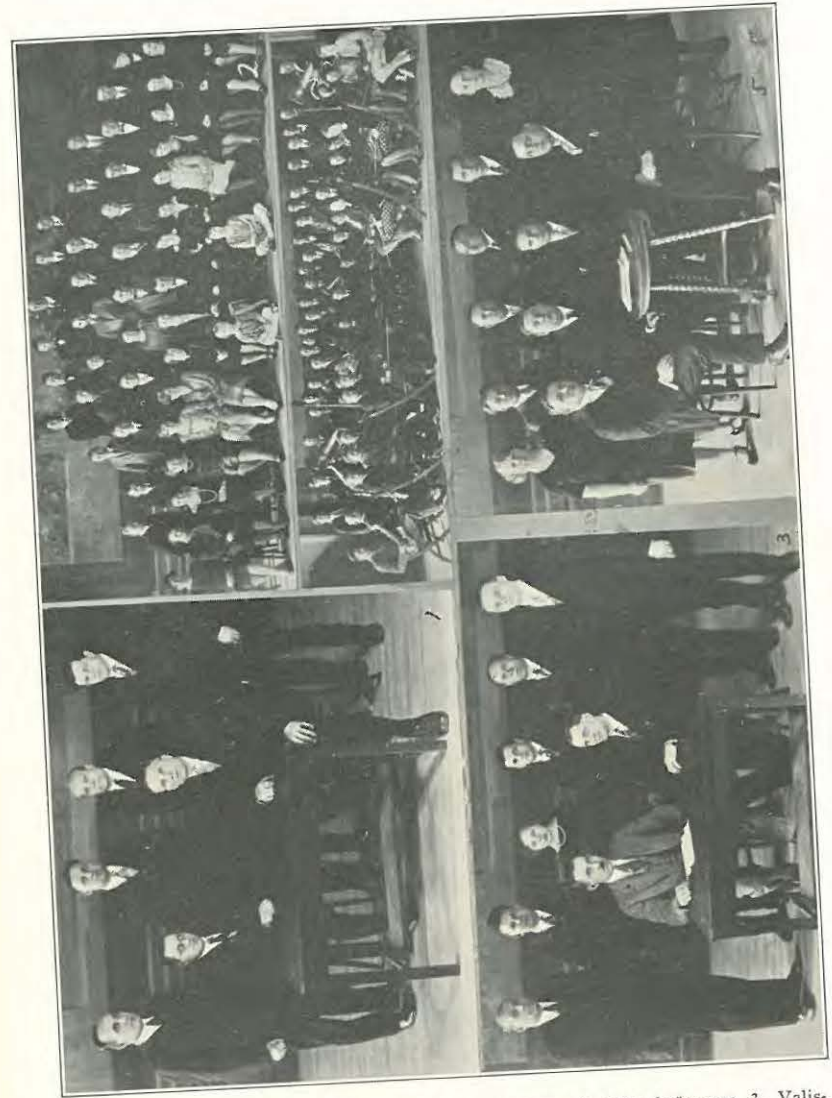
1. Ahmeekin, Mich., ty:n asiamiehet; vas. oikealle: Maria Lindberg, Antti Väisänen, Veikko Järvi ja Lilja Järvi. 2. Toverittaren asiamiehet helmik. ryntäyksen aikana Waukeganissa, Ill.; vas. oikealle: Alma Ranta, Tilda Haimi, Tekla Mäki ja Hilma Liukko. 3. Hilma Viikinen, naisjaoston valitsema asiamies Angorassa, Minn. 4. John Keskinen; asiamies; seurannut Työmestä sen syntymähetkestä lähtien. 5. Sandra Keskinen (ni-mim. "Sussu"), kirjeenvaihtaja. 6. Emil Järvelä, asiam. Wainola, Mich. 7. Victor Björkvist, asiam. Rabey, Minn. 8. Waukeganin asiamieskoneisto; vas. oikealle: Tekla Mäki, Alma Ranta, Tilda Haimi ja sihteeri Väinö Saari. 9. Waukeganin asiamiessihteeri selostaa "Talousmaantiedettä" iltamayleisölle. 10. Nestor Laitinen, asiamies Wainola, Mich., perheineen.

ria. Liikkeen kannatusjoukko siltä haparoivalta tasolta, missä kohdattiin hajaannus 1914, oli varttunut verrattain selväpiirteiseksi ja innokkaaksi luokkataistelujoukoksi, joka uudessa käänteessä jo oli tietoisesti selvittämässä välejänsä edellämäinitun, itään pesiytyneen Venäjän vallankumousta vastustavan oikeistosiiven kanssa.

Käännetäänmpä tuon historian sivuja vielä 6—7 vuotta myöhemmälle. Huomaamme jatkuvaa edistystä, jota silloin tällöin amerikalaiselta rintamalta työväen järjestöjen edustajat tutkivat ja kummas-televat. Huomaamme tuon pienen siirtokansan keskivaltioiden tarvetta palvelevan lehden voimistuneen asemaan, jossa se sekä teknillisessä suhteessa sisällön, kirjallisuusohjelman y. m. puolesta kelpaa malliliikkeeksi — ehken minne hyvänsä. Oma talo on entisestään muovailtu tarkotustaan vastaavammaksi; koneisto kokonaan uusittu; varastoja laajennettu; lisäksiinteimistöjä ostettu talon tulevia tarpeita palvelemaan ja verrattain suuret rahalliset sijoitukset veljesjärjestöissä tili- tai velkakirjasaatavien muodossa. Ja tuolla ajalla, vuodesta 1919—1927, on viljavasti autettu työväenjärjestöjä liikkeen ylijäämillä sekä Amerikassa että Euroopan puolella. Vähintään kaksinkertaisesti se määrä, mitä työväenjärjestöt kokosivat lahjoina tai osakepääoman muodossa edellisellä nousukaudella Työmieheen, on liike tällä viime kaudella uhrannut takaisin työväenjärjestöjen eri tarkoituksiin, kuten minäkin aikana jäsenistön vuosikokouksissa laadittu ohjelma on edellyttänyt.

Joku voisi ajattele mattomuudessaan sanoa, että se on tullut lehden tai kirjallisuuden korkeiden hintojen kautta. Kuitenkin tosiasia on, että Työmies on halvin lehti Amerikan suomalaisten lehtien joukossa sen tekstimäärään ja kokoon nähden, samoin kuin nyky-aikana myydään kirjallisuus kokoon nähden suunnilleen samalla hinnalla kun 15 vuotta sitten puolta halvempien kustannusten aikana. Lehdet ja kirjallisuus on halvempaa kuin mitä se tulee muualta hankkimalla maksamaan, mitä muut ulkomaalaiset kustannusliikkeet voivat myydä ja ei kalliimpaa kuin mitä itse olemme aikuisempina vuosina tuottaneet. Tulos ei ole myöskään siitä, etteikö kohtuullisesti olisi uhrattu lehtien samoin kuin julkaisujenkin sisältöön. Ei yhdelläkään suomalaisella lehdellä Amerikassa ole niin monipuolinen avustusjoukko kuin on Työmiehellä. Oikeastaan Työmieheessä ei ole varoja säästetty lehtien sisällön ja laadun parantamisessa. Juuri tässä yksi niistä menestyksen salaisuuksista.

Amerikalaiset ja muiden kieliryhmien toimitsijat usein ihmetellen koettavat tutkia niitä tekijöitä, mitkä luovat menestyksen suomalaisille kommunistisille lehdille. Heille on outoa tuo menestys siksi, kun tietävät että Amerikassa on ainoastaan 150,000 täysin suomenkielen taitoista suomalaista, ne lähes kaikki varttuneemmassa ikäluokassa ja niin ollen naimisissa (perheluku voitaneen arvioida 80,000—90,000 vaiheille) ja meillä samalla hyvällä menestyksellä edistyy kolme kommunistista päivälehteä, viikkolehtiä ja kuukausilehtiä lisäksi. Kummastelua synnyttää tuo seikka, että muiden siirtolaisryhmien

1. Detroitin, Mich., Edistysyhdistyksen johtokunta 1928; 2. Näytelmäseura; 3. Valistuskomitea; 4. Orkesteri sekä torvisoittokunta; 5. Kirjallisuuskomitea.

keskuudessa, vaikka siirtolaisten luku on moninkertainen verrattuna suomalaisiin, kuin myöskään varsinaiset amerikalaiset lehtiyrietykset eivät menesty. M. m. Sosialistipuolueella oli aikoinaan kahdeksan englanninkielistä päivälehteä ja nyt kun Seattle Union Record meni vararikoon, on jällellä ainoastaan Milwaukee Leader. Ainoa englanninkielinen luokkataistelukannalla oleva päivälehti Amerikassa on Daily Worker ja senkin jatkuva ilmestyminen on verrattain kovan yhtämittäisen keräyksen varassa.

Tietysti suomalaisten lehtien onnistumisen edellytyksiksi voidaan asettaa yhtä ja toista, mutta kun lähdetään analysoimaan noita etuisuuksia ja vastakohtia vertaillen niitä muihin ulkomaalaisryhmiin ja varsinkin englanninkielisiin lehden edistymismahdollisuuksiin, ovat vastakohdat olleet suuremmat kuin erikois-etuisuudet. *Työmiehen satumaisen taloudellisen edistyksen salaisuus on Työmiehen liikkeeseen oikeaan sattuneessa poliittisessa kannassa ja sen sekä liike- että työväenluokan kannalta katsottuna korkeatasoisessa talouspolitiikassa.* Sikäli kuin uusissa oloissa toverit puhutte yhteisrintamaliikkeistä ja niiden onnistumisista, yhtenä mallina voitte tarkistaa Työmiehen ympärille kasvanutta yhteistä rintamaa, jossa ei ole rintama yksikertuisena Työmiehen ympärillä, *mutta joukko yhteisiä rintamia*, jotka yhdessä muodostavat särkymättömän ketjun Työmiehen ympärille. Se on yhteinen rintama, jossa ketju monilukuisten yhteisrintamaliikkeiden kautta monikertaistuu ja muodostuu voittamattomaksi. Tuo Työmiehen taloudellinen menestys on tulos poliittisesta onnistumisesta, jossa on toistakymmentä vuotta rakennettu ilman yhtään hajaannusta, siirretty äitelän sosialidemokratian johdon alaisuudesta kommunistiseen itsetietoisuutta saavuttavaan toimintaan, jossa kantajajoukko väsymättömän ja sitkeän työn kautta on liittänyt ympärilleen suuret työläisjoukot, *muodostanut yhteisrintamien yhteisrintaman.* Se ei ole kenenkään yksilön, eikä edes pienen ryhmän työn tulosta. Se on verrattain monilukuisen, aikuisemmissa taisteluissa ja järjestötoiminnan moninaisissa oteissa karaistun kantajajoukon työtä, jossa on vaistojen perusteella onnistuneesti osuttu sovittamaan leniniläinen taktiikka joukkojen kokoamiseksi käytäntöön.

Matti Tenhunen.

Vas. oikealle: Eskel Ronn, Keskusosuuskunnan johtaja; Oscar Corgan, Työmiehen taloudenhoitaja; K. E. Heikkinen, keskustuomittaja ja Workers (Kommunisti-) puolueen suom. fraktiosihteri; Otto Wallin, Uuden Kotimaan taloudenhoitaja sekä David Heino, työväenjärjestöjen keskuksen sihteeri, ent. Eteenpäin-lehden toimittaja.

Rakentava tunnus

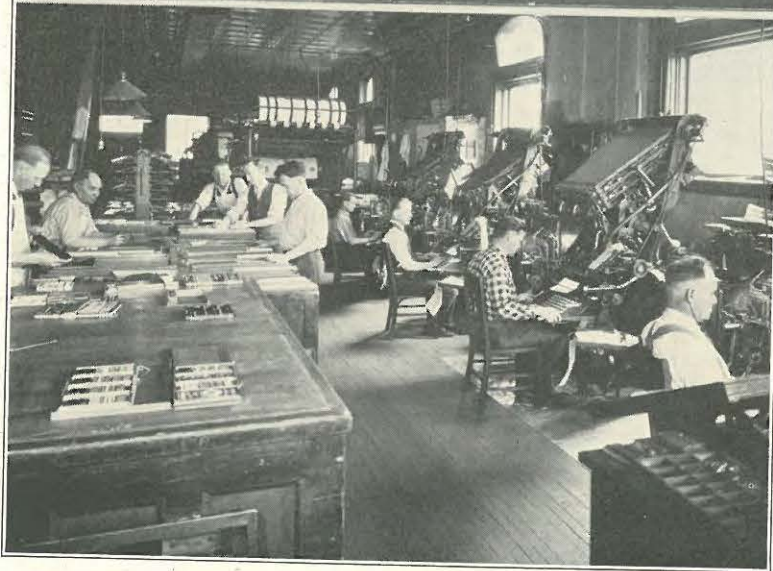
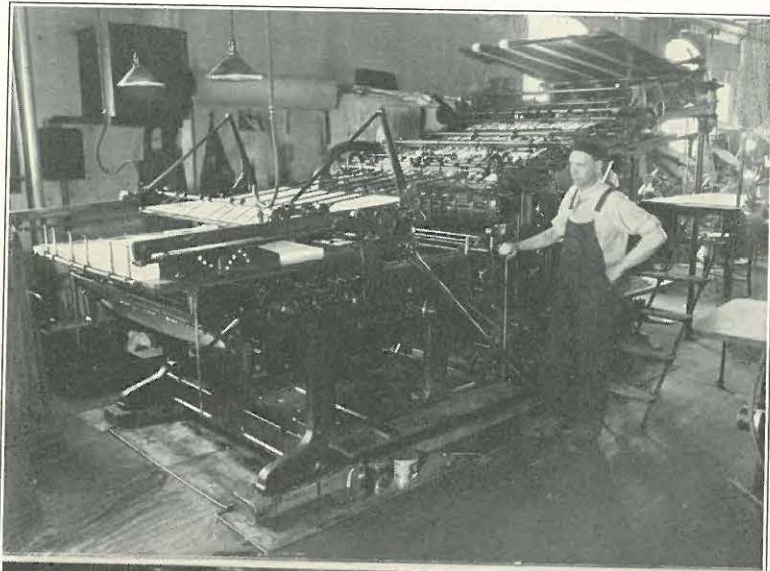
Axel A. Kantola, Työmiehen johtok. jäsen 1904—5, sekä 1914 ja edelleen; viimeiset 10 v. johtokunnan kirjuri.

Amerikan suomalaisen työväenliikkeen voidaan laskea alkaneeksi luokkaliikkeenä vasta vuodesta 1900. Tosin jo aikaisemminkin oli monen nimisiä yhdistyksiä ja "seuroja", jotka yrittivät vetää joukkoja jäsenyyteensä työväenkysymyksen nimellä, mutta mitään kansainvälistä, eikä edes kansallistakaan työväen ohjelmaa niillä ei ollut. "Sosialistista" kävi "iikka" kuin "iikka", joka vain piti tapanaan repiä suutaan uskontokysymyksellä tai naurattaa ihmisiä pappissäädyn "lihan" heikkouksilla. Joitakin jo Suomessa työväenliikkeeseen osallistuneita tovereita oli kylläkin Yhdysvaltoihin saapunut jo ennen v. 1900, mutta kun he olivat täällä pienenä vähemmistönä, tai oikeammin sanoen harvinaisuuksina, ilman mitään yhteistä johtoa tai yhdistävää sidettä, kuten esimerkiksi sanomalehteä, eivät he voineet voimakkaan uskonnollisen ja porvarillismielisen ympäristönsä takia saada aatteitaan kehitetyksi eikä levitetyksi.

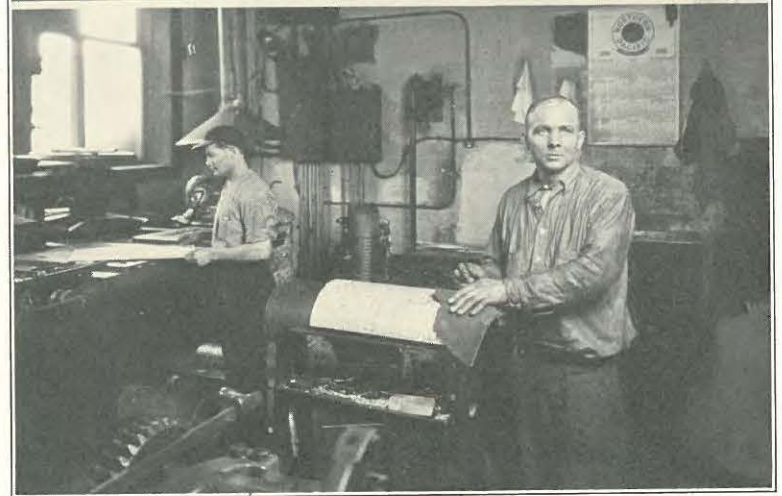
Erikoisen kiihkeäksi käynyt kansallis-poliittinen vaino Suomessa 19-vuosisadan lopulla karkotti tähän maahan jatkuvasti myöskin valistunutta teollisuustyöväestöä sekä jonkun verran koulusivistystä saanutta kapinoitsija-ainesta, ja niinpä jo tammikuulla v. 1900, tohtori A. F. Tannerin pani alulle ensimmäisen työväen lehden julkaisemisyrityksen Suur New Yorkissa. Lehteä ilmestyi Amerikan Työmiehen nimellä joitakin numeroita, mutta sekä teknilliset että rahalliset vaikeudet olivat vielä silloin voittamattomat, joten lehti lakkasi ilmestymästä jo maaliskuulla samana vuotena.

Sitten kului yli kolme vuotta ennenkuin uskallettiin tehdä uutta yritystä työväenlehden perustamiseksi. Heinäkuun 8 p., 1903, teki joukko tovereita Worcesterissa, Mass., päätöksen, että aletaan julkaisemaan sanomalehteä, joka tulee taistelemaan työväen asian puolesta, ja lehden ensimmäinen näytenumero julkaistiin jo saman heinäkuun 20 p., nimellä "Amerikan Suomalainen Työmies."

Siitä lähtien on tämä lehti ilmestynyt, nimi hieman lyhennettynä, jatkuvasti, muutaman viikon väliaikaa lukuunottamatta, joka kului

Yläkuva: Eräs Työmiehen painokone, jolla painetaan kirjat; painomestari Henry Pederson. Alakuva: Latomo. Kuvassa ei kuitenkaan näy viides linotype-mallinen latomokone. Henkilöt vas. oikealle: Frank Merisuo, E. W. Björklund, Wm. Hill, Edw. Rasi, Ernest Junttila; koneiden edessä taustalta etualalle: Jos. Merilä, V. Soini, Arthur Wuorela ja A. A. Kantola.

Työmiehen konttoorihuone; alhaalla: Työmiehen sivuja stereotyypataan; painomestari Gust Savola vasemmalla, stereotyporaaja Aaro Nyy etualalla.

lehden muutossa Worcesterista, Mass., Hancockiin, Mich., vuoden 1904 puolivälissä.

Elokuun 16 p., 1904, ilmestyi Työmiehen ensimmäinen numero Hancockissa ja on lehti siitä alkaen ilmestynyt säännöllisesti, ensin kerran viikossa, sitten v. 1907 laajennettiin lehti 3 kertaa viikossa ilmestyväksi, ja v. 1910 kuusi kertaa viikossa ilmestyväksi.

Ensimmäisien vuosien, 1903—1905, aikana oli lehden kehitys hidasta; piti rakentaa aivan pystystä metsästä ja maaperä oli lisäksi sangen karua. Mutta jo 1906 alkoi kylvö itää ja tuottaa tuloksia; v. 1907 kohosi tilaajamäärä jo yli 6,000, joka oli siihen aikaan huomattava saavutus suomalaisten lehtien tilaajamäärässä. V. 1914 alku-puolella kohosi Työmiehen painos erikoisesti Kuparialueen suuren lakon takia korkeammalle kuin minkään suomalaisen sanomalehden maksettu tilaajamäärä on koskaan Amerikassa ollut, nimittäin yli 16,000 päivittäin.

Tämän kirjotuksen tarkoituksena ei ole syventyä lehden periaatteelliseen puoleen, vaan etupäässä kosketella liikkeen taloudellista ja teknillistä kehitystä, mutta osotteeksi mistä lehti sai verrattain nopeasti taloudelliset kehitysmahdollisuutensa lainaan tähän lehden ensimmäisen numeron etusivulta kaksi sanaa käsittävän tunnuksen: *“Liittykää yhdistyksiin!”*

Näihin sanoihin kätkeytyy se taika joka on tämän liikkeen hottanut siksi mikä se nyt on, ja niitä sanoja, ja niihin sisältyvää ohjelmaa on lehti jatkuvasti pyrkinyt toteuttamaan. “Työläiset, järjestykää, liittykää yhdistyksiin ja unioihin, rakentakaa puoluetta”, on tunnuksena tänäkin päivänä, yhtä repäseväenä ja vaikuttavana kuin kaksikymmentäviisi vuotta sitten, ja ne muodostavat edelleenkin sen perustan jolla tämä liike seisoo. Juuri joukkojen kokoaminen, ensiksi kansallisiin työväenyhdistyksiin, sitten sosialistipuolueeseen ja sen antaannuttua porvaristoa tukemaan, Workers (Kommunisti) puolueeseen poliittisesti ja unioihin sekä osuuskuntiin taloudellisesti, on ollut Työmiehen innostava ja kiitollinen tehtävä.

Työmies 10-vuotias ja Työmies 20-vuotias julkaisuissa on melko tarkkaan selostettu liikkeen kehitystä, sen taloudellisia ja periaatteellisia taisteluja vuoteen 1923 asti, joten tuntuu asiain kertaamiselta niistä yleensä tässä julkaisussa mainita, vaikka tälläkin tietysti on lukijoita jotka eivät ole edellämainittuihin julkaisuihin tutustuneet, mutta jokaisella joka sitä haluaa, on niihin tilaisuus tutustua, sillä ne löytyy melkein kaikissa yhdistyksien kirjastoissa ja lienee niitä vielä joitakin kappaleita kirjakaupassamme myyntiäkin varten. Mainittakoon tässä kuitenkin lyhyesti koneiston kehityksestä liikkeessämme.

Toukokuulla 1905 hankittiin Työmiehelle ensimmäinen latomakone. Metallin sulatus siinä tapahtui lamppuöljy-uunilla ja monta syntiä kasaantui latojain “sielun” päälle lamppuöljyn kanssa tuhratessa. Keväällä 1908 hankittiin toinen latomakone. Metallin sulatukseen käytettiin silloin jo kivihiilestä kehitettyä kaasua. V. 1910 hankittiin

kolmas latomakone ja vähän myöhemmin Suomalais-Englantilaista Sanakirjaa suunniteltaessa hankittiin neljäs latomakone.

V. 1926—1927 uusittiin kaikki vanhat latomakoneet ja hankittiin vielä yksi lisää, joten niitä on nyt kaikkiaan viisi, kaikki viimeistä mallia kolme ja neljä makasiinisia ja metallin sulatus tapahtuu nyt sähköllä.

Painokoneita oli liikkeen alkaessa Hancockissa kaksi, molemmat vanhanaikaisia ja kuluneita, nyt on liikkeellä kolme uutta automaattista painokonetta, joita yksi mies voi pitää käynnissä yhtä aikaa, ja varsinainen lehtipainokone, “rotatsioni”, joka on ostettu “vähän käytettynä.”

Koneistoonsa nähden on liike nykyään ensiluokkaisessa kunnossa, eikä toista sen vertaista kirjapainoliikettä ole mahdollisuus Amerikan suomalaisten enää rakentaa, kun siirtolaisuus Suomesta on melkein tyyten loppunut, ja ennemmin saapuneet alkavat amerikalai-
stua.

Koneitten mukana on liikkeen tuotantokyky kohonnut niin, että liikkeemme on nyt suurin työläisten omistama ja kontrolloeraama kustannusliike Amerikassa, kaikenkieliset työläisten kustannusliik-
keet huomioon ottaen.

Omaisuuksista mainittakoon vielä liikkeen oma kolmikerroksinen, kahdelle lotille rakennettu liiketalo Superiorissa, Wis., johon liike muutettiin Hancockista, Mich., lokakuulla v. 1914. Talon alakerrassa sijaitsee latomo, paino, sitomo ja kirjakauppa. Toisessa kerroksessa konttori- ja toimitushuoneet sekä kirjavarastohuone. Toisesta kerroksesta on vuokrattu pari perheasuntoa ja huone Työläisten Pankille. Kolmas kerros on kokonaan vuokrattu perheasunnoiksi.

V. 1927 ostettiin vielä naapurilotti rakennuksineen ja on se vuokrattu kokonaan.

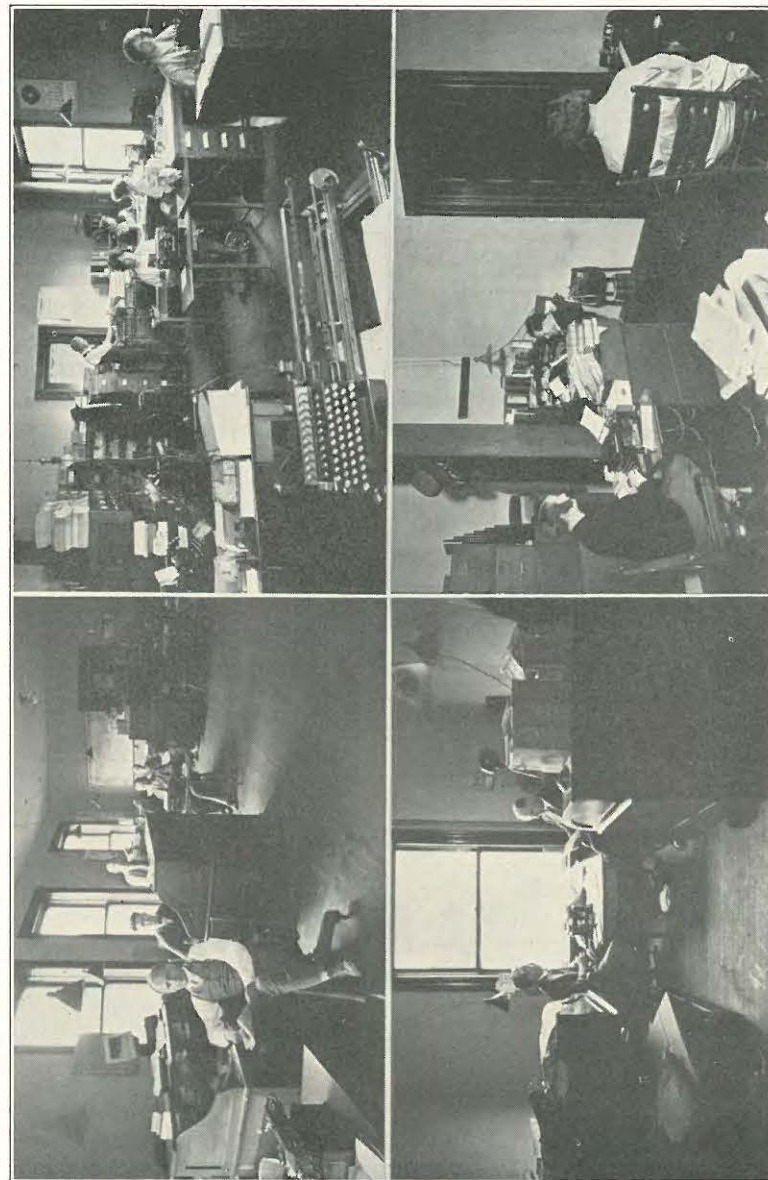
Kaikki sekä kiinteä että irtain omaisuus on velatonta “puhdasta” omaisuutta, jonka köyhä suomalainen siirtolaiväki on vuosien kuluessa koonnut aherruksellaan ja uhrautuvaisuudellaan yhteisen kansainvälisen työväen asian palvelukseen. Se tulee kerran olemaan kauris muistomerkki amerikalaiselle vallankumoukselliselle työväestölle pienestä suomalaisesta siirtolaistyöväestöstä.

Jos kysymyksessä olisi pelkkä liikesaavutus niin siitä ei nyt kannattaisi suuria huudella Amerikassa, sillä kohottihan neljä vuotta kestänyt maailmansota täällä useita tuhansia “yritteliäitä köyhimiä” miljoneereiksi, mutta kun ottaa huomioon liikkeen luonteen, ei rahantekolaitoksena, vaan vallankumouksellisen työväestön valistuslaitoksena, niin taloudellisiinkin saavutuksiin voidaan olla tyytyväisiä.

Tätä kaikkea ei kuitenkaan ole saavutettu noin vain taisteluilla. Kuten aikaisemmista muistojulkaisuista selviää, on liike kokenut ensimmäisen kahdenkymmenen vuoden aikana monen monta sekä aineellista että “henkistä” pulakautta. Niistä selviäminen on vaatinut monelta yksityiseltäkin toverilta ylimääräisiä, toisinaan ylivoimaisilta näyttäviä ponnisteluja, mutta ne on voitettu, ei yksilöitten pon-

Yläkuva: Työmiehen sitomo.
 Keskikuva: Työmiehen henkilökunta keväällä 1928.
 Alhaalla: Työmiehen kirjakauppa.

Ylhäällä, vas. oikealle: Työmiehen toimitushuone, seuraava Työmiehen yleinen kontto-rihuone, alhaalla vasemmalla vastaavan toimittajan huone ja vieressä osotekonttori ja levitysosasto.

nisteluilla, vaan niiden joukkojen yhteistyöllä, jotka vuosien kuluessa ovat liikkeen ympärille kerääntyneet ja jokaisena pulakautena, olipa kysymyksessä taloudellinen tai periaatteellinen kohtelemus, valppaasti ja uhrautuvaisesti ovat tarttuneet liikkeen peräsimeen, osottaneet liikkeelle oikean suunnan ja sanoneet johtokunnalle ja toimitsijoille, että tätä suuntaa kun seuraatte niin hyvin menee.

V. 1923 jälkeen, jolloin 20-vuotisjulkaisu ilmestyi ei liikkeellä ole varsinaista taloudellista pulakautta ollut, mutta vakavaan periaatteelliseen kohtelemukseen joutui liike v. 1925, n. s. puolueen uudelleen järjestelyn aikana, eikä siitä ole vielä täysin selvitty tätä kirjoitettaessakaan, mutta vaarallisen ajan kohdan yli on kuitenkin päästy ja kehitys nopeassa tahdissa hioo loppuja särmiä.

Kun liike vakiintuu niin vakiintuu toimitsijatkin. Alkuvuosina kun liikkeen talouspuoli oli epävarma, usein hälyyttäväkin, vaihtuivat toimitsijat tuhkatiheään. Jokainen erikoisesti hälyyttävä taloudellinen pula merkitsi poikkeuksetta liikkeenhoitajan vaihdosta, ja periaatteelliset taistelut toimittajavaihdoksia.

Viimeisen ankarimman talouspulan aikana tuli liikkeenhoitajaksi Matti Tenhunen ja oli toimesta yhteen menoon toistakymmentä vuotta, joka jo itsestään on omalaatuisensa saavutus vallankumouksellisen työväestön lehtiliikkeessä, sekä täällä että vanhassa maassa. Tenhunen tuli liikkeenhoitajaksi "luudan varren takaa", s. o. Ishpe-
mingin Coming Nation haalin talonmiehen toimesta, v. 1914, "ison vihan" aikana, jolloin liike oli kiihkeitten suuntatappelujen pyörteissä ajautunut aivan kuulun partaalle — ammattiliikkeenhoitajat eivät silloin toimeen pyrkineet.

Tenhusen tullessa liikkeenhoitajaksi astui toimeen myöskin kokonaan uusi johtokunta ja samoihin aikoihin muutettiin liike Hancockista Superioriin, joten alettiin aivan kuin alusta.

Sikäli kuin yksilöille annetaan tunnustusta täytyy myöntää että Tenhunen teki enempi kuin kukaan toinen yksilö Työmiehen liikkeen silloisesta sekasorrosta nostamiseksi ja liikkeelle vankan taloudellisen perustan luomiseksi.

Vuosien kuluessa on myöskin johtokunta "vakiintunut." Muutoksia tietysti tapahtuu johtokunnan kokoonpanossa aika-ajottain, mutta jo useita vuosia on johtokunnassa ollut yli kaksi vuotta palvelleita enemmistö, josta taas on seurauksena johtokunnan mahdollisimman tarkka liikkeen asiain tuntemus.

Yleensä on johtokunta sitte v. 1914 taloudellisen ja periaatteellisen pulakauden jälkeen ollut yhtenäisen ja työkykyinen, toisinaan on mennyt vuosikausi ilman sen vertaista erimielisyyttä että olisi mitään asiaa tarvinnut ratkaista äänestyksellä — asioista on keskusteltu ja väiteltäkin — mutta kun sitten on paras ratkaisu asialle löydetty on päätös ollut yksimielinen.

Tietysti on johtokunnassa näidenkin vuosien aikana ollut yksi ja toinen sellainenkin jäsen, joka on kaikkia asioita katsonut sen tai tämän yksilön, tai sen tai tämän ryhmän kannalta enemmän kuin

yhteisen edun kannalta, mutta ne ovat olleet yksityisiä poikkeuksia, eivätkä ole sanottavasti häirinneet johtokunnan työskentelyä.

Usein kuulee sanottavan että vasta viimeisen (v. 1925) uudelleen järjestelyn jälkeen ovat yhdistykset, sanomalehdet ja yksilöt saaneet todellista sisältöä työskentelyynsä vallankumouksellisen työväestön hyväksi. Sanonta voi olla paikallaan kun on kysymys yksilöistä, mutta mitä Työmieheen tulee on se minun mielestäni kehittynyt nykyiseen ajankohtaan ja tehtävänsä johdonmukaisesti, ilman yllättäviä hyppäyksiä tai kuperkeikkoja. Tosin on lehdessä silloin tällöin joku toimittaja onnistunut hetken aikaa räiskiä jotakin ultra-radikaalista sekasotkua, tai joku toinen toimittaja leperrellä sopusointu tuutilaulua, mutta verrattain nopeasti ovat kummatkin "suunnat" löytäneet itsensä poliittiselta rikkatunkiolta, ja lehti on jatkanut vakavaa tasaista eteenpäin kulkua kansainvälisen työväenliikkeen vasemman siiven mukana. Ja nyt ovat kaikki satunnaisetkin hapuilemiset loppuneet. Kolmas Kansainvälinen Taloudellinen Kansainvälinen taloudellisen (unionistisen) tien. Näiden kansainvälisten viitoittamaa tietä kun kuljetaan niin tullaan perille, se on jo tullut esimerkillisesti toteen näytetyksi.

Axel A. Kantola.

Työmiehen nykyisiä toimittajia: osuustoiminta- ja maatalousosaston sekä entinen vastaava toimittaja Henry Koski, toimittaja V. Riihinen, korjauslukija ja toimitusharjoittelija H. J. Sankari sekä etusivun toimittaja Kalle Aine.

Kun olimme nuoria! Kuva No. 1: kesäjuhlat Beldenissa, N. D., 1912; kuvassa seudun ensimmäisiä asukkaita ja ss-osaston jäseniä.

2. Cliffordin, Wis., työläisten kesäjuhliilta 1910. Silloin oli toiminta vilkasta ja väkeä kaikkiin työläisten yrityksiin.

3. Oulun, Wis., haalin rakennuskomitea. Takarivi vas. oik.: John Taipale, Kalle Sauvola, M. Taipale; eturivi: Arthur Lauri ja Andrew Lauri.

4. Zimin, Minn., kesäjuhlat kesäk. 24 p., 1914.

Erään taistelukauden muistelmia

Eemeli Parras, Työmiehen vast. toimittaja; nykyisin Toverin vast. toimittaja, luennoitsija.

Neljännesvuosisadan aika on vierähtänyt siitä, kun perustettiin *Työmies* tämän maan suomalaisten työläisten keskuudessa heränneen liikkeen tulkitsijaksi. Eikä kulunut pitkää aikaa siitä, kun toisiakin sanomalehtiämme perustettiin.

Historian mittapuulla mitattuna ei tämä ole pitkä aika. Ja kuitenkin sisältyy siihen maailmanhistorian merkittävimpään taistelujen sarja — onhan viime vuosikymmenen ajan ollut olemassa jo ensimmäinen suuri työväenvalta, Neuvostoliitto. Ja proletariaatin ja sorrettujen kansojen vapaustaistelu on yhä kiihtymässä taas. Historian tempo on käynyt nopeaksi.

Ensi vaihe Amerikan suomalaisten siirtolaistyöläisten taistelussa oli pääasiallisesti aatteellista pesänselvitystä vain suomalaisen siirtolaisaineksen keskuudessa, olematta yhteydessä tämän maan olojen kanssa muuten kuin välillisesti. Siirtolaisuusleima oli tässä liikkeessä vallitsevin. Ja taistelun päivänkysymys oli pikkuporvarillisen kamasaksaideologian vaikutusvallan murtaminen suomalaisten siirtolaisten julkisessa elämässä. Kampppailu suomalaisen siirtolaisväen henkisen johdon asemasta se oli, mikä työntyä esiin jokaisella paikkakunnalla, missä työläisten valistusliikkeen pieninkin kannatusjoukko oli. Ja lehtemme sivut näiltä ajoilta osottavat minkälaista taistelua siinä käytiin.

Suomen työväenliikkeestä, mikä kehittyi tsaarin hallituksen harjoittaman kansallisen sorron alaisena — ja nousi korkeammalle v. 1905 Venäjän vallankumousoaallon harjalla — sai meidänkin liikkeemme innostusta. Sieltä se sai myöskin toimitsijavoimia. Ei siis kumma, että liikkeessämme heijastuivat kaikki ne aatteelliset vivahdukset, mitkä Suomen oloissa niihin aikoihin ilmenivät — vivahdukset, joista useat ovat vieraita työväen luokkaliikkeelle.

Mutta Suomestapa oli se pikkuporvarillinen joukkokin tänne siirtynyt. Varhaisemman polven väki oli vain sitä katekismuksen kasvattamaa kansanainesta. Niiden henkiseksi holhoajaksi kehittyi tällä maaperällä oma joukkonsa, joka "suomalaista kansallisuusmai-

Virginian, Minn., nuorisoliiton jäseniä; kuva otettu 1928.
 Virginian, Minn., naisjaoston jäseniä; kuva otettu 1928.
 Chicagon, Ill., ty:n kirjallisuuskomitea ja kirjeenvaihtajat: — setsomassa vas. oikealle: Wm. Honkanen, asiamies, Jeria Hilly, ilmoitusasiamies, Ed. Petrell, asiam., E. Johnson, asiam.; istumassa: Tyne Niemonen, asiam. Veikko Puro, samoin, Emilia Hilly, samoin ja J. Pajujoja, kirjeenvaihtaja.

netta” koki kirkkaana pitää. Vanhanmaan valtiokirkkoa jäljittelevä pappien ammattikunta muodostui. Se katsoi ilman muuta yksinoikeudekseen siirtolaisväen henkisen holhouksen. Siellä ja täällä nousi “edustavaksi suomalaiseksi” joku pikkuliikemies, jonka puoleen tiheimmillä suomalaisasutuksilla paikallinen politikoitsija kääntyi “rehellisen suomalaisen kansanaineksen” kannatusta saadakseen. Nämä pikkuliikemiehet ja papit ne sitte muodostivat “suomalaisen kansallisuusmaineen” itseoikeutetun kirkkaana pitäjän joukon, kun myöhemmin tuli ottelu uudempien käsitysten kanssa, jotka nousivat työläisluokasta. Muodostuihan kilpailua kirkollisellakin alalla, nousi kirkkokuntia, jotka eivät tunnustaneet Suomen valtiokirkkoa matkivan ryhmän isännyyttä. Ne olivat niitä, jotka olivat jo Suomessa napsisseet valtiokirkon rovasteja vastaan. Mutta taistelun kehittyessä työläisten ja pikkuporvareitten välillä, sulautuivat nämäkin yhtenäiseen kamasaksarintamaan.

Kamppailu siirtolaistyöväestön julkisen elämän johtoasemasta ei kuitenkaan kauan pysynyt pelkkänä “aatteellisena otteluna” — sille todelliselle pohjalle se välittömästi siirtyi, josta aatteellisetkin kamppailut kumpuavat. Sitä mukaa kuin suomalaisten siirtolaistyöläisten liike selveni työväenliikkeeksi ja läheni tämän maan käytännöllisiä taistelukysymyksiä, sai taistelu kourautuntuvamman muodon. Työläisten työ- ja ansiosuhteet, siinähan se pohja on, josta työläisenkin ajatukset lähtevät. Niinpä siis, kun suomalaiset siirtolaistyöläiset alkoivat tajuta tämän maan työväenliikettä ja suuremmissa mitassa ottaa siihen osaa, liittyä unionistiseen liikkeeseen, työläisten järjestymiskamppailu y. m. s., silloin siirryttiin pohjalle, missä aatteellinen taistelu pikkuporvarillista vaikutusvaltaa vastaan sai käsitettävän käytännöllisen perustuksen.

Mitä oli tuo pikkuporvarillinen “suomalaisen kansallisuusmaineen kirkkaana pitäminen”, josta silloin niin runsaasti puhuttiin? Se oli myönteinen amerikalaisen teollisuuskapitalistin eduille. Se oli samaa kuin suomalaisen siirtolaistyöväestön nöyräniskaisena pitäminen, se oli sitä Saarijärven Paavon oppia, missä herrana esiintyi amerikalainen kapitalisti. Ja pikkuporvarit, jotka tätä suurta herraa palvelemalla käsittivät parhaimmin omia etujaan palvelevansa, vakuuttivat amerikalaiselle kapitalistille urakalla voivansa pitää suomalaiset “hyvinä työmiehinä.” Tästä siis, työläisten siirtyessä käytännöllisen työväenliikkeen kysymyksiin ja tavoitellessa yhteyttä tämän maan työläisten kanssa, muodostui tälle taistelulle todellinen pohja.

Kahdessa suuressa lakkotaistelussa tässä maassa on suomalainen työläisainees ollut mukana huomattavammin: Minnesotan raudankai-vajain taistelussa 1907 ja Kuparisaaren kuparinkavajain taistelussa 1912—13. Ja näissä taisteluissa juuri kiertyi suomalaisen siirtolaistyöväestön ja suomalaisen pikkuporvariston välinen kamppailu tärkeäksi asiaksi. Tapahtuihan kumpikin taistelu suurella suomalaisseudulla. Lakkotaistelun yhteydessä tuli ratkaistavaksi myöskin pitääkö pikkuporvarien holhoojavalta kutiaan suomalaisiin työläisiin nähden.

suomal. kans. liiga

Se ei pitänyt. Murtui se. Vaikkapa nämä taistelut eivät muita voittoja tuottaneetkaan, suistui niiden kautta mainitun pikkuporvarillisen kamasaksaideologian vaikutus tämän maan suomalaisiin työläisjoukkoihin. Työläiset näet kokivat kouraantuntuvasti kuinka nämä henkiset holhoojat, papit ja pikkuliikemiehet, asettuivat vihamieliselle kannalle työläisten jokapäiväisiin elinietuihin nähden ja suorastaan järjestivät kätyripalveluksia tekemään kapitalisteille työläisiä vastaan. Siinä oli ratkaiseva opetus.

Minnesotan lakkotaistelu 1907 oli tämän kamppailuvaiheen ensimmäinen suurin ottelu. Kuparisaren taistelu viisi vuotta myöhemmin sen viimeisteli toisella suurella suomalaisasutuksella. Minnesotan lakon yhteydessä suomalainen pikkuporvaristo jo laski perustuksen niin salaiselle kuin julkisellekin kätyröimishommalleen. Työläisiä vastassa oli mahtava vihollinen, terästrusti. Tämän vihollisen palvelukseen järjestivät suomalaiset kamasaksat voimiaan. Siihen aikaan toimi tällä mantereella "suomalaisen kansallisuusmaineen" ylläpitäjänä muuan Mr. Lilius. Hän toimitteli suomalaista porvarilehteä Duluthissa. Hän se oli aikanaan erään järjestön, Kalevanritarien, pääorganiseeraajia. Ja hänen toimestaan, tämän järjestön avulla, tehtiin palveluksia terästrustin herroille suomalaisten aktiivisten työläistäistelijain elinmahdollisuuksien lopettamiseksi ilmiannoilla ja mustalistajärjestelmän laatimisella, puhumattakaan siitä aatteellisesta propagandasta, jolla Liliuksen toimittama lehti taistelun aikana koki työläisten luokkasolidarisuutta hämätä.

Vanhemman siirtolaispolven muistissa on n. s. juudasponsikausi. Se oli pikkuporvarijoukon eräs taistelukeino. Tarkoituksena oli järjestää "parempain suomalaisten" toimesta "kansalaiskokouksia", joissa vedetään selvä raja "oikeitten suomalaisten" ja "räyhäävien agitaattorien" välille ja osotetaan virkavallalle, että nuo ja nuo ovat niitä, jotka saa lähettää niin kauaksi kuin pippuri kasvaa.

Yli maan, kaikkialla, missä suomalaisasutuksia oli, koetti tämä kätyrijoukko järjestää näitä "kansalaiskokouksiaan." Joillakin pikkupaikkakunnilla sellainen kokous saattoi mennä, koska tämä johtosakki oli pääasiallisimpana "kansalaisjoukkona." Mutta seuduilla, joissa suomalaista työläisainesta oli jommoinenkaan määrä, muuttuivat kokoukset päinvastaisiksi alkuperäisten hommaaajainsa tarkotuksiin nähden. Kätyröiminen tuomittiin ja suomalaisten työläisten lojaalisuus tämän maan työväenliikkeeseen julistettiin.

Minnesota muodostui tässä kamppailussa erikoisen kiihkeäksi ja merkitykselliseksi siitä syystä, että siellä juuri oli ankara taistelu terästrustin orjavaltaa vastaan riehunut. Tämän kirjottaja muistaa sellaisen kokouksen menon Hibbingissä, Minn. Juudasponsikokouksen hommaaajat olivat Hibbingin kokousta varten erikoisesti varustautuneet jo siitäkkin syystä, että silloin oli jo monilla paikkakunnilla heidän kokouksensa muuttunut heidän asialleen fiaskoksi. Tästä syystä oli asia alunperin järjestetty paikallisen — terästrustin — virkavallan avulla.

Kokous oli kutsuttu kokoon lentolehtisten avulla "Sampo"-raitiusseuran haaliin. Lentolehtisissä nimitettiin kokousta suomalaiseksi kansalaiskokoukseksi.

Paikallista suomalaista työväestöä oli kerääntynyt jo haalin edustalle kauan ennenkuin haalin ovet avattiinkaan. Hommaaajat — paikallisista suomalaisista pikkuliikemiehistä muodostunut sakk — saapuivat paikalle viime minuutilla. Ovet avattiin ja haali oli heti tupaten täynnä.

Enemmittä muodollisuuksitta astui johtosakki haalin perällä olevan pöydän ympärille ja eräs heistä julisti kokouksen avatuksi ja ilmoitti muutta mutkitta johtavansa kokousta. Kysymyksiin, jotka kokousyleisön joukosta tehtiin, että eiköhän kansalaiskokouksen asiana olisi itse valita virkailijoitaan, vastasi puheenjohtajan nuijaa heiluttava henkilö ankaralla nuijan paukkeella ja viittasi hän maan lippuun, jonka hän sanoi takaavan itselleen tämän oikeuden.

Juudasponsikokoukset saivat nimensä "ponsista", jotka koko liikettä johtava keskus Duluthissa oli jo ennakolta laatinut ja oli "kansalaiskokousten" tehtävänä vain ne hyväksyä. Niinpä nytkin sihteeri — joka oli toimensa kokouksessa ottanut samalla tavalla kuin puheenjohtajakin — alkoi lukea pitkää dokumenttia. Työläisistä muodostunut kokousyleisö kuunteli hiljaa juttua sillä "suomalaisen työläisen kylmyydellä", jota Minnesotan lakon italialainen johtaja Petriella monasti ihmetteli. Kun lunta oli luettu, pyysi lukuisa joukko puheenvuoroja.

"Tästä ei keskustella", pauhasi puheenjohtaja. "Teidän on se hyväksyttävä sellaisenaan."

"Puheenjohtaja!"

"Puheenjohtaja!"

"Suunvuoro, puheenjohtaja!"

"Ei mitään suunvuoroa!" karjui puheenjohtaja ja vasara paukkui pöytään. "Te ette nyt täällä soita suuttanne! Te vain hyväksytte tämän, siinä kaikki."

Silloin nousi yleisön joukosta eräälle tuolille mies, Minnesotan lakkotaistelun tunnettu taistelija — John Välimäki. Hän ojensi kätensä puheenjohtajaan päin ja vaati puheenvuoroa.

"Sinulle, räyhääjä, ei täällä suunvuoroa anneta," ulvoi puheenjohtaja. "Sinä et täällä puhu tätä pontta vastaan."

"Mistäs puheenjohtaja tietää puhunko minä sitä myöten tai vastaan", sanoi Välimäki, "enhän ole vielä sanaakaan siitä sanonut, vasta pyydän puheenvuoroa. Ja jos tämä on kansalaiskokous, kuten on ilmoitettu, on teidän annettava puheenvuoro näille kaikille, jotka sitä nyt vaativat." Hän viittasi tiheään käsimetsään, joka puheenjohtajain silmäin edessä oli ylös kohonnut.

"Alas, räyhääjä!" kuului puheenjohtajan ulvahdus ja hänen huutoaan säesti sihteeri ja kolme neljä muuta kokouksen hommaa- jaksakkiin kuuluvaa.

"Te ette minua alas karjumisellanne saa", kuului Välimäen ääni

1. Ida Peterson, asiamies, Detroit, Mich.; ollut mukana monissa luokkatistelussa; 2. Rob. Kirrno, Wing, S. D.; Hugo Mattson, Iron (Cherry), Minn. Alotti 15 v. ikäisenä asiamiestöimensä. 4. Alex Sandback, Ironin osuuskirjeenvaihtaja. 5-6-7. Hanna Hillila, asiam., Anna Nurmi, Toverittaren asiam. ja Mary Harju, Uuden Kotimaan asiam., Hurley, Wis.; 8-9-10. Siiri Anderson, Wilho Törnä ja Liina Vainionpää, Nashwauk, Minn., asiamiehiä. 11. Sam Luomala, asiamies, Kaleva, Mich. Mukana perustamassa ss-osastoja. 12. Axel Vuolikainen, kirjenvaihtaja, Bruce Crossingissa, Mich. Joutunut klanien hyökkäysten alaiseksi siinä toimessaan.

Alarivi kuva 13: Kisailijat, jotka ottivat osaa Monessenissa urheilukilpailuihin, joihin osallistuivat Pennsylvanian urheilijat; kuva otettu 1925.

14. Kuva otettu Calumetissa, Mich., 1914; silloin oli sielläkin toiminta vilkasta.

15. Negaunen ty:n kirjallisuuskomitea. Yläriivi vas. oik.: Walfrid Lehinen, Otto Kauppinen, Eero Kivistö ja Arthur Uusitalo. Alarivi vas. oik.: Aino Wehmanen, Miina Lammi, Jenny Rantanen, Martha Hendrickson ja Tilda Lahtinen.

ja hänen suupieleensä ilmestyi tuttu päättävä piirre. Samassa kohosi toiselle tuolille toinen työläinen antaakseen pontta Välimäen vaatimukselle. "Jos mielitte huutaa alas Jussin, silloin saatte karjua alas koko tämän kokousyleisön", puhui tämä.

Puheenjohtajan nuija piti hurjaa ääntä. Paukkeen joukosta kuului huuto: "Poliisit, kutsukaa poliisit esille!"

Ja samassa silmänräpäyksessä työntyikin joukko poliiseja esiin, tehden tilaa itselleen nuijillaan. Pian vetivät ne Jussin ja toisen tuolilla seisovan kapuloitavikseen ja raahasivat heidät ulos. Tämä osotti, että kaikki oli valmiiksi järjestetty ennakolta.

Tämän ärsytyksen jälkeen nousi heti tuolille kolmas, neljäs, viides. Mutta sitä mukaa teki poliisin nuija tehtävänsä. Kaikkiaan seitsemän rivakkaa raudankaivajain lakkotaistelun miestä siten poliisit korjasivat.

Hälinän aikana poistui puheenjohtaja, sihteeri ja koko johtajajoukko. He astuivat kai näyttämölle, sitä tietä kokonaan poistuaakseen.

Kokousyleisön keskuudessa vaadittiin uuden puheenjohtajan ja sihteerin valitsemista. Mutta ennenkuin tähän toimenpiteeseen ennätettiin käydä, sammuiivat valot haalista. Sekin oli ilmeisesti ennakolta tehdyn suunnitelman osa. Pimeässä haalissa kuului nyt kehoitus, että poistutaan haalista. Ja se tapahtuikin.

Seuraavana päivänä esitettiin paikallisessa oikeudessa tämän näytelmän viimeinen näytös. Vangitut miehet saivat Duluthista erään lakimiehen lainopilliseksi avustajakseen. Hän oli toiminut lakon aikana muissakin lakkolaisten asioissa. Viheliäisen naurettaviksi joutuivat nämä "edustavat suomalaiset" lakimiehen käsissä. Ja yhtä suureksi ilveilyksi kävi myöskin heidän "kansalaiskokouksensa", kun tapahtumain kulku perusteellisesti oikeudessa kuvattiin. Miehet vapautuivat samana päivänä. Ja me juhlimme voittomme johdosta.

Niin muodostui tämä ottelu tuhoisaksi kamasaksajoukon henkiseen holhousvallalle.

Toisessa suuressa ottelussa Kuparisaarella — jonka traagillisena huippuna oli hirvittävä Calumetin katastrofi — viisi vuotta myöhemmin tapahtui samalla tavalla. Siellä näytteli sikäläinen pikkuporvarijoukko suomalaisten pappien kera samallaista osaa, mikäli käytyroiminen kupariparoonien hyväksi ja työläisiä vastaan oli kysymyksessä. He muodostivat "anti-sosialistiliittonsa." Heidän kauttaan suositus kulki kupariherrain konttoriin työhön pyrkiessä.

Mutta pikkuporvareitten ja koko sen leirin vaikutusvalta suomalaisiin työläisiin nähden murtui. Meikäläinen lehdistö ja liike oli ottanut ratkaisevasti valta-aseman käsiinsä suomalaisten siirtolaistyöläisten julkisessa elämässä.

Ne, jotka näinä päivinä tavalla tai toisella koettavat lyödä kiilaa suomalaisten siirtolaistyöläisten yhtenäisyyteen, yrittävät todellisuudessa pelata porvarillisen leirin hyväksi tässä suhteessa, vetäköötppä ne hommilleen vaikka minkäläistä puolustavaa verhoa. Sillä tämän

maan suomalaisen työväestön yhtenäisyyden pohjana voi olla vain se perustus, jonka vankkumattomuuden mailman köyhälistön suuret taistelut ja sen liikkeen suuri johtaja — Lenin — ovat köyhälistölle suoritetulla työllä osottaneet. Ken tätä vastaan asettaa oman pikku pelinsä, palvelee vain sillä työväestön vihollisia.

Eemeli Parras.

LEHTI -- VIESTI JA HÄLYYTYS

*Kuin valkeuskyyhky
se lentävi, kussa on parku ja nyyhky
ja orja se arpaansa oihkii.
Kuin soihtu se palaa
ja loistetta synkkään soppohen valaa,
yö kussa ja kurja, mi voihekii.*

*On herätyssoitto,
ajan aamun kun koi punaruskossa, loitto,
kun rynnistyksen on aika.
On rohkaisusana,
kun uhrinsa vaativi säälitön mana
ja kallis kun voiton on taika.*

*Sotaviimana vinkuu,
kuin salama sytyttävä se joukkohon sinkuu,
kun taistelun tuimin on tiina.
On kuin vihan vaaja,
päin syöksyvä kuin työn armeija taaja,
jota silponut ruoskan on siima.*

*On nousevan luokan,
on äärestä koneen ja kirveen ja kuokan
se viestipä kallis.
Sisin sielu se orjan,
on henki se taistelijan sotisorjan,
on, vainottu, vahva se vallis!*

Kössi Kaatra.

Toimittajat aseissa

K. A. Suvanto, Punikin toimittaja

Toimittajain tavallisia aseita ovat niin-sanotut hengenaseet, mutta Kuparisaaren lakon luomassa tavattomassa tilanteessa jouduttiin turvautumaan hengenaseiden ohella myöskin hengen päälle käypiin aseisiin.

Lähes puoli vuotta kestänyt lakko oli kuumimmillaan. Kaikki kapitalistisen riistovallan voimat oli mobilisoitu pakottamaan työhön lakkoutuneita kuparinkai-vajia, jotka Calumet & Heclan ylpeä ylijohtaja oli uhannut pakottaa "syömään perunan kuoria."

Valtion sotaväen lisäksi oli lakkolaisia terrorisoimaan tuotettu myös Waddell-Mahon'in salapoliisitoimiston pyssyhurtia, oikeita ammattimurhaajia, joille lakkolaisten ammuskelu oli huvittelua. Lakkotapahtumista valtavimmin vaikuttavia olivatkin synkän juhla-liset, jättiläismäiset hautajaistilaisuudet. Pyssyhurttaterroria uhmaten kokoontuivat lakkolaiset kymmentuhantisena joukkona saattamaan kalmistoon niitä tovereitaan, jotka olivat joutuneet "hengen ja omaisuuden suojelijain" murha-luotien uhreiksi.

Kaikki ne porvarilliset "hyvät miehet", joita työläiset olivat virkoihin äänestäneet, häärivät nyt hikihatussa kupariparoonien kätyreinä kaikin tavoin vaikeuttaen lakkolaisten kamppailua. Estetuo-mioilla koetettiin lopettaa lakkovahdinta. Kirkot ja porvarilehdet tekivät voitavansa taivuttaakseen heikkoluonteisimpia lakkolaisia rik-kureiksi. Ja lisätäkseen painostuksen lakkolaisia vastaan äärimmil-leen, muodosti kuparialueen pikkuporvaristo Citizens' Alliance nimi-sen "suojeluskunnan", joka kaivanto-visselin puhalluksella kutsuttiin koolle aina silloin, kun kaivosherroilla oli mielessä jonkun roivio-työn suorittaminen.

— Taas kuuluu kuolemapillin ääni... mitähän nyt lienee te-keillä? kyselivät lakkolaiset, kuullessaan kaivosherrojen vihellyttävän koolle "suojeluskuntaansa."

Kuolemanpilli oli ulvoskellut pahaenteisenä myöskin sinä iltana, josta tässä on kysymys. Pitkin päivää oli Työmieheen ja samassa

rakennuksessa olevaan union virastoon saapunut viestejä, että "ensi yönä se tapahtuu."

Iltapäivällä saapui Calumetista eräs sisukkaisuudestaan tunnettu suomalainen union organisoeraaja Työmiehen toimitukseen. Oli hie-man juovuksissa, mutta se oli sivuseikka siihen aikaan — pitää muistaa, että sen, joka halusi olla työläisten kanssa kosketuksessa ja likellä heitä, ei sopinut kartella kapakoita, sillä kapitalistinen komen-to ei ollut varannut raatajille sen parempia kokoontumispaikkoja kuin haisevat "saluunat." Saattoi heti huomata, että tulija, tuo hurt-tien ja kaivosherrojen katkera vihollinen, oli tavallista kiihtyneempi. Kiukun kyyneleet pusertuivat silmistä poskille, kun hän hammasta purren puhui:

— Minä sanon teille pojat nyt vain, että pitääkää tänä yönä puo- lenne, pitääkää puolenne...

Ja paineli ulos, sillä hommassa hän oli yötä päivää, ja oli hä- nellä kai nytkin suoritettavana yhtä ja toista, joka koski "puolen- pitoa."

Hurttien käytös oli koko päivän ollut tavallista uhittelevampi. Toimitettiin summittaisia vangitsemisia ja Työmiehen ohitse autolla ajaessaan huutelivat hurtat uhkausia "kapinapesän hävittämisestä", puistellen ilmassa revolverejaan.

Mutta Työmiehen ja union virastoon saapuneet uhkaavat viestit olivat iltapäivän kuluessa kulkeneet pitkin mäkien rinteitä kaivos- työläisten majoille. Seurauksena oli, että "törmän päältä" alkoi tu- leskella "kapinapesälle" päättäväisen näköisiä miehiä. Eivätkä he tällä kertaa tulleet tyhjin käsin, vaan pyssyt kainalossa. Ei ollut ainakaan siihen aikaan bolshevikeja tai kommunisteja heitä "aseelliseen toi- mintaan" kiihottamassa. Tuntui vain itsestään selvältä, että on pan- tava "kova kovaa vastaan." He olivat päättäneet, että heidän ko- koontumispaikkaansa, Kansankotia, union virastoa ja Työmiehen kirjapainoa, jotka kaikki olivat samassa talossa, ei hävitetä. He oli- vat päättäneet myös puolestaan suojata näitä työläisten yhteisiä omaisuuksia. He käsittivät sen velvollisuudekseen ja kiistämättö- mäksi oikeudekseen. Kun kuolemanpilli pimeään tultua alkoi ulvoa, niin tuijotteli pyssynpiippuja ulos jokaisesta Kansankodin ikkunasta. Ja pyssyjen takana oli miehiä, jotka oli opetettu aseita käyttämään Europan eri maiden armeijoissa 3—8 vuotisilla asevelvollisuuskurs- seilla. Siellä oli italialaisia, kroatialaisia, itävaltalaisia ja monia muita kansallisuuksia. Suomalaisiakin toisten mukana. Toisissa oloissa olisivat he voineet joutua suuntaamaan aseet toisiaan vastaan koti- maittensa kapitalistien sotiessa keskenään. Nyt oli heistä muodostu- nut parin sadan miehen suuruinen "kansainvälinen armeija" työväen luokkaa edustavien laitosten suojaksi.

Käytävässä tuli vastaan mies pari kolme pyssyä sylissänsä.

— Jos ei sinulla vielä ole, niin tästä saat... saat oikein peura- pyssyn, toimitti hän.

Hon. Governor Woodbridge N. Ferris,

Lansing, Mich.

SIR:—

I am one of the 12,000 subscribers of the "TYÖMIEN", an 8 page 7 column Finnish daily newspaper, published at Hancock, Michigan. Instead of my daily paper I received today this leaflet containing the most astonishing information that the pub- lishers, editors and even the employees of the office and printshop of Työmies were arrested on the 27th day of December and that the paper can not be published. They are charged with publishing inflammatory articles contained in the issues of December 25th and 26th in connection of the great copper strike which began July 23rd, more than five months ago. I have read this paper every day, and every time the imported gunmen at Copper Country had done some outrages this paper advised the strikers to be calm and peaceful. It is apparent, that this wholesale arrest of the printers, bookkeepers and even office boys is an unwarranted action to suppress this paper because it dares to speak for the striking miners. This action is a direct violation of the Constitution of the United States and therefore I ask you as Governor of the State to protect the constitutional rights of the publishers of Työmies and my right to read this paper which I have subscribed for.

Respectfully

TYÖMIEN

Entered as second-class matter, March 7, 1911, at the post-office at Hancock, Michigan, under the act of Congress of March 3, 1879

No. 306

MAANANTAINA 29 P. JOULUK. — DEC. 29, 1913.

VOLUME X

Työmiehen henkilökunta linnassa.

Lauantai-ilta jouluk. 27 p. saapui Työmiehen liikehuoneustoon Hancockissa joukko pys- syhurtia ja Citizens' Alliancen nappeja kantavia henkilöitä, jotka sanoivat heillä olevan she- rriffi Cruselta määräyksen vangita 20 nimitettyä henkilöä, toimittajia y. m. "ja toisia", jotka ovat muka osallisia kapinaan kiihottamisessa j. n. e. Syytös perustuu Calumetin hirveästä ta- pautumasta julkaisemiimme tosiasioihin, siis siihen, että olemme rohjenneet esintyä sorrettujen ja tämän hirveän tapauksen johdosta osittain surun murtamain lakossa olevain kaivosmiesten puolesta julkaisemalla valallisesti vahvistettuja, silminnäkijäin ja omin korvin kuulijain todis- tuksia.

Lauantai-ilta vangittiin yhtiön esimies Severi Alanne, liikkeenhoitaja John Nummivuori, kirjanpitäjä A. A. Kokko ja konelatoja Arthur Vuorela, jotka sattuivat olemaan paikalla juuri työajan loppuessa. Toisia vangitaan mikäli käsiin saadaan, joten tämän päivän Työmies ei voi ilmestyä tavallisessa koossaan, vaan olemme pakotetut tällä tavalla ilmoittamaan lukijoillemme asiasta. Vangituilta vaaditaan \$1,000 takaus kultakin, ja Citizens' Alliancen kuuluva rauhan- tuomari Eichkern ei hyväksy minkäänlaisia takauksia. Asia tulee esille piirioikeudessa ja sa- moin tulee kai piirioikeuden tuomari ratkaisemaan takauksen hyväksymisestä. Mahdollisesti pääsemme siis vapaalle jalalle ja työhömmä takaisin huomenna.

Ylempänä julkaisemme Michiganin kuvernöörille osotetun kirjeen, jossa tästä ennenkuu lumattomasta painovapauden törkeästä loukkaamisesta kerrotaan, lausutaan protesti ja yaadi- taan häntä suojelemaan Työmiehen kustantajain ja lukijain perustuslaillisia oikeuksia. Jokai- sen lukijamme olisi kirjoitettava nimensä ja osoitteensa tuon englanninkielisen kirjelmän alla olevalle kahdelle tyhjälle riville ja lähetettävä tämä "Työmies" kirjeluoreen suljettuna ja 2 sentin postimerkillä varustettuna osoitteella:

Governor Woodbridge N. Ferris,

Lansing, Mich.

Luultavasti tästä ei ole mitään apua, mutta jos jokainen 12,000 Työmiehen lukijaa lähettäi tämän kirjeen kuvernöörille, niin muodostuu siitä huomattava mielenosotus.

Varalta painettu Työmiehen numero,

joka Kuparisaaren lakon aikana olisi postitettu tilaajille siinä ta- pauksessa, jos kupariparoonien puolesta riehuvat mustat voimat oli- sivat saaneet estetyksi Työmiehen ilmestymisen joukkovangitsemi- silla, tai toteuttamalla kirjapainon tuhoamissuunnitelmansa.

Selitin, että otan tämän tilanteen paremmin niinkuin sotakirjeenvaihtajan kannalta, joten en välitä siitä vielä ainakaan. Mies pyssyneen kiiruhti yläkertaan.

Työnnyin latomoon. Yövuorolla oleva konelatoja oli työssään. Latomakoneen käynnin hillitty ääni ja sähkölamppujen valaisemassa latomossa vallitseva työn rauha, tuntui olevan omituisessa ristiriidassa sen levottoman hengen kanssa, joka ulkopuolella uhoili.

Latomon yläpuolella olevan toimitushuoneuston ensimmäisessä huoneessa puuhaili Toivo Hiltunen uutistensa kanssa. Ollen uutismies ennen kaikkea, oli hän — hänen omaa sanaa käyttäkseni — “elementeissään.” Olihan koko ympäristö pelkkää uutisaihetta! Kerrankin tapahtuu jotakin myös täällä syrjäisellä Kuparisaarella. Uutisia saa ammentamalla ammentaa omasta ympäristöstä, tarvitsematta niitä hakea ja noukkia kaiken maailman lehdistä.

Uutismiehen kannalta katsoen tilanne siis oli erinomainen.

— Mutta mitäs sanot, kysyin Toivolta, jos McNaughtonin suoje-lusenkelit vierailulle tullessaan tyhjentävät pyssynsä tuohon sinun mahaasi, sillä se on sentään maalitaulu, johon ne osaavat päis-säänkin?

Taputtaen tukevaa vatsaansa, päästi Toivo rehevän naurun ja alkoi kehuskella:

— Tällainen vatsa se juuri onkin tällaisena aikana paras suoje-lusvarustus. Käydessään täältä miehiä kaappaamassa, ovat hurtat aina miltei kunniaa tehneet minulle. Katsos, niillä roistoilla on vaittomainen kunnioitus suurta vatsaa kohtaan, sillä ovathan ne juuri suurivatsaisten suojelejoita, eikä niiden tylsä järki ennätä huomata, että luonto on voinut lahjottaa tällaisen proletaarisen lehden toimit-tajallekin tavallista mahtavamman vatsahoidon. Tämän vatsan takana minä olen hyvässä turvassa kuin mamman selän takana, tuli mitä tuli.

Näin haasteli Toivo, suunnitellen suuria otsikoita suuriin uutisiinsa, sillä hän oli uutismies ennen kaikkea.

Toimitushuoneuston perällä olevassa pikku huoneessa taas tuntui vallitsevan kokonaan toisellainen tunnelma.

Työtoverukset Antti Oskari Sarell ja Matti Kangas olivat pöytiensä ääressä tavallisilla paikoillaan toisiaan vastapäätä. Mutta kaikki sanomalehdet oli heitetty pöydiltä nurkkaan ja nurkassa lat-tialla lehtiläjän päällä olivat myöskin kirjoituskoneet.

Molempien miesten edessä tyhjällä pöydällä oli vain kasa am-muksia. Kummallakin oli kivääri kourassa, piippu suunnattuna ulos ikkunasta kohti läheistä kadun kulmausta. Sormi liipasimella. Otsat rypyssä. Leuat lujasti yhteen purtuina. Katse tiukasti suunnattuna sinne, johon pyssyn piiputkin osottivat. Liikkumattomina, päättäväi-sen näköisinä he istuivat kumpikin kuin patsaat. Eivät kääntäneet edes päätään, kun astuin huoneeseen.

Kaukaa kuului kuoleman pillin ääni.

Mielessäni välähti yhtäkkiä yhtiökokouksissa kuultuja sanonta-tapoja, ja niimpä kysäsin:

— Leipäpaikkaannekos te tässä vahtaatte?

Antti Oskari Sarell ei vastannut mitään, mutta Matti loi minuun hirveän silmäyksen ja tiuskasi:

— Mene helvettiin!

Ja kääntyi taas tuijottamaan ulos hahmolla, joka osotti, että hän ei salli itseään häirit্তävän hetkellä, jolloin hänellä ehkä on tarjolla harvinainen tilaisuus tulkita tunteitaan pyssyllä kirjoituskoneen ase-masta. Hän oli kirjottanut lehteen intohimoista vihaa ja inhoa uhku-via kirjoituksia noista saastaisista hurtista. Mutta mitäpä sellaiset olennot välittivät sanoista. Heille osotetut sanat eivät sattuneet maa-liin. Siksi tahtoi Matti olla varma siitä, että ainakin luoti sattuu, jos hurttia nyt työntyy esiin nurkkauksen takaa.

Molemmat nämä jo vuosia sitten kuolleet kunnan toverit olivat sitä lajia, joka ei väisty vartiopaikaltaan, tuli mitä tuli.

Mutta hurtat olivat haistaneet, että heille on varattu kuuma vas-taanotto ja jäivät tulematta. Aamun valjetessa seisoi Kansankoti paikoillaan ja Työmiehen koneet jauhoivat ulos lehteä, jonka ilmes-tymistä tuhannet lakkolaiset maltittomina tapansa mukaan odottivat. Vanhoillisimmatkin työläiset tunsivat tuona taistelun aikana Työmie-hen omaksi lehdekseen, joka taisteli heidän taisteluaan, heidän elin-ehtojensa puolesta. Ja hädässähän se ystävä tunnetaan.

K. A. Suwanto.

1. Cromwellin naisjaosto.
 2. Lizzie Björni, asiam., Iron River, Mich. Perhe mukana kuvassa. 3. Vaaleapukuinen on Hilma Juntunen, toinen Selma Hill, lehtemme asianainen, Eben Jct., Mich. 5. Pontiacin, Mich., asiam. E. Huovinen. 6. Leonard Metsälä, Ontonagonin, Mich., asiamies; perhe mukana. 7. Olli Kokon hautaustilaisuus Pontiacissa, Mich. 8. Wm. Enroth, asiam. Rockfordissa, Ill. 9. John Aalto, asiam. Buhl, Minn. 10. Selma Uotila, kirjeenvaihtaja Mass, Mich. Perhe mukana kuvassa. 11. Gust. Williams, asiam. Duluthissa, Minn. 12. Hugo Sandström, Owen, Wis., asiamies. 13. Victor Mackey, asiam. Covington, Mich. 14. Edward Wierikko, asiamiestemme ensimmäisiä, mies joka toiminnallaan osotti kuinka lehti saadaan levittämään. Hänen toimintansa opetuksia käytettiin suuressa määrin asiamiestöiminnan järjestelyissä.

Kuokkamiehet ja Työmies

Wm. Marttila, Pellon ja Kodin perustaja, Työmiehen toimittaja, osuustoimintamies; nyk. Eteenpäin-lehden taloudenhoitaja.

Lukija ei odottane mitään historiaa tällaisesta suuresta kysymyksestä, eikä myöskään tarkkaa maantieteellistä määritelmää suomalaisten maanviljelijäin asutuksesta, sillä tällaisen pienen kirjutuksen puitteisiin ei niin suurta kysymystä voida yksityiskohtaistuttaa. Voitane kuitenkin tehdä jonkunlainen yleiskatsaus, ehkäpä siinä määrinkin, että sillä saattaa olla mielenkiintoakin. Farmarikysymyksissä verrattain kiinteästi mukana olleena on ollut persoonallisestikin tilaisuus vuosien varrella tutustua jokseenkin kaikkiin suomalaisiin maanviljelysalueisiin tällä mantereella, lukuunottamatta Canadaa, sekä Amerikan puolella Californiaa ja Floridaa, joten olisi ehkä hyvinkin mielenkiintoista historia-ainehistoa tältä alalta, mutta tila, kuten jo mainittiin, ei salli mennä yksityiskohtiin.

Kohtuullisten arvioiden mukaan voisi olettaa suomalaisia olevan farmeilla noin 50,000—75,000 perhettä, otettuna lukuun Canada ja Yhdysvallat. Vanhimpia ja myöskin huomattavampia suomalaisia maanviljelysalueita lienee Minnesotassa Cokato ja New York Millsin ympäristö. Huomattavasti on suomalaisia farmareita, hyvinkin vanhaa asutusta, pohjoisessa Dakotassa. Vanhoja suomalaisia asutuksia löytää myös Washingtonin ja Oregonin valtioissa (Hockinson, Brush Prairie, Independence y. m. Washingtonissa ja Pendleton, Hood River, Quincy, y. m. Oregonissa). Viimeksi mainituissa paikoissa asuu jo toinen sukupolvi maita, ehkäpä kolmaskin, eikä suomalaisuutta enää oikein paljoa muistutakaan. Canadassa lienee myöskin hyvin vanhoja suomalaisia asutuksia, ehkäpä jo toisessa sukupolvessakin. Hiukan myöhemmin, ehkä noin 30—40 vuotta sitten, asettui huomattavimmin suomalaisia farmeille Washingtonin ja Oregonin valtioissa, Columbia jokivarrelle; samoihin aikoihin myöskin siirtyi suomalaisia farmeille huomattavimmin Canadassa, sekä Michiganissa, Minnesotassa, Wisconsinissa, Pohjois-Dakotassa, Montanassa, Wyomingissä ja Idahossa.

Huomattavin suomalaisten maille muutto lienee tapahtunut vii-

meisten kahdenkymmenenviiden vuoden sisällä, sillä paitsi edellämainittuja seutuja, joihin on huomattavasti siirtynyt teollisuuskeskuksista väkeä on mainitun ajan sisällä ollut havaittavissa huomattavaa farmeille siirtymistä idän valtioissa. Verrattain voimakkaita farmialueita saattaa tavata idän valtioissa, kuten esim. Newfield, Van Etten ja Spenser, New Yorkin valtiossa, muodostaen nämä paikkakunnat lähemmäs puoleentuhanteen nousevan suomalaisen maanviljelysasujamiston. Huomattavia suomalaisia asutuksia tapaa Massachusettsin valtiossa, Fitchburgin ja Gardnerin ympäristöt, jatkuen nämä alueet rajojen ylitse New Hampshiren ja Vermontin valtioihin. Mainen valtiossa on niinkään huomattavia suomalaisia farmiasutuksia, joista ehkä West Paris ja sen naapurikylät lienee vanhimpia ja laajimpia. Huomattavasti on suomalaisia farmeilla Ohiossakin, vaikkakaan suurempia suomalaisia asutuksia ei siellä liene. Niinkään on satoja suomalaisia farmeilla eri osissa Floridaa ja Georgian valitossa. Tuskin löytynee yhtään valtiota, jossa ei olisi joitakin suomalaisia farmareita.

Maille siirtymisen syyt.

Lukuunottamatta aivan viimeisiä vuosia, ehkä viimeistä vuosikymmentä, on suomalaisten työläisten maille siirtyminen johtunut väsymyksestä palkkatyöhön ja epävarmoista ajoista. Ei ainoastaan suomalaisen mutta koko amerikalaisen työväestön jonkinlaisena takaporttina vanhuuden ja pula-aikojen varalta on ollut "itsenäiseksi farmariksi" rupeaminen. Yleisenä ihanteena on ollut "säästää" siksi, että päästään farmille "missä ei ole paasia, eikä visseliä", ei myöskään vuokran perijää. Itsestäänkin on selvää, että maille muutto ei suinkaan ole tapahtunut harkinnallisesti, eikä vähimmäskään määrin minkäänlaisiin suunnitelmiin perustuen. Vaikkakin takavuosina suomalaisiakin maanviljelijöitä siirtyi maille n. s. homesteadi oikeuksilla, jääden heillekin vaikeimmat ja hylätyimmät seudut ja saivat he kestää kymmeniä sanoinkuvaamattomia kärsimyksiä, ennenkuin seudut tulivat edes niin asutuiksi, että niihin saatiin pahasiakaan teitä ja kouluja. Muistan lopun elämäni eräänkin michiganilaisen ukon kertomuksen alkutaisteluistaan: Kokonaista kaksitoista vuotta asuttiin ennenkuin saatiin tie, jota voi kesällä ajaa. Tuli kesän aikana (mahdollisesti ei huomattu paremmin järjestää) lapsen synnytys. Siinä tuli vastuksia. Parin vuorokauden reisu oli hakea ohjeita ja lääkkeitä ja miehen palattua tältä matkalta oli sekä äiti, että uusi tulokas kuolleet, matkalla kuoli myöskin hevoskaakki, joten loppumatka oli tehtävä jalan. Tämä ei ole harvinainen tarina, jonka kuulee vanhemman polven farmareilta. Washingtonin valtiossa on tämän kirjottaja käynyt muutamilla suomalaisilla farmeilla, joihin saa runsaan päivän milteipä kiivetä mäkeä ylös yhteen menoon ennenkuin pääsee perille, että parhaallekin hevoselle on työtä vetää tyhjä ajopelit yhteen menoon perille. Takavuosien kouluolojen kuvaukseksi voi mainita, että mikään ihme ei ole kun tapaa maassasynty-

neen parissakymmenissä olevan nuorukaisen, joka ei osaa yhtään englanninkieltä.

Amerikassa, kuten tunnetaan, on luonnorikkauudet ja niiden mukana maatkin jaettu rahamiehille ja trusteeille. Homesteadi viljelysmaita ovat siis vain sellaiset, joilla ei ole katsottu olevan minkäänlaista arvoa. Tästä johtuikin, että huomattavin osa suomalaisista farmareista ovat saaneet maan nimiinsä oston kautta. Kun siis ottaa huomioon työläisten ajatusmaailman rakentaessaan tulevaisuuden toiveensa farmarin "itsenäisyydelle" onkin aina teollisuuspuolien aikoina ollut erikoista maille siirtymistä. Tätä tilannetta hyväkseen ovat käyttäneet erinäiset yhtiöt ja rahamiehet, jotka ovat maista saaneet kaiken mitä niistä on ottamista, metsät taikka mineraalit, myyden näitä maita työläisille. Tällaisten maayhtiöiden ja työläisten välillä on niinkään veronut erikoinen maa-agenttiliuta, jolle on suurin osa mennyt työläisten säästöistä. Hyvät ilmoitukset ja lipeäkieliset maa-agentit kykenivät usein muutaman vuoden sisällä asutamaan kannikoita tuhansia eekkereitä. Jos kannikonkaan sai omakseen, vaikkapa huonoakin maata, saattoi olla tyytyväinen, vaikkapa yhtä ja toista vastusta olikin, joista agentti ei "muistanut" mainita. Tuhansia maita on myyty suomalaisille työläisille, joihin myyjä ei ole kyennyt antamaan minkäänlaista omistusoikeutta ja siis ostajat menettäneet vähäiset säästönsä ja työnsä mitä on ehtinyt uhraamaan. Senlisäksi on asutettu suomalaisia kokonaan vuokramaille (kuten esim. Michiganin kuparialueella, n. s. Kanaalikomppanian maille). Huomattavat alueet esim. Ylä-Michiganissa on myyty siten, että metsät ja mineraalit kuuluu myyjälle. On määrätty mihin metsän saa myydä ja maksetaan siitä vain hyvin pahainen hakkuu ja ajohinta. Mineraalioikeudet edellyttää sitä, että yhtiö, joka maat on myynyt, saa käyttää maita koska tahansa minkälaisiin tutkimus- taikka kaivaustarkoituksiin haluaa.

Yläriivi, 1. Paul Voimala, Minn. ja Wis. aluejärjestön sihteeri. 2. Maria Niemelä, Mass, Mich. Esitaistelijapolvea. 3. John Hiltunen, asiam., Angora, Minn. 4. Mikko Rutanen, runoilija, kirjeenvaihtaja, runoilija-kamppämies. 5. Olga Ahola, kirjeenvaihtaja Pennsylvaniasta. 6. Anton Laituri, kirjeenvaihtaja ja osuustoimintamies, Ely, Minn. 7. Jack Wali, kirjeenvaihtaja, W. Frankfort, Ill. Alarivi: 8. Matti Niemi, kirjeenvaihtaja. 9. Aug. Huhtala, kirjeenvaihtaja ja asiam., Iron River, Mich. 10. "von Taistonheimo" eli Emil A. Talo, asiam. ja kirjeenvaihtaja, Hurley, Wis. 11. Aaro Ny, asiam., Allouez, Wis. 12. Matt Pokela ja vaimo; molemmat asiam. Matti kirjeenvaihtaja. 13. Uijas Wilen, kirjeenvaihtaja, Milwaukee, Wis. 14. Aaro Suihkanen, kirjeenvaihtaja, Sheldon, Wis.

Vanhojen ja ulosviljeltyjen farmien ylösrakentaminen idän valtioissa on tullut suomalaisten osaksi hyvin huomattavassa määrässä. Tässäkin on huomattava osansa agenteilla. Myöntää täytyy, että useassa tapauksessa on suomalaisen sisu voittanut siinä missä "jänkin" sisu ei kestänyt, joskin sadat suomalaiset työläiset ovat menettäneet omaisuutensa farmien ostamisessa, jonka "rakennuksien arvo on paljon suurempi kuin koko farmin hinta", kuten agentit tapasivat sanoa.

Näin ylimalkaisesti sanoen arvioisin minä suomalaisen farmiasutuksen kehittyneen siten, että noin 25% suomalaisista farmareista ovat olleet farmeilla 40—50 vuotta, 25% noin 30 vuotta, puolet lyhemmän ajan kuin 30 vuotta. Kohtuullista olisi mielestäni edelleen arvio, että noin 85% ovat hankkineet maansa oston kautta, lukuunottamatta sellaisia, jotka ovat vanhuksiltaan maan perineet.

Maalaisasutuksen luonne.

Kuten jo edellä viitattiin ei kansalaistemme maalle siirtyminen suinkaan ole tapahtunut minkään erikoisen harkinnan perusteella. Kuten yleensäkin on laita amerikalaisenkin työväestön keskuudessa, että pyritään yksilöllisesti ratkaisemaan elämän probleemeja, pitää se paikkansa suomalaisinkin nähden. "Maapuumi" saattoi syntyä kaivoskylässä yhtähyvin kuin halko- ja tukkimetsissäkin ja täten syntyi melkein kuin taikavoimalla satoja asukkaita käsittäviä suomalaisia "farmikontreja" kannikoille, joista oli metsät hakattu. Tällaisia kannikoita myytiin tavallisesti hyvin huokeilla maksuehdoilla, että alkuun pääsi miltei minkäläisillä varoilla tahansa, jos ei ollut erikoisia elämänvaatimuksia.

Luonnostaankin oli seurauksena, että etenkin vanhempina aikoina oli maalle muuttanut väestö mahdollisimman yksilöllistä. Kilpailtiin kuka enemmän saa "cleeriä", ken saa pikemmin ja parhaat hevoset, lehmiä, komeimman navetan ja vieläpä komean talonkin. Missä kontri kehittyi nopeasti ja oli jommoisiakin elämän mahdollisuuksia seurasi uutisviljelijää tavallisesti kapakkapahanen ja kauppias. Näitten ohella hevoshuujareita, sekä silloin tällöin yhden ja toisenlaisia agenteja. Täten pääasiallisimmin alkoi kehittyä talouspuoli. Henkisestä puolesta pitivät huolta silloin tällöin vierailevat papit ja joku pahanen sanomalehtiriepu, sen mitä sitäkin luettiin.

Milloin oli mahdollisuus metsien "runnaamisella" tulla toimeen alussa jäivät maanviljelysasiat luonnollisestikin sivuasiaksi. Milloin taasen kannikoille asetettiin oli maanviljelykselle pantava tulevaisuuden kysymyksenä päähuomio vaikkakin varsinaisen "maanviljelys" jäi perheen tehtäväksi, miehen kulkiessa ansiotöissä, jopa usein kuukausikaupallakin olemalla poissa kotoaan. Ja onhan luonnollisesti ollut sellaisiakin, jotka ovat kokonaan pysyneet konnullaan kun ovat sinne menneet, vaikkakin harvinaisuuksia sellaiset ovat.

Poliittisessa elämässä ovat suomalaiset maanviljelijät olleet miltein nollan arvoisia, mikäli vanhemmista ajoista on kysymys. Niinpä

kylissä, missä asui satoja suomalaisia uutisviljelijöitä, raatoivat, makselivat kalliita veroja ja elättelivät porvareitaan, saattoi "toiskielinen" (useimmiten Canadian ranskalainen) kapakanpitäjä ja kauppias, seksuunapaasin kanssa määrätä koko townshipin politiikan. Ei ollut kansalaisoikeuksia, ja vaikka niitä verrattain helposti vielä niihin aikoihin saikin, ei lainattu sille seikalle huomiota. Jonkunverran innostuttiin politikoimaan silloin kuin sattui joku suomalainen "jabbari", taikka "toiskielisten keskuudessa tunnettu" hamppari kärkkymään virkaan, sillä tuntuihan se mukavalta olla kansalainen virassa.

Kun siis maanviljelystä tunteemattomana, sattuman varassa ja vain ruumiilliseen voimaan ja inhimilliseen tarmoonsa luottaen mentiin maille, oli siitä luonnollinen seurauksensa: Kauppiat ja kapakanpitäjät, jotka uutisasutuksille tulivat alkoivat useinkin uransa yhtä pennittöminä kuin itse uutisasukkaatkin. Pienissä lautahökeleissä heillä oli yhtä ja toista kamaa, lahonneita vaatteita, ruokavaraa, työkaluja, y. m. joita myytiin kalliista hinnasta. Samanlainen "vaatimaton" laitos oli uutiskylän kapakkakin. Satojen, jopa tuhansien suomalaisten uutisviljelijäin ja metsätyöläisten raataessa ja näille "sivistyneille" rahansa kiikuttaessa, oli poikkeuksetta tuloksena vuosikymmenen tai parin kehityksestä, että kylään rakennettiin mahtavia kauppuoteja, kapakoita, hotelleja, y. m. laitteita. Kun tutkisteli varsinaisten asukkaiden ja "liikemiesten" välisiä suhteita olivat asiat kehittyneet sellaiseksi, että kauppias esim. esiintyi suurena hyväntekijänä, kansalaistemme auttajana. Katselipa melkein kontrin laidasta laitaa, niin Matti kuin Pekkakin olivat kauppiaille velassa. Kauppias osotti, että saatavansa nousevat kymmeniin, jopa satoihin tuhansiin. Lukuisia farmeja oli jo hänelle kiinnitetty velkojen takeeksi ja edelleen lukuisia olivat siinä "rajoilla." Kauppiaan hyvästä tahdosta riippui näitten ihmisten elämä. Siis kauppiaan ei tarvinnut muuta kuin "auttaa" farmareita niin paisuivat hänen rikkautensa, jotavastoin farmareiden raataessa kurjuudessa ja puutteessa yöt ja päivät velkaantuivat he päivä päivältä yhä syvemmmälle kauppiaseen.

Ei ole siis ensinkään ihme, että ei ainoastaan taloudellisesti oltu kauppiaan orjia, sillä todellakin hänestä näytti elämä riippuvan, mutta samanlaisessa orjuudessa oltiin sekä poliittisesti että uskonnollisestikin. Oli äänestettäväkin kuten käskettiin, jos mieli saada lisää luottoa.

Uusi aika.

"Kaikella on rajansa", sanotaan. Se sopii hyvin suomalaisen maanviljelysväestönkin kehitykseen.

Viimeisen parinkymmenen vuoden ajalla on suomalaisen maanviljelysväestön maailmankatsomuksessa tapahtunut milteipä täydellinen vallankumous; samoin on laita heidän jokapäiväisiin oloihinsakin nähden. Paitsi sitä, että viimeisten parin vuosikymmenen aikana maille muuttanut väestö on ollut enemmän varsinaista teollisuudessa

karastua ja jonkunverran järjestäytymiseenkin luottavaisempaa väkeä kuin vanhempi väestö, on voimakas agitatioon yhdessä taloudellisten olojen kärjistyessä tehnyt työtään huomattavilla tuloksilla. Seuduilla, joita parikin vuosikymmentä sitten alettiin asumaan puhumattakaan myöhäisemmistä, saattoi havaita "sosialisti hillii" ja "kristittyin laaksoja", johtuen nämä kansanomaiset määritelmät siitä, että eri osiin samoillakin seuduilla majoittui samoja mielipiteitä omaavia ihmisiä. Samanaikaisesti alettiin uudemmille seuduille muodostaa sosialistiosastoja ja myöhemmin osuusliikkeitä, joista muodostui edistyksen kehoja suomalaisille farmiseuduille kautta maan. Sosialistista sanomalehdistöä alkoi myöskin leviämään maaseuduille.

Noin kahdeksantoista vuotta sitten yritti allekirjottanut ensimmäisen kerran antaa ulos suomenkielistä maatalous- ja osuustoimintalehteä Astoriassa, Ore. Vaikkakin jonkunlaisia käsityksiä oli maatalousoloista ja ammattituntemustakin jonkunverran oli kykyä tavattoman puutteelliset, niin toimittamiseen kuin liikepuoleenkin nähden, joten lehti ei saanut paljoakaan kannatusta ja siis varojen puutteessa oli yrityksestä luovuttava. Pari vuotta sen jälkeen sattui kumminkin sellainen "onni", että jossain sahamyllyssä loukkaannuin siksi pahoin, että vuoden sairastamisen ja kärejöömisen jälkeen sain siksi korvausta, että jäi tuhatkunta dollaria pääomaksi maatalouslehden alkamiseksi. Tällä välin oli muutenkin tilanne huomattavasti parantunut, sillä silloin jo oli aikalailla kysyntää puoluelehtiemme "farmariosastoilla", joihin tämän kirjottajakin kirjotteli ja joiden kautta oli tilaisuus päästä lukijain tuttavuuteen ja samalla herättää halua sen alan kirjallisuuden viljelemiseen.

Vuonna 1911 aloin siis uudelleen julaista suomalaista maatalouslehteä, "Peltö ja Koti", Winlockissa, Wash. Kuuden tai seitsemän kuukauden ajalla sai lehti verrattain hyvää kannatusta kunnes painopahasessa sattunut tulipalo yritti lehden kustantamisen keskeyttää. Lehti oli saanut verrattain paljon kannattajia, jopa kiintymystäkin, että pääoman puutteessa ei tällä kertaa olisi enää tarvinnut lehden julkaisemista lopettaa, mutta koska Työmies niihin aikoihin oli suunnitellut alkaa julkaisemaan myöskin suomenkielistä maatalouslehteä ei katsottu viisaaksi alkaa erikoista yhtiötä muodostamaan, etenkin kun oli kysymys samalla tavalla ajattelevista ihmisistä ja samansuuntaisen lehden kustantamisesta. Niinpä siis talvella 1912 kutsuttiin allekirjottanut Työmieheen ja siellä alettiin uudelleen julkaisemaan "Peltö ja Koti"-lehteä.

Vaikka näihin aikoihin jo järjestöme lehdistä, etenkin Työmiehellä, oli verrattain voimakas jalansija suomalaisen väestön keskuudessa oli niiden vaikutus maaseuduilla verrattain vähäinen, lukuunottamatta sellaisia seutuja joissa oli hiljemmin teollisuudesta muuttanut väestö. "Peltö ja Kodin" tehtäväksi tuli siis ammattilehtenä tunkea itsensä maaseuduille ja ammattiohjeiden ohella selostella osuustoimintaa ja yleensä yhteiskunnallisia ristiriitöjakin. Miltä kannalta taantumukselliset uuden tulokkaan ottivat kuvastuu siitä-

kin, että esim. synodan lehti, "Amerikan Suometar" kieltäytyi julkaisemasta maksullista ilmoitusta uudesta lehdestä. Vapaapimieliinen uskonnollinen aines sensijaan oli jo ehtinyt lehteen tutustumaan, eikä se nähnyt lehdessä mitään pahaa, sillä lehti ei todellakaan pyrkinyt kenenkään uskonnollisia käsitteitä loukkaamaan. Kuvaavaa oli, että alkuaikoina, kun tuossa lehdessä oikein nuoruuden innolla, koitin paljastella olevien olojen kurjuutta, kirjottelivat lehden tilaajat persoonallisia kirjeitä, joissa puhuttelivat veljekseen ja selittivät olevansa siinä käsityksessä, että niin minä kuin lehtikin olemme oikein "Jumalan lähettämiä tähän synkkään maailmaan." Selittivät, että iske vain, mutta jätä Jumala rauhaan. Ja kyllä minusta vieläkin tuntuu, että edullisempaa oli iskeä järjestelmää, kauppiaita, nilviäisiä, y. m. kuin Jumalaa. Luulen, että myöhemmin lienee monikin tullut itse huomaamaan, kun on saanut rauhassa ajatella, että ei suinkaan sitäkään sääliä kannata.

Parin vuoden aikana saatiin lehdelle noin 6,000 tilaajaa ja yleensä tunnustettiin sen arvo ei ainoastaan jonkinlaisena oppaana ja apuna tieteelliseen maanviljelykseen, mutta myöskin yhteiskunnan herättäjänä suomalaisen maanviljelysväestön keskuudessa. Lehti pääsi tuhansiin koteihin, joissa vielä mitä suurimmalla kauhulla ja ennakkoluulolla ajateltiin esim. Työmiestä. Tämän kautta alettiin kesyyntymään järjestöömme, sen lehdistöön, kirjallisuuteen ja yleensä sen kulttuurivälineisiin. Aina uudet ja uudet joukot alkoivat havaitsemaan, että Työmies ja järjestöme olivat vähäväkisten ja siis näitten sorronalaisten ja petettyjen farmareittenkin asianajajia.

Epäilemättä voidaan sanoa, että Työmiehellä on suurin ansio Amerikan suomalaisen maanviljelysväestön henkisen tason kohottajana. Paitsi Peltö ja Kodin julkaisemista, jota annettiin ulos täysipainoisena, varoja säästämättä, ja jota suurella tarmolla levitettiin, on koko Työmiehen liike lainannut tälle seikalle suurta huomiota, johtuen kai se etupäässä siitäkin, että mainittu lehtiliike toimii suurten suomalaisten farmiasutuksien keskustassa. Niin mielenkiintoista kuin saattaisi ollakin, ja niin paljon kuin sillä olisikin yhteyttä asiaan, jolle tämä kirjoitus on omistettu, ei ole tässä tilaisuutta pienempiin yksityiskohtiin Peltö ja Koti-lehden suhteen kajota. Mainittakoon vain, että korkeimmallaan saatiin lehden tilaajamäärä seitsemäntuhanteen ja en epäile, etteikö lehti olisi tänä päivänä järjestöme enin levinyt lehti, jos se olisi saanut rauhassa kehittyä. Kaikessa tapauksessa teki lehti suurimerkityksellistä työtään farmareitten herättäjänä. Sen kautta alettiin ensin osuustoimintakysymystä selostaa ja se muodostuikin jonkunlaiseksi osuustoiminnan keskuksiksi siksi kunnes oli päästy niin pitkälle, että saatiin perustettua Keskusosuuskunta sitä asiaa valvomaan.

Samalla kun edellämainitun sivulehden kautta Työmiehen liike vaikutti maanviljelysseuduille, antoi itse Työmies maatalousasialle paljon huomiota, sen toimitsijat ja etenkin johto Superiorissa olon aikana antoi maatalousväestön herättämiselle suurta huomiota ja

näinä päivinä kun katselee tilannetta, ja vertaa siihen mitä se oli parisen vuosikymmentä sitten tekee väkisinkin sellaisen havainnon, että asiat ovat kääntyneet ylösalaisin.

Sensijaan kuin vielä muutama vuosikymmen sitten suomalaisissa farmikyliissä sijaisi lukuisia yksityiskeinottelijoiden liikkeitä, ollen niiden omistajina suomalaisiakin yrittelijöitä, niiden punoessa juonaa farmareita vastaan, myydessä heille pilaantunutta ja ala-arvoista tavaraa kohtuuttomilla hinnoilla, siellä miltei poikkeuksetta seisoo mahtavia osuusliikkeitä, kauppoja, meijereitä, y. m. symbooleina yhteistoiminnan edullisuudesta vähäväkisten elämän kamppailussa. Sensijaan, että yksityisissä liikkeissä elätettiin liuta juonittelijoita, on nykyään jo sadoissa maanviljelijäin osuusliikkeissä sadotain heidän poikiaan ja tyttäriään valvomassa työtätekevien etuja. Niin edelleen on huomattavassa määrin tapahtunut muutosta poliittisella alalla. Siellä missä ennen kapakanpitäjä määräsi townshippien politiikan, ovat siellä farmarit itse asioita hoitamassa. Myönnettävä on, että tilanne ei yleensä ole muuttunut niin nopeasti kautta maan kuin esim. Keskivaltioissa ja niin nopeasti kuin olisi ollut suotavaa. Se seikka tukenee osaltaan selosteluamme Työmiehen liikkeen suuriarvoisesta työstä suomalaisen maanviljelysväestön kehittäjänä. Työmiehen liikkeen toiminta-alueella on tällä alalla edistytty nopeimmin. Vasta viimeiset vuodet esim. Idän suomalaisilla maanviljelysalueilla ovat näyttäneet nousumerkkejä, mikäli yhteistoiminnasta on kysymys, ollen se liikehtiminen vieläkin verrattain alkeellista. Länneistä ja etelästä on sanottava samaa kuin idästä, ehkäpä voidaan sanoa niiden olevan kaikista takapajuisimpia tällä alalla, lukuunottamatta niitä seutuja missä suomalaiset ovat mukana amerikalaisissa osuustoimintajärjestöissä.

Tosinhan maatalousolojen erilaisuus eri osissa maata vaikuttaa myöskin eri tavalla. Keskivaltioissa, joissa metsärunnauksien jälkeen on jouduttu kokonaan turvautumaan maanviljelykseen ja markkina-paikkain ollessa etäällä, on pakostakin jouduttu turvaantumaan yhteistoimintaan tuotannon yhtäläistytymisessä, tuotteiden jalostamisessa, kulutustarvikkeiden ja tuotannonvälineiden hankinnassa, y. m., sama pitäen paikkansa joihinkin osiin lännelläkin. Toisaalta taasen esim. idän alueilla ovat maa-asutukset enemmän teollisuuslaitoksien ympärillä, joissa saa ansiotöitä kun hätä tulee, saa tavallaan tuotteitakin kaupaksi, vaikkakin kustannuksia vastaamattomasta hinnasta, on pyritty pääsemään yksilönä eteenpäin. Länsivaltiot, lukuunottamatta ehkä Washingtonin, Oregonin ja Californian hedelmä-alueita ja myöhempiä aikoina munatuotantoa samoissa valtioissa, on suomalainen farmaus ollut verrattain yksilöllistä, metsien runnukseen, metsätöihin, kalastukseen, y. m. luottavaista. Kun agitatsioonia ei ole sanottavastikaan ollut on "Junula-Tanula"-ajatus istunut korvenraatajissa aika lujassa.

Suuren johtajamme, tov. Leninin, sanotaan lausuneen, että "ellei maatalousköyhälistöä voida saada vallankumoukselliseksi, on se saa-

tava edes puolueettomaksi." Suomalainen järjestö ja etenkin Työmiehen liike, jonka neljännesvuosisadan toiminnan muistoksi tämä julkaisu ilmestyy, on kai mestarillisesti mainitunlaisen toivomuksen täyttänyt. Vaikkakin näitten vuosien varrella on ollut yhtä ja toista "pärekoriteoriaa" vallalla farmariväestön mahdottomuudesta ja tarpeettomuudesta luokkarintamalla, on johtava ja edesvastuullinen aines ollut aina selvillä, mikäli farmariväestön herättämisestä on kysymys, ja siis voidaankin saavutuksia katsella ehkä suurimmalla tyytyväisyydellä kuin mikään suomalainen sivistys- tai toimintahaara voi työtään katsella. Suomalaisesta maanviljelysväestöstä, sen suurimmasta osasta, on kasvanut tieteelliseen maanviljelykseen sekä etujensa pohjalla järjestäytymiseen luottavaa, tarmokasta ja valpasta joukkoa, vaikka sitä vielä muutama vuosikymmen sitten pidettiin kaiken taantumuksen viimeisimpänä tyysijana.

Kehitystä tähän suuntaan jatkukoon.

Wm. Marttila.

1. Sofia Kantola, Lawler, Minn., asianainen. 2. Lawlerin farmareita. 3. Sulo ja Taisto Mattila, Deer River, Minn. 4. Siiri Anderson, Biwabik, Minn. 5. Victor Aro, Zim, Minn., asiamies. 6. Antti Riihimäki, Phelps, Wis., asiamies. 7. S. Sotka, asiamies, Hurley, Wis. 8. Owenin ty:n toimihenkilöitä. Suurin mies kuvassa on asiamies Frank Stone, Withee, Wis. 9. Phelps'n naisjaoston jäseniä. 10. David Nyyssölä, Markham, Minn., asiamies ja lehden vanha tilaaja.

Yläkuva: Punikin toimitushuone ja toimittaja K. A. Suvanto. Alakuva: Työmiehen liikkeenhoitajan konttoori sekä liikkeenhoitaja Oscar Corgan.

Amerikan edustavia suomalaisia

Mikä on Amerikan suomalaisten perustyyppi? Jos jollain kansalla on kasvat, niin millaiset kasvat omaa Amerikan suomalainen? Olisiko edustavaa ainesta se, joka 25 vuotta sitten heilutti vuoroin viinapulloa, vuoroin hengellistä kirjaa käsissään? Joka pimitti työn jättäjäistä hengen kahleisiin? Vaiko se tyyppi, joka sitten, työväenliikkeen valistuksen orastaessa, huomattuaan valtansa menneen, ilmoittoi, muodosti kostoliittoja, laati verisiä ponsia, huijasi osakkeilla ja kansallinäyttelyillä, ylisti Suomen yläluokan terroria ja oli valmis ilkitetekoihin, joihin oli mahdollisuus vain siirtolaisoloissa?

Ei suinkaan.

Yleistyyppi, edustava tyyppi on tuo nuoruusvuotensa jo elänyt ja miehuutensa parhaimpaan päässyt työläisaines, joka loi lehtiä, työväenjärjestöjä, valistuslaitoksia, osuustoiminnallisen liikkeen, joka kasvatti, keräsi rahastoja, auttoi Suomen köyhälistöä, joka jaksoi innostua ja jaksaa innostua ja joka on lyönyt lähtemättömän merkin ei ainoastaan eri valtioiden karttaan, vaan sitä kauniimman tämän maan työväenliikkeen historiaan. Se on, suurin piirtein katsottuna, ollut *aina vasemmalla* työväenliikkeessä, nostonut ja rohkaissut, kasvattanut, antanut amerikalaiselle työväenliikkeelle apua määrän sellaisen, että se jo yksistään pitäisi sen työväenliikkeen historiassa.

Mutta sen ohessa, mitä se on saanut aikaan työväenliikkeessä, sille on jäänyt eräs toinenkin tehtävä.

Amerikan suomalainen pikkuporvaristo ei ole kyennyt edes syntymään yleisvalistuksen kaipuuta. Muiden Amerikkaan muuttaneiden kansallisuuksien keskuudessa porvaristoaines on tässä suhteessa hieman edellä. Suomalaisen työläissiirtolaisen on täytynyt tämäkin tehtävä suorittaa. Vain se on pystynyt järjestämään kirjastoja, hankkimaan taiteen alalla jotain, joka sammuttaa yleisjanoa. Se on harrastanut musiikkia, näytelmiä, juhlia, joiden muisto voi lämmitellä vuosikymmenienkin jälkeen. Sen keskuudesta on lähtenyt reipasta nuorisoa, joka jo vaikuttaa amerikalaisessa työläismaailmassa. Mikään muu kansallisuus ei voi esittää sellaista määrää kulttuuri- ja sivistystyötä kuin suomalainen. Se on sitä ihmeellisempää syystä, kun suomalainen siirtolainen on saanut vähäpalkkaisimmat toimet, kaivanut itsensä kivikoihin, jätemetsiin, maineihin, ottanut leipänsä niin lujasta kuin ikinä voi kuvitellakaan. Mutta aina on sen työstä riittänyt runsas annos kehitykseen. Noista senteistä on kokoontunut rahastoja, joilla on luotu suuremmissa taloudellisissa liikkeissä, lehtiä, laitoksia, joissa tänään miljoonat dollarit vaihtuvat.

Juuri tuon tyyppin täytyy olla edustava.

Ei voi olla muuta tyyppiä, joka voisi osottaa menneisyyttä tänään ja sanoa: tuo on yhteisen työmme tulos. Vain työläissiirtolainen, rehevä, uhrautuvana, ahkerana ja valistuksen harrastajana on voinut luoda jotain, joka tänään on edessämme. Mikään Amerikan suomalaisten keskuudessa alotettu homma ei menesty, ellei tuo karkea, voimakas käsi ole siihen tarttunut.

Siis juuri työläistyyppi on Amerikan suomalaisten edustava tyyppi.

Tulkoon meijeri!

Olen tavallaan oudossa kokouksessa. Ympärilläni on nyt sitä Amerikan suomalaisten joukkoa, joka tuli maalta Suomesta ja asettui heti maalle, sitä ennen olematta teollisuuden riistettävänä. Tämä on siis maalaisainesta, turpeenpuskijajoukkoa vanhalta mantereelta. Hidasta, harvasanaista, parrottunutta joukkoa, usealla emännällä liina sievästi pään ympärillä, pieksukengät jaloissa. Ukoilla "porilainen" päässä, sypäket jaloissa, äkkiväärä hampaissa. Myhäilyä leukapielissä, huolta silmissä.

Eivät he puhu paljoa.

Tuskin saadaan puheenjohtaja kokoukseen. Kirjurin saanti tekee melkein kipeätä. Enhän minä osaa, mitäs minua. Sitten kuitenkin joku nousee, heittää anteeksi anelevan silmäyksen ympärilleen ja ryhtyy kirjuriksi.

Asiana heillä on meijerin perustaminen.

On omituista seurata tuota keskustelua. Kauntin agronomi, joka on saapunut kokoukseen, hieroo tuoliaan. Vaikkapa hän tuntee tuon suomalaisen juurakkokansan tapoja ja luonnetta, on hänen vaikea odotella. Harvakseen käytetään puhevuoroja. Jos puhevuoroista saattaisi tehdä johtopäätöksen, niin ikinä ei synny meijeriä.

Mutta tuopa asia onkin pohdittu tätä ennen tuhansissa eri keskusteluissa.

Yhtenä porinana on seutu ollut. Asiaa on pohdittu lypsäessä, keittäessä, kyntäessä, ruokaillessa; yhteisen meijerin asia on ollut uskonnollismielisten iltarukouksissakin. Sitä on pyöritelty kuin lumipalloa nuoskalla ilmalla. Siitä on kasvanut seudun oma poliittinen ja taloudellinen asia. Jos asia on hiemankin mennyt vinoon, että on rakastettavalla suorasukaisuudella se oijottu. Tämä kokous, johon saavuttiin pyhätämineissa, puhdas paita yllä, oli vain ikäänkuin juhallinen loppuvoitelu. Ei ollut enää keskustelemista valmiiksi puidussa asiassa. Tultiin vain ikäänkuin vilkaisemaan toinen toisensa silmiin, että eikös asia ole nyt niin.

— Perustetaan siis meijeri? kysyy puheenjohtaja.

Eikä tule vastausta.

Mutta puheenjohtaja ei hätäile.

Viimein kuuluu tuo rauhoittava, melkein kuin piipunvarren vie-

restä tuskin mahtunut sana, joka merkitsee suomenkielessä paljo, mutta jota ei voisi millekään kielelle kääntää:

— Ka!

Valitaan komitea kysymään määrättyltä henkilöltä maapalaa. Määrätty henkilö itsekkin on kokouksessa, mutta on mukavampaa ja varmempaa kun kokous asettaa komitean, joka tiedustaa hintaa ja muita seikkoja.

Ja kun kokous sitten päättyy, niin komitea hierautuu ovela määrätyn henkilön seuraan ja sanoo:

— Kai sinä sitten annat sen maan?

— Mikseikäs sitä...

— Paljokohan se sitten?

— No, mitäs se nyt... akka sanoi, että menköön...

Se on siis niin selvä, ettei asia voi siitä enää selvetä.

Kun seurasin tuota kokousta, niin ymmärsin paremmin Amerikan suomalaisten ammattimaanviljelijää. Hän on juro, edistysmielinen, älykäs ja luonteeltaan — kommunisti; hän luottaa naapuriinsa, kaikki luottavat toisiinsa.

Tällä kertaa kuten sadoissa tapauksissa ennen, oli kookoonnuttu ja ikäänkuin sanottu: Tulkoon meijeri. Ja katso, meijeri tuli! Ja jos tuo meijeri osaisi puhua, niin se sanoisi:

— Joukon yhteinen käsi nosti minut!

"Me olemme ylpeitä lehdestämme."

Tämä Michiganin seutu, jossa nyt olen liikkeen asioissa, syntyi tiukan lakon, työttömyyden, "juudas-ponsien", karkotusten, vainon ja siis suomalaisen pikkuporvariston ja suurpääoman yhteisen vainon tuloksena, s. t. s. suomalaiset pakenivat teollisuusseudulta ja ryhtyivät maanviljelijöiksi. Niitä seutuja on paljo. Sillä yleensä on Amerikassa farmareina suomalaisia, jotka ovat tulleet maalle teollisuudesta, tukkikämpiltä, sahoilta, maineista ja kaupungin sekatoista.

Suorat, hyvät tiet kaikkialla. Aaltoilevia viljapelloja. Karjaa laitumilla. Osuuskauppa meijereineen kylässä. Suomalaisia käsityöläisiä samoin. Teollisuustyöläisen selvät merkit ovat melkein jokaisessa, jonka tapaa. Jokaisella on oma historiansa lakoista ja karkotuksesta. Viha, joka silloin iskeytyi noihin rehelliisiin ihmisiin, ei ikinä sammu. Alpumissa pöydällä on lakkokuvia. Kömpelö risti jonkun nuorukaisen tai miehen kohdalla osottaa, että tuo on kuollut siellä kaivoksessa, tuo murhattiin Calumetissa, tuo sai surmansa teollisuustaudista. He ovat vilkkaita, suorasukaisia. Yhteisten ponnistusten tuloksena on haali, osuuskauppa, meijeri. Koulussa on oman mannan kasvatti opettajattarena. Tuolla seudulla saa yösjän jokainen kulkiija, paitsi ei lakonrikkuri, pikkuporvarillinen hunsvotti tai työn ja pääoman välisissä taisteluissa viistoa osaa esittänyt.

Joudun heihin vetoamaan asiassa, jota varten olen tullut seudulle.

Onhan heidän ympärillään vielä joukko sellaisia, joita he kutsu-

vat vanhoillisiksi, penseiksi. Pitäisi neuvotella miten saataisiin valistustyötä tehdyksi kaikkein tehokkaimmin ja nopeimmin.

Tuo kysymys on tehty ennenkin. He ovat sitä pohtineet melkein jokaisessa kokouksessa.

He tekevät päätöksen: jokaiselle osuuskunnan ja meijerin jäsenelle tilataan Työmies.

Tällöin joku nousee ja käyttää puhevuoron. Hän selittää, että on kylläkin hyvä, että tilataan, mutta kaikki eivät ota vastaan. Ja kun yksi heittää lehden pois, niin toisetkin voinevat sen tehdä. Hän kylläkin kannattaa ajatusta, mutta esittää, että seulottaisiin "toivotomat" pois joukosta.

Tähän puhevuoroon nousee vastaamaan eräs vanhempi mies. Hänen päänsä on melkein valkea. Mutta ei hän sittenkään ole ikämies. On vain elämäntaisteluissa kohliintunut. Hän puhuu:

— Vai rohkensisi heittää lehden pois! Kun me ojenamme kättemme auttaaksemme heitä, niin olisivatko he niin turmeltuneita, että eivät tarttuisi! Me olemme ylpeitä lehdestämme. Kun me tarjoamme kättämme, ja jos hän ei sitä huoli, niin se on samaa kuin sylkäistäisiin ojennetulle kädelle. Jos hän sylkäisee, niin silloin hän on saanut meistä, jotka kättä ojennamme, vilpillisen kuvan ja meidän tulee edelleen selittää hänelle, että me rehellisesti hänelle apuamme tarjoamme.

Muistiini on jäänyt tuo puhevuoro, vaikka kuulin sen noin kymmenen vuotta sitten. Siinä oli jotain proletaarista rehtyyttä, luokkaylpeyttä ja samalla mitä syvintä asianymmärrystä. Tuo mies ymmärsi, että vanhoillinen työläinen on vanhoillinen vain syystä, kun ei tunne yhteiskuntaa. Lehti oli se luokan yhteinen puhevuoro, se lämmin "käsi", jonka he halusivat ystävällisesti ojentaa. Ja vaikka tuo vanhoillinen työväenluokan jäsen sylkäiseisikin ojennetulle kädelle, niin ei pidä suuttua siitä, vaan selittää asiaa.

Tämän tyyppin suunnattomien uhrausten ja kärsivällisen työn tuloksia on muun muassa se, että tuhansien neliömailien alalla maaseudun postilaitokoihin päivittäin tuodaan työväenlehti.

Syvyyksien mies.

Mainiseutu. Nostotelineiden huiput kiirivät ilmaan kilpaa kirkon-tornien kanssa. Nostokoneet metelöivät, terikat ovat käynnissä. Rautaa vedetään maan uumenista.

Puoliyön aikana palaa iltavuoro. Ikäänkuin ampumalla tuodaan heidät pinnalle. He marssivat suoraan pesuhuoneeseen. He ovat läpimärkiä ja talvinen ilma saa heidät hyöryämään lyhyellä matkalla aukolta pesulaitokseen. Riisuuntuvat alasti, ottavat kylvyn. On siinä miestä! Vartalot lujaa työtä, lihakset voimakkaita, hiki antaa niille jonkinlaisen pronssausksen.

Joukosta eristyy eräs jättiläinen lämpimän kylvyn punertamana. Menemme hänen kotiinsa.

Omituinen mies. Hän on yhdistyksen puheenjohtaja, ovimies,

kahvinkeittäjä, asiamies, puolueen jäsen ja solunsa organiseeraaja, nuorison kasvattaja, musiikeri, näyttelijä. Hänellä on aikaa levittää lentolehtisiä, käydä pikku matkoilla puhumassa tovereilleen, järjestellä kokouksia, juhlatilaisuuksia ja huveja. Ja hänellä on aikaa kotiinsakin. Hän on edustavaa ainesta. Edustajakokouksissa hän on aina saapuvilla, olivatpa ne osuustoiminnallisia tai muita joukkojärjestöjen kokouksia.

Amerikan kaivosteollisuus ei ole vanha. Hän on elänyt sen mukana, ollut avaamassa kaivoksia Minnesotassa, Michiganissa, jopa Wyomingissakin. Tehtaalaispoika Suomesta, sitten merimies, sitten mainari. Siinä on syvyyttä ja leveyttä!

Oli aika, jolloin kapitalismi kävi lujasti työväenjärjestöjen kimp-puun. Me emme silloin tienneet vielä puolueesta leniniläisenä puolueena. Elimme vanhoissa lumoissa julkisuudesta, kansanvallasta ja perustuslaista. Mutta nyt oli pääoma hävittämässä ei ainoastaan puoluetta, joka ei ollut järjestetty kuten kommunistipuolueita järjestään, vaan joka toimi avoimena yhdistyksenä, johon kuka tahansa voi liittyä. Se tapahtui sotavuosien aikana. Linnarauha, jonka edustava työväenjärjestö, American Fed. of Labor oli solminut pääoman kanssa, käsitettiin kapitalismin puolelta antautumiseksi, jota se todellisuudessa olikin. Työväenjärjestöjen hävittäminen pantiin käyntiin.

Noina villeinä päivinä koeteltiin kärsivällisyyttä. Lippuja, räti-sevää isänmaallisuutta, värväystä, sotauutisia. Suomalaisen haalin oviin ja akkunoihin liimattiin pirullisia uhkauksia. Jäsenet saavat uhkauskirjeitä. Aremmat viettivät iltansa kotona. Yhtiö palkkasi raa'an näköisiä lurjuksia "omaisuuksia suojelemaan" ja tarvittaessa ampumaan "vahingonlaukauksia." Yön pimeydessä toimivat ritarit olivat jo ehtineet tervailta muutamia "vastenmielisiä kansalaisia."

Siihen kaikkeen keskustelumme meni, kun astelimme tuon mainarin kotiin.

— Mitäs nyt sitten teemme? utelin. Puolueen toiminta on toistaiseksi tukossa.

— No, selväähän se on! Nyt menemme maan alle!

En sitä silloin niin hyvin ymmärtänyt kuin ymmärrän nyt.

Emme me siihen aikaan tunteneet leninismää.

Mutta tämä mies tuns! Vaisto sanoi, että järjestön, puolueen voi salatakin. Olihan hän — syvyyksien mies. Maan allahan hän työskentelikin.

— Kun ei laillisesti, niin täytyy peitetysti. Eiväthän herratkaan toimi laillisesti. Laillisesti toimiminen on säädetty vain työläisiä varten, mutta herrat itse toimivat aina maanalla ja laittomasti, vasten niitä lakeja, joita meitä varten laativat. Menemme maan alle!

Vuonna 1925 ymmärsin paremmin puolueemme uudelleenjärjestelyä tämän ennakkotapauksen takia.

Edustavia suomalaisia.

Tuossa niitä on. Huostassani on tätä alpumia varten parisen sataa kirjettä. Kaikissa niissä puhutaan lehdestämme. Nuorisoliittolaisia, palvelustyttöjä, metsätyöläisiä, kaivosmiehiä, naisjaostojen jäseniä, yhdistysten alaseurojen jäseniä. Niiden kuvia on tässä alpumissa runsaasti. Ne ovat edustavia suomalaisia, niitä, jotka ovat pystyneet tekemään jotain tässä maassa — kansanvalistuksen, luokkavalistuksen ja yleensä kaikilla elämänaloilla. Mitä asettavat porvariston edustajat vastapuolelle? Suuren määrän huijauksia, petoksia, kirkkoja, ilmiantoliittoja j. n. e.

K. R.

Niitä, joille jää työväenliikkeen taisteluiden jatkaminen! Osa Detroitin urheiluseuran nuorta poikajoukkoa. Johtaja Eino Vare.

Amerikan kommunistinen liike ja suomalaiset siinä

I.

H. Puro, Työmiehen vastaava toimittaja.

Kommunistisen liikkeen syntymistä Amerikan Yhdysvalloissa joudutti Venäjän suuren voitokkaan vallankumouksen ja maailmansodan synnyttämä innostava vaikutus. Huolimatta tästä seikasta, ei Amerikan kommunistinen liike ole pelkästään importeerauksen synnyttämä. Jo vuosia ennen kommunistipuolueen perustamista, oli Amerikan sosialistipuolueessa kypsynyt voimakas vasemmistosiipi. Amerikan sosialistipuolue on virallisesti aina ollut opportunistinen, epämarxilainen. Hillquitin ja Bergerin johtamana se kallistui aina revisionismiin ja edusti pikkuporvarillisia tendenssejä. Amerikan suurteollisuuden jättimäisen kasvun aikana, aina vuodesta 1900 asti, jolloin sosialistipuolue perustettiin, virtasi sosialistipuolueeseen kuitenkin vuosi vuodelta yhä suuremmat määrät teollisuustyöläisiä. Nämä, sikäli kuin ne tulivat tietoisiksi marxilaisesta luokkataisteluteoriasta ja ottivat osaa suuriin lakkoihin, eivät milloinkaan olleet tyytyväisiä sosialistipuolueen viralliseen johtoon. Niimpä sosialistipuolueessa aina vuoden 1910 ajoista saakka alkaa kristalloitua varsinainen vallankumouksellinen vasemmisto, joka aina kommunistipuolueen muodostamiseen saakka käy kiinteää aatteellista taistelua puolueen pikkuporvarillista johtoa vastaan. M. m. jo 1912 vuoden konventionissa sai taistelu vasemmiston ja oikeiston välillä kiivaan muodon, kun pikkuporvarilliset ainekset ajoivat lävitse konventionissa n. k. "sabotaasi"-pykälän, jossa kielletään kaikki väkivaltaiset toimenpiteet ja sellaisen puolustajat uhataan erottaa puolueesta, kuten sitten m. m. erotettiin puolueen toimeenpanevan komitean jäsen, Wm. D. Haywood.

Sabotaasi-pykälän sisällyttäminen puolueen peruslakiin ja Haywoodin erottaminen antaa sattuvan kuvan sosialistipuolueen virallisesta kannasta, ja siitä hengestä missä puoluejohto toimi. Puolueen pikkuporvarillinen johto pannen pääpainon vaaliagitatsioniin ja edustajain valitsemiseen lainlaadinnallisiin laitoksiin ja jotta tässä

Suomalaisen sosialistijärjestön ensimmäinen toimeenpaneva komitea 1906. Järjestön perustava kokous pidettiin Hibbingissä, Minn., elok. 1—7 päivinä 1906.

menestyttäisiin, painostettiin johdon taholta propagandaa keskiluokkalaisainesten voittamiseksi puolueeseen, koska niillä on äänioikeus ja niin ollen olivat ne muka arvokkaampia puolueen jäseniä kuin työläiset, joilta monista syistä äänioikeus riistettiin, siinäkin tapauksessa että he olivat kansalaisia. Vasemmisto sai myöskin pitkän aikaa taistella voimakkaasti, pakottaakseen puolueen tunnustamaan teollisuusunionismin etevämmyyden ammattiuonismiin verraten.

Tuli sitten maailmansota. Rauhan aatteen ja saksalaisympätian kannustamina sosialistipuolueen johtajat Hillquitin johdolla ja vasemmiston myöskin ollessa silloin jo voimakkaan, hyväksyivät St.

Louisin konventsionissa 1916 huhtikuulla, sotavastaisen pasifistisen ohjelman.

Sotavuosina, varsinkin Amerikan liittyttyä maailmansotaan, virtasi puolueeseen yhä enemmän teollisuustyöläisiä. Vasemmisto tulkitse St. Louisin puoluekokouksen ohjelmaa militanttisesti. Sitä innostutti Zimmerwaldin kokouksen kumouksellinen julistus. Vasemmisto käsitti noin 60—70 tuhatta sosialistipuolueen 125,000 jäsenestä ja valitsi 1919 puolueen toimeenpanevan komitean. Oikeistolainen Hillquit-Berger johto ei sitä kuitenkaan tunnustanut, vaan vastasi vaaleihin erottamalla kokonaisia valtiojärjestöjä pois puolueesta, m. m. Michiganin ja Massachusettsin valtiojärjestöt, samoin useita kielijärjestöjä. Puolueen jäsenistö yleisäänestyksellä vaati liittymistä Kommunistiseen Internationaleen, mutta opportunistinen johto kieltäytyi sitä toteuttamasta.

Joulukuulla 1918 julaistaan kuuluisa "Vasemmistosiiven Manifesti", jossa asetetaan jyrkälle taistelukannalle opportunistisia vastustaan. Kesäkuussa 1919 pidetään vasemmistosiiven konferenssi, jossa on edustettuna noin 35,000 sosialistipuolueen vasemmistolaista, joko siitä erotettuja tai vielä puolueessa olevia. Konferenssissa ilmenee jyrkkää erimielisyyttä siitä, onko heti järjestyttävä kommunistiseksi puolueeksi tai vielä taisteltava sosialistipuolueessa, vaatien sen liittymistä Kommunistiseen Internationaleen.

Syyskuun 1 p. 1919 alkaa sosialistipuolueen konvensio Chicagossa. Samaan aikaan, myöskin Chicagossa, Ruthenberg, Ballam, Fraina, Ferguson y. m. perustavat Amerikan Kommunistipuolueen. Larkin, Gitlow, Reed y. m. eroavat sosialistipuolueesta ja perustavat samana päivänä Kommunistisen Työväenpuolueen. Kommunistipuolueeseen liittyy 10,000 jäsentä, Kommunistiseen Työväenpuolueeseen 5,000. Nämä kaksi kommunistista ryhmää eivät pääse yksimielisyyteen, kysymys aseellisesta kapinasta pitää ne kahdessa leirissä. Tämän jälkeen jatkuu kommunistisen puolueen synnytytuskia. Molemmat ryhmät ovat leftismiin vajonneita. Tammikuussa 1920 alkaa Yhdysvaltain yliprokuraattori Palmer kuuluisan "punaisten jahdin", vangituttaen tuhansia radikaalisia työläisiä, raahaten heitä vankiloihin ja karkoittaen suuret määrät pois maasta. Molemmat puolueet joutuvat maanalaisiksi. Vasemmistolaisuus saa kypsymättömissä puolueissa maanalaisissa oloissa yhä suuremman jalansijan. Molemmat puolueet julistavat boikotin vaalitoimintaa vastaan, hyväksyvät I. W. W:n ja kieltäytyvät työskentelemästä ammattiuonioissa.

Toukokuulla 1920 Ruthenberg-Lovestone ryhmä eroaa Kommunistipuolueesta ja perustaa Yhdistyneen kommunistipuolueen. Samaan aikaan joutuvat useat parhaat toverit vankilaan, m. m. Ruthenberg, "Vasemmistosiiven Manifestin" allekirjoittamisesta, jonka johdosta on nostettu oikeusjuttu heitä vastaan.

Kapitalismin häikäilemättömillä vainoilla ja jo saavutetuilla kokeumuksilla on kuitenkin yhdistävä vaikutus. Toukokuulla vuonna 1921 molemmat kommunistiset ryhmät yhdistyvät Amerikan Kom-

munistipuolueeksi. Puolue alkaa vähitellen vapautua "penikkataudista." Taistelu julkisen puolueen puolesta alkaa. Se saa alussa voimakasta vastustusta, aina hajaantumisiin saakka. Mutta käsitys puolueen julkiseksi taistelemisen puolesta voimistuu yhä. Perustetaan American Labor Alliance (Amerikan Työväen Allianssi). M. m. Suomalainen Järjestö, joka on eronnut sosialistipuolueesta 1920 vuoden lopussa, Waukeganissa, Ill., pidetyssä edustajakokouksessa ja pysynyt itsenäisenä, liittyy ALA:han.

Taistelu julkisen puolueen puolesta ja sitä vastaan, jakaa puolueen uudelleen, molemmat ryhmät väittäen olevansa K. I. Amerikan osasto. Mutta pyrkimys yhtenäisyyteen on voimakas. K. I. asettuu tukemaan julkisen puolueen perustamista. Vuoden 1921 lopussa perustetaan Amerikan Työläispuolue (Workers Party of America), joka toimii puolueen julkisena muotona, puolue itse vielä ollen maanalainen. Kaksoispuolueen olemassaolo kuitenkin alkaa käydä luonnottomaksi ja synnyttää ristiriitoja, jotka jäytävät puoluetta aina Bridgemannin konventioniin saakka, joka pidetään elok. 1922.

Tähän asti oli kommunismi Amerikassa dogmi, jota saarnattiin, mutta ei osattu soveluttaa amerikalaisiin oloihin ja tehdä ymmärrettäväksi amerikalaisille työläisille, heidän jokapäiväisiin taisteluihinsa osanottamisen kautta. Keskustelut käytiin kommunismin ideologiasta, ei siitä, miten sitä sovelletaan Amerikan työläisten taisteluihin. Heikentyneenä jatkuvista ryhmätaisteluista, puolue joutui ankarien vainojen alaiseksi, sillä Amerikan kapitalistiluokka piti vallankumouksellisia vaarallisina. Ja olihan sillä syytäkin, sillä Venäjän työläiset ja talonpojat, bolshevikipuolueen johdolla, olivat jo kukistaneeet tsarismia ja porvariston ja perustaneet proletariaatin diktatuurille nojaavan neuvostotasavallan. Kautta koko Euroopan kapitalismi horjui, kaikkialla ilmeni proletariaatin nousuja ja valmisteluja vallankumouksellisiin taisteluihin. Kaiken tämän lisäksi sotateollisuuden lakkauttaminen järkytti Amerikan kapitalistista talouselämää ja hallituksen poliittista asemaa. Näin ollen, kapitalistiluokka käsitti, että vallankumouksellinen liike voi levitä ja tulla voimakkaaksi tekijäksi, ja täten kapitalismin näennäisesti voimakas asema voi käydä sängen horjuvaksi ja vaaralliseksi. Siksi vallassaoleva luokka iski synnytystuskissaan kamppailevaa kommunistista liikettä surkean kuuluisen Palmerin "punajahtien" muodossa.

* * *

Samalla kun Amerikan puolue ei kyennyt omin apuinsa selkiämään vaikeasta ulkoisesta ja sisäisestä tilanteestaan, Kommunistinen Internationale käsitti mitä oli tehtävä. Ja se auttoi Amerikan puoluetta. Se vaati yhtenäisyyttä. Se osoitti, että kahden Kominternin puolueen olemassaolo samassa maassa ei ole luovallista. Toisessa Internationalessa sellainen oli ollut mahdollista. Esim. Amerikassa oli pitkän aikaa ollut Amerikan Sosialistipuolue ja Sosialistinen Työväenpuolue, molemmat kuuluen Toiseen Internationaleen, samoin monissa muissa maissa. Kommunistiseen Internationaleen voi

C. E. Ruthenberg, Workers (Kommunisti) puolueen sihteeri. Kuoli maalisk. 2 p. 1927.

kuulua ainoastaan yksi puolue kussakin maassa.

Komintern vaati puolueen yhtenäisyyttä ja samalla julkista puoluetta. Miksi julkinen puolue? Siksi, että taistelu sen puolesta oli mahdollinen ja siksi, että sen kautta kommunistien vaikutus voitiin ulottaa laajoihin työläisjoukkoihin. Jotkut toverit pelkäsivät, että julkinen puolue tulee olemaan niin lievä, että vajoetaan opportunistiin. Tällöin ei vielä ymmärretty julkisen puolueen vastustajain taholta taitoa yhdistää julkinen ja maanalainen toiminta, ja kuinka pitää osata vaihtaa toiminta toisesta muodosta toiseen, milloin se osottautuu välttämättömäksi.

Bridgemanissa, Michiganissa, pidettiin seuraava puolueen edustajakokous elokuulla 1922. Täällä käytiin ankara taistelu julkisen ja maanalaisen puolueen yhdistämisen puolustajain ja sen vastustajain välillä. Oikeusdepartementin agentit olivat lähettäneet urkkijansa ja lopuksi toimittivat joukkovangitsemisen, vangiten 33 edustajaa Michiganin valtion rikollisen syndikalismilain nojalla.

Mutta huolimatta tästä joukkovangitsemisesta, puolue alkoi yhä päättäväisemmin, Kominternin tukemana, taistella julkisen puolueen puolesta. Ja New Yorkin konventionissa, maaliskuulla 1923, julistettiin maanalainen puolue lakkautetuksi ja Workerspuolue ainoaksi Kommunistisen Internationalen puolueeksi Amerikassa.

On mielenkiintoista, että juuri silloin kun vallassaolijat panivat toimeen uuden hyökkäyksen puoluetta vastaan, puolue päätti jatkaa taistelua julkisuuden puolesta, ja voitti tässä taistelussa. New Yorkin konventionin jälkeen puolue yhtenäistyi tavattoman nopeaan. Samalla se alkoi nopeasti selkiintyä "penikkataudistaan" ja käydä käsiksi joukkotyöhön. Perustettiin Trade Union Educational League (Ammattiunionien Valistusliitto), jonka kautta puolue ulotti vaikutuksensa ammattiunioniin, määrätyn ohjelman ja taktiikan mukaisesti. Seurauksena on, että puolueeseen liittyy amerikalaisia aineksia ja puolue alkaa saada joukkopuolueen leiman, joka toimii amerikalaisella maaperällä, soveluttaen kommunismia amerikalaisen työläisten oloihin ja taisteluihin.

Vuosi 1923 antoi toiseltakin puolen puolueen vaikutuksen kasvulle suurta virikettä. Tänä vuonna nimittäin alottaa puolue voimak-

kaan Labor Party ryntäyksen, joka muodostuu voimakkaaksi joukkoliikkeeksi. Heinäkuulla perustetaan Federated Farmer-Labor Party (Liittoutunut Maanviljelijäin ja Työläisten Puolue). Joskin tämä liike myöhemmin kristalloidussa järjestöllisessä muodossa hajaantuu, kapitalistien nostattaessa 1924 vuoden vaaleissa kuuluisan "hyvinvointi"-tunnuksen ja tuhotessa LaFollette edistysmielisen kolmaspuolue liikkeen, oli se suuri poliittinen herätysliike, tienraivaajaliike Amerikan työläisten ja työtätekevien farmarien irrottamiseksi kapitalistisista puolueista, mikä pyrkimys vielä kristalloituu työläisten ja farmarien itsenäisenä poliittisena liikkeenä.

* * *

Puolueen joukkotyössä — ammattiunioniliikkeessä ja Farmer Labor Party toiminnassa tekemät taktilliset virheet, kokemattomuus ja kypsymättömyys sekä kapitalismin tilapäisen vakiintumiskauden aiheuttamat opportunistiset virtaukset työväenliikkeessä, jotka tunkeutuivat puolueen sisällekin, aiheuttivat uuden sisäisen kriisin puolueessa. Tammikuussa 1924 pidetään Chicagossa puolueen kolmas konventioni. Puolueessa ilmenee kaksi sivustaa, Fosterin ryhmä ja Ruthenbergin ryhmä. Foster saa enemmistön konventionissa ja uudessa keskuskomiteassa. Edistysmieliset ainekset unioissa alkavat tilapäisen teollisen hyvinvoinnin vaikutuksesta sulautua American Federation of Laborin kannattamaan LaFollette liikkeeseen ja luopuvat Farmer Labor liikkeestä. Puolueen uusi keskuskomitean enemmistö säikähtyy edistysmielisyyden laskuilmiotä, julistaa puolueen luopuvan Farmer Labor Party-liikkeen ohjelmasta tilapäisesti, siksi kunnes suurempaa joukkokannatusta ilmenee asettuu vastustamaan LaFollette-liikettä ja asettaa Fosterin puolueen presidentin ehdokkaaksi. Ruthenbergin ryhmä, vähemmistö Keskuskomiteassa, vastustaa Farmer Labor Party-ohjelman ylenantamista, selittäen Farmer Labor Partyn olevan välttämättömän väliasteen Amerikan työläisten ja köyhien farmarien poliittisessa itsenäisyysliikkeessä.

Syntyy 20 kuukautta kestävä ankara sisäinen taistelu. Huhtikuulla 1925 Kominternin Toimeenpaneva Komitea antaa lausuntonsa Amerikan puoluekysymyksestä, arvostellen molempia ryhmiä virheistä, kannattaen Labor Partya ja vaatien puolueen yhtenäisyyttä. Mutta riita kiihtyy, kunnes puolue elokuulla 1925 pidettävän konventionin ovella ja sen aikana on miltei kahta kaikessa muussa suhteessa, mutta ei virallisesti. Foster saa konventionissa enemmistön, etupäässä suurten suomalaisten osastojen kannattamana. Konventioni kestää kymmenen päivää, jonka ajan, kuten jo konventionin aatonakin, virallinen hajaannus uhkaa. Mutta K. I. pitää puoluetta "parity"-komissionin avulla koossa. (Komitea, jossa on yhtä monta edustajaa kummallakin ryhmällä ja K. I:n edustaja puheenjohtajana.)

Huolimatta sisäisestä riidasta, puoluekonventioni tuomitsee lorelaisuuden ja erottaa saksalaisen puoluelehden "Volkszeitungin" pää-

toimittajan Ludwig Loren puolueesta, opportunistina. Puolueen suomalaisen jaoston enemmistöä arvostellaan ankarasti sosialidemokraattisista tendensseistä, tuomitaan Superiorin osaston päätöslauselma, jossa ilmeni näitä taipumuksia. Yksi Työmiehen toimittajista, tuon päätöslauselman puolustaja, Henry Askeli, ent. Suom. Järjestön sihteeri, erotetaan toimituksesta. Opportunismi tuomitaan yksimielisesti. Puolue päätetään uudelleen järjestää ja bolshevisoida.

Kominternin avulla puolue pysyy yhtenäisenä ja välttää hajaantumisen vaaran. Uusi Keskuskomitea valitaan 50—50 perusteella, se on, kumpikin ryhmä saa yhtä suuren edustuksen. Keskuskomitean ensimmäisessä istunnossa, jossa valitaan Poliittinen komitea, saa Ruthenberg K. I. edustajan kannattamana Politkomitean enemmistön ja Ruthenberg tulee puoluesihteeriksi. Täten saa Ruthenbergin ryhmä puoluekoneiston haltuunsa.

Heti puoluekonventionin jälkeen alkaa puolueen uudelleen järjestäminen työpaikka- ja katusolujen perustalle. Se synnyttää vissejä kriisejä, etenkin suomalaisessa jaostossa. Mutta yleensä suoriudutaan uudelleen järjestämisen vaikeista problemeista verraten hyvin. Puolue alkaa jälleen yhtenäistyä, vaikkakaan täyttää yhtenäisyyttä ei saavutettu. Uudelleen järjestämisen ja bolshevisoimisen työtä suorittaessaan puolue samalla antaantuu jälleen joukkotyöhön. Farmer Labor Party liike saa uutta vauhtia, puolueen vaikutus unioissa kasvaa. Puolue on oppinut virheistään ja osaa jo paljon paremmin muodostella taktilliset menetelmänsä suhteessa joukkotyöhön. Puolue johtaa suuria pukutyöläisten taisteluja New Yorkissa. Ryhtyy järjestämään Passaicin silkkikutomojen suuresti riistettyjä järjestymättömiä työläisiä, johtaa niiden noin 15 kuukautta kestävä lakon voittoon ja liittää itsenäisen taistelun aikana muodostetun union American Federation of Laboriin, taantumuksellisten johtajien vastahangoittelusta huolimatta. Mainarien uniossa johtaa puolue edistysmielisten kaivosmiesten taistelua presidentti Lewisin taantumuksellista johtoa vastaan, edistysmielisten ehdokas, John Brophy, saaden Lewisinikin tunnustuksen mukaan 75,000 ääntä, ja varmojen tietojen mukaan Brophy tullen valituksi, mutta Lewis pysyy vallassa muokkaamalla vaalien tulokset oman mielensä mukaisesti.

Nämä taistelut antoivat puolueelle tavattoman paljon kokemusta ammattiunionityössä ja lähensivät sitä taisteleviin työläisjoukkoihin. Samalla aikaa, saavutettujen kokemusten valossa ja K. I. ohjaimana, tarkistettiin ja täydennettiin puolueen unioniohjelma, ja siten samalla tasotettiin erimielisyyksien syitä puolueessa.

Pitkäaikaisen ryhmäkuntaisuuden jätteet Amerikan puolueessa ovat kuitenkin lujassa. Tammikuulla 1927, alkoi ryhmäkuntaisuus jälleen nosta päätään, kun tiedettiin lähestyttävän puolueen viidettä kansalliskonventionia. Mutta koska poliittisia erimielisyyksiä ei tunnustettavasti ollut, päätettiin niistä toverillisesti keskustella ja tehdä sellaisia organisaattorisia järjestelyjä, mitkä tekisivät lopullisen ryhmäkuntaisuuden lopettamisen mahdolliseksi. Kesellä näitä

Kynän ja repun ritarit

Kuinka monta sataa miestä ja naista onkaan alati touhuamassa Työmiehen ja yleensä työväenliikkeen hyväksi! Toimivia tovereita, kaikissa ilmoissa valmiit liikkumaan ja rakentamaan. Alkuaikoina työ oli erikoisen vaikeata. Sitten helpponi, kun saatiin syntymään työväenliikettä. Mutta edelleenkin on tuo tehtävä vaikein ja epäkiitollisin. Yhä edelleenkin uutterat yksilöt joutuvat suorittamaan suunnattoman vaikeita ja sisua kysyvää työtä lehtiliikkeen ja samalla siis myöskin työväenliikkeen hyväksi.

“Lehtipajan” toimittaja pyysi ja sai lehden asiamiehiltä ja kirjeenvaihtajilta (luontainen kainoudentunne esti ymmärtämästä edes asian historiallista arvoa!) satoja kuvia, jotka esiintyvät tässä julkaisussa. Asiamiehemme ja kirjeenvaihtajamme ovat lehden eläviä edustajia kaikkialla. Olisimme niin mielellämme julkaisseet jokaisen kuvan. Mutta usea oli kaino; ei tässä nyt kuvaa lehteen! Toisilla ei ollut; raadannassa oli mennyt aika niin, ettei ole tullut kuvattua. Mutta niitä tuli sittenkin ja ne esiintyvät tämän julkaisun pääasiallisena kuvituksena.

Ylhäällä olevissa kuvissa ovat (vasemmalta oikealle):

John E. Järvi, Brule, Wis., asiamiehemme ja kirjeenvaihtaja. Toisena Herman Seklund, Minneapolis, Minn. Yhdistyksen kirjeenvaihtaja ja toimihenkilö yhtämittäisesti vuodesta 1912. Ollut tässä maassa jo 26 vuotta. Seuraava on karhunampuja Isaac Kettula, Finlayson, Minn. Kirjeenvaihtaja. Seuraava A. Sanden, Melrud, Minn. Kirjeenvaihtaja. Edelleen John J. Frisk, Rubicon, Mich. Asiamies. M. O. Kangas, Ylihärjän mies, muutti Oweniin, Wis., jossa on toiminut asiamiehenä ja kirjeenvaihtajana. B. Räisänen, toiminut asiamiehenä Mass, Mich.

Kuvassa alhaalla:

1. Lillian Husa, Bismarck, N. D., kirjeenvaihtaja. “United Farmerin” konttorinhoitaja. 2. Otto Matiskainen, Van Hook, N. D., kirjeenvaihtaja ja asiamies. 3. Paul Laukanen, Bovey, Minn., kirjeenvaihtaja. 4. Axel Tolonen, Atlantic Mine, Mich., asiamies ja kirjeenvaihtaja. 5. Selma Hirvelä, kirjeenvaihtaja ja asiamies, ent. Toverittaren toimittaja; hänestä seuraava Senja Siren, ilmoitusasiamies, Minneapolis, Minn.; seuraava Arvid Aho, asiam. Munising, Mich.; Felix Korpi, kirjeenvaihtaja Cloquet, Minn. ja viimeisenä Chas. Niemi, asiam. ja kirjeenvaihtaja, Brookston, Minn.

neuvotteluja puolueen sihteeri, tov. Ruthenberg äkillisesti kuoli. Poliittinen komitea vetosi puolueen jäsenistöön tov. Ruthenbergin viime sanoilla “sulkekaa rivit, rakentakaa puoluetta, Kominternin avulla me tulemme voittamaan!” Jäsenistö vastasi hankkimalla 2,000 uutta jäsentä puolueeseen “Ruthenbergin ryntäyksessä.” Puolueen toiminnallisuus sotavastaisessa liikkeessä, Kiinan kumouksen puolesta ja Sacco-Vanzetti-liikkeessä kasvoi tavattomasti. Mutta tov. Foster, saaden entisen kannattajansa, tov. Cannonin, joka viime konventionin jälkeen oli luopunut kannattamasta tov. Fosterin oppositioriryhmää ja toiminut itsenäisenä ryhmänä, jälleen yhtymään kannattajakseen, perusti oppositioriryhmän ja alkoi päättävästi taistella poliittisen komitean enemmistöä vastaan, voittaakseen kontrollin puolueen viidennessä konventionissa.

Tällä välin Kominternin Laajennettu Toimeenpaneva Komitea antoi päätöksensä, tunnustaen Ruthenbergin ryhmän poliittisen suunnan lähemmin oikeaksi, kannattaen sen poliittista linjaa, samalla kuitenkin arvostellen sitä menneistä virheistä ammattiunionipoliitikassa ja vaatien kaikkien ryhmäin hävittämistä ja puolueen täydellistä yhtenäisyyttä. Tämän päätöksen nojalla käytiin puoluevaaleihin. Epäilemättä K. I. yhtenäisyyspäätöstä vaaleissa käytettiin jossain määrin faktionalisesti. Mutta konventionissa “yhtenäisyys”-tunnus muodostui todelliseksi. Puolueen viides konventioni, joka pidettiin New Yorkissa elo- ja syyskuun vaihteessa, muodostui todella yhtenäisyyskonventioniksi. Erimielisyyksistä keskusteltiin avoimesti, mutta ei katkerasti. N. s. Ruthenbergin ryhmä sai enemmistön konventioniin ja myöskin puolueen uuteen keskuskomiteaan.

* * *

Kuten edelläolevasta käy selville, on Amerikankin puolueen täytynyt mennä monien sisäisten tuskain ja kriisien lävitse. Mutta näissä kriiseissä se on kokenut ja oppinut. Se on nyt tietoisempi ja kokenempi kuin koskaan ennen. Sillä on tietysti vastassaan uusia, sekä sisäisiä että ulkoisia vaikeuksia, mutta kuten se on suoriutunut kokemattomana ja heikkona Kominternin avulla tähänastisista kriiseistään, tulee se nyt kaikkien näiden lukuisten kokemusten opettamana ja Kominternin edelleen ohjaamana, suoriutumaan uusistakin vaikeuksista. Kaikessa tapauksessa, meidän puolueemme käsittää nyt paremmin tehtävänsä ja osaa valita oikeammin menetelmänsä erinäisissä tehtävissään. Amerikassa ei vielä olla läheisessä vallankumouskaudessa. Meidän puolueemme päätehtävä on edelleen Amerikan työläismassojen ja työtekevien farmarien herättäminen elementtaarisesti itsenäisiin poliittisiin harrastuksiin Labor Partyn ja työtekevien farmarien poliittisen liikkeen kautta toiselta puolen, ja toiselta puolen vasemmistosiiven rakentamisen kautta unoissa, herättää, rohkaista ja auttaa työväestöä taistelemaan imperialistisen kapitalismin orjuutusta ja sorrantaa sekä sen lakeijoita, ammattiunoiden taantumuksellista byrokratiaa vastaan. Ja näiden toimintain ja tais-

telujen prosessissa ja kapitalismin uusien kriisien kärjistyessä, on meidän puolueemme edistettävä amerikalaisen proletariaatin kumouksellistumista.

II.

Edellä olen kosketellut Amerikan puolueen historiallisia piirteitä ja vaiheita. Nyt koskettelimme lähemmin suomalaisten suhdetta puolueeseen.

* * *

Amerikan suomalainen työväenliike alkaa muodostua 1900 vaiheista saakka, osittain Suomesta siirtyvien sosialististen työläisten ja toimihenkilöiden virittämänä, mutta myöskin samanaikaisesti amerikalaisen kapitalismin riistonalaiseksi joutuneen siirtolaistyöväen heittämispyrkimyksistä. Suomalaiset työläiset ottavat osaa useihin lakoihin, varsinkin keskilännen ja lännen kaivosmiesten lakkotaisteluihin. Nämä taistelut heijastuvat Amerikan suomalaisten henkisten rientojen yhteydessä. Työväki alkaa irtaantua seurakunnista. Perustetaan raittiusseuroja kaikkialle. Mutta pian muodostuvat ne sosialistisen propagandan tyssijoiiksi. Monet niistä valtaa sosialistinen työväki, muuttamalla ne sosialistiosastoiksi. Toisista karkoitetaan sosialistit pois, jolloin syntyy erotettujen toimesta työväenyhdistys tai sosialistiosasto.

1904 pidetään Clevelandissa, Ohiossa, suomalaisten työväenyhdistysten ensimmäinen edustajakokous, jossa jo keskustellaan yli maan ulottuvasta yhteistoiminnasta suomalaisten sosialistien kesken. Vasta 1906 Hibbingissä, Minn., pidettävässä kokouksessa perustetaan Amerikan Suomalainen Sosialistijärjestö, joka kokonaisuena järjestönä, omine keskusvirastoineen, päättää liittyä Amerikan Sosialistipuolueeseen. 1907 puhkee Minnesotan kaivosmiesten lakko, johon tuhansia suomalaisiakin työläisiä, yhdessä italialaisten, itävaltalaisien y. m. kanssa ottaa osaa, taistellen ankaraa taistelua 1901 syntynyttä Yhdysvaltain terästrustista vastaan, joka nyt kiristää yhä tiukemmalle työläisten elinehtoja. Ympäri maan seurataan tätä taistelua suomalaisten työläisten kesken mitä suurimmalla mielenkiinnolla. Silloin jo verraten voimakkaat lehtemme, etupäässä Työmies, levittää tietoja lakosta. Avustusta kerätään kautta maan. Samaan aikaan, lännen kaivosmiesten taistelujen seurauksena virittävät kaivoskapitalistit kuuluisan salaliittonsa Lännen Kaivosmiesliiton (Western Federation of Miners) virkailijoita Moyeria, Haywoodia ja Pettibonea vastaan. Taistelu näiden työväenmiesten puolustamiseksi saa mitä suurinta mielenkiintoa kautta maan. Suomalainen työväki ei ole vähimmin kiinnostunut Moyer-Haywood-Pettibone juttuun.

Nämä suuret taistelut työn ja pääoman välillä, joihin suomalainen työväki kietoutuu mukaan, antavat kasvavalle sosialistiselle liikkeelle Amerikan suomalaisten keskuudessa voimakkaan luokkataisteluluonteen, olkoon, että se on monin paikoin syntynyt enempi seuraelämä- kuin selvästä luokkataisteluharrastuksesta.

Mutta vuosien kuluessa käy myöskin selväksi, että juuri keskilännen ja lännen raskaitten raaka-aineteollisuuksien työläiset, kuten puutavara- ja kaivostyöläiset, pyrkivät täyttämään Suomalaisen Sosialistijärjestön radikaalisella luokkataisteluhengellä. Heidän toimestaan vallataan Duluthin, Minn., esikaupungissa oleva kansalliskirkkolaisten pappisseminaari ja muutetaan se Työväen Opistoksi, jossa aletaan opettaa tieteellistä sosialismia ja kasvattaa suomalaiselle työväenliikkeelle toimihenkilöitä. Lännen ja keskilännen metsätyöläisiä ja kaivosmiehiä, joista monet ovat olleet mukana useissa taisteluissa, virtaa Opisto täyteen, ja heidän kumouksellinen henkensä lyö myöskin leimansa Opiston toimintaan ja opetusohjelmaan. Teollisuusunionismin ja kumouksellisen sosialismin henki pesiytyy lujasti Työväen Opistolle. Totta on, että mitä tulee marxilaisuuteen, se vississä määrin pyrki sekottumaan syndikalistisilla virtauksilla ja suuressa määrin vahingoitti Amerikan suomalaista työväenliikettä tuonnetun. Kuitenkin Amerikan sosialistipuolueen pikkuporvarillisuuden ja epämarxilaisuuden arvostelu pyrki ja suurelta osalta tapahtuikin vallankumouksellisen marxilaisuuden pohjalta, ja liitti keskilännen ja lännen suomalaisen työväen sosialistipuolueen vasemmistoon.

Idän valtioissa, missä suomalainen työväki oli suuremmalta osalta kokoonpantu ammattitaitoisista työläisistä, työskennellen aloilla, missä suurteollisuus ei vielä ollut työntäytynyt kaikkiiyhdistävänä tekijänä, ja missä ei oltu niin välittömästi oltu raaka-aineteollisuuksien lakkotaisteluissa todistajina, alettiin katsella keskilännen ja lännen valtioiden suomalaista työväenliikettä "harhaoppisena", joka poikkeaa todellisesta puhtaasta "kansainvälisestä sosialidemokratiasista", kuten he rakastivat suurella arvokkuudella aina painostaa. Tätä visseissä taloudellisissa olosuhteissa syntyneestä katsomusta idän työläisten keskuudessa lujitti ja ylläpiti heidän äänenkannattajansa Raivaajan toimitus, joka on aina tunnettu Amerikan sosialistipuolueen opportunistisen siiven äänenkannattajana. Raivaaja myöskin yllytti jatkuvasti taistelemaan "kerettiläisiä" työväen-opistolaisia ja heidän vaikutusvaltaansa vastaan.

Nämä kaksi katsomusta kristalloituvat kahdeksi eri suunnaksi Amerikan suomalaisessa työväenliikkeessä, joiden välillä käydään vuosikautia jatkuvasti ankaraa teoreettista taistelua ja sittemmin myöskin organisaattorista taistelua Suomalaisen Sosialistijärjestön kontrollista. Johtuen osan keskivaltioiden työläisten horjuvaisuudesta näiden kahden suunnan välillä ja toiselta puolen, ehkäpä jo ennen mainitun syndikalististen virtausten pyrkiessä voittamaan jalansijaa vasemmistosiivessä, Raivaaja saa lujan otteen Työmiehestä 1914 Työmiehen vuosikokouksessa, vallaten sen kontrolliinsa. Vasemmistolaiset perustavat uuden lehden Duluthiin ja näin joutuvat keski- ja idän valtioiden työläiset taistelemaan toinen toisiaan vastaan. Suomalaisen Sosialistijärjestön toimeenpaneva komitea myös joutuu palvelemaan toistaiseksi raivaajalaisuutta, erottaen noin 4,500 jäsentä osastoineen järjestöstä.

Työmies-Aapiskirjani

Olin kolmenvuotias vuonna 1911, kun vanhempieni seurassa saavuin Minnesotan metsien korpeen homsteetariksi. Isä oli rakentanut pienen kämpän, jota kutsuimme kodiksemme ja äiti paperoitsi tuon kämppämme seinät Työmies-lehdillä. Siinä oli minun aapiseni ja niin vähitellen opin suomenkieltä lukemaan, tietysti vanhempieni opastamana.

Jo yhdeksän vuotiaana osasin niin paljon suomea lukea sekä kirjoittaa, että kelpasin Työmiehen joulukortti- ja kirjallisuusasiamieheksi.

Sinä joka nyt täytät 25 vuotta, olet ollut kuin majakkatuli myrskyisessä yössä viitottamassa tietä mitä on kuljettava. Nyt olet jokapäiväinen vieramme ja kerrot kuinka sinua seuraavat toverisi yhä tietoisempina nousevat sortajaansa vastaan. Olen yksi sinun seuralaisistasi ja nyt vasta alan sinua täydellisemmin ymmärtää, vaikka olenkin sinua vain 5 vuotta nuorempi.

Siis mukaan yhteiseen sorrettujen rintamaan! Kun täten teemme joukolla ei kulu kauan kun on voitettu! Se olkoon tunnussanamme!

Aarne Niemi.

—*—

1. Cloquetin, Minn., naisjaosto 1928.
2. Ryhmä suomalaisia maanviljelijöitä Van Hookista, N. D., 1911.
3. Uuutisviljelijän elonkorjuu Van Hookissa, N. D. Kuva otettu 1912.
4. Beldenin, N. D. työväentalo — ainoa laatuaan koko valtiossa.
5. Kesäjuhla Beldenissa 1914, jolloin vedettiin lipputankoon punainenkin lippu.
6. Suom. sosialistiasaston perustava kokous Beldenissä 1912, elok. 13 p. Mies, jolla on kirja sylissään, on kelpo proletaari Nestor Virtanen.

Tämä hajaannus oli valitettava seikka siksi, etteivät kumoukselliset marxilaiset mielipiteet vielä olleet ehtineet kristalloitua, jotta joukot olisivat voineet selvästi valita oikean leirin. Tämä hajaannus on sitäkin valitettavampi, että syndikalistiset ainekset, taaskin osakeäänten enemmistöllä (ei joukkojen enemmistöllä), valtasivat kumouksellisilta marxilaisilta sosialisteilta, vasta perustetun päivälehdessä, muuttaen tämän syndikalistiseksi lehdeksi taistelemaan kaikkea poliittista toimintaa vastaan.

Tosin marxilaiset palasivat takaisin Järjestöön 1916—17 vuosina. Mutta syndikalisteilla oli jokapäiväinen sanomalehti, joka Järjestön entisiä syntejä, ja eritoten sen opportunistisen siiven (raivaajalaisuuden) syntejä hyväkseen käyttäen, lietsoi ennakkoluuloa työläisjoukkoihin kaikkea poliittista toimintaa vastaan ja sekotti kaikella tavoin marxilaista luokkataistelukäsitettä. Ja näin pääsi syndikalistinen suunta erikoisissa oloissa, sosialistipuolueen pikkuporvarillisuudesta ponnahtaen, voimakkaasti vaikuttamaan Amerikan suomalaiseen työväenliikkeeseen. Tämä vaikutus on ollut ja on yhäkin turmiollinen.

Maa-ilmansodan loppuvuosina ja sodan päätyttyä, yleismaailmallisen kumousaallon vyöryessä tunkeutui Amerikan suomalaisia työläisiä kuitenkin jälleen suuret määrät lisää S. Sosialistijärjestöön. Järjestö itse, varsinkin Venäjän vallankumouksen ja Suomen luokkasodan vaikutuksesta tuli jälleen alttiiksi kumouksellisen suunnan vaikutukselle. Järjestössä oli vuosien 1919—20 vaiheilla 14,000 täysinmaksanutta jäsentä, kokonaisuusjäsenmäärä ollen useita tuhansia suurempi. Innostus Venäjän vallankumoukseen ja kommunistiseen liikkeeseen oli tavattoman suuri ja valtava. Mutta tuli sitten koetteluksen hetket. Tuli I. W. W:n 166 juttu, jossa tuo määrä toimihenkilöitä asetettiin syytteeseen kapinallisuudesta ja monet heistä tuomittiin aina 20 vuoden vankeuteen. Samaan aikaan pani yliprokuraattori Palmer toimeen kuuluisat "punajahdit", joissa tuhansia radikaalisia työläisiä vangittiin kautta maan, tuhansia niistä karkoitettiin ("Neuvostoarkki", erikoinen laiva jossa radikaaleja lähetettiin Neuvostomaahan) ja suuret määrät suljettiin vankiloihin.

I. W. W:n 166 jutun vaiheissa Industrialisti, joka oli ensimmäisenä omaksunut Venäjän vallankumouksen, vakuuttaen sen tapahtuneen I. W. W:n teorian mukaan, käänsi kelkkansa, muuttuen vastakumoukselliseksi, alkaen mitä ruokottomimmin, yhdessä noskelaisien ja porvarien kanssa kilpaa parhaamaan Venäjän kumousta, neuvostovaltaa ja kommunisteja.

Raivaaja, joka aina oli ollut opportunistisen siiven äänenkannattaja ja revisionistisen sosialismin puolustaja, tuli nyt myöskin täysin avoimesti sosialismin petturien puolesta, Venäjän vallankumousta ja kommunismia vastaan.

Mutta S. Sosialistijärjestön valtava enemmistö, heihin nyt liittyen joukko parhaita kumousaineksia I. W. W:stä, oli lähtenyt päättävästi kommunistisen liikkeen matkaan, joskaan ei vielä pysyvän

tietoisesti, niin kuitenkin sen aatteiden innostamana. Heti kommunistipuolueen perustettua, liittyi suomalaisia puolueeseen ja suuri määrä heitä kuului puolueeseen maanalaisena aikana. Totta, vasta pieni määrä käsitti tällaista toimintaa. Olihan Amerikan suomalaisten toiminta ollut aina pääasiallisesti seuraelämätoimintaa. Siksi nyt vasta ensi kerran jouduttiin opettelemaan, mitä on kommunistisen puolueen toiminta. Monet epäilivät sitä, oudoksivat sitä. Ja kun puolue oli niin suuressa määrin vasemmistovirheiden ja lapsentaudin pauloissa, kuin edellä käy selville, ei tietysti opetus senkään puolelta ollut läheskään selvää. Mutta osa kuitenkin oli mukana, ja erehdyksissäänkin opittiin tuntemaan aakkosia kommunistisen puolueen ja sen jäsenten tehtävistä.

Vasta kuitenkin sen jälkeen, kun kommunistinen liike, Workers-puolueen perustamisen kautta tuli julkiseksi liikkeeksi, liittyivät laajemmat suomalaiset työläisjoukot siihen, Järjestöimme siihen liittymisen kautta. S. Sosialistijärjestön jäsenluku vv. 1921—25, jolloin se järjestönä kuului Workerspuolueeseen, oli 7,000—8,500 vaiheilla. On kuitenkin otettava huomioon, että mies ja vaimo saivat kuulua samalla jäsenmaksulla (kaksoisveromerkillä) puolueeseen.

Näiden vuosien aikana Suomalainen Järjestö auttoi suuresti puolueen rahastamista ja sen erinäisiä ryntäyksiä. M. m. keräsivät suomalaiset 25,000 dollaria puolueen päivälehdessä Daily Workerin perustamisrahastoon ja myöhemmin keräsivät lisää sen kannatusrahastoon. Suomalainen Järjestö itse oli perinyt entisessä pesänselvityksessä kaksi päivälehteä, Työmiehen ja Toverin, sekä pilalehden "Punikki" ja naisten viikkolehden "Toveritar." Raivaajan ryöstivät sen osakkeenomistajain enemmistöltä noskelaiset poliisien ja oikeuslaitosten avulla. Mutta Raivaajan tilalle perustettiin New Yorkissa 1921 "Eteenpäin", joka heti alkoi ilmestyä päivälehtenä ja muutettiin vuoden kuluttua Worcesteriin, Mass.

Paitsi voimakasta sanomalehdistöä, kustansivat ja levittivät Järjestön lehdet kustannusliitoksi liittyneenä, Järjestön johdolla, suuret määrät kommunistista kirjallisuutta. Järjestö piti jatkuvasti matkalla suuren joukon puhujia ja luennoitsijoita, jopa pantiin toimeen useita 6—8 viikkoisia luentokurssejakin. Ja yleensä tehtiin laajakantoista kommunistista propaganda- ja valistustyötä.

Kuitenkin, organisaattorisesti puolueemme toimi hyvin suuressa määrin samaan tapaan kuin ennen Sosialistipuolue lukuisine kielijärjestöineen. Ja varsinkin Suomalainen Järjestö, ollen noin kolmas osa koko puolueesta ja suurin kielijärjestö siinä, eli hyvin suuressa määrin omaa itsenäistä elämänsä, ja monin paikoin valitettavasti erillään muusta puolueesta. Tähän tietysti vaikutti Järjestöimme vanhat traditsionit, suomalaisten omat seuraelämäharrastukset omissa osastoissaan, mutta myöskin puolueen sosialidemokraattinen rakenne. Toiselta puolen, aatteellisessakin suhteessa, joskin nyt arvosteltiin mitä ankarammin vararikon tehnyttä sosialidemokratiaa, tuomittiin sen petturuus vallankumouksen asialle ja nojattiin aatteellisesti Leni-

nin ja Kommunistisen Internatsionalen oppeihin, painoi ja sekoitti sosialidemokratian aatteellinen perintö vielä tavattoman lujasti. Tämä ehkäisi ymmärtämästä, jopa edes pyrkimästä syventymään kommunismiin. Se luonnollisesti johti kauttaaltaan virheellisiin käsityksiin. Me esimerkiksi tulimme varsin pessimisteiksi, ettei puolue kasvanut nopeampaa lukumääräänsä nähden. Me valitimme, että puolue panee toimeen liian monia ryntäyksiä (missä ehkä oli osittain tottakin, mutta silti käsityksemme oli virheelliseltä pohjalta lähtenyt) ja antaa liian paljon tehtäviä, me olimme nimittäin tottuneet nauttimaan mahdollisimman paljon mukavuuksia ja rauhaa. Ja kun me havaitsimme erimielisyyksien oireita puolueessa, teki se meidät pessimisteiksi.

Tuli sitten 1924—25 puoluetäistelu, johtuen pääasiallisesti erilaisesta käsityksestä kommunistien suhteesta Farmer-Labor-puolueen osaan nähden, josta jo on lyhyesti selvitetty edellä. Me suomalaiset säikähdyimme suunnattomasti tämän riidan johdosta. Me kieltäydyimme ottamasta siihen osaa. Me ummistimme silmämme kysymyksiltä, jotka johtivat tähän sisäiseen taisteluun ja kieltäydyimme syventymästä siihen. Tietystikin meidän suhtautumiseemme tällä tavoin, vaikutti puhtaat, vilpittömät proletaraiset motiivit, nähdä puolueemme eheänä ja yhtenäisenä. Mutta me emme käsittäneet, ettei tämä yhtenäisyys voi syntyä muuten, kuin selvittämällä riidanalaiset kysymykset, löytämällä niihin nähden oikea yhtenäinen kanta. Me tuomitsimme "riitelevän puoluejohdon" ja kieltäydyimme itsekohtaisesti auttamasta puoluetta selviintymään sisäisistä vaikeuksistaan.

Mutta puolue ei jättänyt meitä rauhaan. Se arvosteli meitä ankarasti. Se ruoski säälimättä suomalaisia opportunistista, sosialidemokraattisista katsantokannoista. Tämä tietysti loukkasi meitä tavattomasti. Mutta samalla se ajoi meidät ajattelemaan, ottamaan osaa puolueen sisäiseen ratkaisuun. Ja jouduttaessa valitsemaan, osa valitsi Loren leirin, suurin osa asettui kannattamaan tov. Fosterin johtamaa keskuskomitean enemmistöä ja ainoastaan pieni osa Ruthenbergin johtamaa vähemmistöä.

Olimmepa siis löytäneet oikean tai virheellisen kannan, puoluetäistelu oli vetänyt meidätkin väkisinkin matkaansa. Ja siinä meitä rusikoitiin, ruoskittiin, arvosteltiin. Komintern selitti Ruthenbergin ryhmän olleen lähemmin oikeassa Farmer-Labor-puolueliikkeessä ja selitti Laborpuolueen välttämättömäksi Amerikan työväenluokan poliittisessa herätys- ja kouluutusliikkeessä. Mutta se myöskin arvosteli Ruthenbergin ryhmää, varsinkin sen suhteesta ammattiunionistisen liikkeen politiikkaan nähden, ja antoi siinä suhteessa enempi krediittiä Fosterin ryhmälle. Samalla Komintern tuomitsi Loren harrastukset sosialidemokraattisena ja vahingollisina kommunistiselle puolueelle.

Kominternin päätöksen valossa me jouduimme puoluekokouksen

yhteydessä ja sen jälkeen tutkimaan ja syventymään kommunistisen puolueen periaatteisiin ja toimintaan perinpohjaisemmin.

Samaan aikaan tuli myöskin Kominternin määräämänä puolueemme uudelleenjärjestäminen päiväjärjestykseen. Siihen oli nyt käytävä käsiksi kerta kaikkiaan sitä toteuttamaan. Puoluekokous 1925 määräsi, että 6 kuukauden ajalla on puolue järjestettävä uudelleen kauttaaltaan, työpaikka- ja katusolujen perusteelle.

Tätä pidettiin mahdottomana. Selitettiin ettei Komintern tunne Amerikan oloja. Sellainen ei ole Amerikassa mahdollista. Uudelleen järjestäminen tulee hävittämään koko Amerikan puolueen. Ja osa suomalaisista pelkäsi että puolueen "juutalaiset" tulevat ottamaan haltuunsa heidän lehtensä, talonsa ja kaikkinaisen omaisuutensa ja hävittämään ne, samoin kuin hävittämään kaikkinaisen seuratoiminnan.

Tässä puolueen uudelleen järjestämisen ja bolshevoimisen kriisissä Suomalainen Järjestö paljastui kulkeutuneen sangen vaaralliselle opportunistin tielle. Lankeentuminen takaisin sosialidemokratian tielle oli sangen lähellä, ainakin vaara kulkeutua pois päin kommunismin tieltä, oli sangen suuri. Näihin aikoihin lähetti m. m. Suomen Kommunistipuolue meille "Avoimen kirjelmän", jossa kovia kokenut veljespuolueemme kehoitti meitä kulkemaan edelleen kommunismin tietä, pysymään kiinni Amerikan kommunistipuolueessa ja syventymään todenteolla kommunistiseen puolueeseen, sen bolshevoimisen ja uudelleen järjestämisen tärkeyteen.

Tällä kirjelmällä, joka julaistiin sanomalehdissämme, oli suuri vaikutus. Vähitellen kristalloituikin pieni päättävä joukko, joka alkoi käsittää kuinka ajan vaatima on nyt bolshevoimisen ja uudelleen järjestämisen velvoitus. Alettiin voimakas itsekritiikki, tarkistettiin virheelliset linjat ja katsomukset, arvosteltiin sosialidemokraattisia peruja ja pyrittiin todenteolla puolueen ja Kominternin avulla, syventymään kommunismiin ja kommunistisen puolueen jäsenilleen antamiin velvoituksiin. Ja vaikkakin koko Suomalainen Järjestö yhteen aikaan horjui — joko seurata kommunistista liikettä, vaiko asettua jonkinlaiselle "itsenäiselle", kahden ja puolen internatsionalen (joka asiallisesti merkitsi sos.-dem. kallistumista) kannalle ja erilleen puolueesta ja sen vaikutusvallasta — ja monet suuret, moniin satoihin nousevan jäsenluvun käsittävät (Detroit, Mich., osastossa oli siihen aikaan 700 jäsentä) olivat tavattoman voimakkaan sosialidemokraattisen ideologian valtaamat, niin kuitenkin, marras- ja joulukuun vaihteessa 1925 (noin 3 kk. puoluekokouksen jälkeen) pidetty Suomalaisen Järjestön edustajakokous asettui ratkaisevasti puolueen uudelleen järjestämisen kannalle, julistaen Workerspuolueen Suomalaisen Järjestön hajotetuksi ja valiten sen toimeenpanevan komitean tilalle Workerspuolueen Suomalaisen Toimiston ja päättäen ryhtyä voimakkaaseen kamppailuun puolueen suomalaisen jaoston uudelleen järjestämiseksi.

Tosin kääntyminen puolueen suuntaan ei käynyt kriisittä. Se oli

vakavaa ottelua kommunistisen aatesuunnan ja sos.-dem. tendenssien välillä. Ja itseasiassa kriisiä jatkuu yhä. Mutta tämä kamppailu on tehnyt Amerikan suomalaisista puoluejäsenedistä parempia kommunisteja. On totta, että ainoastaan noin 2,000 suomalaista saatiin uudelleen järjestettyyn puolueeseen, ja vielä siitäkin on jäänyt pois noin kolmisen sataa. Mutta niin paljon kuin monia nytkin vielä puolueessa olevia suomalaisia vaivaa eristäytyneisyys, niin kuitenkin voitane sanoa, että poliittisesti toiminnallisia ja syvemmin kommunismia ymmärtäviä on nyt enempi kuin ennen suuren joukkojärjestön kuollessa puolueeseen.

Puolueeseen kuuluvien lisäksi, kuuluu uuteen joukkojärjestykseen, joka on organisaattorisesti itsenäinen, mutta puolueelle sympaattinen järjestö — Suomalainen Työväen Järjestö — noin 6,000 jäsentä. Kaikki puoluejäsenedet myös kuuluvat tähän järjestykseen ja ovat siinä toiminnallisia. Tämän lisäksi on kautta suomalaisatutusten järjestetty naisjaostoja, jotka muodostuvat suomalaisista työläis- ja farmarinaisista. Nämä järjestöt tekevät varsin arvokasta valistustyötä naisten keskuudessa, keräävät varoja nuorisotoiminnan ja lasten koulujen avustamiseksi, lakkotaistelujen, luokkasotavankien, työväen sanomalehdistön j. n. e. hyväksi. Jopa ne Minnesotassa ovat suurena tekijänä Farmer-Labor puolueen rakentamistyössä, kuuluvat ammattiuoiden apujärjestöihin j. n. e. Naisjaostot, joita on noin 150 kautta maan ja joihin kuuluu noin 3,000 jäsentä, ovat täysin puolueen aatteellisen johdon alaisia.

Osuustoimintaliike on saanut, varsinkin keskivaltioiden suomalaisten keskuudessa tavattoman suuren jalansijan, kuuluen niihin noin 17,000 jäsentä. Liike alkaa nopeasti nykyisin amerikalaisista, osuuskauppojen keskusjärjestö, Keskusosuuskunta, julaisten m. m. englanninkielistä kuukausilehteä, "Pyramid Builder", säännöllisesti. Osuusliikkeeseen osaaottava suomalais-amerikalainen nuoriso jouduttaa tämän joukkoliikkeen amerikalaisuttamista. Osuustoiminnallisen valistustyön kautta on suuressa määrin tasotettu joukkojen keskuudessa entisten hajaannusten vaurioita. Varsinkin I. W. W:n rivijäsenistö on alkanut osuustoiminnallisen joukkotoiminnan kautta lähestyä kommunisteja. Tätä lähestymistä on edistänyt sekin, että I. W. W:n suomalainen äänenkannattaja, Industrialisti, on osuustoimintaankin nähden asettunut suorastaan vastustavalle kannalle, tuomien sen työväestöä vahingoittavaksi pikkuporvarilliseksi liikkeeksi.

Paitsi näillä joukkotoiminnan aloilla, missä puolueen suomalaisen jäsenistö on ollut aktiivinen ja vaikuttanut joukkoliikkeisiin enempi kuin koskaan ennen, se on myöskin suunnannut toimintansa nuorison keskuuteen. Vielä puoli vuosikymmentä sitten pidettiin mahdottomana, että me voisimme kasvattaa suomalais-amerikalaisia nuorisoa luokkatietoiseksi. Mutta puolueen uudelleen järjestämisestä saakka on alettu panna toimeen puolueen Nuorisoliiton avustamana nuorisokursseja, on pidetty 3—4 kurssit, jotka ovat kestäneet 4—6 viikkoa, eri piireissä maata, miltei yksinomaan suomalaisten rahas-

SOKAROITIIN YÖSIJÄ.

Lähdin kerran kiertämään Työmiehen asioilla niin ruhtinaallisella palkalla kuin \$40 kuussa ja matkat. Matkat oli saatu rautatieyhtiöltä lahjaksi. Ei tosin ihan lahjaksi, piti pitää pientä aikataulua lehden jossain nurkassa. Minun urakkani oli hankkia vähintään yksi tilaus päivää kohden Työmiehelle. Toiselta puolelta sain minä harjoittaa omaakin pisnestäni: myydä maita, polkupyöriä ja omia kirjojani. Työmiehellä ei silloin vielä ollut kirjallisuutta. *Mutta en saanut myydä muita sanomalehtiä.* Suuntasin matkani Ishpemingiin. Kantolan Akseli vanhana kirja-agenttina ja Ishpemingin tuntijana antoi minulle ohjeita. M. m. sanoi että Barnum-haussissa ehkä voisin saada yösiijaa sekä neuvot että osaisin suoraan kysymättä sinne.

Michigamassa tuli junaan kaivososakkeiden petlari Lewi Johnson. Teki tuttavuutta minulle, kysellen yhtä ja toista. Kysyi m. m. olenko ennen ollut Ishpemingissa ja mihinkä aijon mennä yöksi. En huomannut mistä tuulee. Sain en käyneeni ennen Ishpemingissä ja että eräs toveri suositteli Barnum-haussia. Saavuimme Ishpemingin asemalle ja erosimme kumpikin omille teillemme. Oli iltapimeä. Tallustelin Barnum-haussille. Osasin suoraan niinkuin oli neuvottu. Koputin ovelle. Ovi avattiin. Isäntä, lihava suomalainen mies, oli vastassa. Kyseli kuulumisia, näytti puheliaalta, osoitti tuolia ja käski istumaan. Puhelimme yhtä ja toista. Vihdoin kysäsin eikö saisi yösiijaa. Vastaus oli kielteinen, lisäten että minä tiesin teidän tulostanne. Naurahdin, otin setselini ja poistuin. Mennessäni johtui mieleeni Lewin kysely matkastani ja arvelin hänen tiedotteen Barnum-haussiin tulostani.

Asiamies.

1. Daisytownin, Pa., naisurheilijoita sekä ratatuomarit kisoissa 1923 haalin avajaisjuhlien aikana. Joukossa muidenkin seutujen urheilijattaria. 2. Kesällä 1918 Daisytownissa otettu kuva; Työmiehen asiamiehiä ja kirjeenvaihtajia. 3. Urheilijattaria, jotka ottivat osaa 1925 seurojen välisiin kisoihin Monessenissa, Pa. 4. Vappuna 1923 kannettiin Daisytownissa, Pa., mielenosotuslippuja; Amerikan lipun mukana U. M. W:n lippu myös. 5. Suomalaiset lakkolaiset rakentamassa parakkeja lakon aikana 1927 lakan 10:n kuukaudella. 6. Ohion, Penn. ja Ala-Mich. urheilijat kisoissa 1923, joukossa paljo daisytownilaisia. 7. Suomalainen haali Monessenissa, Pa. Alin kuva: voimistelujohdajakurssit Chicagossa.

tamina, puolueen Nuorisoliiton varustaessa opettajat ja opetusohjelman. Nuorisokurssien kautta on kasvatettu poliittisesti kypsyneitä nuorisotoimijoita ja siten avustettu suuressa määrin nuorisoliikkeen nousua. Nuorisosta on myöskin tullut pioneerityöhön nähden suurta apua ja niin on nuorisoliiton osastojen rinnalle noussut pioneerien osastoja. Työväenyhdistyksemme, naisjaostomme ja osuuskaukat ovat olleet nuorisoliikkeen kohottamisessa suurina tekijöinä, tehden ne auliilla avustuksillaan mahdolliseksi.

Ennen uudelleenjärjestämistä sulkeutui miltei kaikkalainen toimintamme suomalaisten osastojen sisälle, niiden haalien ulkopuolelle ei juuri yritettykään aatteellista työtämme ulottaa. Me olimme sulkeutuneita, eristäytyneitä sekä omasta puolueestamme että Amerikan työväenjoukoista. Tässä suhteessa juuri on tapahtunut tavattoman suuri muutos, kuten edellämainitut seikat toiminnasta joukkoliikkeen erinäisillä aloilla osottavat.

Mitä tulee puolueen ryntäyksiin, niin joskin siinä suhteessa on vielä paljon heikkouksia, on osanotto niihin nähden paljon parantunut. Samoin muikin yhteys puolueen kanssa on käynyt kiinteämmäksi, olemmehan nyt puolueen kansainvälisten solujen jäseniä. Onhan suomalaisia jäseniä solujen sihteerinä, kaupunkiosien komiteain organiseraajina, kaupunkiorganiseeraajina, piirien toimikuntain jäseninä ja virkailijoina, vieläpä puolueen keskuskomitean jäseninäkin on useita suomalaisia tovereita, jopa yksi puolueen politkomi-teassakin.

Näin on puolue uudelleenjärjestämisen ja bolshevisoimisen kautta vetänyt meidät suomalaisetkin eristetyistä järjestöistämme ja eristäytyneistä toiminnostamme kiinteään osanottoon puolueen työssä ja toiminnoissa. Ja tästä olemme tietysti paljon oppineet, niin periaatteellisesti, organisaattorisesti, kuin kielellisestikin. Nyt ei meillä ole enään mahdollista julistautua puolueen sisäisissä selvityksissä erikoiseksi suomalaiseksi ryhmäksi joka olisi "puolueettomalla" kannalla. Me jakaannumme näissä selvittelyissä kansallisesti, puoluejäsentienä joudumme syventymään puolueen probleemeihin. Niimpä 1925 puoluetistelun aikana suomalaisten valtava enemmistö oli "fosterilaisia", mutta 1927 puoluekonventionin edellä käydyissä puoluekeskusteluissa ei enään ollut "suomalaista blokia", vaan jakaantui suomalaisten jäsenistö puolueyhmittymien mukaan, ehkä tällä kertaa ollen enemmistö n. s. "ruthenbergilaisen" keskuskomitean enemmistön kannalla.

Niin sitkeitä kuin me suomalaiset olemmekin säilymään suomalaisina, niin viimeisten vuosien kehitys, siirtolaisuuden miltei kokonaan pysähtyessä, on amerikalaisuuden alkanut edistyä nopealla vauhdilla Amerikan suomalaisten keskuudessa. Kielen oppiminen sekä puheellisesti että kirjallisesti, edistyy nopeaan. Ja yleensäkin amerikalainen elämä ja ympäristö alkaa lyödä leimansa. Ja sikäli kuin vanhemmassa polvessa supisuomalaisuus uppiniskaisesti vielä yrittää säilyä amerikalaisen kapitalismin sulatusprosessia uhmaten.

tämä vanhempi polvi jatkuvasti harventuu, ja uusi polvi, täällä kasvanut (joko täällä syntyneet tai nuorena Amerikkaan tulleet) nuorempi polvi, oudoksuu pelkkiä suomalaisia rientoja ja saadaan se työväenliikkeeseen pääasiallisesti englanninkielisen valistustoiminnan kautta, joskin suomalainenkin valistustoiminta on vielä ollut ja on yhäkin tekijänä, varsinkin voimakkaimmilla suomalaisasutuksilla.

Tätä mukaa kuin yleinen amerikkalaistuminen tapahtuu, myöskin suomalainen jäsenistö puolueessa ja työväenliikkeessä amerikkalaistuu. Tämä amerikkalaistuminen ei kuitenkaan saa jäädä pelkän automaattisen kehitysprosessin varaan. Siihen nähden on meillä kommunistienä myös erikoinen velvoitus. Meidän on edistettävä työväen luokkataistelulle edullista ja siinä mielessä tapahtuvaa amerikkalaistuttamista erikoisilla ponnistuksilla, koska vain tällä tavoin edistämme kaikin voimin yhtenäisen (sekä aatteellisesti että organisaattorisesti) Amerikan kommunistisen puolueen rakentamista.

Amerikkalaistumista edistämme parhaiten, ottamalla osaa kiinteästi puolueen ryntäyksiin ja sen asettamiin tehtäviin työväen joukkoliikkeissä. Yksi tällaisia puolueemme tärkeimpiä tehtäviä on nykyisin Labor puolueen rakentaminen. Tässä suhteessa on suomalainen puoluejäsenistö ja puolueellemme myötätuntoinen suomalainen väestö Minnesotan, Michiganin, Wisconsinin, Pohjois-Dakotan ja Etelä-Dakotan valtioissa, varsinkin ensin mainitussa suurena tekijänä amerikkalaisen työväen joukkopuolueen rakentamisessa, koska suomalainen väestö muodostaa siellä valvutuneimman aineksen. Lukuisissa muissa valtioissa, kuten Oregonissa, Washingtonissa, Montanassa ja Californiassa lännellä, New Yorkissa, Massachussettsissa, Ohiossa, Pennsylvaniassa j. n. e. idässä, voi suomalainen kommunistinen ja sille sympatisoiva työväki olla suurena apuna Labor puolueen rakentamisessa.

Osanotto puolueemme ammattiuniotyöhön ja työskentely näissä työväen perusjoukko järjestöissä on tärkeä työmaa, jossa suomalaiset ovat jo monin paikoin mukana. Kuitenkaan ei asialle ole annettu sitä huomiota, mikä sille tulisi antaa, ennenkuin täytämme velvollisuutemme kommunisteina Amerikan puoluetta ja työväenliikettä kohtaan.

Paljon on meillä Amerikan suomalaisilla kommunisteilla vielä heikkouksia, paljon perua sosialidemokratialta. Toiselta puolen amerikkalaisen kapitalismin nopean laajentumisen ja kasvamisen aikakaudella on tuhansista Amerikan suomal. raaka-aineteollisuuksien työläisistä tullut korkeita ja parempipalkkaisia ammattilaisia, jopa lukuisista pikkuporvareita, ja tällä taloudellisen aseman muutoksella on ollut suuri vaikutus aatteellisiin katsomuksiin. Tämä aseman muutos on ollut suuresti vaikuttamassa siihen pikkuporvarillistumistendenssiin, mikä on ollut vallalla siinäkin osassa, joka on pyrkinyt seuraamaan kommunistista liikettä. Tämähän se oli suurena tekijänä puolueemme uudelleen järjestämisen kriisissäkin. Ja yhäkin, varsinkin sikäli, jos kapitalismin vakiintumiskautta vielä jatkuu, tulee sen

kasvattama aatteellinen harha synnyttämään paljon luopuruutta ja kylmäkiskoisuutta vallankumouksellista työväenliikettä kohtaan.

Mutta tämä seikka juuri tekeekin tärkeäksi sen, että etujoukkomme on käsitettävä puolueen merkitys ja sen avulla taisteltava pikkuporvarillistumistendenssejä ja sen turmiollisia vaikutuksia vastaan. Tämä seikka myöskin amerikkalaistumisvelvollisuutemme rinnalla, tekee tärkeäksi vielä pitkän aikaa suomenkielisen kommunistisen propagandan, jos mielimme ehkäistä Amerikan suomalaiset vajoomasta valko-suomalaisten pikkuporvarien ja kirkollisten kaikenlaisiin seuroihin. Siksi myöskin suomalaisetkin joukkojärjestömmä, kuten Suomalainen Työväen Järjestö, ovat vielä merkityksellisiä.

Puolueen ja amerikkalaisen työväenliikkeen osanoton ja oman Amerikan suomalaisen kasvatustyömme rinnalla, olemme koettaneet ja tulemme edelleenkin muistamaan Suomen työväkeä, luottaen pian koittavan ajan, jolloin Suomen Kommunistipuolue kykenee johtamaan Suomen työväen voitokkaaseen kamppailuun luokkaviihollisensa ja sortajansa, Suomen kapitalismin kukistamiseksi ja Neuvosto-Suomen perustamiseksi.

H. Puro.

1. Herman Kortesoja, rauta-alueen asiamies, työväenjärjestöjen toimihenkilö. 2. Niilo Terho, latoja Työmieheissä; näytelmäseuran johtaja ja näyttämökurssien ohjaaja. 3. Tuomas Talonen, Työmiehen kirjeenvaihtaja, syntynyt Vähässäkyrössä, Saarenpään kylässä 1868. Tullut Amerikkaan 20-vuotiaana. Oli välillä vuoden Suomessa. Kirjotteli lehtiin, ensin vanhoillisiin ja vuodesta 1907 Työmieheen. Kirjotteli Työmieheen uutisia renssiltä, ollen ehkä kielenkäyttönsä ja uutisvalintakykynsä puolesta paras kirjeenvaihtaja lehdelle. Käytti nimimerkkejä "Esa Vesa", "Simuna Suoranen", "Elias Mäntykaitaja" j.n.e. Toveri Talonen kuoli, sitä ennen annettuaan vielä viime hetkellään lehdellemme kirjoituksia, maalisk. 23 p. 1928. Tov. Talosessa poistui etevä kynänkäättäjä. 4—5. Ida Raivio, lehtemme kirjeenvaihtaja, naisjärjestöjen toimihenkilö ja puhuja; Maissi Heikkinen, puhuja ja järjestäjä, toiminut naisliikkeemme järjestämiseksi. 6. Sefa Lepistö, Työmiehen kirjeenvaihtaja; luennoitsija. Kirjotellut parikymmentä vuotta Työmieheen eri nimimerkeillä. Toimii Marquettessa, Mich. 7. Ida Peterson, kirjeenvaihtaja. 8. Jenny Iilinen, Ironwood, Mich., kirjeenvaihtaja. 9. Nanny Samuelson, Bovey, Minn., kirjeenvaihtaja.

Yläkuva: Työmiehen asiamiehet Ironwoodissa, Mich. 1922—1923. Takarivi, vasemmalta oikealle: Chas. Pesonen, Mikko Vainionpää, Edi Järvi, August H. Mattson ja Väinö W. Järvelä. Eturivi, vasemmalta oikealle: Jack Steele, Mrs. Ida Murto, "Isä" Kalle Kulju, Mrs. Sanna Murto ja Mrs. Annie Laine. Alakuva: Työkansan yhtiökokous maalisk. 30 p:nä 1914. Työkansa ilmestyi Port Arthurissa, Ont. Sodan hävittävä vaikutus saattoi lehden vaikeuksiin, joten sen julkaiseminen täytyi lopettaa.

Taloudellisia voimia

K. A. Nurmi, Keskusosuuskunnan kauppa-asiamies.

Suomalainen osuustoimintaliike Amerikassa on kehittynyt suhteellisesti jätti-läisliikkeeksi. V. 1926 tilastojen mukaan oli Keskusosuuskunnan jäsenkauppojen jäsenmäärä 14,710. Ja kaiken todennäköisyyden mukaan tulee tämä luku v. 1927 lähentelemään 20,000, sillä vuoden 1927 aikana on perustettu useita uusia kauppia sekä entisissä kaupoissa on jäsenmäärä suuresti lisääntynyt. Jos olemme, että osuuskauppojemme mukana oleva väki on viisi kertaa suurempi niiden jäsenmäärää, niin huomaamme, että osuuskauppojemme toiminnan mukana kulkee noin 100,000 ihmistä. Mutta kun otamme vielä huomioon, että keskivalti-oissakaan — Keskusosuuskunnan toiminnan piirissä — eivät vielä läheskään kaikki osuuskaupat ole Keskusosuuskunnan jäseniä, niin me huomaamme, että

yllä olevat numerot eivät anna kokonaiskuvaa liikkeemme suuruudesta.

Keskusosuuskunnan jäsenkauppojen myynnit olivat v:nä 1926 4,794,819.29 dollaria. Puhdas liikevoitto 185,602.36 dollaria. Kauppatavaravarastot 514,432.54 dollaria. Irtain omaisuus 198,639.15 dollaria. Kiinteä omaisuus 503,313.57 dollaria. Varat yhteensä 1,987,373.28 dollaria. Osuuskauppojen omat varat, pääomat, vararahastot ja jakamattomat voitot ovat 1,065,671.04 dollaria.

Suurin osa osuuskaupoistamme on verrattain nuoria ja hiljan perustettuja. Ne ovat alkaneet pienistä ja vähäpätöisistä yrityksistä. Melkein kaikki maaseutukaupat ovat ensin toimineet kulutusrenkaina. Joitain poikkeuksia lukuunottamatta, kaikki ovat alettu pienillä pääomilla. Kaupallisen toiminnan keskittyneisyys on vasta vähän alulla. Kaupamme ovat vielä melkein täydellisiä jäljennöksiä samankokoisista yksityiskaupoista. Mutta vaikka kauppatoimintassamme ei olekaan käytännössä mitään usuaikaisia toimintamuotoja, jotka tehostaisivat niiden toimintaa, niin siitä huolimatta keräämämme tilastot osoittavat, että osuuskaupamme ovat kyenneet tavarantäilyksen toimittamaan noin kuusi prosenttia halvemmalla kuin

saman kokoiset yksityiset kaupat. Osuustukkuliikkeemme, Keskusosuuskunnan kustannusprosentti on niinkään samassa suhteessa alhaisempi verrattuna samankokoisiin yksityisiin tukkuliikkeisiin.

Osuustoimintaliikkeemme järjestöllistä ja kasvatuksellista merkitystä ei voida täysin osottaa numeroilla. Mutta me voimme sanoa, että se on suurempi kuin rohkeinkaan meistä uskaltaa sanoa. Tuskin millään muulla joukkotoimintamuodolla olisi kyetty vetämään niin suuri joukko takapajuista ja yksilöllisissä oloissa elävää väkeä työväen- ja yhteiskunnallisten kysymyksiin piiriin.

Liikkeemme on luonteeltaan yhteiskunnallista liikettä ja visseissä suhteissa esimerkiksi muiden työväenliikkeen muotojen kanssa, niin osuustoimintaliikkeen mukana kulkeva väki ei voi välttyä tulemasta kosketuksiin yhteiskunnallisten kysymyksiä kanssa. Osuustoimintajatus syntyy ja kasvaa yhteiskunnallisista oloista johtuvista työläisten yhteisen avun tarpeesta. Niinpä usea meidän osuuskaupoistamme on syntynytkin lakkotaistelujen aikana. Uutisasutuksilla, joissa on vain yksi tai kaksi kauppiasta ja näin ollen kilpailu ei ole ollut tasotamassa hintoja, ovat kauppiat saaneet kiskoa ostajiltaan mielin määrin satumaisiakin hintoja. Ostajan ja myyjän välinen ristiriita ajaa kuluttajaa osuustoimintaan. Osuuskaupan perustaminen pakottaa yksityiskauppiaan taistelemaan salaa ja julkisesti osuuskauppaa vastaan, sillä se uhkaa hänen olemassaoloaan. Nämä seikat osaltaan johtavat työläiskuluttajaa ajattelemaan yhteiskunnallisia kysymyksiä työläisten näkökannalta. Synnyttää ja pitää yllä solidaarisuuden tunnetta toisia työläisryhmiä kohtaan.

Osuuskauppamme ovatkin ottaneet osaa jo useampien työtaisteluiden ja muuten hätää kärsivien työläisten avustukseen. Avustuksia on lähetetty aina Eurooppaan asti.

Osuustoimintaliikkeemme on suurimerkityksellinen siinäkin suhteessa, että se on kasvattanut työläisistään uuden toimitsijatyypin. Porvarillisessa yhteiskunnassa elävien ihmisten luonteenomaisena ja ainoana harrastuksena on saada yksilöllisiä etuja ja hyvinvointia. Mutta parhaimmisto osuusliikkeittemme palvelijoista näyttää kuin he olisivat unohtaneet kokonaan yksilölliset harrastukset ja eläisivät ja toimisivat kokonaan vain yhteisten joukkolaitoksien eteenpäin viemiseksi. Vaikka liikkeittemme toimitsijoiden palkkataso on huomattavasti alhaisempi kuin mitä on amerikkalaisen väestön keskuudessa samankaltaisissa toimissa, niin palkkariidat ovat melkein tuntemattomia osuuskaupoissamme.

Tavaraväärennykset, jota on harjoitettu etupäässä työläisten vastan kustannuksella, on alettu tuoda päivänvaloon osuustoimintaliikkeemme kautta. Pitkälle siinä ei ole vielä päästy, mutta ollaan sentään jo hyvässä alussa. Eri tavaralajeista näihin asti ei ole työläispiireissä paljoakaan tiedetty. Kun on ollut kaunis kullannäköisellä paperilla koristettu säilyke, niin se on myyty ensiluokkaisesta tavarasta. Varsinkin pienet maaseutukauppiat ovat toimineet "kaato-

paikkana" tukkukauppojen vanhentuneelle ja osaksi pilaantuneellekin tavaralle.

Mutta nyt kun oma tukkuliike, Keskusosuuskunta on alkanut varustamaan tuotteita omalla tavaramerkillään, niin työläiskoteihinkin saadaan ensiluokan tavara, jos sellainen nimittäin halutaan ostaa. Osuuskauppojen jäsenet tietävät nyt Keskusosuuskunnan tavaramerkeistä, minkä luokan tavaraa he saavat. Ennen he jokatapauksessa saivat kolmannen ja neljännenkin luokan tavaraa yksityiskauppialta, sillä siinä oli hänelle enemmän liikevoittoa.

Työläinen on kuin metsäneläin, jota syöteillä ja myrkyillä pyydystetään, tietämättömänä hurjassa kilpailun ja petkutuksen temmellyksessä.

Osuustoimintaliikkeellämme on jo yksinomaan tässä suuri ja arvokas tehtävä, hankkia työläiskuluttajille terveellistä ja väärentämätöntä tavaraa sekä opettaa heille tavaralajien tuntemusta, siten turvaten heidän elämänsä ja kohottaa heidän elintapojaan.

Osuustoimintaliikkeemme on siis jo melko suuri rakennus, rakennettu hyvistä aineista, mutta kutka ovat rakentajat? Me tiedämme, että vaikka olisi ollut kuinka otollinen ja suotuista maaperä, niin ilman piirustuksia ja rakentajia ei se olisi ollut mahdollinen.

Me voimme väittää, että samat mahdollisuudet ja tarve osuustoimintaliikkeelle olisi ollut muissakin osissa maata, mutta siitä huolimatta muualla ei ole aatteellisesti ja järjestöllisesti keskivaltioiden arvoista osuustoimintaliikettä.

Suomalaisen työväenliikkeen kasvatustyö ja kaksikymmenvuotinen jäsentensä treenaus joukkotoiminnassa on kieltämättä luonut mahdollisuudet osuustoimintaliikkeemme rakentamiselle. Mutta me tiedämme, että suomalainen työväenliike ei ole toiminut ja vaikuttanut yksinomaan keskivaltioissa. Se on ollut paljon voimakkaampaa esimerkiksi Idän valtioissa kuin keskivaltioissa. Lännellä niinkään on ollut suomalainen työväen järjestötoiminta omine lehtineen. Mutta siitä huolimatta osuustoiminnalliset yritykset ovat olleet varsin heikkoja.

Me löydämme varsinaisen keskivaltioiden osuustoimintaliikkeen rakentajan Työmiehestä. Työmies-lehti on tehnyt enempi keskivaltioiden osuustoimintaliikkeen rakentamiseksi kuin kukaan muu. Sillä aikaa kuin puolitusinaa suomalaisia porvaripillejä ja kynsin hampain taistellut nousevaa työväen osuustoimintaliikettä vastaan on Työmies väsymättä julistanut osuustoiminta-asiaa, saamatta kuitenkaan siitä suuriakaan aineellisia korvauksia. Mutta koska Työmies on ollut pääasiallisemmin niiden joukkojen rakentama ja tukema, jotka ovat etujoukkona työskennelleet osuustoimintarintamallakin, niin Työmies ei ole erikoiskorvauksia vaatinutkaan. Työväestön kasvattaminen ja joukkojärjestöjen luominen, sehän on työväenlehden tehtävä. Työmies on siis vain tehnyt tehtävänsä ja se on tehnyt sen kunnollisesti.

Tämän yhteydessä on muistettava, että osuustoimintaliikkeemme "rautakaarti" on taitavalla tavalla pitänyt tämän liikkeen periaatteel-

lisen kannan luottaisena. Tuskinpa sentään, jos asiaa tutkimme, mikään muu maa, jossa kapitalismi vallitsee, voisi osottaa osuustoimintaliikkeen pitävän näinkin korkealle yhteiskunnallisen taistelun lippua. Tietenkään ei voida sanoa, että tämänkaltaiset joukkojärjestöt olisivat mitantäyttäviä työväen luokkatietoisuuden kireimmässä määritelmässä. Mutta kukaan ei voi Amerikan suomalaisesta osuustoimintaliikkeestä sanoa, sikäli kuin on kysymys Työmiehen leviämialueesta, että se olisi antanut "puolueettomuuden" sokaista itseään. Mitä kauneimmalla päättäväsyydellä on itsekukin osuustoimintaliike noussut vastaan, jos joku on yrittänyt himmentää luokkakäsitteitä. Joskaan kasvatustyömme ei vielä ole läheskään täydellistä, niin kukaan ei kiellä tunnustusta, etteikö ole saatu aikaan laitos, jonka kääntämiseksi työväenluokkaa vastaan porvaristolla ei ole toivoakaan. Ja siitä meidän myöskin kannattaa olla ylpeitä, samoin kuin taloudellisesta edistyksestäkin.

K. A. Nurmi.

Suuret suomalaisten työläisten laulu-, soitto- ja urheilujuhlat Ironwoodissa 1927. Juhlisiin otti osaa yli viisituhatta työläistä.

Vuoden 1899 Työmies

Työmiehen esihistoriaa.

Martin Hendrickson, Amerikan suomalaisen työväenliikkeen eräs uranuurtaja.

Tänä vuonna on kulunut kaksikymmentä viisi vuotta siitä kun Työmies alkoi ilmestyä, eli siis neljännes vuosisataa. Tuona merkkivuotena ilmestyy muistojulkaisu, johon allekirjoittanut on saanut pyynnön albumin toimittajalta tov. Kalle Rissaselta kirjottaa katsauksen Työmiehen syntymisen siltä ajalta, jota nimitän Työmiehen esihistorialliseksi ajaksi.

Brooklynin kansankokous.

Marraskuun 25 p. 1899 oli Brooklynissa, N. Y., kutsuttu koolle kansalaiskokous. Kokouksen tarkoitus oli keskustella Amerikan työläisten tilanteesta ja siitä, olisiko välttämätöntä alkaa julkaista suomalaista sanomalehteä, joka ajaisi työväen kysymystä kansainvälisen sosialistisen maailmankatsomuksen valossa, noudattaen Amerikan sos.-dem. puolueen ohjelmaa.

Kokoukseen otti osaa noin parisataa henkilöä. Perinpohjaisen keskustelun tuloksena oli päätös, että on olemassa siksi räikeitä vastakohtia työn ja pääoman välillä tässäkin maassa, että luokkataistelu on välttämätön. Tosin ei tämäkään kokous ollut yksimielinen. Ilmaistiin sellaisiakin mielipiteitä, että tässä maassa on siksi hyvät olot työläisillä, että on sulaa hulluutta alkaa tehdä propagandaa työläisten valistamiseksi. Tätä suuntaa edusti "Siirtolaisen" toimittaja J. Jalakanen. "Siirtolainen" ilmestyi Brooklynissä ja oli siihen aikaan enin levinnyt lehti suomalaisen siirtokansan keskuudessa. Tämä lehti oli ottanut huoltaakseen suomalaiset sieluinen, ruumiineen ja koetti parhaan taitonsa mukaan tarita heille porvarillista maailmankatso- musta, josta tietenkin sai parhaat kiitokset omistavalta luokalta. Paremmän palkan ja lyhyemmän työpäivän vaatimukset leimattiin lehden taholta anarkistisiksi ja tuomittaviksi.

Tässä kokouksessa kuitenkin, huolimatta Jalkasen vasta-agita- sioonista, päätettiin alkaa julkaista Amerikan Suomalaista Työ- miestä.

Ensimmäinen numero

ilmestyi tammik. 15 p. v. 1900. Toimittajina olivat A. F. Tanner sekä J. V. Lähde, molemmat jo kuolleet. A. S. Työmiehen ohjelma oli Toisen Kansainvälisen ohjelma, sekä Amerikan sosdem. puolueen ohjelman tulkintaa. Oli jo olemassa osasto, jonka A. F. Tanner oli perustanut Rockportiin sosialistipuolueeseen kuuluvaksi. Tämän osaston nimi oli "Myrsky" ja on se toiminut siitä saakka, ollen vieläkin elossa.

"Amerikan Suomalainen Työmies" viitottaa tietä kirjoituksissaan Amerikan suomalaiselle sosialistiselle järjestölle, joka sitten myöhemmin perustettiin ja jossa kokouksessa on läsnä muutamia niitä tovereita, jotka olivat mukana A. S. Työmiehen perustamisessa Brooklynissä. Näiden nimet ovat A. F. Tanner, Martin Hendrickson ja Alex Halonen.

A. S. Työmies on siis ensimmäinen uranuurtaja Amerikan suomalaisten työläisten keskuudessa sosialististen oppien tunnetuksi tekemisessä sekä järjestön pohjan laskijana.

A. F. Tanner oli Suomessa ollessaan tutustunut silloiseen työväenliikkeeseen, johon hän otti julkisesti osaa. Silloin vallitsi Suomessa "routavuosien aikakausi." Vv. 1898 ja 1899 Suomen työväenliike alkaa herätä siitä tilasta, johon Suomen porvaristo on sen tohtori Lylyn "työväenaatteiden" vaipassa yrittänyt haudata. Seuraa nousukausi, joka tunnetaan nimellä Matti Kurikan herätysaika, jossa kynämies, meille vieläkin tunnettu A. B. Mäkelä taisteli Matti Kurikan kanssa, käyden tuon kunniakkaan taistelun porvarismielisten ainesten syrjäyttämiseksi työväenliikkeen johdosta. Sen jälkeen suomalainen työväki omin apuinsa alkaa kulkea kohden uutta kohtaloaan. Esille tulee tohtori A. F. Tannerkin myötätuntoisena avustajana. A. F. Tanner on silloin Helsingin yliopistossa lääketieteen kandidaattina. Hän ottaa osaa Kurikan järjestämiin mielenosotus- ja kansankokouksiin ja joutuu mielipiteittensä vuoksi vainottavaksi yliopistossa, jossa muun muassa uhataan karkottaa hänet, ellei hän luovu mielipiteistään. Hän saikin kokea paljon vainoa koulutovereidensakin taholta, joiden nimiäkin paljasteli sitte tähän maahan saavuttuaan. Tannerin tänne saapumisesta oli se hyöty, että Amerikan S. Työmies sai hänestä ensimmäisen toimittajansa. Helmikuulla laillisuutta tutetaan A. S. Työmies kustannusyhtiö ko-operativiseksi yhtiöksi, joka alkaa julkaisemaan sitä lehteä, joka alulle pantiin Brooklynin kansankokouksessa ja jonka pääksi kokous valitsi A. F. Tannerin.

Ensimmäisenä A. S. Työmiehen kiertävänä asiamiehenä ollen jouduin siihen kirjoittamaan ja tekemään ensimmäisen kiertomatkan Amerikan suomalaisten keskuudessa. Matkani kesti neljä kuukautta ja ehdin keskilännelle asti. Perustin kolme työväen seuraa, joista on elossa vieläkin yksi nim. "Jousi" Hancockissa, Mich. Palasin huhtikuulla takaisin tuolta ensimmäiseltä kiertomatkalta New Yorkiin. Olin hankiknut lehdelle viitisen sataa puolen vuoden ja kolmen kuukauden tilausta ja niin täytin lupauksen, jonka olin antanut lehden

perustamiskokouksessa. Työmiehen puolenvuoden tilaus oli silloin 75 senttiä ja kolmen kuun 40 senttiä, josta sain vielä 30 pros. alennuksen, joten ei siis Työmies siitä saanut paljoakaan. Koko erä ei ehtynyt täyttä \$500.00.

J. V. Lähde ei ollut kauvan Työmiehen toimituksessa, sillä siitä ei saanut mitään palkkaa. Lähde siirtyi New York Millsiin "Uuden Kotimaan" toimitukseen, jossa oli kuolemaansa saakka. A. F. Tanner toimitti lehteä 26 numeroa, eikä saanut muuta korvausta kuin sen vaivaisen asunnon, jossa asui sekä toimitti lehteä. Anton Auer, räättäli ammatiltaan, innostui siinä määrin, että heitti ammattinsa ja alkoi latoa lehteä, sillä emme onnistuneet saamaan yhtään ammattitaitoista latojaa, siksi ennakkoluuloisia olivat sen ajan suomalaiset latojat. Lehti ei voinut paljoa korvausta maksaa työvoimasta siihen aikaan, sillä kun oli ainoastaan noin kuutisensataa tilaajaa. Kaikki tulot menivät tarkoin paperi-, postitus-, vuokra- ja kirjapainokuluihin.

Heinäkuulla alkaa Työmies ilmestyä säännöllisesti ja A. F. Tanner lähtee kiertomatkalle etsimään lehdelle suotuisempaa ilmestymispaikkaa ja myöskin uusia kannattajia. Se pieni valiojoukko, joka on lehteä uutterasti tukenut sen alkuvaikeuksissa ja viimeisenkin roponsa sille uhrannut, se joukko alkaa väsyä. Tarvitaan uusia kannattajia. Tannerin matka päättyy Minneapolisiin, sillä hän on päättänyt jatkaa lääketieteellisiä tutkimuksiaan tässä maassa ja menee Minnesotan yliopistoon opiskelemaan. Hän ehdottaa Työmiehen muuttamista keskilännelle ja lupautuu vieläkin toimittamaan lehteä. Kustannusyhtiö kuitenkin päättää lakkauttaa lehden toistaiseksi, kannatuksen puutteessa. Tällä lyhyellä ilmestymisajallaan A. S. Työmies ehti kasvattaa pienen valiojoukon ympärilleen, joka tuli selville vasta sen jälkeen, kun lehti lakkasi ilmestymästä. Kaipauksella muisteltiin omaa äänenkannattajaa, niin pieni ja vaatimaton kuin se olikin, mutta se ehti kasvattaa vakaumuksen työväenlehden tärkeydestä ja sen merkityksen sosialististen oppien tulkitsijana.

"Aikalehti" Am. Suom. Työmiehen perijänä.

Nanaimon, B. C. Canada ja sen läntisen seudun suomalaiset alkoivat hommata yhteistä siirtola. Siirtolaishommiensa toimissa he näkivät välttämättömäksi kääntyä Matti Kurikan puoleen, joka siihen aikaan harhailli jossain Australiassa. Onnistuivatkin saamaan Kurikan hommansa etunenään siirtolan perustamisessa. Siirtola tunnettiin nimellä "Kalevan Kansan Colonization Company." Nykyinen "Sointula B. C." Kalevan kansan yhtiö perusti sanomalehden, nimeltä "Aikalehti", jolle Am. Suom. Työmies testamenttasi kirjapainojätteensä sekä osoteluettelonsa. "Aikalehti" alkoi ilmestyä v. 1901 syyskesällä ja jatkoi osittain sitä työtä, minkä Työmies alkoi. Näinollen jouduttiin olemaan ilman lehteä noin vuoden ajan. Tämä lehti ilmestyi ainoastaan vuoden ajan, jonka jälkeen se alkoi ilmestyä kuukausilehtenä, säilyttäen nimensä lyhennettynä "Aika." Aika-

lehden toimituksessa oli Matti Kurikka ja A. B. Mäkelä sekä lukuisia avustajia Suomesta.

Aika-lehden ohjelma erosi siinä suhteessa, että se edusti ainoastaan kommunistista kolonia "Sointulaa", sillä Matti Kurikka ei silloin tahtonut olla missään määrin yhteydessä Amerikan sosdem. puolueen kanssa. Aika-lehden lakattua ilmestymästä jäi Amerikan suomalainen väestö ilman omaa äänenkannattajaa.

"Vapauttaja."

Vuonna 1903 alettiin julkaisemaan Portlannissa, Ore. ilmestyvän englanninkielisen "Vapauttaja" nimisen lehden suomalaista käännöstä. Homma saatiin alulle ja ilmestyi suomalainen näytenumero. Sille hankittiin tilaajia ja perustettiin kannatusrenkaita aina keskilännelle asti. Homma sai myötämielisyyttä ja kesäkuulla alkoi lehti ilmestyä vakituisesti. Samoihin aikoihin tuli viestejä idästä, että siellä on myös vireillä lehtihommia. Jäimme odottamaan, mitä siitä hommasta kehittyi.

Heinäkuulla sain näytenumeron ensimmäisestä Worcesterissa, Mass. ilmestyvästä "Työmiehestä." Se oli ilosanoma kaikille niille, jotka jo olivat perehtyneet A. S. Työmiehen ja Aikalehteen, sillä kaipaus lehtiä kohtaan oli olemassa voimakas. Maaliskuulla v. 1904 yhdyin minä Työmiehen asiamieheksi lännellä ja tein matkan Chicagoon asti.

Tässä on pääpiirteet siitä esi-historiallisesta ajasta, joksi voimme todella kutsua nykyisin elossa olevan Työmiehen alkuaikoja, Työmiehen, jonka kahdettakymmenettä viidettä vuosijuhlaa tämän albumin kautta ikuistamme.

Kauan eläköön Työmies! Kauan eläköön Kolmannen Kansainvälisen köyhälistön vapausliike!

Detroitissa, huhtikuun 3 p., 1928.

Martin Hendrickson.

1. Otto Pöyhönen, Brevator (Cloquet, Minn.), viimeiset 10 v. asiamies. 2—3. John Filmanson, asiamies, Dunbar, Minn., "sydänpäpysensä" kanssa. 4. Lydia Koski, asiamies, Waukegan, Ill. 5. Hugo Sandström, Owen, Wis., 16 v. asiamies. Huomannut, että jos tekee työtä lehtien hyväksi, niin aina menestyy. 6. Oscar Harju, Red Granite, Wis. 7—8—9. Ida Santabacka, John Kauppi ja Sophie Wahlroos, asiam. Minneapolis, Minn. 10. Jacob Marttila, asiamies ja kirjeenvaiht. Negaunee, Mich.

"Enkelien kuvat eivät miellyttäneet"

Jos. Väänänen, vakainainen asiamies kuparialueella.

Syksyllä 1913 tulin Calumetiin josta kulkeenuin eräälle saarella olevalle halkokämpälle. Erään uskonnollisen vanhanpojan kanssa "pätsäsimme" ja teimme halkoja maaliskuun loppuun. Minä olin pakotettu lopettamaan työni, kun en ollut saanut senttiäkään työstäni palkkaa. Koko tuon yli 5 kuukautta elimme velaksi. Tavaraa saimme eräästä ruokatarvakaupasta. Minä olin niin "poikki", että postirahakin piti lainata. Minä jo syksyllä tilasin Päivälehdessä, joka silloin ilmestyi Calumetissa. Vuoden jamassa alkoi ilmestyä New Yorkissa Amerikan Kaiku, jonka myös tilasin. Toverilleni tuli Suometar. Päivälehti oli vähän vapaampi kuin Suometar. Amerikan Kaiku oli kiihkoisanmaallinen, joka minua vanhanmaan miestä, tyydytti. Kämpässämme kovasti väittelimme uskonnosta. Minä

koetin olla teosofi ja paanarini synodalainen. Amerikan Kaiun konttorista tilasin velkarahalla kirjojakin. Samoin tilasin Suomi-opistolta kappaleen erästä pääsiäislehteä, jota lähetettiin suuri nippu myytäväkseni. Nähtyäni julkaisun palautin kaikki takaisin, sillä enkelien kuvat eivät enää miellyttäneet. Jasbergiltä sain kirjeenkin, jossa hän kehotti myymään pääsiäislehtiään, vaan vastasin kirjeeseen jyrkän kielteisesti.

Huhtikuulla sain Phenix-kaivannosta työtä \$1.80 päiväpalkalla. Elämä ei hymyillyt. Ei ollut rikastumisen toiveita. En voinut lähteä kauemmaksi työn etsintään kun piti odottaa talven työstä palkkaa. Sainkin sen kesäkuulla, mutta 20 koordin työpalkka rosvoitiin kokonaan.

Huhtikuulla ilmaantui kortteeritalooni Alex Nieminen kaupaten kirjoja ja Työmiestä, joka silloin ilmestyi Worcesterissa, Mass. Minulla ei ollut rahaa ostaa kirjoja eikä tilata lehteä. Kuitenkin Alex heitti minulle yhden numeron Työmiestä. Sen numeron luetuani olin pahoillani, että en tullut jotenkin tilanneeksi tuota lehteä. Kuitenkin panin asian mieleeni, että ensi tilassa sen tilaan. En muista oliko jo silloin Niemisen kanssa puhetta, että Työmies muutetaan

Hancockiin. Kesemällä kävinkin Hancockissa, jossa sain tietää, että Työmies muutetaan Hancockiin. Vähän myöhemmin Alex Haloselta Calumetissa ostin osakkeenkin Työmieheen, jota rahaa Halonen ei ollut Työmiehen johtokunnalle edes tuonut, vaan kuitin perusteella sain kuitenkin osakkeen, sillä Halonen oli johtokunnan valtuuttama asiamies. Heinäkuulla sain Hancockissa työn, jolloin jo heti tilasin Työmiehen, joka sitten elokuulla alkoi ilmestyä. Hancock olikin minulle siihen aikaan herätyksen ja toveruuden kehto. Toverit Alex Nieminen ja Kosonen antoivat kirjallisuutta ja selittivät sosialismia ja luokkataistelukysymyksiä. Hancockissa oli siihen aikaan Pohjantähden raittiusseura. Se oli hyvin voimakas yhdistys. En tiedä jäsenmäärän suuruutta, vaan kansaa siellä virtasi tungokseen asti, joskin sitä alkoi jo liikkua työväenyhdistyksenkin eli Jousiseuran huoneistossa. Kuitenkin Työmies ja ne aatteet, joita se edusti, olivat melkein kaikille Hancockissa outoa ja vihamielisesti niihin suhtauduttiin. Papit kätyriensä kanssa loitsivat ennakkoluuloa, ne kuin olivat auktoriteetteja. Tietysti Työmies herätti huomiota. Siitä alettiin puhua työmailla, kylässä ja kotona, siten tullen vähitellen tunnetuksi. Tämän kirjoittaja yritti jo 1906 ja 1907 talvella kiertää Työmiehen asiamiehenä, ja Alex Nieminen enemmän, vaan se ei vielä kannattanut, prosentilla ei pahasestikaan elänyt. Tunte mattomaan taloon kun meni, niin piti koettaa ottaa selvää talon ihmisistä uskaltaakseen sanoa millä asialla kulkee, välttääkseen riitaa ja uloskäskyä. Sattuipa niinkin, että kun emäntä aukasi oven ja näki kuka sisälle pyrkii, niin ovi paiskattiin kiinni ja kiellettiin sisään tulo. Sattuipa ruokatalossa kerran niinkin, että kuin poortarit olivat vähän myötätuntoisia ja katselivat kirjojani, niin en totellut isännän uloshäätöä, jolloin isäntä otti pyssyn, jolla pelotteli minua. Samana iltana muutin toiseen poortitaloon, jossa pidettiin jumalanpalvelusta, mutta kun toisessa huoneessa aloin näytellä miehille kirjojani, niin isäntä tuli taas ja käski ulos.

Kesällä 1907 olin Mohawkissa työssä, jolloin jo sain toistakymmentä tilausta Työmiehelle ja möin melkoisesti pieniä kirjasia aina sunnuntaisin. Samana kesänä lähdin Kuparisaaarelta kiertelemään ja viivyn matkalla kolmatta vuotta, jolloin palasin taas tänne. Nyt huomasi maaperän jo paljon muuttuneen. Työmiehelle sai uusia tilauksia joka päivä, kun vaan viitsi hakea, eikä sen olemassaolo ollut enää mikään kauhu kuten alussa. Työmies oli tehnyt itsensä tunnetuksi. Lännen Kaivosmiehiliitto organisoerasi kaivantomiehiä, joka toiminta näytti lupaavalta, se kun lupasi rajottaa riistaa. Unio oli kuin koulumestari ja Työmies aapinen, jota union käskystä tankattiin. Työmaat olivat piiskoja, jotka ajoivat unioon. Työläiset järjestivät v. 1913. Tuli lakko ympäri Kuparialueen. Työ nousi järjestyneinä riveinä, vaatien määrättyjä ehtoja työlle. Kuparikivi ei nousut, ei käynyt pikkuporvareiden kauppa. Silloin tiettiin jokaisessa kämpässä, skääpitkin sen tiesivät, että mitä edustaa Työmies ja mitä porvarien lehdet. Kuitenkin työ hävisi ja porvarillinen matalamieli-

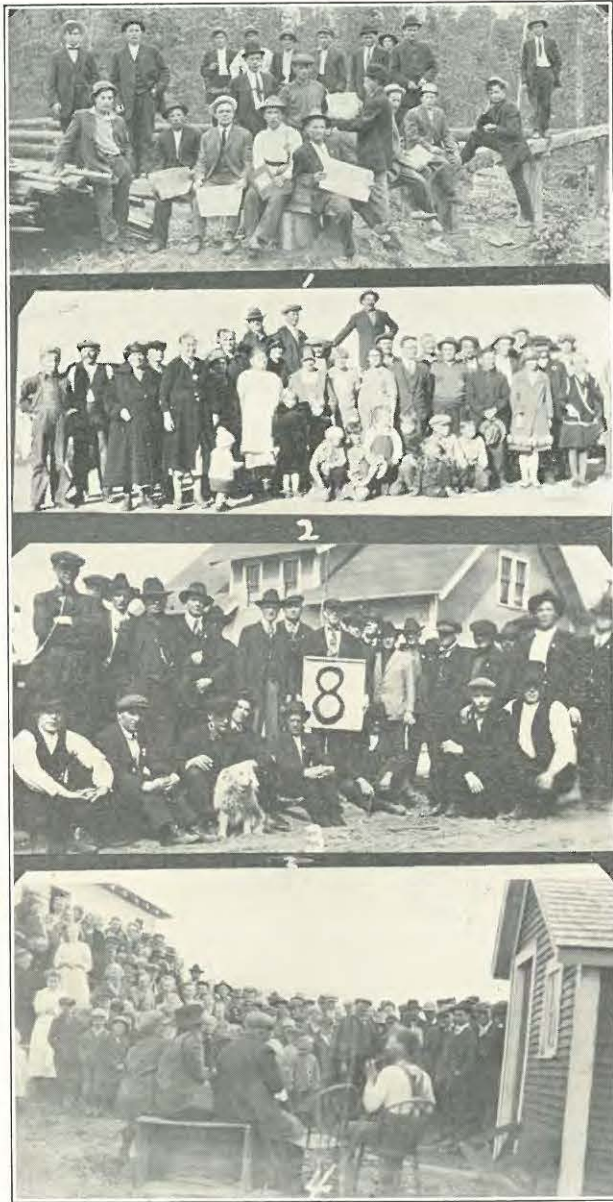
syys, orjan alhainen matelevaisuus valtasi monen köyhyyden ahdistaman työläisen. Syydettiin porvarismin antamaa lokaa Työmiehen ja union johtajien silmille, sillä lokaa saattaa syyttää kuka hyvänsä, joka on kyllin alhainen sitä tehdäkseen. Luokkataistelussa hävitään, jos voitetaan, peräännyttään ja hyökätään, vaan hävitä ei saa siinä mielessä, että se on ikuinen häviö, vaan on pyrittävä elpymään ja mahdollisista erehdyksistä oppimaan. Vaikkakin työ on ollut iankaiken oman luomansa omaisuuden ja sillä rehentelevän hallitsevan luokan orja, niin siltä on olemassa tuotannon ja elinkeinojen kehityksen laki, joka on pakottanut ja edelleenkin pakottaa yhteiskuntajärjestelmän muutoksiin, se on vallankumoukseen. Kuitenkaan ei ole työ ollut ennen koskaan paitsi Venäjällä, vallankumouksen johtajana ja määrääjänä. Kuitenkin on siihen joskus kaikkialla pakko ja se pakko on olemassaolon pakko, joka ei ole kierrettävissä. Kyetäkseen muutoksiin on työväenluokan omattava "aikakauden paras tieto", ja sitä tarjoilee Työmies.

Jos. Väänänen.

Ratapolkkyjen tekijöitä Michiganissa.

1. Rockin, Mich., työväentalon perustava kokous kesällä 1913. 2. Joukko Mäkisen, Minn., farmareita osuuskaup-
pansa vuosikokouksessa 1928. 3. Cloquetissa oli kerran, vuosia sitten, lakkko 8 tunnin työpäivän takia. Kuvassa
muutamia lakkovahteja. 4. Ulkoilmanäytös Owenissa Vappuna 1921. Esitettiin "Suutarin mökillä."

Taistelevan orjaluokan ääni

Kössi Kaatra, runoilija, Työmiehen
ulkomaa-kirjeenvaihtaja.

Istuimme kerran Helsingissä yhdessä, Yrjö Mäkelin, mainehikas luokkamme päämies-vainaja, eräs maisterismies, joka oli ollut suomalaisen porvarillisen n. k. sivistyslaitoksen johtajana Ameri-
kassa, ja allekirjoittanut. Maisteri oli henkevä mies, runoilija ja mitä kaikkea, ja hän ylisteli omien kokemustensa nojalla (eikä meidän painostuksestamme) suomalaisten valistushalua, eritotenkin Ameri-
kassa. Mäkelin pyrki jäähdyttämään maisterismiehen intoa (sillä eihän ollut intellektuellien innonpuuskilla taikaa) ja mieli omien kokemuksiensa nojalla päinvastoin väittää, että työväenluokan valistushalun laita oli niin ja näin, ja ettei siinä ainakaan ollut mitään hurrattavaa.

Mäkelinistä oli tietysti mieluista kuulla, että työväenluokkaa koskeltiin arvonannolla, mutta hän ei toiselta puolen voinut olla ottamatta lukuun, minkälainen sivistys-
halu ("Nouse jo pois, jalopeura") se kutkutti maisterismiestä (josta on jo aikoja sitten ehtinyt tulla suojeluskuntalaisten edelläveisajia, ja siis vähemmän sivistyshaluisten ihmisten merkkimiehiä), ja taas toiselta puolen oli Mäkelin aivan oikeassa siinä, että työläisten valistuskaipeus olisi saanut olla paljon huomattavampikin.

Mutta hän painosti tätä toisen luokan edustajalle. Jos allekirjoit-
taja sen sijaan olisi koettanut "rääpiä" työväenluokkaa sivistysel-
lisenä tekijänä, olisi Mäkelin paikalla ollut kivahdusvalmis päinvas-
taiseen suuntaan. Sillä Mäkelin rakasti työväenluokkaa yli kaiken, eikä pitänyt sen yksilöjen tärkeydestä luokan kustannuksella. Mutta keskustellessaan asiasta vieraan kanssa oli tahdikkaampaa maltaa mielensä, eikä takertua imarteluihin, vaikka arvon maisteria siihen aikaan kiinnostikin kovasti työväenluokka, niin että hän innostui jopa kirjoittamaan siitä parempia runoja kuin moni meistä, jotka

emme pane pahaksemme ansionimitystä "työväenkirjailija"; missä muuten ei ollut mitään luonnotontakaan, sillä hänkin oli alkuun köyhyyden ihmisiä, vaikka vuraat sittemmin pystyivätkin turmelemaan hänet.

Ja kuitenkin olivat sekä maisterimies että Yrjö Mäkelin tilapäisrupattelussaan aivan yhtä oikeassa. Mäkelin oli oikeassa siinä, että työväenluokan olisi jo silloin pitänyt osoittaa suurempaa valistus-halua, ja maisterimies siinä, että eritoten juuri Amerikassa olivat suomalaiset työläiset valistus- ja edistysjanoisia.

Ja koska nyt on kysymys erään Amerikan raatajasuomalaisten henkisen kasvun ilmaisun — "Työmiehen" — yksi monista merkki-päivistä, on meidän kiitollisena velvollisuutenamme tehdä oikeutta maisterimiehelle (vaikka hän onkin rappeutunut entisensä irvikuvaksi) ja sanottava, että suomalaiset ovat Amerikassa todella käyneet huimaa kamppailua ravitukseen vaikkapa nyt vain ensi kädessä henkensäkin ja saavuttaneet tässä lakkaamattomassa ponnistelussa tuloksia, jotka ovat hämmästyttäviä, kuten esim. sen monet lehdet, "Työmies" muiden muassa. Työ, jonka alttarille Yrjö Mäkelin antoi vaivaa ja tuskaa uhkuvan elämänsä ja lopuksi kärsimyskuolemansa, työ, jota hänen henkensä ehkä siivitti eteenpäin enemmän kuin yhdenkään toisen meidän heimomme raatajain keskuudessa, työ työväenluokan henkisen tason kohottamiseksi (ilman, että tämä tapahtuisi luonteen kustannuksella, mitä intomielisten Herää Suomi-maisterien jatkuva työskentely työväenluokan parissa olisi merkinnyt) työväenluokan itsensä kautta, mitä tietä myöten vain päästään taistelun kautta taloudellisenkin tason kohoamiseen ja lopulta yksityisomistuksen ja sen järjestelmän kumoamiseen, tämä työ on todella Amerikassa saanut suomalaisten työläisten keskuudessa ihmeitä aikaan.

Mutta sittepä onkin tällä työllä ollut väkevät hetteensä. Taloudellinen ahdistus ja epävarmuus ryssäläisvallan aikana, ja vielä monta kertaa suurempi ahdistus, kurjuus ja häpeämättömyys "vapaassa" Suomenmaassa on ajanut jalkoihin joutuneet etsimään parempaa isänmaata valtameren takaa, kaukaa vanhan tuskan ja piinan kärsimyspaikalta. Mutta vaikka he matkallaan tulivat ristineeksi monet rajat ja joutuivat mahdollisimman kauas, jäivät orjakahleet sittenkin heidän koipiinsa. Uudessa maassa vallitsi aivan sama hiestysjärjestelmä kuin vanhassakin, vieläpä monta vertaa tehostuneempaa kuin vanhassa, joskaan ei aina yhtä rumissa muodoissa.

Tällöin oli siis siirtolaisten, raatavien ihmisten, tehtävä valintansa ja selviydyttävä hirvittävästä pettymyksestä. Takaisin palaamista ei kannattanut ajatella, nöyrä alistuminen olisi ollut henkinen itsemurha. Taistelun paikasta auringossa täytyi tulla tunnukseksi, ellei mielinyt sortua pettymykseen ja toiveiden särkymiseen.

Tämä taistelu on tietysti ollut vaihtelevaa — siitä annettane tässä julkaisussa valaisevia kuvauksia — mutta se on joka tapauksessa johtanut eteenpäin: suomalaisia raatajia mainitaan työväen

vapausliikkeen eturivin joukkoina Yhdysvalloissa, ja sen uhrausalttius ja ponnistusvalmius on saanut tavattoman kauniin ilmaisunsa, kuten sanottu, m. m. juuri sen lehdistössä, joka lienee mieluummin liian suuri kuin pieni lukumäärältään, samaan aikaan, kun paljon suuremmilla raatavilla kieliryhmillä on vain lehti tai pari taikka ei lainkaan mitään lehteä.

* * *

Juhliva täysi mies "Työmies" älköön kainostelko, sekään. Se on laatuista joukkojensa kuvastin. Jos koskettelemallamme maisterimiehellä olisi aikoinaan — 20 vuotta sitten ollut iskettävänään Mäkelinin nenän alle nykyinen "Työmies" kaikkine poliittisine, taloudellisine, farmari-, kulttuuri- ja ruumiinkulttuuriosastoineen, kaikessa moninaisuutensa paisumuksessa, olisi keskustelu työläisten sivistys- ja kehittymiskaipeusta rauennut lyhyeen, ja Mäkelinin oppositiohalu kadonnut.

Ja silloinen Riitahuhan Esa olisi ennenkaikeä hämmästynyt sen seikan johdosta, että lehti on läpeensä proletaarinen, että se elää ja liikkuu proletaarisilla navoilla, että niinkuin se on tarkoitettu ja on proletaarisen lukijakunnan lehti, ovat sen kirjoittajatkin, tekivät he työtään ammattimaisesti taikka eivät, proletaareja, että toisin sanoen kaikki, mikä lehdessä on oleellista, on proletaarista, että lehti kokonaisuudessaan on raatavan ympäristönsä tarkka peilikuva: kuva tietoisesta joukosta, joka pyrkii hinnalla millä hyvänsä kohottamaan henkistä ja taloudellista tasoaan, erehtyy ehken, huitaise ilmaan ehken, mutta ei koskaan lähde harhateille vaan pysyttää aina oikeata kurssia, tietää mihin pyrkii, vaikka välistä harhautuisikin; on taistelevan orjaluokan ääni.

Juuri tämä proletaarimaisuus on kultaakin kalliimpi asia. Kiistat oppiasioista, kahnaukset, välienselvittelyt, kaikki sellaiset asiat ovat itse asiassa ehkä toisarvoisia, jos ollaan proletaarisia, *kunhan joukon tahto määrää kaikesta*. Ja proletaarisen joukon tahto — ei yksilöjen masinoitu tahto — on proletaarisuutta, tehtiinpä vaikka virheitäkin, laulettiinpa vaikka väärällä äänelläkin. Joukko ei ole määrättyllä asteellaan enempää kuin mitä se on. Pääasiana on, ettei se ole — vähempää. Aina eteenpäin. Neropattiyksilöistä ei tässä ole tavatonta apua. He heiluvat ilman joukkoja ilmassa. Yksilön on riennettävä joukon matkassa. Valaiskoon tietä, jos voi. tehkään suurempia toimia kuin toinen yksilö, olkoon vaikka kuuluisakin, joukon tahdistu sittenkin kaikki riippuu. Ja sitäpaitsi ei harvoin satu, että joukko on paljon ripeampi kuin sen moni merkkimies, milloin sattuu teon aika, eikä pärpätuksesta enää ole minnekään.

Tämä proletaarinen harmonia on "Työmiehen" yksi kiintoisista ja ehken tärkein piirre. Se on oikeastaan tyhjentyvä sana arvosteltaessa sitä työväen äänenkannattajana. Taloudellisesti taas puhuu sen koko ja muoto vakuuttavaa kieltään. Se on koko maailman kaikkein laajempikokoisia työväenlehtiä. Tämän kirjoittaja ei ainakaan tunne suurempaa. Ja kun se on suurikokoinen, aateselvä, monipuoli-

sesti toimitettu ja proletaarinen, saattaa sen lukijakunta, kannattajajoukko, kieliryhmänsä osa, sen henkilökunta, puolueensa olla ylpeä siitä.

“Työmies” on kiintoinen näyte kapitalististen maiden työväenluokan tähänastisen kamppailun ilmapuntarina — huippusaavutuksia. Kannattaa siis sen 25-vuotispäivää juhlia.

* * *

Lehteä pitäisi arvostellakin, kirjoitti toimittajatoveri. Turhaa vaivaa, kyllä sillä on arvostelijoita aivan riittämiin. Eihän puutu Joukahaisia, jotka suhauttavat sulkanuoliaan ensimmäisen parhaan kiven takaa, enempää kuin niitäkään, jotka viskaavat arvostelun vasaman avoimella kentällä, rehellisesti. Ja olisihan kirottua, jos lehti olisi täydellinen. Sehän olisi silloin kuolemaan tuomittu: ei voisi enää kehittyä edelleen, ja niin ei 50 vuoden perästä enää nähtäisi mitään, entisestään monta vertaa paisunutta “Työmiestä.” Niin, ei nähtäisi ehken lainkaan mitään “Työmiestä”; vanhemmat ihmiset vain puhuisivat siitä.

Siksi toiseksi heittelisin kiviä osittain lasitalossa.

Mutta velvollisuudentuntoisena on minun noudatettava kehoitusta huomauttamalla, että toimitustyön tarkka ja tehokas jako näyttää välistä johtavan valvovan yleissilmän puutteeseen, etteivät toimittajat, kukin erikseen, ole aina selvillä lehdestä kokonaisuudessaan. Esimerkki: saattaa sattua, että jokin, sanokaamme naseva kirjoitus, joka on ensiksi nähnyt päivänvalon “Työmieheessä” ja vaeltanut hiljakseen esim. “Punaiseen Karjalaan”, vaeltaa taas hiljakseen takaisin Amerikkaan, ja joutuu uudelleen “Työmieheen”, lehden jonkun toisen osaston toimittajan maiskuttaessa kieltään: “Tässä lemmon hyvä kirjoitus!” Ei ole valvovaa yleissilmää aina sanomassa: “Tietysti lemmon hyvä kirjoitus, koska se on lähtöisin meidän omasta lehdestämme!” — Mutta kun tällaista sattuu vain naseville kirjoituksille, niin ei se oikeastaan olekaan mikään heikkous, joskin uusi naseva artikkeli saa täten jäädä odottamaan vuoroaan. Kuitenkin kaikitenkin: kunnia sille, jolle kunnia kuuluu!

Kössi Kaatra.

Vuonna 1912 asiamiehemme joutuivat suorittamaan matkojaan hevosella. Kuvassa asiam. Gust Siira, nyttemmin kuollut. Toimi Beldenissa, N. D.

Luokkataistelu Kuparialueella

John Kiiskilä, Työmiehen kirjenvaihtaja kuparialueella.

Otsikolla en suinkaan tarkoita sen olevan jotain erikoislaatua, poikkeavaa yleisestä luokkataistelusta, vaan päinvastoin on se yhtä ja samaa historiallista taistelua, mitä se on kautta luokkayhteiskunnan. Kommunistisessa Manifestissa lausutaan hyvin:

“Kaikkien tähän asti olemassa olleitten yhteiskuntien historia on luokkataistelujen historiaa.”

Toisessa kohden lausutaan siinä:

“Laki, siveellisyys, uskonto, ovat hänelle (tietoiselle työläiselle) vain porvarillisia ennakkoluuloja, joiden takana väijyksissä vaaniskelee vastaava määrä porvarillisia etuja.”

Tällä alueella alettiin kuparin kaivaminen 1844. Ensimmäinen kuparikaivanto oli lähellä Copper Harbor, Keweenaw kauntissa. Quincyn kaivanto alkoi käydä v. 1848 ja on jatkuvasti käynyt siitä asti. Kupariteollisuus kehittyi hyvin nopeasti suurteollisuudeksi ja oli huomattavin kupariteollisuus maailmassa pitkät ajat. Kaivantoja syntyi kymmeniä alueelle. Niistä on vieläkin kymmenkunta käynnissä.

Tämä nopea kupariteollisuuden kehitys tempasi työläisiä mukaansa Yhdysvalloista ja Länsi-Europasta. Ensin tuli työläisiä tänne Englannista, Irlannista ja Saksasta. Mutta tämä työvoima ei ollut riittävä nopeasti kehittyvälle kupariteollisuudelle. Siitä oli puute. Jo vuonna 1865 kupariyhtiöt lähettivät erään Christian Toften Norjaan hakemaan sieltä työvoimaa. Hän onnistuikin sieltä saamaan tottunutta kaivostyövoimaa. Hän sai mukaansa suomalaisia, norjalaisia ja ruotsalaisia työläisiä. Totta kyllä on se, että tänne oli jo saapunut harvoja työläisiä Suomesta jo ennen tätä aikaa. Mutta vuodesta 1865 alkoi tulla suomalaisia siirtolaisia suuremmissa määrin kuparialueelle. He olivat hyvin vähän vaativalaisia ja samalla olivat hyvin tyytyväisiä uuteen kotimaahansa.

Nämä lukuisat suomalaiset työläiset joutuivat heti taisteluun ennen paikkakunnalle saapuneiden siirtolaisten kanssa, varsinkin irlantilaisien kanssa. He pelkäsivät palkka- ja työsuhteittensa polke-

Lapsia lakkokul-
kuessa kuparilakon
aikana v. 1914 Han-
cockissa.

mista. Sissisodat ja julkiset tappelut tulivat päiväjärjestykseen pit-
kiksi ajoiksi. Usein suomalaisen työläisen oli yksinään pimeällä hy-
vin vaarallista kulkea esim. Quincyn törmää ylös tai alas. He asuivat

Sotilaita Kupari-
saaren lakkoo särke-
mässä.

Calumetin lapsiuh-
rien yhteishauta.

siltoin vielä Quincyn törmällä. Tällä ympäristöllä on vieläkin useita
paikkoja, joita kutsutaan "Helldowniksi" (Helvetinkyläksi), joka on
omiaan ilmaisemaan senaikaisia kansallisuuksien välisiä yhteentör-

Italialaisen haalin
sisäkuva heti on-
nettomuuden jälkeen
Kuparisaaren lakon
aikana.

mäyksiä ja tappeluita. Kaivantoyhtiöt kiihottivat ja lietsoivat tätä kansallisviihamielisyyttä monella tavalla työmaalla. Se palveli niiden taloudellisia etuja. Niinkauan kuin työläiset tappelivat keskenään ei yhtiöiden tarvinnut pelätä työläistensä taloudellista järjestymistä. Tämän lisäksi vielä kauppaloitten porvarit suosivat ja puolustivat vanhempia siirtolaisia, joihin he itsekin kuuluivat. Tämä oli aivan luonnollistakin. Suomalaisten työläisten täytyi siis turvautua toisiinsa.

Pian alkoi syntyä lukuisa määrä kaikenlaisia ja-värisiä yhdistyksiä, seurakuntia ja seuroja suomalaisten keskuuteen. Tuhmuutta olisi ajatella niin, että nämä monet seurakunnat, yhdistykset ja seurat

Joukko uhreja Italialaisella haalilla heti onnettomuuden jälkeen.

olisivat yksinomaan syntyneet näiden tappeluiden takia ja olisivat olleet paljaita tappelujärjestöjä. Paljon oli muitakin yhteiskunnallisia tekijöitä ja syitä vaikuttamassa näiden lukuisien yhdistysten, seurain ja seurakuntain syntymiseen. Mutta nämä tappelut ja sodat olivat myös omiaan vaikuttamaan niiden lukuisain seurain, yhdistysten ja seurakuntien syntyyn.

Aikaa ei kauan kulunutkaan, kun suomalainen työväestö alkoi ensin ryhmittymään kirkon ympärille. He eivät mitään muuta järjestömuotoa tunteneetkaan. Se oli heille hyvin luonnollistakin. Tämä ryhmittyminen johtui useistakin syistä, joista mainittakoon seuraavia: he olivat kaikki uskonnollismielisiä tähän maahan tullessaan ja

olivat kuuluneet jäsenenä kotimaassaan johonkin seurakuntaan. Tämä kaikki oli heille tuttua. Pikkuporvarilliset ainekset huomasivat siinä persoonallisia ja yksityisetä kuten monet petkutukset, puijaukset ja kälmäykset myöhemmällä osoittavat. Heidän oli vielä milteipä pakostakin turvaututtava yhdistyksiin, seuroihin ja seurakuntiin tuntemattomissa oloissa, vieraalla maalla, jonka lakeja, tapoja ja kieltä sekä yhteiskuntalaitoksia eivät ensinkään ymmärtäneet.

He ensin liittyivät norjalaisiin ja ruotsalaisiin. V. 1865 nämä kansallisuudet perustivat seurakunnan ja rakensivat itselleen kirkon Quincyn törmälle. Tämä on tietääkseni seudun ensimmäinen kirkko, joka seisoo vieläkin autiona tuolla mäellä. Mutta seurakunnan yhtenäisyys on vaan hetkellistä. Yhteiskunnalliset luokkaristiriidat alkoivat näytellä osaansa ja tunkeutuivat sen aikaiseen kirkolliseenkin elämään tekijäksi. Uskonnolliset eri suunnat ja virtaukset vaikuttivat ja repivät seurakuntaelämää hajoittavasti. Heidän toinen pastorinsa kallistui laestadiolaiseen opinsuuntaan. Seurakuntaelämä kävi ristiriitaiseksi ja toraiseksi.

Laestadiolaisia saarnamiehiä alkoi myöskin saapua Suomesta. He pitivät hartausseurojaan yksityisissä asunnoissa. Vuonna 1873 he rakensivat oman kirkkonsa Calumetiin. Mutta tämänkin seurakunnan yhtenäisyyttä repi riidat ja torat. Sen yhtenäisyys oli vaan lyhytaikainen. Siinä myös tuli hajaannus takkilaisten ja rovanpääläisten kanssa. Kaksi seurakuntaa ja kaksi kirkkoa muodostui. Riitoja koettiin sovittaa, vaan turhaan. Hajaannus oli tullut ja yhä laajentui. Siitä syntyi paljon eripuraisuutta ja katkeruutta, sekä aineellista vahinkoa. Riita ratkaistiin oikeudessa, kaksi vuotta kestäneen, monipuolisen perustelun jälkeen, joka tuotti suuria kuluja. Näitä ryhmiä on vieläkin olemassa ja ne ovat omiaan ilmaisemaan luokkayhteiskunnan syville painuvia ristiriitoja.

Kun siirtolaisuus oli lisääntynyt ja tuli uusia samaan uskonnolliseen suuntaan kuuluvia (nyt synodan), päättivät perustaa oman seurakuntansa Calumetiin. He pitivät sopimattomana kuulua Quincyn törmän kirkkoon matkan pituuden takia. He eivät kylläkään voineet kirkkoa rakentaa pienenä ryhmänä, vaan yhtyivät ruotsalaisten ja norjalaisten kanssa yhteen. Vuonna 1876 kirkko rakennettiin yhtenä, jota kutsuttiin "Kolmiyhteiseksi kirkoksi" sentähden kun siihen kuului kolme eri kansallisuutta.

Vuonna 1876 Alfred E. Backman, ensimmäinen Suomen valtiokirkon pappi, saapui hoitamaan Hancockin ja Calumetin synodalaisia seurakuntia. Hän hoiti näitä seurakuntia seitsemisen vuotta ja sitten palasi takaisin Suomeen huonon terveytensä takia. Näissä seurakunnissa pian alkoi syntyä kaikenlaisia riitoja Backmanin poistuttua ja nämä riidat ratkesivat vähäksi aikaa vasta sitten kun Suomesta saapui J. K. Nikander vuonna 1885.

Suomi-synoda perustettiin v. 1890 Calumetissa. Mutta ei kulunut pitkiäkään aikoja, kun vasta perustetussa Suomi-synodassa alkoi

tapahtua hajaannusta. Sitä vastaan nousi aikamoinen myrsky. Toim. Ekman oli tyytymättömien johtajana, kohdistuen voimansa sanomalehdessä perustettua kirkkokuntaa vastaan. Tuli sitten Calumetin seurakunnan kokous, jossa sääntöehdotus esitettiin hyväksyttäväksi ja päätettäväksi kirkkokuntaan yhdistymisestä. Silloin suuri joukko tyytymättömiä erosi pois seurakunnasta, pyyhkivät nimensä pois seurakunnan kirjoista, joten seitsemästä sadasta jäsenestä jäi seurakuntaan vajaa kaksi sataa, niistäkin pieni joukko kannattavia jäseniä. Seurakunnasta (nykyisestä synodasta) eronneet, menivät kokoustaansa pitämään oopperahuoneelle, jossa Ekmanin muodostama uuden seurakunnan peruslain sääntöehdotus luettiin ja hyväksyttiin. Seurakunnan nimeksi tuli "Kansallisseurakunta." Näin syntyi uusi seurakunta ja synoda repesi kahteen ryhmään.

Riitaa, toraa ja sanomalehtisotaa käytiin pitkiä aikoja hajaantumisen jälkeen, aina siihen saakka, kun uuden ajan henki ja virtaukset alkoivat esittää osaansa. Mutta tästä tuonnempaan.

Kaikki nämä kirkkokunnat olivat hyvin ahdasmielisiä. Ne muodostivat sääntönsä Suomen valtiokirkon malliin. Niissä yksilöllisiä vapauksia ja jäsenten oikeuksia rajoitettiin monessakin suhteessa. Mikä oli vielä ihmeellistä, mitä tulee Suomi-synodan seurakuntaan oli se, että siihen kuului paljon kapakanpitäjiä jäsenenä kaikesta sen ahdasmielisyydestä huolimatta.

Pian myös alkoi ilmetä suomalaisia pikkuporvareita, keskiluokkalaisia. Niihin kuului hyvin paljon kapakanpitäjiä. Nämä tämännäiset kapakat olivat hyvin irstaisuuden pesiä. Niissä tanssittiin, leikittiin, juotiin, mässättiin ja harjotettiin rivoutta ja pidettiin irstasta kapakkaelämää. Ne vetivät senaikaisten nuorisonkin mukaansa ja olivat ainoat huvittelupaikat. Nykyisin on hyvin vaikea ymmärtää senaikaista kapakkaelämää.

Vakavampi työväestö alkoi suuresti kammoksua tällaista elämää sekä äärimmäistä irstaisuutta ja rivoutta. Kirkkokunnat eivät näyttäneet kiinnittäneen siihen mitään huomiota mitä sen korjaaminen todellisuudessa kaipasi. Tämä yhteiskuntatilanne vaati erikoista järjestöä ja työläiset pian muodostivat järjestön tätä raikaita rivoutta ja irstaisuutta vastaan. Näin syntyi raittiusseuroja ja naisyhdistyksiä. Alussa kirkkokuntain pastorit vastustivat liikettä. Mutta kun työläiset liittyivät sankkoina joukkoina raittiusseuroihin, niin kirkkokuntain pastoreidenkin täytyi mukautua myötämieleiseksi raittiusliikkeeseen.

Tämä raittiusliike oli heikkoa kapinaliikettä luonteeltaan kirkon ahdasmielisyyttä vastaan kahdestakin eri syystä. Ensinnäkin he halusivat vapaampia ja parempia huvittelupaikkoja, hyvin lievässä muodossa kylläkin lapsilleen kuin mitä kapakat olivat siihen aikaan. Toiseksi kirkko ei antanut mitään käytännöllistä keinoa näiden mädännäisyyksien ja yhteiskuntaepäpuhtauksien poistamiseksi. Raittiusliike oli hyvin uskonnollista liikettä kaikkialla.

Raittiusseuroja alkoi syntyä kautta alueen. Vuonna 1885 perustet-

tiin raittiusseura "Pohjantähti" Hancockiin, joka oli ensimmäinen raittiusseura Amerikassa. "Hyvä Toivo" raittiusseura perustettiin Calumetiin myöhemmin samana vuonna. Nämä kaksi raittiusseuraa ovat historiallisesti merkellisempiä seuroja Amerikassa. Calumetiin myös perustettiin Kansallisvalistusseura näihin aikoihin. Se kuului jäsenenä Suomen Kansallisvalistusseuraan. Alueella syntyi hyvin paljon tähän aikaan kaikellaisia seuroja joita en tässä voi luetella. Raittiusseurain ansioksi on luettava kapakkatanssien poistuminen.

Mutta näiltä raittiusseuroilta puuttui suomalaista keskitettyä järjestöä. Ne kuuluivat joko norjalaiseen eli sitten ruotsalaiseen keskusjärjestöön. Nämä yhtymät eivät olleet tyydyttäviä kielellisistään syistä. Jo talvella v. 1887 perustettiin Republicissa, Mich., "Veljeyssseura", jonka ensimmäisen johtokunnan jäsenet olivat "Pohjantähden" jäseniä. Sen ensimmäinen vuosikokous pidettiin Hancockissa v. 1887. Tämä keskusjärjestö oli hyvin vanhollinen, ei sallinut viattomia nuorten leikkejäkään. Seuran toiminta oli yksivakaista, joka ei suinkaan nuorisoa miellyttänyt. Nämä tekijät olivat "Veljeyssseuran" kompastuskiviä. Vapaamielisemmät erosivat siitä pois ja perustivat toisen kilpailevan keskusjärjestön.

"Hyvä Toivon" aloitteesta perustettiin Calumetissa v. 1890 "Suomalainen Raittiuden Ystävien Yhdistys Amerikassa." Sen tarkoitus oli tarjota vapaampaa toimintaa huveineen ja nuorisoleikkeineen. Tämä oli kapinaliikettä vanhoillista Veljeyssseuraa vastaan. Repeämä osoitti myös, että työläiset hapuilivat vapauden tietä ulos. Mutta he eivät olleet vielä tietoisia mistä ja miten se on löydettävissä. He vaistomaisesti tunsivat luokkapuristusta ja sortoa, mutta heillä ei ollut keinoja, miten päästä sorsan ja puristuksen ikeestä. He näkivät vaan yhden yhteiskuntaepäpuhtauksen ja se oli juoppous ja äärimmäinen irstaisuus.

Nämä monet hajaannukset aikaansaivat katkeria yhteentörmäyksiä ja oikeusjuttuja. Riitaa, toraa ja sanomalehtisotaa käytiin aivan vuosiin 1897—98 ja lienee paljon mahdollista, että ne olisivat jatkuneet kuinka kauan tahansa, ellei uusi yhteiskunnallinen ilmiö olisi noussut näyttämölle. Tämä ilmiö hämmästytti ja säpsähdytti hyvin pahasti kaikkia oman onnen onkijoita. Nämä riitaisuudet lakkasivat sitten vasta porvariston piireissä. He näkivät kirjoituksen seinällä, uuden yhteiskunnallisen mahdin nousua. Nyt oli unhoitettava vanhat keskinäiset vihat ja riidat ja kohdistettava taistelu tätä uutta vihollista vastaan. Ja se oli sosialismi.

Osa työväestöstä oli jo väsynyt tähän pikkuporvarilliseen alituisen rähjäykseen ja moniin petkutuksiin, huijauksiin ja kälmäykseen, halusivat tehdä pesäeron suomalaisten porvarien kanssa ja ryhtyivät järjestämään omia työväen luokkajärjestöjään. Jo vuosisadan alussa alkoi sosialistiosastoja syntyä alueella porvariston suureksi kauhuksi. Monia sanomalehtiä, aikakausjulkaisuja, lentolehtisiä ja työväen kirjallisuutta alettiin julkaista ja levittää työväen keskuuteen. Monet julkaisut olivat luokkataisteluhenkisiä, vaikka vielä

hyvin laimeassa, parlamentarisessa muodossa. Poikkeuksena olivat Marxin ja Engelsin kirjoittamat kirjat joita suomennoksina oli saatavana. Tätä köyhälistön luokkataistelua vastaan ovat porvarit hyökänneet mitä raivoisimmin ja räävittömimmin, pitäen mustasotnialaisia kokouksia, muodostaen kansalaisliittoja, antisosialistiliittoja, nostaten punalippujuttuja ja suorittaen monia muita konnantemppeja. Mutta työväen luokkaliike yhä vain marssii eteenpäin voimakkaana, periaatteellisesti paljon selvemmällä askeleilla ja tulee myöskin elämään niin kauan kuin tällä alueella on elämää ja toimintaa porvarien raivoamisesta ja vastustuksesta huolimatta.

Mutta kuparialueen luokkataistelu ei suinkaan pysähtynyt yksinomaan toimimaan valtiollisella, parlamentarisella areenalla. Alueen kupariteollisuus oli korkeimmassa huipussaan vuosisadan lopussa, mitä tulee sen tuotantoon ja satumaisiin osakevoittoihin nähden. Mitä tulee työläisiin ja heidän taloudelliseen asemaansa nähden, niin se ei ainakaan ollut rapiaa ja kehuttavaa ja ei missään nimessä suhteellinen kapitalisteihin verrattuna. He saivat vaan murusen tuottamastaan rikkaudesta. Näiden kuparikaivantojen teknillinen kehitys olisi sängen kiintoisa pala historiaa, mutta tämä kirjoitus venyisi liian pitkäksi. Teknillinen kehitys oli suurena tekijänä kuparialueen työläisten järjestäytymiseen taloudellisiin järjestöihin. Vuosisadan alussa työskenteli näissä kuparikaivoksissa parisenkymmentätuhatta työläistä.

He olivat silloin järjestymättömiä, kuten he ovat nytkin. Aikaisin v. 1904 perustettiin Hancockiin ja Calumetiin Lännen Kaivosmiesten Liittoon kuuluvat osastot. Vähän myöhemmin perustettiin myös South Rangelles, Lake Lindeniin ja Repleyhin osastot, jotka myös kuuluivat Lännen Kaivosmiesten Liittoon. Mutta nämä lokaalit olivat lyhytikäisiä. Ne kuolivat v. 1907.

Vuonna 1908 Wm. Mahoney ja John Välimäki alkoivat uudelleen järjestää aluetta Lännen Kaivosmiesten Liittoon. He perustivat ja järjestivät osastoja Hancockiin, Calumetiin, Ahmekiin, South Rangelles ja Massiin. Mutta nämä osastot olivat luvultaan pieniä ja pysyivät pieninä aina vuoteen 1912. Tähän aikaan tuli tekijä, uusi agitaattori, alueelle joka alkoi ajaa työläisiä liittymään Lännen Kaivosmiesten Liittoon. Tämä uusi agitaattori oli yhden miehen porakone. Kaivostyöläiset vastustivat uuden tulokkaan käytäntöön panoa. Jo vuonna 1913 kuuli Lännen Kaivosmiesten Liittoon 9,000 mainaria. Tämä uusi teknillinen kehitys ja sen käytäntöön ottaminen lisäsi hyvin tuntuvasti kurjuutta jo ennestään tukaliin työsuhteisiin, alhaisiin palkkoihin ja työtehoisuuteen nähden. Suurlakko oli seuraus. Kaivantomiehet julistivat lakon heinäkuun 23 p. 1913. Ennenkuin lakko oli kestänyt kaksi kuukautta, niin mainareita kuului unioniin 16,000. Lakko loppui täydelliseen mainareiden häviöön ja heidän järjestönsä tuhoamiseen. Unio lakkasi toiminnasta v. 1915.

Luokkataistelu ei ensinkään taonnut alueella. Se vaan muutti luonnettaan. Luokkataistelu siirtyi taloudelliselta arenalta poliittili-

selle areenalle. Syntyi inhottava antisosialistiliitto, joka raivosi jonkun aikaa suurlakon jälkeen. Sen tarkoitus oli pelotella vähemmän tietoisia työläisiä ja karkoittaa kaikki tietoiset työläiset pois alueelta. Tässä tehtävässään onnistuivatkin osittain mitä tulee vähempitietoisiin työläisiin nähden. Mutta he eivät voineet tyystin tappaa työväenliikettä. Se oli heille mahdottomuus. Se elää ja tulee elämään, kunnes työläiset vallankumouksen kautta valloittavat vallan käsiinsä.

Mutta kuparialueen luokkataistelu ei vielääkään taonnut. Se jatkuu yhä edelleen. Se muuttui lakon jälkeen luonteeltaan taloudelliseksi taisteluksi, maataloustaisteluksi. Kuten tiedetään, tällä alueella on koko laaja maanviljelys. Houghton kauntissa yksistään lasketaan olevan parisentuhatta farmaria. Nämä farmarit ovat suurelta osalta vanhoja mainareita ja olivat myös hyvin myötätuntoisia ja suosiollisia lakkolaisille. Suurlakko teki vaikutuksensa maamiehiinkin. He myös alkoivat puuhaileman farmareiden järjestöä alueelle, pitivät paljon kokouksia ja suunnittelivat sääntöjään. Tätä farmarien järjestämistouhua katsoivat hyvin karsaalla silmällä kuparikapitalistit. He vastustivat sitä salaa. He olivat juuri murskanneet kaivosmiesten unionin, eivätkä sallineet maamiehenkään järjestyä. Se olisi ollut ainainen muistutuksena mainareille järjestäytymisestä. Tähän heidän vastustukseensa on olemassa muitakin syitä.

Kuparikapitalistit eivät ryhtyneet suoranaisesti avoimeen taisteluun farmareita vastaan. He taistelivat hyvin kierästi. He erittäin kierällä omalla järjestöllään murskasivat kuparialueen farmareiden järjestäytymisen. He panivat koneistonsa käyntiin. Tälle alueelle alettiin perustamaan surkean kuuluisaa "Farm Bureau"-nimistä järjestöä. Sen järjestämiseen ottivat osaa suuret ja pienet kapitalistit, luvattiin taivasosuuskin ja kaikki mitä tämän maanpäällä on olemassa. Nämä "farmarien ystävät" saivat osakseen ei vähempää kuin \$88,000.00 köyhiltä farmareilta saaliikseen. Alueen tietoiset työläiset paljastivat kylläkin koko hommat jo alunpitäen. Farm Bureau lakkasi olemasta. Mutta köyhät farmarit olivat menettäneet kauniin summan rahaa näille suurille petkuttajille ja huijareille. Farmarien järjestäytyminen sai mustan silmän pitkiksi ajoiksi. He eivät enään luota keneenkään, ja eikä ole ihmekään. Kuparikapitalistit tappoivat kuparialueen farmareidenkin järjestäytymisen aivan tyysti.

Lopetan tämän Engelsin sanoilla:

"Että siis (sen jälkeen kun maan yhteisö on lakannut) koko historia on luokkataistelujen historiaa, taisteluja riistonalaisten ja riistävien, hallittujen ja hallittavien luokkien välillä, yhteiskunnallisen kehityksen eri asteilla; mutta tämä taistelu nyt on kehittynyt niin pitkälle, että riistetty ja sorretty luokka (köyhälistö) ei enää voi vapautua siitä riistävän ja sortavan luokan (porvariston) käsistä, ellei se samalla vapautaa koko yhteiskuntaa ainiaaksi riistosta, sorrosta ja luokkataisteluista."

1. Ely, Minn., kulutusrenkaan kesäjuhla 1924. Nyt kulutusrenkaasta on muodostunut osuuskauppa. 2. Emil Järvelä, asiam. Amasa, Mich. ja hänen vaimonsa. 3. Wm. Lehto, asiam. Indiana Harbor, Ind. 4. Rich. Heikkinen, asiam. Phelps, Wis. 5. Wilmer Adams, asiam. Brule, Wis. 6. Suom. proletaareja Beldenissa, N. D. Kuva otettu 1913. 7. Kesäjuhlat Chasselissa, Mich., 1913. 8. Good Hope Peoples Hall, Dunbar, Minn. 9. Ellen Hill, asianainen Wakefield, Mich. 10. Helga Essilä, kirjeenvaihtaja, Wakefield, Mich. 11. Kesäkoulupöytä Pine Riverillä, Minn., 1928. 12. Iron Riverin näytelmäseura 1925. 13. Joukko Brookstonin raatajia lapsineen haalinsa edustalla vuosia sitten.

Lännen orjain kutsu

Kirj. KÖSSI KAATRA.

*Isänmaamme! Ah, kallis se niin oli meille,
jo lasna sen kauneus sieluunne syöpyi,
ja kaukaisille kun lähdimme teille,
mure rintaamme riipi ja henkeemme yöpyi.*

*Ja kauniimmmin ei sitä aatellut kukaan,
sitä lemmimmehän kuin armaimpaamme —
ei kuin koronkiskuri voittonsa mukaan;
oli kalliimpi, kauniimpi meillepä maamme.*

*Ja kuitenkin luota sen lähteä täytyi,
rakas mantere jättää ja järvien partaat,
elon kauneinkin toive kun kuihtuen jäyti,
kun pettäen kuolivat haaveemme hartaat.*

*Kun riisto se rumensi maammekin armaan,
ja harvojen hyöty sen hornaksi muunsi,
kuss' uuras se sai vain huolensa harmaan,
ja nälkä ja puute ne tiellämme puunsi.*

*Tuli rakkaudestamme kurjuuden aihe.
Sen palkkana ies sekä kahleiden paino,
kunis villiyyden tuli viimeinen vaihe,
peto raastava, raivo kun valkoinen vaino.*

*Ja kuitenkin taas
maa uusikin unelmat kaunihit kaas.
Kuin juhmuri iski ja pui
nyt dollarin nyrkki ja orjaansa raasti,
väkivallan suuna se uuralle haasti,
ja orja, hän jälleen hiessänsä ui,
ja ollut ei edes ihminen, vaan
ratas, rouhimaan
mi kultaa pantihin kuonastaan.*

Tai et rataskaan
konehistossa ollut sa dollarimaan,
kun raataa saanut et ees,
vaan keskellä maailman aarteiden aittaa
ylä piukemmaks sait nälän vyötä sä laittaa,
suru leipänä, suolana kyynelees,
ja tunnossas kalvava katkeruus:
maa vanha tai uus:
rahan raiskaava raakuus se vastahan huus.

Ja ei napinaa!
Jos nurkuen aattelitkaan kapinaa,
pedot vastaasi mammonan sait:
oli jalkeilla hurttien lauma jo sankka,
oli piilua yhtä nyt dollari vankka,
rahan vastassa kaikki nyt kaameat lait:
sinut lyötiin, kun liäksi yksin sä, oi!
VAIN LUOKKA se voi
näet mammonan murskata, kun sota soi.

Vain luokka voimallaan voi riiston laasta,
kun kaikki nousevat maan päältä, alta.
Kuin nousi Idän työläiskaikkivalta,
kun tsaarin maasta laastiin tsaarin saasta.

Niin lyödään mammona ja kapitaali,
niin piestään pirullinen norkkojoukko
ja puhdistetaan joka sarron loukko,
ja saavutetaan unelmoitu maali.

Kun nuosee joka piesty, puitu, kurja,
maan kyntömies ja tehtaan uuras orja,
kun taisteluun käy koko luokka sorja,
kun kamppailu sen kutsumus on hurja.

Ja säiky ei, jos vaikka maailman vauraat
ne kaikki viskaa pyövelinsä vaakaan
ja ajan murhatyöhön ajaa raakaan,
ja voiton toivehet vain heikot, hauraat.

Niin, säikkynyt ei Venään kansa suuri,
vaan käytti kalpaa, käyttää muurrikauhaa,
ja muualla kun orjain voihe pauhaa,
sen vastaisuus nyt välkeinnään on juuri.

Tai taampana vielä,
rotu keltainen kussa
on suurena nousten
nyt kamppailussa:

kulit miljoonaiset
ja riisin kun orjat
nyt noussehet ovat
kun sankarit sorjat

Se näytelmä vasta,
vuostuhanten jälkeen
kun miljoonat tuntee
elinkaipion välkeen,

verin lehtiä piirtäin
nyt historiaansa,
oman norkoilta ottaa
kun tahtovat maansa!

Ah, pyörryttävä huimuushan on musikan ja kulin,
kun maailmansa valloittaa he melkein käsin sulin.
He taistelee ja voittavat. Mut kuurussa vain pää
on lännen orjain armeija, all' ikeen kyyröttää.

Mut korvat kuulla kellä jos ja silmät nähdä myös,
on itä yksi käsky vain: Tee myös sä suuri työs!
Myös käsky kolke koneiden ja hiestys ja työ
ja työttömyys ja ahdistus ja sarron synkkä yö:

Käy hornastas ja piinastas ja nouse uljaaseen
sä taisteluun, ja rintamaan sa liity voittaneen,
mi idän mailta rynnistää, ja kautta maailman,
kuin rynnistänyt Suomenkin on mailla valkean.

Käy hornastas ja suuruutes nää kaikkivoimainen,
kun kaikkien sä kanssa käyt maan luovain voimien.
Sä olet ratas rahan vain, jo ollos ihminen,
ja ihmisyyden puolesta siis nouse taistellen!

Työmies osuustoiminnan rakentajana

Yrjö Halonen, Keskusosuuskunnan valistustyöosaston hoitaja.

Pohjoisvaltioiden osuustoimintaliike on yleensä tunnustettu mallikelpoiseksi ja parhaaksi osaksi Yhdysvaltain osuustoimintaliikkeestä. Tässä osassa maata on tehty paljon raivaustyötä, on viitotettu tietä ja hankittu kokemuksia.

Amerikan Osuustoimintaliiton voimakkaimman osan muodostaa Pohjoisvaltioiden Osuustoimintaliitto. Amerikan Osuustoimintaliiton sihteeri, luodessaan eräässä artikkelissaan katsauksen maan osuustoimintaan, toteaa suomalaisten olleen osuustoiminnallisen raivaustyön etunenässä.

Yhdysvaltain hallituksen työviraston tilastollisessa katsauksessa lausutaan Keskusosuuskunnan olevan ainoan puhtaasti kuluttaja-osuustoiminnallisen tukkuliikkeen Amerikassa. Kymmenessä vuodessa Keskusosuuskunta on kohonnut vähäpätöisestä alusta "miljoonaliikkeeksi." Samalla kun keskusliike on edistynyt, ovat myöskin alueen paikalliset osuuskaupat vakavaraistuneet ja kaikinpuolin edistyneet.

Miksi juuri pohjoisvaltioiden työläiset ja farmarit joutuivat suorittamaan Amerikan osuustoimintaliikkeen tärkeää raivaustyötä? Tämä ei johtunut sattumasta. Tällä alueella on Työmies-lehti vaikuttanut jo neljännes-vuosisataa! Työmiehen historiassa on myös osa osuustoimintaliikkeen historiaa.

Osuustoimintaliikkeen synty ja edistys on kiinteässä yhteydessä taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen kanssa. Samat syyt, mitkä ovat kaiken työväenliikkeen perustana, ovat myös osuustoimintaliikkeenkin aiheuttajana. Työmies-lehden historiallisena tehtävänä on ollut näiden syiden ei vain tutkiminen, vaan taistelun järjestäminen niiden pohjalla. Tällöin luonnollisesti joutui lehti myöskin kiinnittämään osan huomiotaan osuustoimintaliikkeeseen.

Työmiehen suuri ansio osuustoimintaliikkeen rakentamisessa ei ole ollut vain siinä, että se on ollut innostuttamassa joukkoja luomaan omia osuustoiminnallisia laitoksiaan, antanut ohjeita ja neuvoja niiden edistämiseksi, vaan ennenkaikkea siinä, että se on voi-

makkaasti vaikuttanut aatteellisen sisällön luomiseksi tälle liikkeelle. Lähtiessään luokkataistelupohjalta, Työmies osotti osuustoimintaliikkeen yhteenkuuluvaisuuden tähän taisteluun. Tämän kautta osuustoimintaliike osallistui yleiseen työväenliikkeeseen, kehittyen selväksi työtätekevän väestön liikkeeksi.

Juuri tämä osallistuminen luokkataistelukysymyksiin onkin antanut tämän alueen osuustoimintaliikkeelle sen sisäisen voiman, jonka avulla se on kyennyt suorittamaan raivaustyötä ja kasvamaan maan osuustoimintaliikkeen suhteellisesti voimakkaimmaksi osaksi.

Ei voi vähäksi arvioida niitä palveluksia, joita Työmies on osuustoimintaliikkeelle suorittanut. Osuustoimintaväki tämän yhä yleisemmin tunnustaa. Siksi Työmiehen 25-vuotisjuhlan seurauksena lehdelle osuustoimintaväen luokkataistelutervehdys.

Y. H—nen.

Työmiehen johtokunta

Melkoisen suuri määrä henkilöitä on Työmiehen 25-vuotisen olemassaolon aikana palvelut johtokunnassa. Seuraava luettelo, jonka on laatinut Axel A. Kantola, osoittaa kuka on ollut johtokunnassa ja kuinka kauan

V. 1903 (perustava kokous): Alho, H.; Heikkilä, P.; Jäntti, Anton; Mäkinen, N. A.; Lahti, P. M.; Luoma, S. E.; Tarmo, A.

V. 1903 (varsinainen johtokunta valittu 1903): Alenius, O.; Alho, H.; Hakala, J.; Heikkilä, P.; Jäntti, Anton; Lahti, P. W.; Luoma, I.; ja varajäseninä toimeen astuneet: Erickson, G.; Juselius, I.; Koskela, J.; ja Krook, M.

Ensimmäiseen johtokuntaan Hancockissa v. 1904 kuuluneet: Ahlman, N. J.; Backman, Richard; Lundberg, Isaac; Nieminen, A.; Tanner, Oscar E.; Toppari, Jacob A.

Alanne, V. S., 1913—1914; Auvinen, Henry, 1913; Backman, Richard, 1904—1912; Björklund, E. W., 1907—1909, 1923—1925; Brander, Wilho, 1916—1918; Brax, J. F., 1915; Fred, Matti, 1904, 1913; Filpus, Niilo, 1909; Finberg, Väinö, 1914—1915; Frilund, Gust, 1907; Davidson, Hj., 1926—1928; Elo, Emil, 1918; Hietala, Chas. E., 1913—1914; Hiltunen, Toivo, 1907; Hinkula, Jack, 1922; Hanka, P. J., 1908; Hykkyrä, Anton, 1919; Hyvönen, Abel, 1920; Hänninen, Wm., 1914; Jaakkola, A., 1907 (tullut varajäsenenä — ottanut osaa pariin kokoukseen); Kalistaja, John, 1911—1912; Kantola, Axel A., 1904—5 ja 1914—1928 ja edelleen; Kankaanpää, Sakari, 1925—1927; Klemolin, Victor, 1914—1915; Koski, Kalle, 1914—1918; Kotikangas, Antti, 1925—1928; Kuusisto, John, 1923; Knuuti, Aino, 1908—1909, 1911—1912; Knuuti, Chas., 1912—1913; Korpi, Felix, 1923; Koski, Henry, 1914; Kääriäinen, Kalle, 1921—1926; Laakso, Victor, 1916; Lepistö, Hilarius, 1927—1928 ja edelleen; Luusanantti, Wm., 1904—1914; Lantto, J. B., 1914—1916; Laitala, Matti, 1914—1915; Louko, Herman, 1912—1914; Mattila, Martti, 1914—1920; Mattson, Aug., 1924—1927; Määttä, J. G., 1914—1916; Mainio, A., 1908; Mäki, J. F., 1919—1921; Mäki, Oskar, 1907, 1908, 1912, 1914; Naasko, Elis, 1914 (ottanut osaa pariin kokoukseen); Nieminen, A., 1904—1911; Nikula, Aug., 1910; Nummivuori, John, 1918—1922; Nurmi, Aaro, 1904—1906; Oja, Anni, 1909; Ollikainen, Henry, 1924; Paras, Eemeli, 1912—1913; Partanen, John, 1918—1919; Peltö, Hilda, 1909; Peterson, Frank, 1914; Peterson, Wm., 1914—1917; Piippo, Alex, 1913—1914; Piuva, Frank, 1916—1922; Pulkkinen, Emil, 1914; Rasi, Edwin, 1921—1928 ja edelleen; Rautiola, Fred, 1908—1912, 1913—1914; Ronn, Eskel, 1925—1928 ja edelleen; Sala, J. E., 1915—1917; Salo, Reino, 1915—1917; Saviniemi, Sam., 1909—1910, 1912; Sillanpää, Kalle, 1908—1909; Siren, J. F., 1915—1920; Siren, John, 1921—1926; Tanner, Oscar E., 1904; Tarkkiainen, John, 1916—1928 ja edelleen; Teittinen, G. A., 1916; Tenho, Adam, 1922—1926; Tenhunen, Matti, 1914, 1928 ja edelleen; Toppari, Jacob A., 1904; Toppari, Gust, 1911—1914; Välimäki, John, 1911—1912; Wiita, Ivar, 1927—1928; Wilson, Oscar, 1920—1924; Woimala, Paul, 1926—1928 ja edelleen; Wuorela, Arthur, 1914; Wäisänen, Jacob, 1914 (yhdessä kokouksessa).

Taloudenhoitajat: Worcesterissa: Mäkinen, U. Hancockissa: Harpet, 1904—1905; Holmsten, Väinö, 1905—1907; Sirviö, Paavo, 1907; Nummivuori, John, 1907—1914. Superiorissa: Tenhunen, Matti, 1914—1927; Corgan, Oscar, 1927—?

Haaveilijoista ja höperöistä

TALOUSELÄMÄN UUTEEN MUOTOON — OSUUS-
TOIMINTAAN.

H. V. Nurmi, Keskusosuuskun-
nan tilintarkastusosaston hoitaja.

Uusien aatteiden levittäjillä on aina ja kaikkialla ollut vaikeuksia ja vastoin-
käymisiä voitettavanaan. Aikalaisensa ei-
vät ole heitä alussa oikein ymmärtäneet.
Niinpä osuustoimintaliikkeen uran uurtaj-
atkin ovat saaneet melkein poikkeuksetta
pilkkua ja ivaa osaksensa. Kun ranska-
lainen Charles Fourier yhdeksännentoista
vuosisadan alkupuolella saarnasi oppia
uudesta talousjärjestelmästä, kutsuttiin
häntä haaveilijaksi ja höperöksi. Suuri
yleisö ivaili Fourierin muka ennustavan,
että ihmisille tulee kasvamaan tulevai-
suudessa kuudes aisti: 32 jalkaa pitkä
häntä, jonka päässä olisi silmä, ja että
meret muuttuisivat makeaksi juomaksi,
valaskalat kasvaisivat kesyiksi j.n.e.

On totta, että Fourier, Owen ja mo-
net muut olivat tavallaan suuria haavei-
lijointa. Aluksi heidän ajamansa aatteet
epäonnistuivat käytännössä kokeiltuina. Mutta näiden hupsujen
uneksijain aatteista lankesi kuitenkin siemen käytännöllisen talous-
elämän maaperään.

Osuustoiminnan sanotaan olevan hädän lapsen — ja ehkenpä se
sitä lieneekin, sillä nykyisen talouselämän syntyminen, kahdeksan-
nentoista ja yhdeksännentoista vuosisadan vaihteessa, painoi käsi-
työläisväestön alimmaiseen kurjuuteen; varsinkin höyryvoiman käy-
töntön tultua, lyötiin vanhalta käsityö-tuotantotalvalta taloudellinen
pohja pois kokonaan. N. k. aitauslait sysäivät esim. Englannin
talonpoikaisväestön omistamattoman köyhälistön luokkaan. Siihen
lisäksi johti korkeat suojelustullit, jotka tekivät suurviljelyksen pal-
jon kannattavammaksi, pienviljelykseen verrattuna. Maataloudessa
oli ollut nousun tapaista Napoleonin sotien jälkeen, jota nousua
seurasi jälleen ankara pulakausi, johon yhtenä tekijänä — ehken
vaikuttavimpana — oli Amerikan halvan viljan tuonti. 1820-luvulla
tiedetään Euroopassa olleen mitä ankarimman maatalouskriisin, joka
perin pohjin järkytti sen aikaista talouselämää.

Teollisuuselämän alalla kurjistuttiin luonnollisesti ensiksi kaikista
pahimmin. Taloudelliseen ahdinkotilaan joutuneiden työläisten oli
etsittävä pelastavaa apua jostakin. Englantilaisen kveekararin, *John
Bellersin* (1654—1725), sanotaan kirjoituksissaan esittäneen köy-
hille perustettavaksi eräänlaisia työsiirtoloita, jotka olisivat toimi-
neet osuustoimintapohjalla — hänen viitoittamallansa tavalla. Niissä
köyhät olisivat saaneet työskennellä yhdessä ja nauttia yhteisesti
työnsä tuloksista. Osuustoimintahistoriassa kerrotaan v. 1769 kak-
sitoista kutojaa tehneen Fenwickissä, Skotlannissa, päätöksen, vel-
voittaen yhdistyksensä ostamaan ja myymään elintarpeita. Sitä ta-
pausta oikeastaan voidaankin pitää ensimmäisenä osuuskauppatoimin-
nan ituna. Osuustoiminnallista ajatuskantaa takaa ajoi myöskin
Robert Owen, esittäessään työsiirtoloiden eli kommuunien perus-
tamista.

Luonteeltaan epätäydellisiä osuuskauppoja tiedetään perustetun
Englannissa ja Skotlannissa kahdeksännentoista vuosisadan lopulla
ja yhdeksännentoista vuosisadan alussa. Ne eivät olleet suoranaisesti
kuluttajien omia laitoksia, sillä sivulliset tavallisesti lainasivat niihin
tarvittavan pääoman ja ylijäämät hupenivat täten hankitun lainapää-
oman korkoihin. Jos näin perustetut kaupat eivät menestyneet, niin
pääomanantajat ottivat tavallisesti omansa pois; milloin taaskin
kaupat vaurastuivat, niin ne useinkin muutettiin voittoja ahmiviksi
osakeyhtiöiksi, joiden hallinnossa varsinaisilla kuluttajajoukoilla ei
ollut mitään sanomista. Todellista osuustoimintapohjaa vailla olevat
yritykset olivat tuomitut kuolemaan jo syntymästään saakka.

Osuustoiminnallista kauppanuotoa kehitettiin hiljalleen, vastuk-
sista huolimatta. V. 1822 Alexander Campbell esitti huomioonotetta-
vaksi uutta periaatenuotoa, jonka mukaan osuuskauppojen ylijäämät
piti jakaa *ostosten* eikä yritykseen sijoitetun pääoman perusteella.
Tätä ajatusta sovellettiin pian käytäntöön niin Englannissa kuin
Ranskassakin. Esim. Lyonin kaupungissa Ranskassa perustettiin v.
1835 osuuskauppa, missä tämä uusi ylijäämien jakotapa määrättiin
vallitsevaksi. Osuuskauppojen rakennetta kehitti Englannissa eteen-
päin brightonilainen lääkäri William King, julistaen m. m. vuoden
1826:n alusta alkaen erikoista osuuskauppalehteä. Hän ajoi lisäksi
sitä ajatusta, että osuuskauppojen pitäisi kerätä rahastoja, eikä pyr-
kiä myymään tavaraa alle päivän markkinahintojen.

Pohjimmainsina näissä yrityksissä olivat Fourierin ja Owenin
aatteet. Osuuskauppatoiminta jatkui joko vähemmän tai enemmän
vaihtelevalla onnella, kunnes v. 1844 Rochdalen köyhät kankurit,
luvultaan 28, perustivat osuuskaupan niille periaatteille, joita vielä
nytkin seurataan, nimittäin:

1. Jäsenten itsensä hankittava tarpeellinen pääoma, jolle makse-
taan suhteellinen, määrätty korko, sekä pidetään jäsenyys kaikille
avonaisena.
2. Tavaraa myydään käyvillä markkinahinnoilla; ei kysytä luot-

toa, eikä myönnetä luottoa (periaate, jota usein surkeasti rikotaan), sekä pyritään tavarain laadussa parhaimpaan.

3. Ylijäämät jaetaan ostosten mukaan.

4. Yksi ääni jokaista jäsentä kohti kaupan hallinnossa ja täydellinen tasa-arvoisuus sukupuoleen katsomatta.

5. Määrätty osa ylijäämistä siirretään kasvatustyön tekoon.

6. Jäsenyyteen pääsyä ei saa estää poliittisten eikä uskonnollisten mielipiteiden eroavaisuudet; niitä ei saa liioin tuoda esille jäsenistön kokouksissa.

Näiden perusprinsiippien suojissa pienestä alkanut osuuskauppa-
liike on vaurastunutkin niin suureksi viimeisen kahdeksankymmenen
vuoden ajalla, että koko maailman osuuskauppa-
liikkeeseen lasketaan nyt kuuluvan jäsenenä 40 milj. perhettä eli noin 200 miljoonaa hen-
kilöä.

Hupsujen haaveilijain nimeä saivat Rochdalen esitaistelijatkin
kantaan, avatessaan kaupansa erään rakennuksen kivi-
jalkakerroksessa, Sammakkokujan varrella. Kaupan avaamisesta, jouluk. 21 p.
1844, kerrotaan kaupan historiassa seuraavaa:

Kaupungin kauppiat olivat haistaneet, että heidän uudet kilpailijansa olivat astuneet taisteluareenalle ja moni utelias silmä tähysteli sinä päivänä Sammakkokujalle päin, odotellen vihollisen ilmestymistä. Mutta viholliset piileskelivät kolossaan. Ainoastaan harvat osuuskunnan jäsenistä olivat salaisesti kokoontuneet ollakseen oman liikkeensä avaamisen todistajina. He seisoivat pimeässä, matalassa myymäläkellarissa ikäänkuin salaliittolaiset ja neuvottelivat, kenellä olisi niin paljon rohkeutta, että uskaltaisi nostaa pois ikkunaluukut ja paljastaa maailmalle heidän vaatimattomat valmistuksensa. Jotkut eivät halunneet tätä tehdä eikä jotkut toisetkaan halunneet tulla nähdyiksi myymälän avajaisilaisuudessa. Jouduttuaan kuitenkin näin pitkälle, heillä ei ollut muuta neuvoa kuin mennä vieläkin etemmäksi. Viimein eräs nuorukainen, joka rohkeudessaan ei välittänyt seurauksista, riensi myymälän ovelle ja aukasi sen. *Ja muutamia minuitteja myöhemmin raikui Sammakkokuja naurusta.*

Rochdalessa oli nimittäin katupoikia, jotka toimivat kutomoissa "doffersien" nimellä. Myymälän avajaisiltana tulivat he sankoin joukoin Sammakkokujalle, tarkastelivat tunkeilevalla hävyttömyydellä joka nurkkaa, vaihtoivat kimakalla äänellä mielipiteitään ja seisoen myymälän ovella tarkastelivat loukkaavasti voin ja kauraryynien näyttelyn laihuutta sekä huusivat lopuksi yhteen ääneen: "*Eläköön! Hullut kankurit ovat lopultakin avanneet myymälänsä!*"

Mitä hyvänsä onkin sanottu suurista haaveilijoista ja osuustoimintaliikkeen esitaisteli-
joista, niin yksi tärkeä seikka tulisi aina muistaa: he toimivat muuttuneiden taloudellisten olosuhteiden pakottamana. Kun Charles Fourier huomasi kaupungissa kiskottavan omenoista 14 sousta kappaleelta, silloin kuin jossakin muualla myytiin niitä 14 sousta 100 kappaletta, niin eipä ollut mikään ihme, että hä-

nestä kasvoi terhakka kapinoitsija vallitsevaa kaupparjestelmää vastaan, puhumattakaan siitä, että hän kerran erään kauppa-
liikkeen palveluksessa ollessaan määrättiin mereen heittämään lastillinen pilaantunutta riisiä. Mainittu liike oli kietonut haltuunsa koko seudun viljakaupan ja kohotti viljan hintoja mielin määrin, vaikka maassa oli nälänhätä. Hintojen nousua odotellessa riisi pilaantuikin siksi pahoin, ettei se enään kenellekään ravinnoksi kelvannut — nälkään kuolevillekaan. Fourier oli syntyjään verkakauppiiaan poika Besanconista. Kuudennella ikävuodellaan kerrotaan hänen saaneen roimasti selkäänsä siitä, että puhui *totta* isänsä myymälässä, siten vahingoittaen laillista vääryyden tekoa kauppatöiminnassa. Ympäristönsä lie-
nee painanut hänen herkkään mieleensä aikaisin kapinahengen, in-
nostaen hänet kirjoittamaan teoksia, täynnä totta, haavetta, neroutta ja hulluutta. Hän tuomitsi kaupanteon kokonaan, sanomalla, että kauppiat ovat joukko hyödyttömiä ihmisiä ja loiseläjiä, jotka ovat kiivenneet yhteiskunnan ylisille ja tekevät mitä itse haluavat. Hän soimasi myöskin ankarasti sitä, että vararikosta oli tullut lain pyhit-
tämä temppu, jota katseltiin kunniallisena tekona.

* * *

Jos tarkastamme Amerikan suomalaisten siirtolaisten kehittämää osuustoimintarintamaa ja sitä joukkoa, joka on ensiyrityksiin in-
nostusta lietsunut, niin haaveilijoita sitä löydetään tusinoittain siel-
täkin. Uhkarohkeita haaveilijoita olivat ne ruokatalojen penkeillä istuskelevat, meren takaisesta maasta saapuneet miehet, jotka uskalsivat alkaa tovereillensa puhumaan osuusruokaloiden perustami-
sesta, ilman lanttiakaan pääomaa. Kun he olivat tarpeeksi kyllästy-
neet yksityisten ruokalanpitäjien keittämään "mojakkaan" ja heidän leipomaansa "taikinaan", jota leiväksi kutsuttiin, alkoivat he mieltämään ja haaveilemaan ruuan painosta notkuvasta ruokapöydästä ja sellaisista asunto-oloista, ettei aina tarvinnut olla syöpäläisten kes-
tittävänä.

Osuuskauppahaaveilijat, jotka jo yli kaksikymmentä vuotta taka-
perin alkoivat saarnaamaan osuuskauppojen perustamista Amerikan suomalaisten keskuudessa, olivat joko entisiä kaivanto- tai teollisuus-
työläisiä, "itsenäisiksi" maanviljelijöiksi eli farmareiksi siirtyneitä, jotka tunsivat yksityiskauppiain ehtymättömän riistonhalun niskas-
saan, tai ehken olivat mustalle listalle merkittyjä, lakkokuurin kar-
kaisemia veteraaneja, jotka päättivät kostaa yksityiskauppiaille hei-
dän lakkotaistelujen aikana tekemänsä kälmämydet ja kätyripalve-
lukset

Myöskin niitä miehiä, jotka uskalsivat lähteä muutamilla dolla-
reilla yhteistä tukkuliikettä, Keskusosuuskuntaa perustamaan, voi-
daan hyvällä syyllä syyllä kutsua haaveilijoiksi ja ilmalinnojen rakenta-
jiksi. Pääasia kuitenkin lienee, että heidän suuret unelmansa ovat toteutuneet valtaisan osuuskauppa-
liikkeen kasvun muodossa, esim. keskivaltioissa, Työmies-lehden leviämispöyrissä.

Työmies-lehti onkin ollut ensimmäinen ase näiden uskalikkojen ja uneksijoiden käsissä. Ilman sen tarjoamaa apua olisivat monen osuusliikkeen syntysanat jääneet sanomatta.

Siksipä nyt Työmiehen 25-vuotisen raivaustyön muistohetkenä kaikki rehelliset, syvien rivien osuustoimintaharrastusten suosijat kütöllisyydellä muistelevat Työmies-lehden suorittamaa suurta palvelusta ja toivovat sen edelleenkin jaksavan kantaa taistelun soitua voittoisaan päämäärään — luokattomaan yhteiskuntaan.

H. V. Nurmi.

1. Tässä kuvassa on Buck Laken, Minnesotan, Farmers' Clubin haali rakenteilla. Kuvassa näkyvät miehet ovat talkoomiehiä. Lahjaksi saatuja työpäiviä tuli niin paljon, että kun haali oli valmis, oli työpalkkoihin mennyt ainoastaan 150 dollaria työnjohtaja Kalle Järvelle. 2. Tässä kuvassa on kahvitunti talkooväelle. Joukossa on naisiaikin, noita ei niin hienotunteisia kuin ovat topakoita ja ahkeria farmarin muijia, jotka osaavat käyttää kir-

vestä ja lapiota ja olivat haalin rakentamisessa miesten veroisia. 3. Farmers Clubin jäseniä ja metsätyöläisiä ja kasvavaa nuorisoa, jotka on saatava mukaan toimimaan nuorisoliitossa! 4. Oulun, Wis., naisjaoston jäseniä. 5. Tässä kuvassa on Buck Laken haali valmis. Komea talo farmiseudun haaliksi! Yhteisponnistusten tulos! 6. Tämä farmari tässä on Aug. Airaksinen. Työmiehen sanomalehti- ja kirjallisuusasiamies. On Buck Laken ensimmäisiä asukkaita. 7. Metsätyöläinen Kalle Järvi perheineen. Paperipuut, joiden katkaisemisesta maksetaan 3 senttiä kappale, puhuu puolestaan metsätyöläisten huonoista palkoista. Kalle Järvi kuuluu vaimoineen klubimme toimivimpaan etujoukkoon. Johti myös työtä haalin rakennuksessa. 8. Syödään "kanamojakkaa" hyvällä ruokahalulla talkoopäivänä. 9. Minnesotan ja Wisconsinin työv.-yhd. järjestön aluetoimikunnan jäsenet 1928.

BUCK LAKE, MINN.

Ensimmäiset suomalaiset maan raivaajat lienevät saapuneet näille perukoille 12—13 vuotta sitten, kantaen selässään "päksäkilla" ruoka- y. m. tavaransa aina 17 ja 20 mailin takaa. Teitä on saatu vasta myöhemmin, sitä mukaa kuin asutus on lisääntynyt. Ja näitä teitä myöten sitten ovat saapuneet myös verottajat, agentit y. m. korvenraivaajien kiusakappaleet. Taistellen sitkeää taistelua karua luontoa vastaan on onnistuttu saamaan raivattua peltotilkku ja karjaa joten elämä on osittain siedettävää. Jos kellekään, niin näille korprien raivaajille ansaitseisi tulla pystytetyksi muistopatsas. Sillä pystytetään näitä kaikenlaisille veijareille ja tyhjäntoimittajille. Käsittäen tämän järjestelmän nurinkurisuuden ja työväen luokkaliikkeen tarpeellisuuden on seutemme ajattelevin, tietoisin osa perustanut keskuuteensa Finnish Farmers' Clubin. Aluksi se on toiminut n. s. itsenäisenä klupina, mutta on nyt liittynyt S. T. Järjestöön. Siis on nyt osa maailman laajuisessa ja vallankumouksellisessa työväen ja pienviljelijäin liikkeessä. Työmies-lehden ansioksi voimme hyvällä syyllä sanoa olevan sen, että olemme päässeet toiminnassamme näinkin pitkälle. Sen linjoittamaa suuntaa seuraamalla alamme selviytyä kaikenlaisista sivuharrastuksista, joita vielä tuppaat ilmenemään. Ja vielä on suuri osa noita sivustakatsojia, korven raivaajia hekin. Mutta vielä on olemassa "joku" tai "jotkut" viat klupimme toiminnassa ja suunnassa, jotka estävät liittymästä yhteistoimintaan. Siis enemmän kasvatustyötä keskuudessamme ja ennen kaikkea ympäristössämme. On saatava kaikki korven raivaajat liittymään klupiimme. Siinä tehtävämme! — K. M.

KOMMUNISMI

Kirj. Ritolan Eljas.

*Se on naulittu ristinpuuhun
ja otsaansa puhdasta häpeän ohdake peittää.
Ja röyhkeät Fariseukset
sen silmille lokaansa heittää.*

*Kas, kuningas Herodesta, —
hän Pilatus vihamiehensä kättä nyt puistaa,
kun ristillä häpäisemänsä
he tahtovat — kuolohon suistaa!*

*Alas kerran se ristiltä astuu
ja otsaansa kunnian seppele peittää.
Ja häpeän, alhaisuuden
se fariseuksille heittää.*

Jo ennen syntymääni . . .

Terve Työmies, 25-vuotias suomalaisen työläisten taisteluväline! Ennen syntymääni olet sinä jo tullut vanhemmilleni. Niinpä minäkin olen joutunut, joskin olosuhteitten pakottamana, omaksumaan mitä olen Työmiehestä enimmäkseen lakenut, ensiksi luokkataistelun ja järjestymisen tarpeellisuuden, sitten eri taistelumuotojen välttämättömyyden, kuten osuus- ja farmer-labor liikkeiden y. m. ja myös lujan leninistisen taistelupuolueen rakentamisen kaikista luokkatietoisimmasta ja vallankumouksellisimmasta joukosta.

Vanhempani ovat rehellisinä kovan työn tekijöinä yrittäneet saada omaa kotia Dakotan aavikolla. Myös Canadan korvessa ovat he alkaneet ihan alusta asumattomilla mailla, rakentaneet asuinhuoneet, muokanneet pellot y. m. ja saatuaan ne asumiskuntoon ainoastaan pettyäkseen. Eivätkä he ole ainoita samaten pettyneitä. Niitä on paljon.

Vaikka farmilla olisi liiaksikin työtä yhden perheen jäsenille, ei se ole niin tuottavaa että kotona voisi olla, puhumattakaan koulunkäynnistä. Minunkin on useamman vuoden jo täytynyt hankkia työtä muualta.

Nykyään työskentelen United Farmer lehtiliikkeessä Bismarck, N. Dak. Pidän myös tämän lehden hyvin tärkeänä aseena, jonka kautta voimme päästä amerikkalaisten farmarien kanssa kosketuksiin, saada heidät tuntemaan sorretun asemansa ja osottaa heidän luokkavoimansa olevan ainoan pelastuksen.

Toveritervehdyksin,

Lillian Husa.

1. Wentworthin, Wis., naisjaosto.
2. Osa Angoran, Minn., osuustoimintaväkeä juhlilla 1927.
3. Sturgeon-Alangon soittokunta. Pojat alottelivat vasta äsken, mutta toivoivat pärjäävänsä piakkoin Sousan soittokunnalle.
4. Cherryn pioneereja.
5. Wakefieldin, Mich. naisjaoston jäsenet. Naisjaosto perustettu 1927.
6. Angoran, Minn., osuustoimintaväkeä juhlilla 1926.
7. Cherryn naisjaosto.

Dollarit ja teräs ihmisyttä nujertamassa

Näin muistojulkaisujen palstoilla usein luodaan katsahdus menneisyyteen, voidaksemme menneiden opetusten valossa toimia tehovammin. Otsikon tunnus saa meidät luomaan katseemme niihin olosuhteisiin, jossa Mesaba-rauta-alueen työläiset ovat kahdestikin joutuneet nousemaan maailman hurjinta työvoiman riistäjää, terästrustia ja sen apuyhtiöitä vastaan. Puolustamaan itseään, vaimojaan ja lapsiaan. Sanalla sanoen ihmisyttä, kun teräksen avulla dollareita ahmivat suurriistäjät ovat sen tahtoneet tukahduttaa hirmumahtinsa alle.

Mesaba-rautakaivos-alue sijaitsee noin 70 mailia Duluthista pohjoiseen. Idästä länteen kukee noin 70 mailia pitkä ylänköharjanne, joka muodostaa raikauksen alaisista, tähän asti tunnetuista luonnonrikkauksista parhaan alueen. Sen alueen tuotteet ovat suuressa määrin olleet tekijänä yhdysvaltalaisen maailmanvallan kohoamisessa siihen korkeuteen, missä se tänäpäivänä on.

Vaikka alueen tuotanto yhteiskunnallisesti on näin tärkeä, on sen tuottajaluokkaa kohdeltu raemmin ja orjamaistemmin kuin monilla muilla tuotantoaloilla, johtuen siitäkin, että työläiset ovat ulkomalaisia, järjestymättömiä, jakautuneina moniin eripuraisiin, jopa keskenään vihamielisiin kansallisuuksiin. Erimielisyyttä on julma ja kavala trustin hirmuvalta osannut löydä kullaksi, kiihoittaen sen avulla työn nopeistuttamista, palkkojen polkemista ja monissa muissa muodoissa. Vielä on otettava huomioon, että suuri enemmistö näistä ulkomalaisista työläisaineksista on Amerikkaan tullut vain "rikastumaan", palataksensa takaisin kotimaahansa. Niin ollen ovat he antaneet "huutia" järjestymiselle, alistuen nöyrinä pomovallan tahdon alle, päästäkseen tavalla tai toisella "paremmalle puolelle" naapuristaan "rikastumiskilpailussa." Polkevat jalkoihinsa työläisten ensimmäisen ja ainoan ihmisyuden suojelemisedellytyksen, järjestymisen. Siten juuri näissä olosuhteissa terästrustin viekkaan pomojoukon on ollut mahdollista riistää viimeisimpään voimakipinään asti työläisen elinneste urakkatyön muodossa. Juuri näissä tilanteissa "unhoitettiin" turvallisuusvaatimukset, niin että kaivosten toinen ja huomattavan suuri tuotantomuoto oli hautaantomittajalle haluttua tavaraa. Ne muistivatkin, kuten nälkäiset haaskalinnut, vierailta kaivosten aukoilla saalistaan vainuta.

Juuri niissä olosuhteissa oltiin työn ja "paremman urakkapaikan" saannin toivossa valmiit uhraamaan vaikka vaimojenkin siveys trustipomojen suosion saavuttamiseksi. Tuhansissa lasketaan niiden luku, jotka taasen rahalahjoilla, väkijuomilla, tai muilla keinoilla koettivat

saada työpaikkaa, ja "hyvän kontrahtiperän." Olosuhteet olivat suotuisat mitä suuremmalle mielivallalle ja pomot sitä osasivatkin omaksi, mutta vielä enemmän trustin hyväksi käyttää. Monasti oli urakkatyösystemi ajettu siihen pisteeseen, että kaivosmies kuukauden työskentelyn perästä ei saanut juuri mitään henkipitimikseen. Noin esimerkin vuoksi mainitkaamme vain Martin Stark Hibbinistä, jonka "ansiot" kahden päivän työskentelystä kaivoksessa olivat yhteensä 8 senttiä. Jos taasen kaivosmies ansaitsi enemmän kuin pomon mielivalta katsoi hyväksi, "katkaistiin" heidän urakkaansa kesken kuukauden ilman mitään ilmoittamatta. Ja pomon mielivallan tyydyttämiseksi oli pakko uhrata kaikki ihmisyydelle kuuluvat tunteensa, rahansa y.m.

Kuten jo mainittiin, olivat kurjan ja ankaran urakkatyön lisäksi turvallisuusvälineet jätetty huomioon ottamatta. Kaivosmurhat olivat jokapäiväisiä, toisien horjuessa jo rampoina kaivoskylien kaduilla, tai lähetettiin niitä vanhaan kotimaahansa pienine rahakorvauksineen kuolemaan siellä tai kärsimään hiljaista puutetta lopun ikäänsä. Työvoimasta ei ollut tarpeellista huolehtia. Tarjosihan Europa uutta verestä työvoimaa, mitä siis perusti terästrusti, kuolkoot, ruhjoutukoot, mitä se sitä liikutti, liikevoitto oli ainoa mihin kiinnitettiin huomiota. Lesket ja orvot saivat itkeä silmänsä kyynelistä sairaiksi, se ei kuulunut trustille; liikevoitto kohosi vuodessa 800:kin prosenttiin asti. Sen takia jo kannatti uhrata ihmisyyden, ainakin silloin kuin oli kyseessä ulkomaalaisten, muukalaisorjain asema.

Veromaksuvelvollisuuksistakin osasi trustin valta kieräillä ulos. Ei siinä välitetty, pitikö siirtää kylien ja kauppalain rajat, tai pitikö muodostella vallan uusia kyliä vanhojen rinnalle, tai muuta sen tapaista. Tuo kaunis ihanne "kansanvalta" oli orjille tuntematonta. Pitihän heidän työantajan pakoituksesta äänestää trustin ehdokkaita, siten auttaakseen riistäjänsä pääsemään poliittisenkin vallan ohjajaksi. Ja kaikkien muiden lisäksi piti vielä kirkon ja pelastusarmeijan kukkarot tulla täytetyksi, että ne voisivat tehdä pimitystyönkin orjajoukkojen kustannuksella. Ellet siihen suostunut, niin silloin heilui nälkäruoska. Pomojen tavoiteltu suosio oli saavuttamattomissa.

Vuoteen 1907 olivat nämät olosuhteet siksi kärjistyneet, että kärsimysten malja kuohahti yli äyräittänsä. Työläiset jättivät nuo kaivosloukot tuhatlukuisina. Kaivos toisensa jälkeen tyhjjeni, kunnes alueen 10,000 orjaa oli noussut kaivannon ikuisen yön pimeydestä päivänvaloon. Joukkonsa suuruus ja asemansa kurjuus innosti heitä. Kuten tulvan voima näytti tuokin joukko olevan voittamaton. Nyt alkoi tavallinen trustin pyssyhurttarmeijan työ, rauhattomuuksien provosoiminen. Pian saatiinkin aihe tuottaa valtion sotaväkeä ja loppu on jokaiselle Amerikan suurempien lakkojen seuraajalle tuttua. Ja kun vielä lisäämme, että siihen mennessä oli ehditty tyhjentää suurkaupunkien slummit ja tuoda muutama laivalasti Suomesta sekä Bulgariasta lakonsärkijöitä, niin voitiin lakkorintama nujertaa. Johto oli ollut Lännen Kaivosmiesten liiton. Johto itsekin oli käyttäytynyt

siksi huonosti, että lakkolaisilla ei ollut muuta kuin ikävät muistot johtajajoukostaan lakon loputtua. Ja siis halukin järjestyä oli kadonnut. Niin ajettiin kaivosmiehet hornanluoliinsa takaisin. Ilman ehtoja, ilman turvaa. Ihmisyyys joutui uudelleen tallatuksi dollari- ja teräshirmuvallan orjuuteen.

Lakkolaisten mustalistausta käytettiin. Trustin hirmuvallalta riehui voittajana ja voittonsa merkiksi se asetti seisovan hurttarmeijansa kaivosten ympärille, missä ne kuin kerubiinit ovat siitä asti vartioineet trustin riistovallan pyhyyttä. Tuhannet kunnolliset kaivosmiehet saivat perheineen siirtyä Minnesotan metsiköitä raivaamaan viljelyksille. Sillä heidän vapaudenkaipuunsa ei taipunut tähän orjuuteen, eikä trusti vapaudenhaluista työläistä halunnutkaan. Siten saivat Pohjois-Minnesotan karut kannikot raivaajansa. Tänäkin päivänä nuo farmiseutujen vapaudenhaluiset uurastajat antavat auttavan käteensä vapauden asialle, sillä he kokemuksesta tietävät, että suurpääoman sorto on hirveä.

V. 1907 lakosta sorto jatkui edelleen ja oli se saavuttanut räjähdyspisteensä maailmansodan aikana. Keväällä 1916 jokainen yhteiskuntaelämää tunteva henkilö huomasi, että tuo sorranta ei tuollaisenaan voi rauhassa jatkua. Kuitenkin toivottiin, että lakko lykkääntyy seuraavaan kesään. Mutta olosuhteiden ollessa viimeiseen pisteeseen kiristettynä puhkesikin lakko pienessä Aurora nimisessä kaivoskylässä kesäk. 2 p:nä 1916. Varsinaisina lakon syinä oli kertomuksemme alussa mainitut riiston ja sarron syyt, jota kuvaa lakkolaisten vaatimuksetkin, mitkä olivat seuraavat:

1. Kahdeksan tunnin työpäivä.
2. Alin palkka kuivassa kaivoksessa \$3.00; määrässä paikassa \$3.50 ja maanpäällysmiehille \$2.75 kahdeksantuntiselta työpäivältä.
3. Urakkatyön poistaminen.
4. Palkanmaksu tapahtuvaksi kahdesti kuukaudessa.

Siinä ne "jättiläis"-vaatimukset, joiden nujertamiseksi piti hankkia trustin yksityiset pyssyhurtat, kauntin ja valtion "järjestyksen valvojat ja omaisuuden sekä hengen suojelijat." Yksistään St. Louis kauntin sheriffi Meining vannotti toista tuhatta suurkaupunkien slummeista tuotua, käytökseltään kyseenalaista — suoraan sanoen — roistoa apulaissheriffeiksi. Mutta vieläpä näiden lisäksi piti mobilisoida valtion poliittinenkin koneisto kuvernööriä myöten, tekemään terästrustille lakeijapalveluksiaan. Noin niinkuin — vanhoja muistellaksemme — lainaamme tähän kuvernööri Burnquistin sähkösanoman St. Louis kauntin sheriffille Meiningille. Teemme lainauksemme senkin takia, kun näin vaalivuotena ei kaiketi tee pahaa ottaa huomioon uudelleen kenen asioilla porvarilliset "hyvät miehet" ovat. Sähkösanoma oli seuraava. "Vangitkaa heti ja tuokaa oikeuslaitoksen eteen, *mieluummin Duluthiin*, kaikki henkilöt, jotka ovat ottaneet ja ottavat osaa kapinoihin teidän kauntissanne ja nostakaa syytteet heitä vastaan. Suojelkaa rauhanrikkoutumiselta, kapinoilta ja

laittomilta kokouksilta. Käyttäkää kaikki voimanne hengen ja omaisuuden suojelemiseksi.”

Siinä *kaivostyöläisten äänillä valitun* kuvernöörin tiedonanto rengilleen. Mainitsimme jo että Mesaba-alue on 70 mailin päässä Duluthista. Rauta-alueella on toistakymmentä kauppalaa ja kaupunkia, joissa jokaisessa on oikeuslaitos. Ja olemmehan kuulleet puhuttavan siitä Minnesotan valtion pyhästä lakikirjasta, jossa on määräys että ”rikoksesta syytetty henkilö on vietävä lähimmän oikeuslaitoksen eteen.” Nyt huomaamme kuvernöörin määräyksessä, että ”mieluummin Duluthiin.” Minkähän tähden piti rikkoa valtion lakia tässäkin? Olihan luonnollista, että rauta-alueen tuomarit ja oikeuslaitokset olivat tunnetut siitä että ”nekin tunsivat herransa äänen.” Mutta nehän olivat nyt niin lähellä, ehkäpä ne ”erehtyivät” olemaan hieman lain ja ihmisyyden puitteissa. Mutta jos vangitut tuodaan Duluthiin, on siitä tae että Duluthin kauppakamarit, leijona- ja rotariklupit sekä sanomalehdet, toisin sanoen koko Duluthin porvarillinen konkkaronkka, joka aina on ollut nälkäisenä idän kapitalistien pääoman perään ja tehnyt kaikkensa sen pokkuroimiseksi ja palvelemiseksi, nytkin tulisi näyttelemään nöyrän lakeijan osaa oikeusilveilyissä, siten huolehtien suurpääoman etujen puolesta. Siinä syy miksi valtion korkein ”lain ja oikeuden” valvoja näki parhaaksi käskä tuomaan vangitut lakkolaiset ”mieluummin Duluthiin”, missä voidaan olla varmat siitä ”oikeudesta”, minkä heille jakaa idän suurpääoman rengit.

Entäs ne ”kapinat” ja ”mellakat” mihin sähkösanomassa viitattiin? Mainitsimme jo, että suurkaupunkien roistoja oli mobilisoitu toista tuhatta sheriffin apulaisiksi. Ja niiden aineiden laadusta tyydyimme vain lainaamaan Hibbingin kaupungin silloisen ”majurin” kongressin tutkijakomitealle antaman lausunnon. Hän nimittäin kertoo, mitenkä ”kaksi epäilyttävimmän näköistä miestä mitä olin eläissäni nähnyt, saapui konttoriini, kysyen missä on vankila, sillä he tahtovat levätä. Kysytyäni heiltä miksikä ovat paikkakunnalle saapuneet, selittivät he olevansa apulais-sheriffejä ja valtakirjan puolesta esittivät Duluthin silloisen poliisipäällikön erälle kaivos-”supille” osoittamaa kirjettä, jossa m.m. sanottiin: ”Minä lähetän nämä kaksi miestä siihen tehtävään mistä me puhuimme. Anna minulle tieto tekevätkö he tehtävänsä tyydyttävästi, sillä minulla on jotain heitä vastaan.”

Tämä todistanee, että virkamiehet raahasivat rikoksellisia, vankilaan joutumisen uhalla, lakkoluodele, saamaan aikaan epäjärjestyttä, verilöylyjä ja murhia. Olettamus oli, että lakkolaiset kaiken tuon provoseeraavan kurjimusjoukon kanssa jouduttuaan tekimisiin, nousevat puolustamaan oikeuksiaan väkivalloin ja silloin saataisiin tilaisuus antaa oikea valtiollinen verikaste.

Trustin herrat ja virkamiehet kuitenkin erehtyivät. Hurtat kyläkin tekivät tehtävänsä. Lakkolaisia vangittiin sadottain, heitä suljettiin vankiloihin tekaistujen syytösten perusteella. Lakkovahdinta

lopetettiin. Työläiset heitettiin monin paikoin omista haaleistaan ulos. Lain myöntämä kokoontumisvapaus riistettiin. Pyssyhurtat tulivat entistä rajummiksi ja julkeammaksi. Virginiassa he kylmäverisesti murhasivat John Alar nimisen kaivosmiehen hänen omassa pihassaan. Ja entäs murhamies. Kuljetettiinkö hän Duluthiin oikeuslaitosten eteen? Tietääkseni hän ei ole päivääkään tuon julkean murhan johdosta istunut vankilan muurien sisällä.

Nick Dillon niminen hurttia joukkueensa kanssa heinäkuun 3 p. — siis amerikalaisen vapauden ja tasa-arvoisuuden juhlan aattona — hyökkäsi paljastetut revolverit käsissä Biwabikissa Philip Masonvitchin asuntoon, missä perhe ruokamiestensä kanssa istui kaikessa rauhassa pöydän ääressä. Mrs. Masanovitchillä oli pieni lapsi sylisään jota koetti suojella, kun hurtat heti hyökkäsivät talonväen kimppuun. Taistelun aikana, kuten kaikki merkit viittaavat, joku hurtista ampui Myron nimisen hurtan kuoliaaksi.

Tapahtuman aikana, mitään asioista tietämättä, oli pihamaalle saapunut suomalainen virvoitusjuomien ajuri Thomas Latvala. Hänen näin sattumalta tulleen tapahtumapaikalle todistajaksi, katsoivat hurtat tulleen liian läheiseksi tapausten todistajaksi, niin mitä muuta kuin kylmäverisesti henki pois. Eräs hurtista ampui hänet.

Vangittiinko hurtat? Ei. Johan olisi suurpääoman edut jääneet kaitsematta. Mutta kaivosmies Masanovitchin perhe ja ruokamiehet sensijaan vangittiin ja kuljetettiin Duluthiin. Ja heidän lisäksi seitsemän lakonjohtajaa, joista ketään ei edes ollut siinä kaupungissa. Olipa eräskin heistä 70 mailin päässä vankilassa tekaistujen syytösten perusteella istumassa. Kaikki heidät asetettiin syytteeseen murhasta ja murhiin yllytyksestä. Todelliset murhaajat saivat kävellä vapaina.

Monia viikkoja kestävän oikeustaistelun jälkeen vapautettiin lakonjohtajat. Mutta Masanovitchin perhe vankilassa vuosien kuluessa on unohtettu jopa lakkolaistenkin riveissä.

Tämän terrorin alaisuudessa, oikeustaisteluiden viedessä huomion, lakkovahdinnan ollessa estettynä, lakonsärkijäsielut, joiden joukossa herra paratkoon oli suuret määrät suomalaisiakin, pystyivät katkaisemaan lakon kärjen, ja vähitellen alkoi lakkolaistenkin töihin palaaminen näyttää välttämättömältä. Ja niinpä myöhään syksyllä julistettiinkin lakko loppuneeksi.

O.koon vielä mainittu, että lakon alkaessa ei ollut olemassa alueella taloudellista järjestöä. I. W. W:n organiseeraajat saapuivat vasta lakkolaisten pyynnöstä paikalle. Ja lakon jälkeen oli kaivosmiesten järjestöt koko voimakkaita, joita trustin kätyrien piti provokatsioonilla ja muilla hajoittaa. Ja ovatkin siinä vuosien varrella onnistuneet.

Mainitsimme suomalaisista lakonsärkijänä. Mutta toiselta puolen oli suomalainen valveutunut aines taistelun runkona. Niille nytkin kahdentoista vuoden perästä olkoon kunnia kuuluva.

Paljon ovat rauta-alueen työläiset saaneet kärsiä, erikoisesti silloin kun yrittivät teräs- ja dollarimahdin alta nousta ihmisoikeuksia tavoittelemaan. Verestä punertavana saapui silloin rautamalmi sisäjärvien satamiin. Verestä se nytkin punertaa. Tuotantomuoto on paljon näiden vuosien kuluessa muuttunut, mutta orjien alennustila on samallinen. Oma itsenäinen ajattelu kielletään. Järjestymisen alkeitaakaan ei suvaita. Trustin vuosivoitot lasketaan monissa sadoissa prosenteissa, mutta siitä huolimatta tahtoo se kunnallis- ja valtiolaitoksetkin alistaa käskyläisikseen, vapautuakseen yksinpä verovollisuuksistakin. Koulujenkin pitää kuulla tuo "hänen herransa ääni" ja painaa pienten lastenkin opetus trustin määräysten mukaiseksi. Kaiken tuon lopputuloksena täytyy olla kerran taasenkin uusi taistelu. Ihmisyys ei sittenkään voi painua terästrustin dollarimahdin alaisuuteen. Muualla ovat työläiset oppineet järjestäytymismuodon, siten että työantajat eivät siitä pääse selville. Siemen sellaiselle järjestömuodolle on rauta-alueellakin olemassa. Ennenkuin seuraavaan taisteluun työläiset heittäytyvät, on heidän muodostettava luja "yhdeksi kappaleeksi valettu" rintama asemansa turvaksi. Mutta myöskin viimeisten lakkojen ajoilta on heillä tuoreessa muistissa, mitä valtioiden ja kauntien viranomaiset tekivät. Ja siksi on nekin paikat otettava työläisten ja farmarien haltuun, pois suurpääoman rengeiltä. Tässä työssä ovat nuo työtätekevät pienviljelijät kaivos-työläisten kanssa yhteisrintamassa.

Trustin ja sen uskollisten orjain taholta pelätäänkin sirpin ja vasaran väkeä, se kun yhtyneenä joukkona liikkeelle lähtee. He tietävät vasaran merkitsevän teollisuusorjaa ja sirpin tarkoittavan maalaistyöntekijää. Ja nuo kaksi voimaa kuin yhtyvät on niiden voima murtamaton. Ei riitä niitä nujertamaan hurttalaumat, ei vankilat eikä estetuomiot. Ja kun nuo voimat yhtyneinä lähtevät liikkeelle, silloin lakkaa dollarin ja teräksen orjuuttava valta ja ihmisyys kohoaa täysiin oikeuksiinsa.

O. W.

Vasemmalta oikealle: Ellen Wiitala, kirjeenvaihtaja ja asianainen, Red Granite, Wis. Julius Vehvilä, Brantwood, Wis., 18 v. asiamiehenä. Gust Pytkki, astamies. John E. Luoto, Mellen, Wis., kirjeenvaihtaja. Mikko Pääkkönen, Phelps, Wis., asiamies.

Muutama muistosana "Kalevan kansa"-vainajasta

Malkosaari

A. B. Mäkelä (Kaapro Jääskeläinen).

suuren Vancouver-saaren ja mantee-reen välisessä laajassa British Columbian saaristossa on pitkulainen, verraten kapea saari (15 mailia pitkä ja keskimäärin 3 mailia leveä). Tässä sakeassa saaristossa on monta isompaa, joshan pienempääkin, saarta ja niistä useat ohikulkijan mielestä hauskemman ja vaihtelevamman näköisiä kuin tämä. Mutta ne ovat kaikki kalliopohjaisia, muutamissa tosin viljelyskelpoisia laaksoja kallioiden välissä ja lahtien perukoissa, verraten pieniä aloja.

Malkosaari valittiin Sointulan "ihanne-yhteiskunnan" paikaksi siitä syystä, että se on kauttaaltaan viljelyskelpoista maata, ja sitä on huomattava määrä, noin 45 neliömailia eli 28,000 eekkeriä, siis melkoiselle siirtolalle riittävä alue. Ja hallituksen kanssa tehdyn sopimuksen mukaan oli meillä oikeus, saatamme tämän saaren asutetuksi,

ottaa sopivalta paikalta lähiseuduilta toinen yhtä suuri maa-alue raivataksemme.

Toisena syynä Malkosaaren valitsemiseen oli sen asema aivan laivareitin varrella, joten rannikkolaivoille ei tule suurtakaan väärää poiketa meidän laiturimme. Saatoimme siis helposti olla yhteydessä muun maailman kanssa, mutta mielestämme riittävästi eristettyinä siitä, voidaksemme häiritsemättä rakentaa kommunistista malliyhteiskuntaa. Muistammehan, että meidän, Kalevan kansan "valiojoukon", sointula-yrityksemme tarkoituksena oli opastaa maailman työläiset vapautumaan kapitalismin kahleista. Oikein kädestäpitäen näyttää, kuinka se käy.

Aate ja käytäntö

ovat kuitenkin kaksi eri asiaa. Maanviljelys ei Malkosaarella ole

1. "Kalevan Kansan" aikuinen laivasilta sekä silloiset höyryvenemme "Vinetta" ja "Lotta." Nykyään omistavat saarelaiset lähes sata jokseenkin niiden arvoista moottori-venettä. 2. Nuottapaatteja Alert Bayssa. Sointulaisilla on niitäkin jo muutamia. 3. Kaapron koti Sointulassa. 4. Kesällä 1927 otettu kuva Sointulasta. 5. Lohia tuodaan kannuttimoon. 6. Sointula noin 15 v. takaperin. 7. Sointulan ensimmäinen "laivasilta": rannalle poikkipuolin asettunut puunrunko, jota kauan käytettiin venelaiturina. 8. Sointulan haali nykyisellään. 9. Malkosaarelaisten "autoja" kenttäjuhilla.

vielä tällä neljännesvuosisadan ajalla, minkä olemme täällä olleet, päässyt edes kunnolliseen alkuun. Malliyhteiskunta-yrityksestä näimme parhaaksi luopua jo viiden vuoden kokeilun jälkeen. Keskuskylämme "Sointulan" lupaavasta nimestä huolimatta on asukasten keskinäinen sopusointu tuskin ollenkaan parempi kuin muissa samanlaisissa pikku-yhteiskunnissa, joissa ihmisten näköpiiri supistuu ahtaaksi: suurten asiain puutteessa innostutaan pieniin ja harrastetaan naapurin asioita enemmän kuin omiaan.

Suomen kivikkomäkiä muistellessa, kuinka niistäkin peltoa saatiin, kun ei säästetty selkää, Malkosaaren matalat multaharjut ja hyväpohjaiset suot todella näyttivät viljelysmaalta. Harjanteilla kasvoi sankka metsä, koskematon ja niin tiheä, "ettei mies kontti selässä läpi päässyt" — eipä pohjaryteikön takia ollut helppo päästä ilman konttiakaan. Mutta eihän metsä muuta ole kuin puuta, josta tuli tekee selvän; kannot ja juuret, mitä jää, lahoavat ja maatuvat ajan oloon — toista se sentään on kuin kivi, joka ei mätäne kuunaan. Ensiksi kuitenkin ryhdyttiin yhteisvoimin raivaamaan viljelykselle helpompia paikkoja, verraten aukeita, melkein metsättömiä suomaita. Ojitetiin ja kuokittiin kaikella ahkeruudella. Mutta enemmän niissäkin oli työtä kuin oli arvattu: jos ei ollut puita maan päällä, oli niitä maan sisässä, ties' kuinka vanhoja runkoja, mutta melkoisen lujia vielä. Pian tultiin huomaamaan, että täällä oli puulajeja, jotka kestivät mätänemistä vastaan eri tavalla kuin Suomen puut. Satavuotiaan kasvavan puun juurien alta saattoi löytyä jättiläishonka ("föri") tai siiteri, niin ehyt ja terve kuin eilen kaadettu. Niiden kannot ja juuret kestävät ajan hammasta vastaan jokseenkin yhtä kauan kuin enimmät Suomen rapakivilajit.

Mutta peltoa syntyi, eihän siinä mikään auttanut, läiskä sinne, toinen tänne, ja maa kasvoi nuhteettomasti, niin että yhteispöydässä syötiin omia perunoita y.m. juurikasveja. Vahinko, että parhaat viljelysalueemme olivat hankalain matkojen päässä keskuksesta, joksi luonnollisesti muodostui saaren ainoa satamapaikaksi kelpaava ranta. Tientekoon ei ollut aikaa eikä varoja, eikä siellä yksinäisyydessä kukaan ruvennut pitemmälti asumaan, vaikka koetettiin rakentaa sinne asuntojakin, joista Sointulassa oli puutos.

Kun sitte yksityis-elantoon siirryttyä itsekukin, joka halusi tänne jäädä, sai omiin nimiinsä 80 eekkerin palstan, tutustuttiin tulenkin voimaan tällaisilla kaskimailla, missä puiden paksaus keskimäärin on yhtä monta jalkaa kuin se Suomen vesakoissa oli tuumia. Niinkauan kun metsä vielä oli pystyssä, mahtui sinne vielä mies pahasesti sekaan, mutta kun metsä kaadettiin, nähtiin kuinka suunnattomasti siinä oikein oli puuta. Kesät täällä enimmäkseen ovat kuivia, mutta kun talvet sataa yhtenäin, ei ensimmäisellä poltolla pala muuta kuin päällimmäiset oksat. Rungot jäävät hujan hajan, mihin ovat kaatuneet. Ne olisi koottava läjiin kuivamaan, mutta milläpä voimilla niitä liikuttelet? Täytyy sahata lyhyiksi pätkiksi, jotka sitte ovat kankien avulla vieritettävät kasoihin: hirmuinen työ, ja hitaita ovat palamaan

niinkin. Toiset jättävät rungot muutamiksi vuosiksi paikoilleen "kuivamaan." Ne tosiaan kesäsydännä kuivuvatkin pinnalta ja jotkut puulajit sitte sateen vaikutuksesta alkavat lahoa. Samalla on ennätännyt kasvaa läpipääsemättömän tiuha nuori metsä, joka hyvällä poudalla ja kovalla tuulella paikatellen palaa iloisesti; nuolaseepa lieska menneään noiden vanhain runkojenkin kuivaa, lahoa pintaa, hiilyyttäen sen entistä kestävämmäksi mätänemistä vastaan. Näin kun muutaman vuosikymmenen poltteet, alkaa maahan siellä täällä ilmestyä aukeita pälväitä, joista voi tarkastella maanlaatua. Vanhoista puunrungoistakin jo monet tuntuvat siksi pehmeiltä, että niitä voi kuokalla hajotella. Maakamara sitävastoin tuntuu oudon kovalta, ihan toisenlaiselta kuin ennen polttamista. Alkujaan oli siinä kuohkea, mädänneistä kasviainesta vuosituhansien kuluessa kasaantunut väkevä ruokamultakerros, sen päällä vasta mätänemistilassa oleva kerros samanlaisia aineksia ja ylinnä joitakin jalkoja paksu kerros kaikenlaista pärtöä, risua, lahopuuta, pudonnutta lehteä y.m., joka kesäkuumalla on pinnasta kuivaa kuin ruuti, syttyy pienimmästäkin kipunasta, kuivattaa edestään tuoreet kerrostumat, kytien kuin taula, syöpyen yhä syvemmälle ja syvemmälle. Turha yrittää sitä sammuttaa, ennenkuin talvisateet liottavat koko seudun liejuksi. Joka polttoyrityksellä, tulet huomaamaan, jos et sanottavasti muuta ole saanut aikaan, on ruokamultakerros palanut yhä perusteellisemmin, vieläpä kaikki ne ainekset, joista läheisessä tulevaisuudessa saattaisi uutta ruokamultaa muodostuakaan. Olet kirjaimelleen "polttanut leipäsi", mikäli se maanviljelyksestä riippuu. Jällellä on kova, mitään kasvamaton jankko, josta kyllä löydät kiviäkin, jos ryhdyt sen kanssa taistelemaan.

Kalastus

on sitte vienyt lopunkin maanviljelys-innostuksen, paitsi aniharvoilta, edullisimmille paikoille sattuneilta. Saarelaisilla on aina se lohduus, että jos ei maa elätä, täytyy turvautua mereen. Kalastus on siten muodostunut pääelinkeinoksi — ei itsenäisenä tuotanto-alana, vaan palkkatyönä kapitalistiyhtiöille. Ensimmältä kalastettiin kannuttimojen pyydyksillä ja aluksilla, nykyään miltei yksinomaan omilla, tai omissa nimissä olevilla, vehkeillä.

Kalastuskausi kestää kevästä myöhäiseen syksyyn, ja siinä on oltava touhussa yötä päivää, enimmäkseen pitkäin matkojen päässä kotoa. Talvi menee aluksia korjatessa ja isontaessa, koneita vaihdeltaessa yhä tehokkaampiin ja muita välineitä kunnostaessa. Useat sentään kerkiävät vielä sydäntalvella turkiseläinten pyydystykseen, tai ainakin sillä nimellä aikaansa kuluttamaan jossain muualla, mutta ei kotinurkissa. Tällaiset hommat vaikuttavat maanviljelykseen yhtä "terveellisesti" kuin ennenvanhaan lumpun-ajo Etelä-Karjalassa. Mitä matkoilta tuli, tahtoi matkoihin mennäkin; viljelykset jäivät naisväen hoitoon tai kokonaan hoitamatta. Muutamain vuosien kulluttua ei tule suurtakaan vahinkoa, vaikka

jätetään maa

oman onnensa nojaan ja siirrytään Sointulaan, liki kauppapuotia, postikonttoria ja laivalaituria. Niinkauan kun kuljettiin soutuvenheillä, joihin sopivalla tuulella pistettiin purje vetämään, saattoi nuo tuollaiset aluksensa turvata talvimyrskyiltä, kiskasemalla ne kuiville, mutta nyt konepaattien aikakaudella pitäisi joka talon kohdalla olla oma suojattu ankkuripaikkansa. Taikka edes lähettyvillä. Kun tässä saarella ei ole kalliorantoja, ei ole suojaisia lahdelmiakaan, ei minäkään vertaa turvallisia muita kuin syvälle pistävä "Kotilahti", jonka rannalla Sointula on. Paattiin on kiinnitetty siksi paljon työtä ja varoja ja elämisen toivoa, että sen säilyminen on monelle miehelle tärkeämpi kuin koko "farmin" nimellä kulkeva kannikko. Siten ovat konepaatit meillä lisätekijänä ajamassa asukkaita pois viljelysmailtaan.

Samaten kuin autot, ovat myös konealukset sekä kuluva että kuluttavaa tavaraa. "Uuden" ja "käytetyn" välinen arvoero on niin suuri, että jos syystä tai toisesta joudut aluksesi myymään, et useimmiten saa muuta kuin osan siitä hinnasta, minkä itse olet maksanut. Kaiken aikaa kone syö poltto- ja voitelu-öljyjä, jotka ovat korkeissa hinnoissa. Silloin tällöin myös ilmestyy joko aluksessa tai koneessa korjaamista, joka vie sekä aikaa että rahaa. Mutta tuleekin sitä, kun kalastus hyvin onnistuu. Farmituotteista se rahantulo sitävastoin on hiljaista, joskin säännöllisempää. Kun raha niin sanoaksemme "lajäpäissä" tulee, tahtoo sillä olla taipumusta samaten läjäpäissä menemäänkin; luotetaan siihen, että onnistaa se vielä toisenkin kerran. Ostetaan gramofoneja, pianoja, radioita ja vaihdetaan paattia yhä ylpeämpään. Jos raha loppuu, niin lainataan tarpeen vaatiessa. "Pankkina" täällä — omituista kylläkin — ovat ne harvat, jotka kaiken aikaa ovat uskollisesti tuhertaneet farmeillaan, ei vuosiin käyneet kalastuksessa eikä muissa ansiotöissä; monella heillä ovat musikaaliset välineet, samoin kuin paattivehkeetkin, verraten vaatimattomia.

Niin että puolensa, hyvät ja huonot puolensa, ne ovat niin kalastuksella kuin maanviljelykselläkin. Saman voi myös sanoa siitä meidän

Kalevan Kansa-yrityksestä.

Ilman sitä ei tällä rannalla suinkaan vielä olisi mitään asutusta, ei ainakaan suomalaista, eikä senkään vertaa työväenliikkeeseen osallistuvaa kuin täällä nyt on. Yksitellen ei tähän olisi uskallettu asettua. Erakoksi olisikin jäänyt, auttamattomasti sivuun maailman riennoista.

Mutta me läksimme alkuun heikosti varustettuina sekä aatteellisesti että aineellisesti.

Niin komeasti kuin me "käänsimmekin kapitalistimaailmalle takkimme napittoman puolen", olimme siitä kuitenkin joka suhteessa riippuvaisia. Ensimmäinen venelasti tavaraa, mitä Malkosaarelle vie-

tiin, oli velaksi ostettua. Aina oltiin samassa asemassa: kaupat täytyi tehdä ensin, maksut matelivat jälessä, yhä pitenevän matkan päässä.

Meillä ei ollut muuta pääomaa kuin mitä saatiin osakemaksuina jäseniltä. Osakemaksu oli 200 dollaria jäseneltä, mutta ainoastaan pienempi osa pystyi sitä suorittamaan rahassa. Enin osa kuittasi sen työllään: 1 dollari päivältä talon ruuissa. Viimemainittu helpotus oli oikeastaan tarkotettu sellaisten toverien tänne saamiseksi, joiden ammattitaitoa täällä erikoisesti tarvittiin. Käytännössä tätä ohjetta ei voitu tiukasti noudattaa: kun tänne saapui väkeä, enemmän tai vähemmän tunnettua, jotka eivät kyenneet tahi eivät olleet halukkaita lunastamaan osaketta rahalla, saivat he tehdä sen sillä työllä, mihin jotenkuten pystyivät. Näin kertyi tänne alkuraivauksen ajaksi etupäässä sisätöihin tottuneita kaupunkilais-ammattilaisia, joiden taitoja olisi voitu käyttää hyödyksi vasta paljoa myöhemmin. Niitä ammattilaisia — tämän rannikon metsiin tottuneita tukkityöläisiä — joita ensiksi olisi tarvittu, ei tänne eksynyt nimeksikään, vaikka niitä likitienoilla työskenteli sadottain, joukossa kyllä suomalaisiakin. Mutta ympärillämme oleva "kapitalistinen maailma" pidätti ne siellä; palkat olivat sinä aikana hyvät, ruoka kämpillä erinomainen, eikä työkään niin tappava kuin nykyään.

Suunnitelmana oli, että varakkaammat toverit (ne, jotka osakkeensa rahalla lunastivat) eivät siirtyisi tänne, ennenkuin täällä oli saatu jonkun verran maata avatuksi ja asuntoja rakennetuksi. Yleisesti varotettiin perheellisiä, joilla oli pieniä lapsia, tänne tulemaasta ennenkuin oli edes alkuun päästy. Mutta varsin harvat uskalsivat panna rahojaan osakkeeseen ennenkuin vasta perille tultuaan. Kutsua odottamatta, useasti ennakolta mitään ilmoittamattakin, tulvi tänne väkeä, yksinäisiä ja perheellisiä lapsineen, kampeineen. Olivat tulleet satojen, tuhansienkin mailien päästä, aina Atlannin rannikolta ja suuri osa suoraan Suomesta asti. Minkäpä heille teit, muuta kuin lausua tervetulleeksi ja sijota heidät tänne, oli tilaa taikka ei. Jos tämä puoli olisi johdon taholta kyetty aikanaan paremmin järjestämään, olisi monta katkeraa kokemusta vältetty. Neuvostoliitossa näkyy alunperin arvatun varoa tarpeettoman väen sinne tunkeutumista.

Ei syntynyt tuotantoa.

Kun elintarpeemme oli suurimmaksi osaksi hankittava kapitalistimaailman markkinoilta, olisi meillä pitänyt niiden maksamiseksi saada noille markkinoille viemistäkin. Ainoa, mitä kykenimme yrittämään, oli tukkien myynti. Saarella oli metsää liiaksikin. Mutta siihen aikaan oli ympäristöllä vielä parempaa, ja helpommin mereen saatavissa. Otettavaksi kelpaavaa metsää oli meillä vain muutamissa paikoissa, enimmäkseen semmoissa, joista ne meidän keinoillamme jäivät vetämättä mereen. Meiltä puuttui asiantuntemusta ja taitoa sillä alalla. Paremmatkaan ammattimiehet, paljoa paremmilla apukeinoilla varustettuina, eivät myöhemmin ole loistavia tuloksia

saavuttaneet tukkityössä tällä saarella. Jos täälläpäin nykyään yleinen "mastopeli" tukinvedossa olisi ollut meille tunnettu, tahi jos olisimme sen keksineet, olisi se meitä suuresti auttanut alkuvaikeuksissa. Silloisissa oloissa tulimme pian näkemään, että tukkityöllä ei voitu tätä siirtolaa pitää pystyssä.

Paremmilta näyttivät mahdollisuudet sitte, kun suurilla ponnistuksilla ja uhrauksilla olimme saaneet rakennetuksi jommoisinkin sahamyllyn höyläkoneistoinen. Näillä ympäristöillä kun rakennettiin yleensä vain väliaikaista tarvetta varten, näytti karkeammalla tavalla olevan melkoinen kysyntä. Siinä sivussa valmistimme Vancouveriin lähetettäväksi sievän lastin puhtainta ja hienointa lautatavaraa, mitä pystyimme tuottamaan. Aikomuksemme oli antaa tuntuva kolaus veloille ja siten ruveta ahtaita raha-asioitamme korjaamaan. Mutta velkojen kärsivällisyyttä oli ehkä jo liiaksi koeteltu; eivät luottaneet hyvin aikomuksiimme, vaan takavarikoivat lastin heti sen perille tullessa ja myydä sukasivat sen saatavistaan. Möivät aivan polusta, noin viidennestä- tai kuudennesta-osasta tavarantoimittajan arvoa.

Meillä oli matkan varrella ollut monta muutakin vastoinkäymistä, raskaampiakin kuin tämä. Mutta nyt kun viimeinenkin toivomme petti, alkoivat sitkeimmätkin väsyä ja mielessään aprikoida: maksaako tämä vaivaa?

Ainuisissa vastuuksissa oli kaiken muun lisäksi

keskinäinen sopu

rikkoutunut. Syytä oli sekä johdossa että jäsenistössä. Molemmissa oli jos jonkinlaista tuulenpieksäjää ja intoilijaa, jotka olivat eteviiä soittamaan suutaan kaikista ihanista "aatteista" taivaan alla, mutta mieluummin jättivät niiden toteuttamiseksi tarvittavan työnteon toisille.

Jäsenistö oli kovin kirjavaa ainesta, yhteistä tuskin muuta kuin kieli, jolla juhlatiloissa laulettiin ja työhommassa kiroiltiin. Johtokunnan käytettäväksi oli säännöissä annettu "seula", niin ahdasreikäinen, että siitä vain valittujen piti päästä läpi. Mutta jos pyrkijällä oli 200 dollaria tarjottavana, niin joku reikä sen verran venähti, että seula aina läpäsi sellaisen pyrkijän, sillä rahaa kipeästi tarvittiin. Tuskin se seula lienee ketään muutakaan pidättänyt. Mistäpä ne edeltäkäsini tunsin, kaikki maailman ihmiset?

Erämaan raivaukseen ryhtyvän uudisasukkaan elämä on yhtämitaista puutetta ja kärsimystä, jota vain verraten harvat luonteet jaksavat kovin pitkälti kestää. Meillä niitä oli kieltämättä suhteellisesti suurempi osa kuin satunnaisesti, ilman mitään aatteellista tarkotuspäästä varten syntyneissä yhdyskunnissa. Yleensä sanoen, Amerikassa kauemmin olleet, amerikkalaiseen elintapaan tottuneet sopeutuivat meidän alkeellisiin oloihimme huomattavasti nopeammin kuin suoraan Suomesta tulleet, joita "kapitalistimaailma", olojen tuntemattomuuden ja kielen taitamattomuuden takia, ei niinkään vetänyt puoleensa.

Lyhyestä kokemuksestamme meille vakautui se käsitys, että mitä pitemmälle täällä päästään, sitä runsaammin tänne kokoontuu kaikenlaista löyhöttelijää, teosofia, spiritistia, ikiliikkujan keksijää, jotka tulivat tänne vain oleilemaan, uhkasivatpa päästä johtavaksi ainekseksi. Siitä johtui kysymys: maksaako tämä vaivaa? Ja kielteinen vastaus tähän kysymykseen aiheutti kapinan, joka johti yhdyskuntamme hajaantumiseen ja palautumiseen yksityis-elannon kannalle. Silloin sai itseksikin turvautua omiin kämmeniinsä, ja löytäähän kissa kynnet, kun tulee puuhun meno.

Entä Neuvostoliitto?

Jos me epäonnistuimme kommunismin kokeilussa näin pienellä alalla, kuinka voisi Neuvostoliitto sen toteuttaa niin suurella? Olihan meillä edes jossain määrässä valikoitua väkeä — ainakin vihamielisen, ivailevan ympäristönsä seuloama. Siellä ihan seulomatonta, selaisenaan kuin tsaarivalta sen jätti?

Nuo kysymykset ovat monasti askarruttaneet aivojani. Olen mielestäni voinut hyvin käsittää trotskilaisen oppositiosionin epäilykset kommunismin toteuttamisen mahdollisuudesta yhdessä maassa, avarassakaan, niinkauan kun koko muu maailma on kapitalistisella pohjalla. Eikä köyhälistön nousu muissa maissa ole luistanut niin liukkaasti kuin alussa arvioitiin. Taantumukselliset ainekset työväen keskuudessa, ja eritoten johdossa, ovat asettuneet yhä rohkeammin, julkeammin ja raivokkaammin karhaamaan vastaan. "Lihavat pojat" tietävät, että kun tosi tappelu tulee, silloin on heidänkin nahkansa vaarassa.

Tosi on, että maailman vallankumous ei ole edistynyt niin, kuin se olisi voinut ja sen olisi pitänyt edistyä. Totta on sekin, että kommunismin teoriaa kaikessa kristallikirkkaassa puhtaudessaan ja lopullisessa täydellisyydessään tuskin voidaan toteuttaa muuten kuin koko maailman mittakaavassa — joshan sittenkään kaikkien tyydytykseksi ennen tämän pallon jäähtymistä. Siihen mennessä voidaan, tarkkaan ottaen, puhua ainoastaan *pyrkimyksistä* ja niiden onnistumisesta.

Ja onnistumisen

edellytykset ovat vallan toiset

Neuvostoliitossa kuin mitä meillä Malkosaarella. Meillä oli neulanupin kokoinen pilkku koskematonta korpea, siellä on valtaisa lämpäre maapallon parhainta pintaa, valmiine, ehtymättömine viljelysmaineen, suunnattomine metalli-, öljy-, kivihiihi-, metsä- ja riistariikkauksineen. Ja sitä asumassa ahkera, vähään tyytyväinen, turmelumattoman elinvoimainen, joskin takapajuinen, mutta edistyskykyinen, lahjakas väestö, lukumäärältään lähes kymmenes-osa maailman väkiluvusta. Tuskinpa mikään muu yhtäjaksoinen alue maailmassa kykenisi siinä määrin tulemaan omillaan toimeen. Mikäpä toinen maa ja kansa olisi pystynyt muutamissa vuosissa pääsemään jaloilleen maailmansodan teurastuksen, vallankumousmyrskyn, koti- ja

ulkomaisten vastavallankumouksellisten hävityksen, ruton ja nälänhädän aiheuttamasta rappiotilasta — omin apuinsa, nostamaan tuhotun taloutensa vauhdilla, jota ei ole saavutettu minkään kapitalistisen maan parhaimmallakaan nousukaudella?

Meitä oli tukemassa ainoastaan kourallinen — ei, vaan hyppysellinen aatetovereita siellä täällä. Kehittyneemminkin työväenliikkeen keskuudessa pidettiin "hullun-yritystämme" paheksuttavana harha-askeleena; suurten joukkojen silmissä se oli mustattu niin jumalattomaksi ja epäsiiveelliseksi, ettei siitä oikea ihminen kärsinyt kuulla puhuttavankaan.

Onhan niitä koetettu parjata bolshevikkejakin ja mitä likaisimmalla valheryöpyllä mustata Neuvostoliiton oloja. Mutta tuodaan sieltä toisinaan tosiasiallisiin tietoja, ei ainoastaan työväenlähetystöjen, vaan myös "puolueettomien", vieläpä aito porvarillisten tutkijain taholta. Niiden tietojen nojalla on valveutuneimman, toimintahaluisimman ja -kykyisimmän työväenjoukkojen osan tietoisuudessa yhä varmemmaksi vakaantunut tietoisuus siitä, että ihmiskunnan ainoa pelastus kapitalistirosvojen raatelusta on vallankumous nykyisten sietämättömien olojen muuttamiseksi sellaiseksi järjestelmäksi, jossa kommunismia voidaan ryhtyä toteuttamaan. Säälimättömästi vainosta huolimatta kommunismin aate vain leviää ja kokoaa köyhälistöjoukkoja kaikissa kapitalistisen riiston ja sorron alaisissa maissa.

"Jos Neuvostoliitto saa vielä 10 tai 12 vuotta rauhassa jatkaa rakennustyötään", lausui eräs sieltä palannut porvarillinen taloustieteilijä, "on sitä mahdollon kukistaa."

Kapitalistiset hallitukset oivaltavat vaaran ja riehuvat kuin kuolettavasti haavotetut villipedot. Neuvostoliiton esimerkki on liian houkutteleva jokaisen maan köyhälistölle. Neuvostoliitto olisi hukuttettava vereen, kommunistit kaikissa maanäärissä hirtettävä ja kaikki "epäilyttävätkin" suljettava telkien taakse. Mutta sodanjulistus Neuvostoliitolle voi sytyttää kapinaliekin omassa maassa. Leikki ehkä päättyisi vallankumoukseen, ja Neuvostovalta saisi uuden jäsenen liittokuntaansa. Asema olisi kapitalismille edullisempi, jos saisi Neuvostovalan ärsytetyksi hyökkäämään. Mutta hyökkäykseen sitä, kaikista ärsytyksistä huolimatta, ei ole saatu eikä nähtävästi saada noiden sille niin tärkeiden 10—12 vuoden ajalla. Siellä kommunistit ratkaisevat maansa kohtalon, sillä heidän käsissään on hallitusvalta. Täällä me "senkin vietävät ulkomaalaiset" paraiksi tiesimme, missä kaupungissa tämän maan nimellinen hallitus sijaitsi. Vasta myöhemmin olemme oppineet edes nimeltään tuntemaan joitakin niitä äytä-reitä, joiden käsissä todellinen valta tässä maassa on.

Ja lopuksi: meidän teoriamme — jos olisimme ne pystyneet toteuttamaankin — olivat hatarasti harkitut, ylimalkaiset. Bolshevikkijohtajilla ne olivat pienimpiäkin yksityiskohtia myöten tarkoin harkitut, menettelytavat ennakkolta lasketut, suunnitelmat edeltäpäin selvät ja varmasti viitotetut. Venäläisen itsevaltiuden raskas käsi oli

kasvattanut köyhälistölle ammattivallankumouksellisen johtajiston. Suomen vapaammassa, kansanvaltaisuudelta tuoksahavassa ilmapii-
rissä ei kypsynyt ammattitaitoisia vallankumouksen valmistajia. Par-
haimmatkin suomalaisista sosialistijohtajista osottautuivat vielä vuo-
den 1917—1918 "seulassa" vain amatööreiksi. Mutta tarkoitus oli
hyvä. Ja hyvä se oli malkosaarelaisten kommunistisella "Sointula"-
yritykselläkin.

A. B. M.

Munisingin "Finnish Clubin" nykyinen johtokunta. Takarivi: Arvid Aho, Evert Laakso,
Edi Mäki ja Antti Sinervo. Eturivi: Tyyne Johnson, Elli Sinervo ja Eva Siltala.

Kaksikymmenviisi-vuotiaalle

Sadan neljänneksen jo ollut oot
tienviittäna rahvaan, väen sen,
joka vaivaa nähden uhrannut
on voimansa työssä uurastain
ja luonut elomme arvot.
Maan uumenissa ja tehtaissa,
joka uurtanut on ja nuokannut,
ja iskenyt auransa turpeeseen,
kuin konsaan mies pelvoton
ja sittekin orjana ollut on.

Väen uuraan, orjana raatavan
olet johtotähtenä ollut sa
ja korvessa HUUTAVAN ÄÄNENÄ.
Ja kuin tuli välkkyvä majakan
sä ohjasit nousua väen sen
jota valon on kaipuu hurmannut
ja kaipuu VAPAUDEN.
Sä herätyshuutoin nukkujat,
joita ajan sorto ja herja löi,
olet kutsunut pitkästä unestaan
jo HEREILLE, VALVOMAAN!

Et ollut suuri sa syntyissäsi
ja isojen hoivaa et saanut sa.
— Miten kestää voit? näin kysyttiin.
— Sa kuolet jo bienenä, arveltiin.
Ja tietäjät kehtosi ääressä
näin tuumivat hartaana ennustain:
— Näet tuskin sa vuoden loppuvan,
kun — kuolo jo huomaansa korjaa sun.
Kun rikkaat ei tue nousuas,
niin sorrut sa heikkouttas.

Sa kestit ne ajat vaikeimmat
ja nousit, kasvoit ja vahvistuit,
vaikk' kirot ja herjat isojen
sun kuolinkellojas soittivat.
Mut ääressä kehtosi valvoi sun
sua suojaaten ja tukien
työväki puutteen tuttu tuo.
Ja viimeisestään uhrasi
se roponsa, näin sua auttaen.
Siks enne on tyhjään rauennut,

jonka syntyessäsi antoi tuo,
tuo joukko ylpeä vauraiden
ja tietäjät tyhmit sen.

Ja voimakkaana sa kuljet nyt
eespäin, eespäin kuin urho suur.
Nyt johtotähtenä olet sa
sen joukon, joka suojaten
sua syntyessäsi tuki.

Tienvääntäjä, HUUTAVAN ÄÄNENÄ
ajan kolkossa korvessa olet sä
ja herätät nukkuja unestaan
JO HEREILLE, VALVOMAAN!

M. RUTANEN.

Elis Sulkanen, Työmiehen entinen toimittaja.

MATTI WICK

Kappale Amerikan suomalaisen työväenliikkeen historiaa

Työmiehellä on ollut suuri osansa ja vaikutuksensa Amerikan suomalaiseen työväenliikkeeseen ja sen rakentamiseen. Se kahdenkymmenen viiden vuoden taival, jonka muistoksi tämä juhla-albumi on julkaistu, on ollut vaiherikas. Se on ollut käytännöllistä, jokapäiväistä elämää tai koulua missä työläisille on selvinnyt kapitalistisen järjestelmän kierous, sen säälimätön ja julma riisto, sen valtiolaitoksen luokkaluonne, mutta ennen kaikkea heille on myöskin selvinnyt luokkataistelun välttämättömyys ja sen monimutkaiset tehtävät. Ja siitä syystä onkin juuri ikäänkuin tarpeellista tehdä jonkinlaisia yhteenvetoja tämän historian vaiheista ja niistä taisteluista ja opeuksista joitten lävitse suomalainen työväestö on joutunut kulkemaan.

Katsaus varhaisempaan aikaan.

Keskinäisen avun ja yhteistoiminnan tarve on ajanut siirtolaisryhmittymät yhteistoimintaan Amerikassa. Kielen taitamattomuus, vieraat olot, tottumattomuus maan tapoihin ja monet muut seikat ovat olleet tekijöinä, että siirtolaiset ovat rakentaneet itselleen omia kansallisia järjestöjään. Se ei ole ollut huomattavissa ainoastaan suomalaisten keskuudessa, vaan on sama piirre ilmennyt kaikkiin muihinkin kansallisuuksiin nähden. Niitä on ollut monenlaisia ja monenlaisilla tarkoituksilla varustettuja. On ollut uskonnollisia, keskenäisen avun yhdistyksiä, hautaus- ja kipukassarenkaita, osuustoiminnallisia laitoksia, utopisti-sosialistisia, valtiollisia yhdistyksiä, työväen klubeja ja monia muita. Jotkut niistä ovat olleet varustettuna selvällä luokkataisteluohjelmalla. Ja monet niistä ovat olleet kiinteästi kiinni sidottuna varsinaiseen maan työväenliikkeeseen kuten esim. Suomalainen Sosialistijärjestö aikoinaan. Samoin meidän työväen klubimme edustavat luokkatietoisien työväestön joukkojärjestöä.

Aikaisempina aikoina siirtolaisuus tänne Amerikkaan suuntausi pääasiallisesti Länsi-Euroopan maista, missä nämä siirtolaiset olivat joutuneet käymään porvarillisen vallankumoukskoulutuksen lävitse. Sitten myöhemmin siirtyi tänne siirtolaisia Itä-Europasta, Balkanin maista, Italiasta sekä Suomesta ja Skandinavian maista.

Ne vallankumoukset, jotka riehuivat Länsi-Euroopan maissa, pääasiallisesti Ranskassa vuosina 1830 ja 1849, työnsivät tänne näitä vallankumoukskoolaisia. Maansa porvariston kosta välttääkseen joutuivat he elämään täällä henkipattoina, mutta samalla kertaa

vaikuttivat elvyttävästi varsinaiseen maan työväenliikkeeseenkin. Sitten myöhemmin Pariisin Kommunin tapaukset ja Saksan Bismarkin sosialistivastaiset lait ajoivat tänne lisää näitä kumouksellisia työläisiä, jotka ovat olleet myöskin mukana ja osaltaan vaikuttaneet Amerikan työväenliikkeen kehitykseen. Ja juuri se seikka, että nämä siirtolaiset olivat jo kotimaassaan joutuneet tällaisten suurten yhteiskunnallisten tapausten pyörteisiin, sekä niitten antamat kokemukset vaikuttivat että heidän kansalliset järjestönsäkin ovat olleet enemmän taikka vähemmän luokkataistelun periaatteella varustettuja, kuten esim. saksalaisten.

Samaten kuin muittenkin maitten poliittiset olot ja yhteiskunnalliset taistelut ovat olleet vaikuttavina tekijöinä niihin siirtolaisiin, jotka ovat tänne siirtyneet kotimaastaan, joka vallankumouspakolaisina tai sitten yhteiskunnallisten olojen pakoittamana, samaten ne ovat olleet myöskin vaikuttavina tekijöinä meihin suomalaisiinkin nähden. Varhaisempi siirtolaisuus Suomesta tänne Amerikkaan tapahtui pohjanmaan talonpoikien keskuudesta. He olivat kotimaassaan eläneet rauhallisissa oloissa, eivät olleet käyneet lävitse minkäänlaista vallankumouskoulutusta ja siitä syystä olivat vailla alkeellistakin politillista herätystä. Tulivathan vaan tähän maahan rahaa tienaamaan mennäkseen parin kolmen vuoden kuluttua takaisin Suomeen. Ja siksi pä suomalaisen keskuudessa näinä varhaisempina aikoina, noin kolmekymmentä vuotta sitten, ei ollut minkäänlaista luokkataistelun pohjalle perustuvaa työväenliikettä. Mutta yleinen työväestön herääminen Suomessa innosti täälläkin. Työväen yhdistysten perustamiset Suomessa johti täälläkin siihen.

Maan edistysmielisen liikkeen vaikutuksesta ja Suomesta tulleitten toimihenkilöitten aloitteesta alkaa työväenliike kehittyä täällä suomalaisten keskuudessa noin kaksikymmentäviisi vuotta sitten. Sitä ennen täällä ei ollut suomalaisilla muita yhteispyrinnöitä kun uskonnollisia seuroja ja raittiusyhdistyksiä ja niinsanottu Imatraliitto, joka edusti jonkinlaisia työläisten pyrkimyksiä. Joka oli silloin mukana ja muistaa ne ajat, kun näitten kirkollisten seurojen ja raittiusyhdistysten keskuudessa alettiin tekemään sosialistista kasvatustyötä, tietää että se työ oli hankalaa ja voimia kysyvää, sillä papisto oli kukkona tunkiolla. Papisto ja raittiusankarit, jotka olivat pääasiallisesti suomalaista pikkuporvaristoa, hallitsivat yleistä mielihäpäidettä, olivat kansan opettajia ja "yleisen sivistyksen" valvojia. He näkivät etujensa vaaran tässä nousevassa työväenliikkeessä ja aivan oikein, jonka sitten myöhemmät tapaukset niin selvästi ovat toteen näyttäneet. He käyttivät kaikki keinonsa tämän liikkeen tukahuttamiseksi heti alkuunsa. Mutta eivät pä onnistuneet!

Taistelu papistoa ja pikkuporvaristoa vastaan.

Taistelun työväenliikkeen puolesta papistoa ja pikkuporvaristoa vastaan teki vaikeaksi ensiksikin se, että ei tahtonut olla voimia eikä välineitä millä tätä taistelua olisi voitu käydä. Ei ollut julkisia sano-

malehtiä enempää kuin kirjallisuuttakaan. Muutamia harvalukuisia valveutuneita tovereita oli siellä ja täällä eri paikkakunnilla, jotka suusanallisesti ja väittelyjen kautta koettivat viedä asiaa eteenpäin. Vasta sitten asiat paranivat kun saatiin julkisia sanomalehtiä ja kirjallisuutta.

Toiseksi taistelun teki vaikeaksi se kun ottaa huomioon sen minkäläisissä oloissa Amerikan suomalainen työväestö silloin eli ja sen alhaisen sivistystason minkä se silloin omasi. Ei ollut muita harrastuksia kuin kirkko ja kapakka, kapakka ja kirkko, sekä raittiusseurat, jotka muodostivat "pyhän" kolmiyhteyden. Hyvän "pöhnän" jälkeen joka toisessa kokouksessa vannottiin raittiusvala. Kohmelopäissään mentiin sunnuntaiaamuna kirkkoon, jossa pappi pauhasi pirua ja perkelettä vastaan, sanan ruoskalla huiteli perkelettä ympäri korvia. Ja kun heitti dollarin kolehtihaaviin ja maksoi säännöllisesti vartin kuukaudessa seurakunnan jäsenmaksua ja kävi kerran kuukaudessa ripillä, niin oli hyvä kansalainen ja sivistynyt ihminen; ei muuta tarvittu. Taikka kun meni raittiusseuraan ja lauloi toisten kanssa että, "taas on tytöt yksin, sun fraljala lei sun farjalalei." Tällaista oli elämä. Tällaisia olivat henkiset harrastukset. Ja kun meni taloihin sisälle käymään, niin sieltä ei löytynyt muuta kirjaa kuin raamattu tai Genoveeva. Raamattuakaan tuskin oli avattu muulloin kuin silloin kun sinne oli merkattu Mikon tai Miinan syntymäpäivä. Tällaisiapa ne taitavat olla vielä tänäkin päivänä henkiset harrastukset vanhoillisten keskuudessa.

Kolmanneksi sen taistelun papistoa ja porvaristoa vastaan teki vaikeaksi se, kun suomalaisella työväestöllä ei ollut aakkosiakaan luokkataistelusta eikä yhteenliittymisestä omien etujensa ajamiseksi. Jos missä oli lakko, niin kyllä siellä olivat suomalaiset edustettuna lakkoa rikkomassa. Muistettakoon vain Leadin lakko ja useampia muita lakkoja, joita Amerikan työväestö on aikaisemmin käynyt. Kyllä suomalaiset niitä ovat olleet osaltaan särkevässä. Mutta sitä hän olikin lähdey sieltä pohjanmaalta Amerikkaan rahaa tienaamaan, että sitä voidaan ostaa sitten talo Suomesta tai maksaa entiset velat. Piti skääpätä, eihän muuten rahaa kasaan saanut.

Tällaista oli elämä, tällainen oli sivistystaso ja tällainen oli luokkatietoisuus. Lähteä siihen käsiksi, lähteä sitä veistelemään, kysyy voimia ja tarmoa ja kun sitä vastassa vielä on kaikenlaiset mustat voimat, niin siinä oli työtä yhdeksi kertaa enemmän kuin tarpeeksi.

Suomalaisen työväenliikkeen kehitys.

Tietystikään toiminta, agitatsioni- ja kasvatustyö ei liikkunut silloin niin selvällä luokkataistelun pohjalla kuin mitä nyt meidän keskuudessamme. Mutta se oli niihin oloihin verrattuna hyvää. Se oli taistelua uskontoa ja kirkkoa vastaan. Ingersollilaista kirjallisuutta levitettiin. Se arvosteli kirkkoa ja uskontoa. Matti Kurikka kierteli ympäri maata, puhui ja arvosteli kirkkoa, oli ainaisessa sotajalassa uskontoa vastaan. Hommaili ja perusteli "Sointuloita." Oli

utopisti-sosialisti, jolta puuttui varmaa materialistista pohjaa. Mutta kuitenkin sillä toiminnallaan elvytti silloista toimintaa ja nousevaa työväenliikettä. Myöhemmin hän ja hänen kannattajansa painuivat teosofiaan. Työväenliikkeen kasvaessa ja voimistuessa hänestä tuli tykkänään sen vastustaja ja porvariston tukija. Mutta alkuaan hänellä oli edistävää vaikutuksensa tähän alkavaan työväenliikkeeseen. Matti Kurikan töitten muistona vielä tänäkin päivänä on niin sanottu "Malkosaari" British Columbiassa, joskaan ei sillä pohjalla min-käläiseksi Kurikka sen perusti, mutta kuitenkin on sitä perua.

Taistelu jatkuu ja levenee ympäri maan vanhoillisuutta ja surkeaa olotilaa vastaan. Vallataan raittiusseurojen taloja työväenyhdistyksien käytettäväksi, vallataan kirkollisilta Työväen Opisto Smith-villessä, Minn. ja muita laitoksia palvelemaan työväen asiaa.

1905 Suomen suurlakon vaikutus.

Suomen ja Venäjän vallankumousliikkeet vuonna 1905 vaikuttivat elvyttävästi tännekin. Siirtolaisuus alkaa Suomesta laajeta v. 1906 ja 1907 ja tuo mukanaan kaupunkilais- ja teollisuustyöväestöä, jotka ovat jo Suomessa kuuluneet työväenjärjestöihin. He antavat kokemuksensa Amerikan suomalaisen työväenliikkeen edistämiseksi. Tähän mennessä on jo kyetty rakentamaan julkisia sanomalehtiä ja hankittu kirjallisuuttakin. Suomen suurlakko 1905 tuo tänne vallankumouspakolaisia, samalla tavalla kuin alussa mainittiin sellaisia tulleen jo paljon aikaisemmin muista maista, jotka innostuvat toimintaan. Ennen ja jälkeen tulee tänne myös sellaisia työväenliikkeen toimitsijoita kuten A. B. Mäkelä, Tainio, Murros, Kosonen, Y. Sirola, A. Halonen ja muita. Huolimatta siitä, että monet näistä ovat luopuneet tykkänään työväenliikkeestä ja monet ovat sosialidemokraattien mukana (A. B. Mäkelä on yksi niitä harvoja tässä maassa olevia, joka on pysynyt uskollisena vallankumoukselliselle työväenliikkeelle), olivat he kuitenkin ensimmäisiä tienraivaajia. Myöhemmin tänne tulivat sellaiset tunnetut henkilöt kuin Laukki ja Nuorteva.

V. 1904 pidettiin Clevelandissa työväenyhdistyksen yhteinen kokous, jossa oli mukana Imatra-liittokin ja jossa päätettiin yhtyä Amerikan Sosialistipuolueeseen. Sitten kaksi vuotta myöhemmin Hibbingin kokouksessa v. 1906 perustettiin S. S. Järjestö keskusvirastoinen.

Minnesotan raudankaivajien lakko 1907.

Vuonna 1907 tapahtui Amerikan yhteiskunnallisessa elämässä tapaus joka antaa hyvän sysäyksen eteenpäin tälle Amerikan suomalaiselle työväenliikkeelle. Ja se on Minnesotan raudankaivajien lakko. Suomalaiset joutuivat tämän lakkotaistelun pyörteisiin ja osallistumaan siihen, sillä suomalaisten asutus on muodostunut juuri tänne Minnesotan rautakaivos-kaupunkeihin ja muodostivat he ehkä toisen puolen näistä lakkoon osaaottavista työläisistä. Monikuukautisen

taistelun jälkeen ja huolimatta siitä miten se päättyi oli se tapaus, joka mursi vanhoillisten vastustuksen ja kuljetti nämä työläiset lähemmäksi työväenliikettä ja työväen järjestäytymistä. He saivat tässä taistelussa luokkataistelukokemuksia ja opetuksia, jotka selvensivät heidän luokkakäsitteitään. Ja oli sillä suuri merkityksensä tähän lakkoon osaaottaviin työläisiin ja yleensä koko Amerikan suomalaiseen työväenliikkeeseen nähden. Se ei vaikuttanut ainoastaan näihin lakkoihin osaa ottaneisiin työläisiin vaan oli sillä suuri vaikutus ympäri maan suomalaisten työläisten keskuudessa. Vaikutukselle antoi virikettä suomalaisten vanhoillisten ja papiston ottama kanta tähän lakkotaisteluun nähden, sillä heidän toimestaan ympäri maan suomalaisten keskuudessa järjestettiin niin sanottuja juudasponsikokouksia. Nämä juudasponnet olivat suomalaisen papiston laatimia. Niissä tuomittiin tämä lakko ja kaikki tähän lakkoon osaaottavat työläiset. Itkettiin sitä seikkaa, että työnantajille niin nöyrät ja uskolliset suomalaiset on saatu "villityksi" lakkotaisteluun; täytyy olla sosialistien kiihotustyön tulosta. Kaikki tehtiin sosialistien syyksi ja lopussa kehoitettiin Yhdysvaltain hallitusta vangitsemaan kaikki suomalaiset sosialistit ja karkoittamaan heidät pois maasta. Tämän-suuntainen oli näitten juudasponsien sisältö.

Näitä juudasponsia lähetettiin sitten ympäri maan kaikille suomalaisille paikkakunnille, missä vanhoilliset ja rattiussankarit papiston johdolla kutsuivat kansalaiskokouksia niitä hyväksymään tarkoituksella muka puhdistaa suomalaisten maine siitä tahrasta, mihinkä tämä lakko heidät muka painaa työnantajien silmissä. Mutta monissa paikoissa nämä juudasponsikokoukset menivät myttyyn suurimmaksi osaksi sosialistien vaikutuksesta ja osaksi myöskin niiden räikeyden ja julkeuden vuoksi. Monessa tapauksessa nämä kokoukset tekivät päinvastaisen vaikutuksen kuin mitä oli tarkoitettu. Työläiset käyttivät niitä monin paikoin menestyksellisesti hyväkseen. Ja papisto sekä vanhoilliset kärsivät tappion tappioittensa päälle.

Kuparinkavajien lakko

Michiganin yläniemekkeellä v. 1913 on myöskin yksi matkan varrella sivuutettu tienviitta. Sen vaikutus on lähtemättömästi verikirjaimin kirjoitettu Amerikan suomalaisen työväestön historiaan. Tässä lakkotaistelussa suomalaiset myöskin olivat huomattavina tekijöinä syystä, että lakko riehui suurimmassa ja väkirikimmassa Amerikan suomalaisten asutuskeskuksessa. Tässä lakossa jos missään työväestölle paljastui armoton kapitalismin riistojärjestelmä ja kapitalistisen valtion rajaton julmuus. Lakkoalue oli julistettu sotalain alaiseksi, Michiganin valtion sotaväki ollen "järjestystä" valvomassa. Tässä lakossa uudemman kerran astui vanhoillisuuden pimeät voimat papiston johdolla esiin. Perustettiin kaikenlaisia hämähäpäisiä järjestöjä, joitten avulla yritettiin terrorisoida lakkolaisia ja murtaa lakkolaisten taistelurintama. Taistelu muuttui ikäänkuin avonaiseksi sodaksi suomalaisen porvariston ja työväestön välillä,

Sekasorron aikana

Olin silloin erään suuren lännen suurimmalla kultakaivosalueella. Työmieheissä käytiin sisäistä taistelua ja hajaannus oli käynnissä. Näin ollen olin mykkänä ja ihmeissäni. Mutta yksi ajatus oli kuitenkin selvänä: ei ole oikein hajoittaa sitä mikä on suurella vaivalla saatu kokoon.

Eikä ihmekään, jos olin kuin puulla päähän lyöty. Olinhan vielä nuori, korvantaukset vielä märkänä. Vaimonikaan ei ollut kerinnyt niitä vielä kuivaamaan, sillä olivathan omansakin vielä samassa kunnossa. Olin vailla kaikkea elämän kokemusta. En ollut oppinut edes mitään ammattia. Olin tosin ollut leipurina, kirjapainotyöläisenä, satamajätkänä ja kauppa-apulaisena. Viimeksi maiintu tunnetuin, vaan maan kieltä taitamattomana se ei auttanut mitään. Tiesin ainoastaan että kuulun työväenluokkaan. Ja sen tiedon kannustamana otin itseoikeutusti Työmiehen asiamiehen toimen tuolla kulturalassa. Kirjottelin paikkakunta-uutisia sellaisia kuin voin. Sain Työmiehen melkein joka taloon ja kirjallisuutta oloihin verraten erittäin hyvin.

Mutta nyt tuollainen kriisi. Olenko todellakin tehnyt turhaa työtä? Näin ajattelin usein. Otin taas Työmiehen käteeni ja silmäni osuivat artikkeleihin, jossa selitettiin syndikalismien ja sosialismien suhdetta toisiinsa sekä kummankin menettelytapoja. Kirjoittaja, kuka lie ollut, en enää muista, kysäsi syndikalisteilta: mitä te käyttäisitte aseinne porvareita vastaan silloin kuin porvarit käyttävät valtiovaltaa teitä vastaan? Nyt vasta ensi kerran eläessäni selvisi minulle joitakin hämääriä käsitteitä työväen diktatuurin välttämättömyydestä.

V. 1914, "taisteluvuonna", olin Työmiehen kannalla. Asiakkaani olivat kaikki syndikalistien kannalla, mutta pidin huolen siitä, että Työmies siitä huolimatta oli heidän sanomalehtensä. Paikkakunnalle muutti m. m. buttelainen Industrialistin osakkeenomistaja, vaan ei häirinnyt Työmiehen levikkiä. Työmies tuli joka taloon niin kauan kuin sen tilaajat asuivat paikkakunnalla. Pohjantähti oli ainoa muu lehti, joka tuli erälle idästä tulleelle miehelle. Hänelle yritin saada Raivaajaa kaupaksi, vaan hän osoittautui auttamattomaksi. Kun lähdin pois paikkakunnalta, oli sieltä sotapuumi vienyt suomalaiset pois syystä, että sota-ajan palkat eivät vaikuttaneet kultakaivosalueelle. Jällelle jäi vain se suomalainen Pohjantähinteen.

Rivimies.

1. Salomon Mäenpää, Ray, Minn. Asiamies. 2. Adi Hokkanen, Kettle River, Minn. 3. Victor A. Staudinger, Tamarack, Minn. Kirjeenvaihtaja, asiamies. 4. Kalle Wesanen, Grayling, Mich. Toiminut asiamiehenä vuodesta 1915. 5. John Tarkkiainen, Superior, Wis. Asiamies, Työmiehen johtokunnan jäsen. 6. Sam Williams, Superior, Wis. Asiamies.

jonka seuraukset vielä tänäkin päivänä Kuparisaaren suomalainen porvaristo tuntee nahoissaan.

Huolimatta siitä vaikka tämä lakko hävittiinkin toi se lisää kokemuksia ja opetuksia työläisille. Ne kokemukset ja opetukset rikastuttivat myöskin Amerikan suomalaista työväenliikettä. Tulkoon myöskin mainituksi että Työmiehellä oli tässä taistelussa huomattava osansa, erikoisesti siksi, että se silloin ilmestyi Hancockissa, lakkoalueen keskuspaikassa, ja taisteli urhoollisesti lakkolaisten asian puolesta.

Järjestön edistyminen.

S. S. Järjestön reipas edistyminen jatkuu 1909 aina 1913. Osastoja perustetaan ympäri maan. Sen agitatsioni- ja kasvatustyö on saanut vakavamman luonteen, se on saanut selvemmän luokkataistelupohjan. Sosialistipuolueeseen kuuluvana se kyllä on Toisen Internationalen ja kautskylaisen hengen läpitunkemaa, joka sinänsä ei ollut vallankumouksellista, yhteiskuntavallankumoukseen tähtäävää, minkä meille on myöhemmin tosiasiat niin selvästi todeksi näyttäneet.

Mutta järjestö tulee yhdistyselämässä johtavaksi ja vaikuttaa huomattavasti yleiseen sivistystasoon. Kehitetään näyttämötaidetta, soitto- ja laulutaidetta. Annetaan yleistä huomiota sille mikä kehittää työläisten yleistä valistus- ja sivistystasoa. On rakennettu omia taloja, joissa voidaan vapaasti toimia, tehdä valistus- ja kasvatustyötä, edistää soitto-, laulu- ja näytelmätaidetta sekä muita harrastuksia. Toiminta tulee järjestelmällisemmäksi. Sanomalehtien ja kirjallisuuden levittäminen on järjestetty joukkotyöksi osastojen välityksellä ja alaisena. Puhujia ja luennoitsijoita kiertää ympäri maata. On murrettu vanhoillisten vastustus. Työväenliike johtaa yleistä mielipidettä, on kasvatustyo ja sivistystyo valvojana ja kohottajana ja työväenliikkeen auktoriteetin vaikutus on huomattavissa kaikkialla.

Tässä on kerrattuna kappale varhaisempaa Amerikan suomalaisen työväenliikkeen historiaa.

* * *

Mutta sen jälkeen se on kulkenut lävitse vaiherikkaan historiallisen ajanjakson. Ne järkyttävät yhteiskunnalliset tapaukset jotka viimeisimpinä vuosina ovat tärisyttäneet ja repineet rikki koko kapitalistisen järjestelmän perusteita, ovat myöskin vaikuttaneet siihen aatepohjaan, jolle Amerikan suomalainen työväenliike perustui näinä varhaisempina aikoina.

Maailmansota ja sen vaikutuksesta syntyneet vallankumoukset — Venäjän vallankumouksen voitto, Saksan vallankumouksen tappio, Suomen vallankumouksen häviö, Unkarin vallankumouksen menetys, Italian fascismin nousu ja monet muut yhteiskunnalliset tapaukset ja näitten tapausten tulokset osoittavat, että sosialidemokratialle perustuva työväenliike ei kestänyt näissä yhteiskunnallisissa mullis-

tuksissa, vaan meni pirstaleiksi kun saviruukku heitettyinä kiviseinää vasten, se painui kaikissa maissa maailman imperialismiin lakeijaksi. Ja samaten myöskin näissä yhteiskunnallisen vallankumouksen aallokoissa meni pirstaleiksi Amerikan suomalainen työväenliike, sillä sen pohja petti, se oli sannalle rakennettu.

Se jakautui kahteen osaan: kommunisteihin ja sosdemeihin. Sitä ennen se oli jo jakautunut i. w. w:läiseen ryhmään 1914, joten suomalaisten keskuudessa nyt on kolme ryhmää: kommunistit, i. w. w:läiset ja sosialidemokraatit.

En lähde tässä näitten vv. 1914—1918 eri hajaannuksien syitä selittelemään, vaikka ne olisivatkin hyvin mielenkiintoisia ja näin historian valossa niistä voitaisiin vetää oikea kuva ja oppia niistä virheistä mitä näitten hajaannuksien yhteydessä tehtiin.

Mutta yksi asia tässä täytyy ottaa huomioon ja se on, että ne kokemukset, joitten lävitse suomalainen työväestö on joutunut kulkemaan, ovat opettaneet heille oikean luokkataistelun tien, sen, että työväestö vaan taistelujen kautta voi asemansa parantaa ja kukistaa kapitalistisen riistojärjestelmän, eikä veljeilemällä porvariston kanssa kuten sosialidemokraatit tekevät. Ja tästä syystä suurin osa Amerikan suomalaisen työväen järjestyneihin riveihin kuuluvista seuraakin kommunistista liikettä, seuraa luokkataistelun tietä ja on sille myötätuntoinen ja suosiollinen.

I. W. W.

I. w. w:läisyys on vajonnut taantumukseen. Se on luisunut pois siltä taistelun tieltä, millä se aikaisemmin on ollut. Sen kuuluisan 166 oikeusjutun yhteydessä Yhdysvaltain kapitalistiluokka katkaisi siltä taistelun kärjen telkeämällä sen parhaan johtajiston pitkiksi ajoiksi vankiloihin. Sen jälkeen se on luisunut pois luokkataistelun pohjalta. Se on hyljännyt kumouksellisen päämääränsä ja taistelee nyt kumouksellista työväestöä vastaan. Se on antautunut täydellä terällä taantumuksen palvelukseen. Tarvitsee ottaa vaan heidän sanomalehtensä "Industrialistin" ja katsella sitä, niin se mitä selvimmin osoittaa heidän yhteisrintamansa sosialidemokraattien ja A. F. of L. liiton taantumuksellisen johdon kanssa, puhumatta nyt ollenkaan kommunisteista, mutta A. F. of L. liittoon kuuluvia radikaalisia ja militanttisia työläisiäkin vastaan. I. W. W:n suomalainen johtajisto makaa samalla haureusvuoteella kaikenlaisten työväenliikkeen raiskaajien ja pettureitten kanssa.

Sen lisäksi se on ryhtynyt porvareitten lakeijaksi Venäjän vallankumouksen parhaamisessa. Lähtenyt tukemaan kaikenlaisia vastavallankumouksellisia yrityksiä ja agiteeraamaan niitten puolesta, joita maailman imperialismi on järjestellyt Venäjän työväenvallan kukistamiseksi, kuten esim. Kronstadin kapinaa ja monia muita. Se on lähtenyt väittämään että Venäjällä ei ole vallankumousta tapahtunutkaan, vaan vallankaappaus! On lähtenyt väittämään kaikkia tosiasioita vastaan. Mutta nyt jokainen aikaansa seuraava työläinen kuitenkin tietää, että Venäjän työväestö kukisti sen mahtavan tsaari-

hallituksen, kukisti kaupunki- ja maalaisporvariston, kukisti virkamieskoneiston santarmistoineen, otti vallan pois kirkoilta ja kouluilta, hävitti perinjuurin mahtavan sotilasjärjestelmän niin maalla kuin merelläkin. Sanalla sanoen löi murskaksi koko vanhan porvarillisen yhteiskunnan.

Tilalle rakensi aivan uuden työväen kontrolloiman yhteiskunnan ja hallituksen. Järjesti aivan uudelleen tuotannon ja jakotavan ja vain työväenluokkaa hyödyttävällä tavalla. Tämän suomalaisenkin työväestö tietää ja siksi se on kääntänyt I. W. W:lle selkänsä.

Sosialidemokratit.

Samalla tavalla ovat menetelleet sosialidemokratit, mutta ovat vaan kulkeneet edellä tietä näyttäen, painuneet pikkuporvarillisuuteen ja porvarisliberalismiin, hyljänneet luokkataistelun tien ja rakentavat yhteistoimintaa porvareitten kanssa luokkatietoisia työläisiä vastaan, ja siksi luokkatietoinen työväestö sitä karttaa. Sillä se tietää, että se ei ole työväenliikettä, vaan pikkuporvarillista, joka yrittää tunkeutua porvarillis-liberaalisella ohjelmallaan työväestön keskuuteen ja hakea sieltä itselleen kannatusta. Ja siksi se on menettänyt työväestön myötätunnon.

Kaikki nämä meille niin selvästi todistavat, mitenkä tärkeä on periaatteellinen puoli, pysyä luokkataistelun tiellä, olla jokapäiväisessä luokkataistelussa työväenluokan mukana ja yhdistää kiinteästi kaikki meidän laitoksemme tämän luokkataistelun palvelukseen. Jos me siinä rupeamme tinkimään, niin meille käy aivan samalla tavalla kuin on käynyt i. w. w:läisille ja sosialidemokraateille. Luokkataistelun palvelemisesta me vaan saamme laitoksillemme elinvoiman, se vaan yksin takaa liikkeellemme elämisen mahdollisuuden. Ja meidän täytyy myöskin käsittää se tosiasia, että kaikki työväenjärjestöt, olkoot ne minkä nimisiä tahansa, ovat työläisiä varten eikä työläiset niitä varten. Järjestö, joka tästä periaatteesta luopuu, on tuomittu häviämään.

* * *

Kuten sanottu, se sosialidemokratinen pohja, jolle Amerikan suomalainen työväenliike perustui varhaisempina aikoina, meni pirstaleiksi. Se hukkui maailmansodan verivirtoihin, se jäi vallihautoihin, eikä ikinä sieltä palannut takaisin työväenliikkeenä, sillä sen vallankumouksellisuus ja luokkataisteluhenki nousi höyrynä ilmaan.

Mutta niistä raunioista, niistä höyryävistä verilammikoista nousi tilalle uusi ja se oli *kommunismi*. Se oli Kolmas Kansainvälinen. Laajat työläisjoukot ympäri maailman omaksuivat sen omakseen. Se tempasi mukaansa suurimman osan meitä Amerikan suomalaisia työläisiäkin, huolimatta mihin ryhmittymään me kuuluummekaan. Tietystikään me emme olleet kouluuntuneita kommunisteja, jos meillä vieläkin on paljon vajavaisuuksia. Olimmehan vaan vasemmistolaisia, jotka pyrimme kommunismiin. S. S. Järjestö yhdistettiin myöskin Workers (Kommunisti) puolueeseen. Ja niin alkaa Amerikan suomalaisessa työväenliikkeessä uusi ajanjakso.

Sen kasvatus- ja agitatsioonityössä tehdään muutoksia. Aletaan tekemään kommunismille perustuvaa kasvatus- ja valistustyötä. Innolla pannaan toimeen luentoja ja luentokursseja, pidetään puheita ja iltamia, joissa selitetään kommunismia. Sanomalehtien kanta muutetaan kommunismia selostaviksi. Ylläpidetään haaleja ja niitten kautta kootaan joukkoja valistuksellisen seuraelämän piiriin, rakennetaan osuustoiminnallisia laitoksia, avustetaan Kommunistipuoluetta aineellisesti. Taistellaan kaikellaisia harhakäsityksiä vastaan, joita edustavat i. w. w:läiset ja noskelaiset. On ylläpidetty johtavaa osaa suomalaisen siirtolaistyöväestön keskuudessa. On edistetty huomattavasti näytelmä-, soitto- ja laulutaidetta sekä työväen urheiluliikettä, annettu yleistä huomiota sille mikä kohottaa työväestön sivistystasoa.

Kun me nyt luomme silmäyksen Amerikan suomalaisen työväestön keskuuteen ja vertaamme sitä sen varhaisempaan aikaan, niin me huomaamme, että siinä on tapahtunut suuri muutos. Sen voimat ovat kasvaneet, sen sivistystaso on kohonnut ja sen luokkataistelukunto ja -tietoisuus on huomattavasti edistynyt. Papit ja kirkot ovat menettäneet valtansa. Suomalaisia työläisiä ei saada enää narratuksi lakkoja rikkomaan. Poikkeuksia voi jossain olla, mutta se ei ole yleistä. Suomalaisen työväestön maine on kasvanut amerikalaisen työväestön keskuudessa. Tämä on ollut raskasta ja voimia kysyvää työtä. Näitten taistelujen vaiheissa moni toveri on uhrannut energiansa ja nuoruutensa voimat. Näitten taistelujen pyörteissä monen toverin pää on paljastunut ja hiukset harmaantuneet ja vartalo käynyt kumaraan. Ajan hammas heitä on raastanut. Mutta työ on tuottanut tuloksia.

Lopuksi

olkoon sanottu, että matkan varrella monta toveria on kaatunut taistelurintamalta, väsähtäneet, jääneet tienoheen. Monta on nämä taistelun pyörteet heittäneet tykkäänään vastustajien joukkoon, luokkataistelun karu ja vaivaloinen tie kun on saattanut heidät pessimistiseksi ja he ovat menettäneet luottamuksensa työväenliikkeeseen. Mutta luokkataistelu ei anna periksi. Se riehuu tänä päivänä yhtä armottomana kuin ennenkin ja työntää uusia rekryyttejä taistelurintamalle ja pakottaa työväestöä taisteluun aikaansa vastaavalla tavalla. Se piirre mikä on huomattavissa meikäläisessä liikkeessä, on ilahduttavaa, nim. että meikäläiset toimitsijat ovat vaihtuneet työläisten syvistä riveistä kohonneisiin työläisiin, jota vastoin ne ennen olivat Suomesta saapuneita, kouluja käyneitä intellektuaaleja. Se antaa koko liikkeellemme sen proletaarisen luonteen ja hengen minkä läpitunkema liikkeemme tänäpäivänä on.

Detroitissa, Mich., maalisk. 4 p., 1928.

Matti Wick.

Tohtori A. F. Tannerin kirjoitus

Tohtori J. F. Tanner, v. 1900 perustetun "Amerikan Suomalaisen Työmiehen" toimittaja, latorja ja taloudenhoitaja. Hän kuoli 1917 Chisholmissa, Minn.

(Julkaisemme tässä, hieman lyhennettynä, tohtori A. F. Tannerin vuoden 1905 "Työväen Kalenteriin" kirjottaman artikkelin "Silmäys taakse päin", koska se erikoisen hyvin kuvaa v. 1900 yriteytyn "Työmiehen" vaikeuksia ja samalla kuvaa tätä innokasta miestä itseäänkin. Kirjotus osoittaa kuinka lämpimästi Tanner vähäisine avustajineen oli mukana luomassa työväenluokan lehteä. Tohtori Tanner ei koskaan vieraantunut työväenliikkeestä, jos kohta hän myöhemmin antautui enemmän lääkarintoihilleen.)

Tämän kirjoittajan lähettivät Suomen herrat ensimmäisenä tuomaan tänne siirtokansaamme sosialismia siementä. Se tapahtui tuona merkkipuonna 1899. Vain vuoden verran olin vasta ehtinyt olla työväenliikkeen mukana Suomessa ja lukea sosialistikirjallisuutta, kun jo oli lähteminen apostoliksi kaus meren taa. En kohta olisi ymmärtänyt suurta kutsumustani, sillä päätelin vetäytyä opiskeluihini, löylytettynä kuin juuri olin sosialismityöhön puuttumisesta, jollei pappi olisi pyytämällä pyytänyt minua astumaan esiin.

Pastori Airaksinen oli misiksensä kanssa pitänyt talven kansanopistokursseja Rockportissa, Mass. ja näihin kursseihin pyysi hän minuakin luennoitsijaksi.

Kauan kuitenkin en ehtinyt pitää luonnontieteellisiä esitelmiäni, kun pastori rouvineen erosi pois ja oppiriidat alkoivat. Osoittaakseen mitä olin miehiäni, alkoi hän levitellä että olin sosialisti, ja kun ihmisillä oli kauheita käsityksiä sosialismista ja minä en voinut kieltää olevani sosialisti, ei muu avuksi kuin ruveta selittelemään mitä se sosialismi todella oli. Näin siis lähes pakosta oli minun astuminen sosialismin opettajaksi.

Niin alkoi siis meikäläinen sosialismin levitystyö niillä esitelmillä, jotka pidin sosialismista kevätkesällä 1899 Rockportissa, Mass. raittiushaalilla. Esitelmien jälkeen oli aina keskustelua. Lisäksi otin lähes aina puheeksi, kun jonkun kanssa jouduin yhteen, tämän uuden aatteen ihmiskunnan kehityksessä, sekä lainailin "Iloista Englantiani" luettavaksi.

Yhdessä kuukaudessa näytti kylvö oraansa: syntyi ensimmäinen suomalainen puhdas sosialistiyhdistys maailmaan nimellä "Suomalainen sosiaalidemokraattinen yhdistys Myrsky." Työväenyhdistyksiä kyllä vain oli ennenkin olemassa, vaan ei sosialistiyhdistyksiä, ei edes Suomessakaan.*) Yhdistykseemme kuuli joukko toistakymmentä henkeä, miehiä, ja olimme haaraosastona toiskielisessä sosiaalidemokraattipuolueessa.

Utinen tästä kierteli kauhuna suomalaisissa lehdissä. Calumetin Suomettaren piispa Eloheimo kutsui minua perkeleen apostoliksi. Siirtolainen pelmuutteli minua parhaansa mukaan ja muutkin silloiset lehdet. Laumansa hyvää aina ajatteleva, rauhallinen ja oloihinsa varsin tyytyväinen pastorimme joutui myöskin lisää kauhuihinsa ja turvautui suuntukkimiskeinoihin, vaatien seurakuntaansa sekaantumaan asiaan ja sulkemaan meiltä haalin. Siirtolaisessa kuvaili hän maailmalle esitelmieni jumalattomuutta ja sai joukon apulaisia tuontuostakin lehdissä selittämään mikä villi henki oli sekaamme tullut. Myrsky oli todellakin noussut, niinkuin arvasimme ennakolta. Sen syntymiseen ei kuitenkaan ollut todellisenä syynä uskonto-into, sillä olin huolellisesti pitänyt itseni erillään esitelmissäni uskonnollisten asiain käsittelemisestä, en koskaan mittailemallakaan puhunut kirkosta tai papistosta moittien, vaan syynä raivoon oli nyt kuten kaikkina maailman aikoina että aatteet olivat uusia.

Loppupuolella kesä tulin asettumaan Quincyyn, Mass.; sieltä levitin "villioppia" minkä jaksoin ja tein vaelluksia Worcesterissa, Fitchburgissa, Allstonissa, Lanesvillessä ja Rockportissa saarnaten, keskustellen ja kokouksia pitäen. Olin aivan hurmauksissa kun näin miten kulovalkean tavoin tämä köyhien evankeliumi levisi ja otettiin vastaan. Vastustusta oli paikoin äärimmilleen asti kuten Allstonissa, vaan ylimalkaan ne kaupungit, joissa sain saarnata, olivat pian uuden opin puolella. Fitchburg oli varsinkin utelias ja innokas, aina oli toistasataa harrasta kuulijaa, vaikka kantoivat viiden sentin ovirahan raittiusseuralle ja maksoivat minun matkarahakseni \$2. Kaikkialla sain puhua raittiusseurain haalilla. Useassa paikassa pidin esitelmiä lisäksi luonnontieteiden eri aloilta.

Kolmessa kuukaudessa oli Massachusettsin suuret suomalaiset pesäpaikat sosialismi-opilla perin pohjin saastutettuja. Martin Hendrickson ja John Hakola ovat sen ajan opetuslapsia. Nyt oli vietävä oppia edelleen. Tietysti sanomalehden kautta saattaisi sitä kylvää kaikkiin sopukoihin, siis sitä miettimään. Esitin tämän asian Fitchburgin, Lanesvillen, Rockportin ja Quincyyn kokouksille, jotka kannattivat lehden perustamista osakeyhtiön pohjalla ja valitsivat edustajat neuvottelemaan Quincyyn. Kehoituksia oli saapunut minulle lehden hommaamiseen eri haaroilta maata, meidän julkinen esiintymisemme oli näet piilostaan tuonut esiin siellä täällä kansalaisia,

*) Tässä tahdon sanoa ettei minua ollenkaan tyydytä se että tšekäläiset sosialistimme nimittävät yhdistyksiään työväenyhdistyksiksi eikä suoraan sosialistiyhdistyksiksi, kuten esim. toiskieliset. Elkkä hävetkö oikeaa, jaloa nimeä!

jotka nähtävästi englannin tai ruotsinkieltä taitavina olivat toiskielisiltä tästä uudesta opista kuulleet.

Pidimme kokouksen edustajain kanssa lehden perustamisesta ja kaikki valmiiksi saatua esitin että alamme kohta itsestämme, ottamalla ensin itse osakkeita. Kun paitsi minua ei kukaan kuitenkaan uskaltanut osakelistalle nimeänsä merkitä, osakkeen hinta oli sovittu kahdeksi dollariksi, Idän Utisten kohtalo ehken pelotti, niin näin että osakehommana ei ainakaan lehtipuuhasta totta tulisi. Innostunut kun ajatukseen olin, päätin omin neuvoineni yrittää.

Olin kutsuttu New Yorkiin pitämään puhetta työväenyhdistys Imatran iltamassa ja kokouksissa ja sinä syksynä Alex Halosen perustaman sosialistiyhdistyksen Auran huoneustossa, Harlemissa, N. Y. Nämä kaksi yhdistystä olivat keskenään kovasti häikäisissä väleissä. Entinen pastori ja sanomalehtimies J. V. Lähde, joka Fitchburgissa oli liittynyt meihin sosialisteihin ja alkoi aputoimittajana toimia uudessa lehdessä, ynnä Martin Hendrickson, lähtivät kansani New Yorkin suomalaisia sosialismille valloittamaan.

Tulinen sosialistikokous pidettiin sitte eräänä marraskuun sunnuntaina 1899 työväenyhdistys Imatran haalilla. Helsingistä oli joukko uusia aatteihin tutustuneita käsityöläisiä saapunut samana syksynä yli Atlannin ja lisäksi oli Halonen myös valmistanut jonkun, niin että oli hyvä joukko asiaamme tuntevia ja siis meidän väkeä. Puheita pidettiin, keskusteltiin ja lehti vaadittiin pian ilmestymään. Se oli ensimmäinen jyrkkä kokous sosialismin puolustukseksi. Samalla matkalla teimme Hornborgin kanssa sopimuksen Amerikan Työmiehen painattamisesta Finska Amerikanaren kirjapainossa. Sen jälkeen käytin aikani lehden valmistushommaan. Hornborgin kautta ei saatukaan kirjapainoa, ei muuta kuin laittaa sekini itse.

Tutkin sitte kirjapainoa ja latomista — kirjasta, ja kirjapaino saatiin pystyyn ja työt alotettiin joulun edellä Harlemissa, New Yorkissa. Ei kukaan meistä kirjapainoväestä, jona oli vakinaisina Anton Auer ja Fiina Nykänen ja avustajina Martin Hendrickson, Alex Halonen ja lähes jokainen senaikuinen suomalainen sosialisti New Yorkissa, ollut koskaan ennen vähääkään tehnyt latomistyötä. Työ kävi siis mahdottoman hitaasti ja latomisvirheitä oli tavattomasti. Yhtä kaikki kun yötä päivää, pyhää arkea ponnisteltiin, lehti lopulla valmistui tietysti vielä virheitä täynnä. Se tapahtui tammi-kuun alussa 1900.

Uusi kausi alkoi sitte Amerikan Työmiehen ilmestymisellä. New York ja Brooklyn olivat kyllä vain senjälkeen minun persoonallisen vaikutukseni alaisina, vaan painetun sanan kautta joutui verrattain laajat alat siemenettyä sosialismilla. Toveri Martin Hendrickson lähti matkustelevana asiamiehenä kiertämään keskivaltioita, joissa teki hyvää jälkeä pitämällä kovia puheita nykyisestä asiain tilasta. Tosin tilauksia lehdelle tuli hitaasti ja kun vähät varat oli pantu kirjapainon saamiseen oli puute alituinen kintereillä, vaikka elämän vaatimukset olivat supistetut aivan uskomattomiin, voi sanoa trämp-

pien mukavuuksiin. Mutta sen seikan ei annettu painaa mieltä; sekä puhein että kirjoituksin kuvailtiin niitä *paratiisioloja*, joihin puut- teiden kanssa taistellen olimme valmistamassa *koko ihmiskuntaa*. Ja hengessä jo oltiin niissä oloissa ja toivolla on uskomaton voima pitä- mään mieltä iloisina vaikeissakin elämän suhteissa.

Sunnuntait olivat suuria aatteen päiviä. Koko päivä silloin pau- hattiin. Sosialistipuheita pidettiin, sosialistilauluja laulettiin; esitel- miä Brooklynissä, puhe iltamassa Harlemissa, keskustelua sosialis- mista, ja niitä piisasi aamusta varhain aina pikkutunteihin sunnun- taiyönä.

Kiihkeätä, kuumeentapaista touhua, kuin jos ijankaikkinen au- tuus olisi ollut kysymyksessä, oli koko se talvi New Yorkissa.

Teimme kovan ponnistuksen saada syntymään sosialistinen nais- liike. Tuloksena oli Naisten sosialistinuija ja sosialistinen naisyh- distys Jyry, jonka ensimmäisenä ja ainoanakin esimiehenä oli miss Emmy Parkkinen. Lisäksi koetimme muodostaa koko maata käsittä- vää suomalaista sosialistiliittoa. Säännöt tehtiin ja painettiin tälle liitolle, vaan kun Imatra yhdistys ei vielä ollut enemmistönsä puo- lesta sosialistinen, ei se yhtynyt liittoon, joten siihen ei tullut muuta kuin Aura ja Jyry, sääntöjen mukaan piti olla kolme yhdistystä vä- hintäin.

Eripuraisuus toimivimpien jäsenten kesken syntyi joutavista syistä, kuten tavallista, ja sai köyhien olojen lisänä, käyttäen hyväk- seen tavaksi tullutta kesäjoutilaaisuutta, hiljenemään liikkeemme pe- lottavaksi. Utta virikettä asiallemme antaakseni lähdin heinäkuussa (1900) lähes pari kuukautta kestäneelle esitelmämatkalle keskival- tioihin. Ohiossa oli vastustus äkäisintä. Suomalaisten haalia ei saa- nut mistään maksusta ja Jesterissä kun olimme saaneet luvan käyt- tää kaupungin haalia ja yhden illan jo pidimmekin siellä kokousta, käytiin kansalaisten puolelta valehtelemassa viranomaisille niin että seuraavana iltana olikin haali lukossa. Illinoisissa, Michiganissa, Wisconsinissa ja Minnesotassa pidin useissa suurimmissa suomalais- kaupungeissa esitelmiä, keskusteluja ja väittelyjä ja levitin kirjasta Sosialismi, jonka ennen matkalle lähtöä olin küreessä kyhännyt.

Ihmiset kuulivat ihmeissään meidän uudesta evankeliumista ja kyllä niinä päivinä ei suut umpeen joutaneet. Toveri Otto Siltanen New Yorkista seurasi mukanaani keräten apuna lehdellemme tilauk- sia. Hän aina käsiään hykertäen riemuitsi että kyllä me löimme haavoja niin pahoja etteivät ne niin tuostaan umpeen mene ja jäl- keenpäin olin hämmästyksissä miten voimakkaasti sosialismia puolus- tettiin, vaikka meidän oli olosuhteiden ahdistamina vaikeneminen.

Pidin parempana muuttaa pois New Yorkista ja matkoilla oli myös tarkoituksena katsella sopivaa ilmestymispaikkaa lehdelle. Min- neapolis näytti minusta sijaitsevan keskellä maata ja minun persoo- nallisillekin toimilleni soveltuvimmalta. Ehdotin lehden yhtiökokouk- selle muuttoa ja siihen suostuivat, kirjapainotavarat pakattiin laatik- koihin, vietiin asemalle ja — tuotiin sitte takaisin; yhtiön uusi ko-

kous päätti lakkautettavaksi koko lehden. Siihen loppui sosialismin levitystyö julkisuudessa. Minut haukuttiin pahanpäiväiseksi ja kat- kerana nielin toverein palkkion, vetäytyen omiin toimiini.

Socialismi oli siksi kuitenkin jo vereen imeytynyt että oli mahdo- tonta aivan hiljaa olla. Pienoisin, vaikka innokkaan joukon kanssa vietimme pyhät aatetta kiihkeästi pohtien ja laadimme jonkun tove- rin nimellä kirjoituksia Siirtolaiseen ja Am. Utisiin.

Julkisen sosialismin levitystyön jatkajaksi ilmestyi sitte itse Matti Kurikka tullen Australiasta Kanadan länsirannoille talvella 1901 ja Alex Halonen jouduttuaan A. Utisten toimitukseen samana vuonna.

Kurikka hehkuttavalla esiintymistavallaan sai pian lehden pys- tyyn ja alkoi moukaroida että maailma kajahti uhaten ensimmäiseksi särkeä kirkot, sitte laittaa ihmisille sointuisat olot, joista paha, "so- raäännet", olisivat kaukana. Jälkimäistä tarkoitusta varten hommasi hän valtiolta suuren saaren, jossa hän valittiin kanssa toivoi voi- vansa saada toteuttaa ihanneyhteiskunnan, malliksi ja ihanneyhteis- kunnan mahdollisuuden todistukseksi oleville yhteiskunnille.

Äkäisillä ja uudoilla kirjoituksillaan sai Kurikka kyllä mahdotto- man suuren huomion puoleensa, jota hän nähtävästi halusikin. Saa- relle alkoi siirtyä kansaa, useimmat uneksien jo siellä valmiina onne- lan löytävänsä. Kurikka teki kaksi matkaa halki maan, puhuen mitä sydämmellään lepäsi ja sai kiivaita suosijoita ja vastustajia siihen määrään että tuskin ainoakaan mies meidän suomalaisten kesken liene tehnyt ennen niin syvää vaikutusta ihmismieliin. Erinomaisena apuna oli hänellä etevä kynämies A. B. Mäkelä lehteä toimittaessa ja käytännöllisiä toimia saarella järjestäessä.

Vaikka Kurikka-liike saikin paljon kansalaisia herätettyä ajatte- lemaan, ei se itse sosialismiaatteen selvittämiseksi juuri mainittavaa toimittanut. Syntyi vain suuri hämmennys, johon kukin sekoitti omaansa. Kurikka itse kielsi olevansa sosialisti.

Alex Halonen on tehnyt paljon vaikuttavaa työtä kirjoituksillaan A. Utisissa ynnä muissa lehdissä sosialismin hyväksi.

"Lännettäessä", joka viisi vuotta sitte oli ankara sosialisten päälle käviä, on viimeisinä parina kolmena vuonna ollut lehti täynnä kirjoituksia sosialismista ja agitationipätkiä.

Aivan uutta vauhtia sai sosialistinen liike Pohjan Tähdessä ja vähä myöhemmin Amerikan Suomalaisen Työmiehen astuttua sosia- lismin asianajajiksi. Varsinkin T. Tainion tultua Pohjan Tähteen on tämä laajalle levinnyt lehti kylvänyt aatetta laajoihin piireihin.

Työmies, perustettu varsinaiseksi puoluelehdeksi, on, asettuen luokkataistelun kannalle, äkäisesti penkonut ja tuominnut kaikkia mikä sen silmissä on näyttänyt mädännystä synnyttävältä.

Työmiehen varsinainen toimittaja V. Kosonen on hänkin tehnyt luentomatkoja sosialismin edistämiseksi.

"Aatteita", allekirjoittaneen toimesta viime talvena kolmisen kuuta ilmestynyt lehti, oli myös omistettu sosialismille. Samoin

“Suomalainen”, joka puolen vuotta ilmestyi T. Hiltusen toimittamana.

“Pohjalainen”, Virginiassa ja Duluthissa julkaistu lehti ajoi niinkään sosialismia. Sitä toimittivat peräkkäin Eetu Aaltio, Arvi Södergren ja Väinö Koivisto.

Pilalehti “Meikäläinen”, toimittaja J. Hakola, oli sosialistipuolueellinen.

Muista aatettamme levittävistä lehdistä on varsinkin Siirtolainen tehnyt ansiokasta ja paljon hyvää vaikuttavaa työtä työväen asian ajamiseksi sosialistisella pohjalla. Kaapo Murros on hyvin asiallisesti laadituissa kirjoituksissaan osoittanut miellyttävää yritystä koettaa tutkimalla, eikä ainoastaan agitatsioonilla, voittaa asialle kannattajia.

Päivälehdessä on Ahlman pari vuotta kirjoitellut sosialismille suosiollisia kirjoituksia.

Amerikan Kaiku on sekin kohdellut asiaamme suosivasti.

Eikö siis sosialismi ole mahdollittoman suuresti valloittanut alaa ainoastaan viidessä vuodessa! Vastustus on enemmän muistutuksia sosialismille vieraihin lisäksi nykyisessä liikkeessämme kuin varsinaista aatetta vastaan tähdättyä.

Saa siis päättää että asiamme on oikea ja jatkaa työtä sosialismin perinpohjaisemmin selvittämiseksi ja mikäli se meille siirtolaisille on mahdollista, tehdä käytännöllisiä valmistuksia uusia yhteiskuntamuotoja vastaanottaaksemme.

A. F. Tanner.

Keskusosuuskunnan vuosikokous huhtik. 22—24 p. 1928 Superiorissa, Wis.

Neljännesvuosisata Ironwoodissa

Aikana, jolloin Työmies ensi askeleitaan otti, ei sille kumminlahjoja Ironwoodista lähetelty. Harvoja oli ne talot, joissa rauhassa annettiin uuden tulokkaan tehdä tuttavuutta. Usein tikkujen välissä kannettiin pihalle, kun ei uskallettu käsin koskea.

Eipä niihin aikoihin tavattu montakaan perhettä, joissa ei olisi ollut ruokamiehiä, poortareita, täysihoidossa. Niinpä tapaammekin pienehköissä, puolitoista kerroksisissa hökkeleissä poortareita, missä enemmän, toisissa jostakin syistä vähemmän. Kunnia-asia oli kenellä säilyi paljon. Eipä siis ihme, että tapaammekin samalla vuoteella nukkujia kaksi, yötä päivää. Pyhän aikoina tahtoi olla tungosta, vaan ainahan sitä joku miehistä vietti yönsä kuuluisassa rajantakaisessa kaupungissa tai kaupungin kanakopissa. Hyvä sopu antoi tilaa, ellei muuten, niin pahimmin humalaiset nostettiin lattialle.

Tällainen liike oli yleinen tapa, ja ken vanhasta maasta tilasi muijansa, heti se laitettiin tällaiseen ruokatalopisnekseen tienatakseen. Ja olisihan mahdollisesti tienattukin, jos olisi ollut sitä kaikkien kaipaamaa onnea. Yritteliäisyyttä riitti, pitkiä päiviä tehtiin, ja jos onnistuttiin saamaan vanhanmaan tyttökin työhön, sai hän raataa \$10.00 kuukausipalkalla joka päivä alkaen ennen viittä ja iltamyöhään. Maksupäivä oli kerran kuussa ja silloin oli pidettävä varalta, että onnistui saamaan poortarit käsiinsä ennenkuin kapakoitsija ehti saada koko maksun. Luottoakin annettiin useita kuukausia, ja lie-nekö yhtään ruokalan pitäjää, joka olisi voinut kaikki poortimaksut periä. Eipä se ruokakaan kai niin paljon tullut maksamaan. Viiden sentin “poilinkia” leikeltiin lihapataan, suolaa ja vettä joukkoon, sitten hetkeksi tulelle, siitpä tuli kauan kestävä ja nälän pitävää ruokaa. Miesten lisäksi oli vielä taloissa hoidettavana pari lehmää, joten kahvimaitokin oli ostamatta ja nikkelin soppaluusta sai viikoksi soppaa. Korput ja kovaleipä ostettiin, vaan kahvipulla ja pehmeä leipä tehtiin itse. Pyhäksi tuotiin vartin keeki kaunistamaan pöytää. Monetkaan eivät osanneet tehdä minkäänlaista keekiä. Tiedetäämpä kertoa jonkun kokin kokeiluissaan kuorineen lyöneen kaakkutaikinaansa kaksi munaa. Keeki kuitenkin syntyi, vaan miehet kaivanossa ihmettelivät, mikä hampaissa ratisee, ja emännät kotona sitä, miksikä miehille ei keekikään kelpaa. Monia entisaikaisia hauskoja kaskuja on olemassa emäntien ammattitaidottomuudesta, ja ihme se ei olekaan, eiväthän he mitään oppia missään olleet saaneet.

Pyhänä puolisen aikaan kiertele kirjakauppias myyden Siirtolaista, Amerikan Suometarta, Auttajaa, katekismusta, virsikirjaa, Sionin kannelta, Genoveevaa y. m. Samassa saapuu papinmaksujen

kin kerääjä. Emäntä esittelee miehet, vetää hihasta pakoilevia uhreja kaupustelijoiden eteen ja vieläpä määrittelee, mitä ostaa ja paljonko antaa papille.

Alkaapa olla jo siellä täällä miehiä, jotka jyrkästi kieltävät kaikellaisen kaupan teon. Jokunen alkaa väittämään vastaankin koko aatesuuntaa. Kaikissa taloissa se ei saa tapahtua ilman, ettei heti uloskäsky olisi seurauksena. Mutta, mitäpä siitä, olihan poortitaloja kymmenittäin. Niinpä onkin seurauksena, että sosialisteja alkaa kokoontua visseihin taloihin, missä on lupa väitellä, tilata lehtiä ja kirjallisuutta.

Nopeasti kuitenkin uudet aatteet alkavat levitä. Neljä vuotta Työmiehen syntymän jälkeen ollaan jo niin vakavassa asemassa, että kansamme kunniaa huolehtivat liikemiehet katsovat tarpeelliseksi kutsua yleisen kokouksen Valo haalille. Tarkoituksena olisi hyväksyä erinäiset päätöslauselmat (juudasponnet) ja saattaa ne yhtiöitten tietoon tarkoituksella, että kaikki suomalaiset eivät ole punaisia, että punaiset olisi pantava pois työstä ja siten saatava heidät puhdistettua pois pyhästä Ironwoodista. Homma ei kuitenkaan onnistunut. Kiroitut sosialistit täyttivät huoneen ja panivat myttyyn koko hyvän suunnitelman.

Toiminnan vilkastuessa tuli puute talosta, sillä vuokrata ei enään tahtonut saada mistään. Niinpä samoihin aikoihin oli jo vireillä omatalo-kysymys, ja jo seuraavan vuoden, 1908 keväällä oli Palace haali valmis. Nyt alkoi toiminta kulkemaan nopeimmin askelin eteenpäin. Olihan pian ylikäyty huono aikakin, ja sen jälkeen oli huomattava nousukausi liikkeellämme. Sitä avusti monet eri tekijät, vaan lienee voimakkain uuden aatteen yhä voimakkaammat tuulahdukset, saaden etupäässä nuorison ututteraan toimintaan. Säätyrajoitus Valo haalilla ajoi ulos "alempiarjoiset" Palacen suojiin, jossa "säätyrajoja" ei tunnettu. Esimerkkinä säätyrajoituksesta mainittakoon, että Valo haalin ravintolassa ei tavallinen poortitalon tiskari saanut viedä kahvia kauppapalvelijalle, vaan kun mainareita tuli, silloin heille ei taas tarjoilleet ylemmällä asteella olevat stooritytöt, jotka osasivat englantia, vaan tiskari sai kunnian tarjoilla mainareille.

Säätyrajoitus ei loppunut omaan kansallisuuteen, vaan kilpailu oli myöskin koko kansallismaineen kohottamisesta. Oli koko kansallisuuden ylpeys, jos kaivannossa suomalainen mies pääsi masinaan, ja sai englantilaisen paanarin. Kuinka onnelliseksi tunsu itsensä sanottu mainari ja sitä enemmän vielä hänen vaimonsa. Jokainen alkava ja voimistuva liikeyritys kohotti kansallismainetta. Mielellämme olisimme olleet heti "engliskoista" seuraavia, vaan eipä sitä ruotsalaiset suvainneet. Heillä oli samallinen kilvoitus, ja mielipahkemme näimme, että ruotsalaiset kohosivat nopeammin. Meitä suomalaisia vielä kohtasi se paha onnettomuus, nuo kiroitut sosialistit kirkonpoltto-oppeineen, että kansallismaine alkoi luisua alaspäin, melkeimpä jo "po'akkien" ja "talimannien" tasoille; olihan siinä surua, vaikka kuinka kuuraisi, aina vaan sameaa. Jatkoksi tälle voi-

daan mainita, että samaa se on vielä tänäkin päivänä. Nämä samaiset raitiussankarit, Kalevan ritarit, ovat nyt hyvin lähellä kansallisuuteemme kuuluvia koiratorppareita. Kun tuli kysymykseen nuorisoamme turmelevan paheiden pesien toiminnan häiritseminen, nousivatpa urheat Kalevan kansan puolustajat takajaloilleen, pauhaten, että sille nauraa kaikki kieliset, ja niin kansallismaine laskee. Siis suomalaisen kansallismaineen kohottamiseksi nyt heidän mielestään tarvitaan antaa ainakin suloinen myötätunto paheiden pesille. Salakapakkain ovenvartijoina siis tapaamme meille ennen tunnetut raitiussankarit, ututterat kansallismaineen kirkastajat, ritarin puku yllä ja Kalevan miekka kupeilla. "Lainkuuliaisena kansana", sen etuvar-tiojoukkona he tämän maan tavan mukaan kunnioittavat "lakia" ja järjestystä.

Tällaisia aineksia vastaan on Työmies lippua heiluttaen taistellut joukkoineen. Tuloksiin voimme olla tyytyväiset, joskin myönnämme, että työtä vielä on tavattoman paljon. Tosiasia kuitenkin on, että helpoimmin korjattava vilja on jo leikattu. Jäljellä olevat ovat piintyneitä paikallaan seisojia, joihin ei hevillä enään uudemmat aatteet tietä löydä. Vuosittain omista riveistämme alkaa kaatua jo yksi ja toinen, työmaat vähentyvät ja siksi näemmekin tulevaisuudessa, että suomalaisella työväenlehdellä, enempää kuin millään muullakaan suomalaisella kirjallisuudella, ei ole enään nousemisen mahdollisuutta. Ken näkee seuraavan neljännesvuosisadan päähän, tietää kertoa, että suloinen suomenkieli näillä kunnahilla vaan harvemmin enään kajah-taa. Mutta Työmiespä ei ole tätä puolta huomaamatta. Me emme taistele kansallisuuden ja kielen puolesta, sen tekee sivutoinään nämä salakapakka-ritarit, vaan me lehtinemme taistelemme työläisten hyvinvoinnin saavuttamiseksi.

Työmiehen laaja levikki näillä ympäristöillä on yhteistyöskente-lyn saavutus. Viimeinen kymmenen vuotta on ollut erikoinen nousu-kausi. Varsinaisesti sen aloitti tov. Matt Peterson, ja sen jälkeen sitä on jatkanut tov. Jack Steele. Hänen ansionaan on paljon per-soonakohtaista työtä, vaan myöskin siinä ohella järjestelyä toisten työskentelylle. Tähän sisältyy levittäminen ja ilmoitusten hankinta. Tov. Kalle Kulju on vanhin asiamies Ironwoodissa, toimien lähes kaksikymmentä vuotta piirissään New Port kylällä ja lähiympäristöillä. Tov. Sotka on myöskin vuosia toiminut Gilessä, kuuluen tämä kolmikko säännöllisesti monet vuodet Ironwoodin Työläisten Edistysyhdistyksen kirjallisuuskomiteaan.

25 vuotta historiassa ei ole pitkä aika. Kuitenkin se Ironwoodissa on paljon muuttanut tapoja ja käsitteitä. Vertailllessamme lauluja, kirjoja, sanomalehtiä, keskusteluja, juhliä, asunto-oloja ja huvittelu-paikkoja, huomaamme, kuinka tavattomasti ne ovat muuttuneet. Sen kaiken johdossa on ollut Amerikan suomalaisen valistuneen työläis-aineksen, etupäässä keskivaltioissa asustavan, yhteistoiminnalla ra-kentama suurin ja sisältörikkain suomalainen sanomalehti *Työmies*.

Muutamia henkilökuvia

Kun allekirjottanut vuonna 1915 saapui Superioriin ja pian sen jälkeen ryhtyi aputoimittajaksi Työmieheen, oli tilanne paha. Liike oli muutettu mitä vakavimman taluskriisin alaisena Superioriin. Koneet saatu hädän tuskin lunastettua asemalta vuokrataloon. Liikkeen ympärillä masennusta, epätoivoa, sisäisten ja ulkonaisten vihollisten hihitystä ja hälinää, palkat maksettiin — jos maksettiin — postimerkeissä tai vippeinä, asiamieskoneisto luotu hajaannuksen jälkeen uudestaan, joukko toimitsijoita poistunut "Sosialistin" palvelukseen pitäen huikeata iloa liikkeen, sosialistipuolueen ja yleensä kaikkien Työmiestä lähellä olevien asioiden ja suhteiden kustannuksella. Lehden päätoimittajana Moses Hahl, jolla näytti olevan vaikeuksia pitää yllä työntöä. Riitaa siellä ja täällä, epäluuloa. Jotain sairasta oli sinä aikana ilmassa.

Olin tullut Canadasta tähän maahan. Olin seurannut Työmiehesä vallinnutta riitaa. Pidin hajaannusta tarpeettomana, josta kirjoitin pari alakertaakin Työkansaän vuoden 1914 aikana.

Oli tavallaan kiintoisaa astua Työmiehen rakennukseen vuonna 1915.

Taloudenhoitajaksi oli saatu tukkijätkä, kuten hän itse rakasti sanoa, eli Matti Tenhunen. Hän näytti mielestäni nuorelta, mutta sai myötätuntoni kun näin hänet takkinsa hihalla puhdistelevan kirjakaupassa myytävänä olevia Sosialistipuolueen leimalla varustettuja sylkilaatikoita. Olen ollut monen taloudenhoitajan kanssa tekemisissä ja alotin siis tämän uuden kanssa tuttavuuden — pyytämällä vippiä. Viitosta, muistelen. Minulta ei ole koskaan sitä kielletty perinpohjaisemmalla ja vakuuttavammalla tavalla. Hän, tämä uusi tuttavuus, Matti, jonka kanssa sitten jouduin toistakymmenen vuoden ajalla nykimään samasta köydestä, osotti kuinka olisi moraalisesti turmelevaa, minua mieskohtaisesti rappeuttavaa ja kirjanpidollisesti sekä joukkomielialankin takia arveluttavaa antaa mainittu vippi. Kuuntelin tuota miestä puolisen tuntia. Hän viittoili, puhui, osotti kuinka surkeilla teillä olin parhaillaan ja huomautti, jos kohta ajatusviivoilla ja kädenheilautuksilla, miten ylentävää on kärsiä nälkää. Oliko hän tosissaan vai leikilläkö näin haastoi? Käsitin vasta vuosia myöhemmin, että leikki ja tosi olivat liittyneet yhteen. Ihmeekseni hän antoi tämän saarnan jälkeen liikkeen kai senpäiväisen kassan, kaksi dollaria. Jos olisi tilaa, niin kannattaisi kertoa hieman muutakin. Tämä uusi taloudenhoitaja osotti olevansa järjestyksen ja kurin mies. Pari lakonuhkaa oli siitä todistuksena. Sitäpaitsi tiedettiin, että oli henkilökohtaisesti visu mies. Näin monia kertoja ravin-

1. Kuparialueen ens. naisjaostojen edustajakokous toukok. 18 p:nä, 1924. Seisomassa: Ida Juntunen, Sanna Lilli, H. Peltoniemi, Emil Juntunen (aluesiht.), Lempi Salo, Selma Uotila ja Hilja Tuoriniemi. Istumassa: Minnie Lax, Katri Heikkinen, Ida Wagar ja Anna Heikkilä.

2. Red Graniten, Wis., suomalaisia emäntiä haalin edustalla.

3. Joukko Nashwaukeeen, Minn., ty:n näyttelijöitä jotka ovat esittäneet "Mykää Topia" toistakymmentä kertaa hyvällä menestyksellä.

4. Osa Negaunee ty:n jäseniä Työn Tempelin rappusilla 1928. Sitten ensimmäisen hajaannuksen jälkeen on toiminta jälleen ruvennut menestymään ja vanhaa, monet sisäiset ottelut nähnyttä haalia jälleen käytetään työväen valituslaitoksena.

5. Monissa tuikeissa lakkotaisteluissa ovat suomalaiset esiintyneet tässä maassa. Kuva on otettu Red Granitessa vuoden 1922 lakkokesänä.

toloissa, kuinka hartaasti hän mieleksi, kun näki jonkun tilaavan itselleen T—luu-paistin. Itse hän tilasi makkaraa.

Hän veivasi liikettä linkkuveitsellä ylös. Erään vuoden aikana, arvelen vv. 1915—16 hän suorastaan hukutti metsäkämpät ja mainiseudut kolmessa valtiossa linkkuveitsiin, joissa oli Marxin ja muiden kumousmiesten ja — maun mukaan kauniiden tyttöjen kuvia. Kymmeniä tuhansia puukkoja ja puukkolautoja, joiden avulla niitä arvottiin! Tuntui kuin olisi varustauduttu sotaan. Mutta järjestys ja liikkeen luotto palasi. Liike maksoi jo 1916 palkkojakin. 1917 kai ei kukaan voinut sanoa olevansa takamaksussa. Liike nousi kuin tuh-kasta. Arvonanto palasi. Ulina vastustajain leirissä osotti, että tilaa-jamäärä nousi. Kukaan ei kieltäne, että se oli tuon ankaran, uuden, tiukan, mutta samalla työväenlehdelle sopivan talouspolitiikan ansiota, jota johti tämä tukkimies. Ehkäpä siinä tuli toisinaan näkyville hieman tarpeetonakin kituuttamista. Toisinaan olisi saattanut voivan olla hyödyksi, jos liike olisi samalla asettanut yhtä tiukkoja vaatimuksia niihin henkisiin voimiin nähden, joita sen liepeillä eleli. Mutta joka tapauksessa ei kielletä sitä, että Matti oli oppinut uuden ammatin: työväenlehden taloudenhoidon, vetänyt lehden allikosta järjestelyiden kautta, tehnyt henkilökohtaisesti työtä enemmän kuin mitä olisi saattanut yhdeltä mieheltä vaatiakaan.

Kun viittasin henkisten voimien "hairaamiseen" ja lausuin toivomuksen, että olisi pitänyt niidenkin suhteen tiukentaa vaatimuksia, niin lukija ymmärtää allekirjottanutta paremmin, kun hieman katselee tuota toimitusta, jonka hengen hedelmää tämä tukkimies — jos niin sanoisi — oli ryhtynyt kauppaamaan.

Silmäys vuoden 1915 toimitukseen on mielenkiintoinen, jos kohta ei vain määrättyssä mielessä.

Kun astuin ensi kerran toimitushuoneisiin, niin tulin hieman murheelliseksi.

Päätoimittajana oli silloin M. Hahl. Epäilemättä osasi hän kirjottaa. Mutta minusta tuntuu tänäänkin kuin olisi hänen sivistyksessään jotain tavattoman takaperoista ja keskenjäänyttä. Hän oli brutaali. Tuntui mielellään juttelevan jokseenkin uskallettuja hollitupajuttuja — eritoten naisille. Mutta sittenkin hän oli henkisesti voimakkaampi toisia, uskomattoman kyynillinen joissain tapauksissa ja mikä oli omituista — mitä pukevimminkin rahvaanomainen. Mutta hän ei ollut johtajatyyppeä. Hän olisi kaiketi ollut sitäkin, jos olisi aikoinaan luopunut niistä monikirjavista opinnoista, joita harjotti. Muistaakseni hän ihaili Nietzscheä.

Kuva muusta toimituksesta oli hieman sekava. (Minuun ehkä vaikutti se, kun olin tullut äskettäin Suomesta, jossa lehdet toimitettiin eri oloissa ja näinollen tyylikin oli hieman toisellainen).

Uutisosastossa istui Toivo Hiltunen, mahakas, hauska veitikka, joka kerskailli sillä, ettei ole kymmeneen vuoteen lukenut muuta kuin yhden kirjan ja oli sekin koskenut jotain Oulun kaupungin juuria. Ahkera työmies, hyvällä vaistolla varustettu uutismies, liaksi rek-

laamihaluinen ja nopea. Apulaisena hänellä Kalle Tähtelä (Jude-nitshin hyökkäyksen aikana joutui vangiksi ja lahtarit ammuttivat hänet). Hän oli toimituksen "Beau Brummel" hienoine pukuineen; nopea työssään ja huolimaton. Epäilemättä lahjakas poika. Tiedot kovin hajanaiset. Lueskeli mieluummin Alphonse Daudetia, haluten, kuten tämä, "nauraa kyynel silmäkulmassa."

Oscar Sarell toimitti uutisia tai oli toimitussivulla; kun keuhkotauti kävi ankarammaksi, muutettiin häntä sitä mukaa vähemmän henkistä kulutusta kysyviin töihin. Hieman umpimielinen, nopea suomentaja, todellinen proletaarinen toimittaja olemukseltaan, mutta saanut vain heikonlaisen opetuksen lehtitöissä. Korjauslukijana oli A. Sevo, jonka luonto oli kai luonut tällaista työtä varten. Hän näkyi suorastaan nauttivan työstään. Minä puolestani en vihaa mitään niin syvästi kuin oikolukua.

Kannattaa vilkaista vuoden 1915 ajan muutamiin teknillisiin miehiin. Vanha tuttava jo Tampereen ajoilta oli Axel A. Kantola. Hän järjesti jo niin aikaisin kuin vuonna 1907 Kansan Lehden postituksen kuntoon; sitä ennen sai tilaaja lehden, jos sattui. Istui koneensa ääressä Työmieheissä hiljaisena kuten oli istunut Kansan Lehdessäkin — tehden työtä tiukasti ja tuntien muutakin velvoitusta kuin pelkän palkkatyöläisen. Johtokunnan jäsen ja kirjuri viimeiset 10 vuotta, ja siinä ominaisuudessa arvokkaana apuna uutta talousohjelmaa pantaessa käytäntöön. Muuten hänen asemansa ei lie ollut hauska, kun joutui olemaan sekä työläisenä että "isäntänä" samaan aikaan. Edwin Rasi toimi latojana — hänkin talon "vanhaa kaartia", sittemmin painon työnjohtaja. Joseph Merilä myöskin vanhaa kaartia, samoin Hj. Lönnholm, painomestari (kuoli v. 1919). Unohtaa ei sovi, että Arthur Vuorelakin oli kai samaan aikaan töissä. Rehti ryyppymies, rehti luokkataistelija. Lisäksi: kirjansitoja V. Sola, kirjakaupanhoitaja Reino Salo, kirjanpitäjä Martin Mattila. Nuo kasvot muistuvat mieleen siltä ajalta. Lisäksi melkein ensi käynnillä tutustuin johtokunnan paikallisiin jäseniin. Frank Piuva oli muistaakseni joht. puheenjohtaja. Hiljainen, todellinen proletaari, eläen omaa elämänsä. Hänen piirteensä oli uskollisuus. John Tarkiainen samaa juurevaa työläisperua, suunnattoman ahkera kirjannyyjä; tunki kaikki ja tiesi kaikkien huolet. Peterson, saunanpitäjä, oli kolmantena; hieman riitaisa, mutta avomielinen luonne.

Mutta palatkaamme toimitukseen.

Mikä oli tuon laitoksen henkinen käyttövoima? Kuinka se työskenteli? Miten se onnistui tehtävässään opettajana ja johtajana — lehti nimittäin?

En ole koskaan nähnyt mekaanisempaa lehteä. Se toimitettiin vailla innostusta. Kukin kirjotti "vähintään kuusi liuskaa" — välipä mitä. Pitkiä, uuvuttavan näköisiä artikkeleita. Hahl kirjotti joukon ripeitä alakertoja. Mutta kyllä muutkin kirjottivat. He kirjottivat aamusta iltaan, kirjottivat, suomensivat, muokkasivat. Mutta lehti ei ollut elävä. Jotain siitä näkyi puuttuvan. Se ei ollut populaari.

Joukko kummallista joukkoa oli ympärillä, sitä johtajistoa, jonka oli työntänyt Työmiehen ympärille äsken tapahtunut hajaannus. Frank Aaltonen, pulska, pitkä mies, jota valkea ohimotukka komisti. Harvinaisen tietämätön mies — en olisi koskaan uskonut kuinka vähillä tiedoilla johtaja saattaa tulla toimeen. Mutta rohkea, tyypi-käs, johtaja ilman periaatteen lastia, tappelija. Suomalaisen työväenliikkeen valtava kynni oli temmannut hänet mukaansa — vaikka hän kuuluikin itseasiassa vallan toisalle, kuten pian käytännössäkin osotti. Lisäksi Severi Alanne. Hän toimitti sanakirjaa.

Tällaisissa olosuhteissa lähti lehti työskentelemään uudessa olinpaikassaan.

Liike nousi taloudellisesti. Ostettiin talo. Koneet ja kalusto huomattiin pian velattomiksi. Lehti paisui suuremmaksi.

Mielestäni vuodet 1915—16 vaikuttivat lehden toimittamiseen hyvin terveellisesti. Hahl joutui pois. Tilalle tuli nuorekas Eemeli Parras. Sitä ennen törmäsivät yhteen toimituksen kanssa lehden talouspuoli ja Lapatossu samalla puolen, Hahl johtaen, hänellä vastentahtoisina avustajina Tähtelä ja Hiltunen; Sarell ei näyttänyt välittävän. Tappelu alkoi Aaltosen julkisella haasteella päästä Hahlista eroon. Ainoa syy, minkä hän esitti Hahlin viaksi, oli se, että tällä oli "liian pieni kaliiberi" — todellakin huvittava syytös, kun tarkasti näitä kahta kaliiberia. Taistelu kiinnosti J. F. Syrjälääkin siihen määrin, että tämä tuli piirikokoukseen puolustamaan Hahlia; lähti pois tyytymättömänä. Sitä ennen olivat Hahl ja tov. K. A. Suvanto otelleet julkisuudessa. Hahl väitti, että ihminen ei ole niin suuressa määrin itsensä herra että voisi olla teoistaan lainkaan vastuussa — ja Suvanto puolestaan eräissä erittäin taitavissa kirjoituksissa osotti, että sitenhän kuka tahansa voi pistää esim. yhteisen laitoksen kassan taskuunsa ja sanoa: en ole vastuussa itsestäni, olen syytön. Kaiveltiin esille Marx, Diezgen, monet muut; Hahl muistaakseni lainaili Nietzscheä.

Toivo Hiltunen lähti myös. Suuttuneena ja uhoillen kosta. Perusti jonkinlaisen lehden, jota ilmestyi pari numeroa. Sarell kuoli keuhkotautiin. Tähtelä lähti Suomeen. Koko toimitus vaihtui lyhyen ajan kuluessa. Uskon, että lehti hyötyi aika paljo näistä vaihdokista, vaikka edelleen täytyy huomauttaa siitä, että traditiot lehtityössä eivät olleet erin suuret; vaativimmat sentään kuin missään muussa suom. lehdessä tässä maassa.

Erikoisemmin tuolta ajalta tulee mieleen vielä eräs lahjakas veitikka, joka oli liikkeen leivissä parisen vuotta. Hän oli John Koski, silloinen Pelto ja Koti lehden toimittaja Wm. Marttilan erottua Hancockin hajaannuksen seurauksena. Kielimies — puhui englantia, ruotsia ja venäjää sujuvasti suomen lisäksi — maailmanmies, seikkailija ja hoobo samassa persoonassa. Ryyppymies periaatteellisista syistä; en ole koskaan nähnyt kenenkään ajavan kurkkuunsa ryyppyjä sellaista määrää kuin hän ja sellaisella järkähtämättömällä tyyneydellä kuin hän sen teki. Hän kulautteli, ryyppi, makusteli, joi

ja nautti — ja lehti myöhästyi alituisesti päiviä ja viikkoja, kunnes aina vuoden loputtua tasattiin numerot liittämällä pari numeroa yhteen. Hänet erotettiin. Ei kukaan kai huomannut kun hän lähti talosta kadun vastapuolella olevaan irlantilaisen runnaamaan kapakkaan. Näin hänet useita vuosia jälkeenpäin Chicagossa kohteliaana, aamuryypyn henkevoimänä, maailmanniehenä, jonka takissa ei ollut ehyttä kohtaa, risat koivissa. Omituinen mies — täynnä miellyttäviä ominaisuuksia yhtyneinä kelvottomiin.

Vasta oikeastaan vuonna 1917 — Suomen luokkasodan puhjettua — alkoi lehti saada muodon ja sisällön, joka tehoi yhä suurempiin joukkoihin. Mainittu luokkasota toi opetuksia. Vuonna 1918 Eemeli Parras kirjotti selvästi — ja ensi kerran lehden historiassa — proletariaatin diktatuurista, valtion luonteesta ja leninismistä. Siihen saakka, jos rohkenisin väittää, oli lehti kylläkin esiintynyt "aina vasemmalla" mutta vasta kansalaissodasta lähtien voi sanoa sen sisällön määrätietoisesti pyrkineen selvittämään vallankumousliikettä leniniläiseltä kannalta, jos kohta vuonna 1925 saatettiin panna merkille, että käytäntöön siirtyminen toi uusia vaikeuksia. Mutta siitä puolesta on tässä kirjassa täydellinen selostus.

Kuinka usein Työmiehen toimitus vaihtuu neljännesvuosisadassa? Sitten vuoden 1914 on ainakin — jos muistitietoni on oikea — seuraava määrä miehiä ollut töissä lehden toimituksessa:

Kalle Tähtelä, Oscar Sarell, V. S. Alanne, Toivo Hiltunen, Moses Hahl, Matti Kangas, Edi Sulo (Sulkanen), Leo Mattson, J. W. Meriläinen, John Koski, Leo Laukki, Aku Rissanen, Wm. Marttila (Pelto ja Koti), Eemeli Parras, Yrjö Laitinen, Yrjö Halonen, Aarne Halonen, Henry Aškeli, Henry Koski, Kalle Aine, Alvar Hayes, Jukka Salminen, Arvid Nelson, Vilho Boman, W. Riihinen, Kalle Rissanen, K. E. Heikkinen, Henry Puro. Korjauslukijoita: A. Sevo, E. V. Latvala, Ida Kauppi, J. B. Lantto, Saima Rissanen, Hj. Nukala, H. Sankari.

35 nimeä siinäkin. Jos laskemme lehden ilmestymisestä lähtien, niin on lehden toimittajina ollut tällä ajalla ainakin 50 henkilöä — keskimääräis-ikä" siis kaksi vuotta. Lapatossu (Punikki) on pääsyt kolmella toimittajalla: Sallinen, Salminen ja K. A. Suvanto, jonka kehittämänä lehdestä on tullut ei vain kansallinen, vaan yleismaailmallinen; muutamia kertoja se on joutunut vetämään "vanhempaakin veljeä" linjalle.

Tämän kirjottaja on joutunut Työmiehessä toimimaan useimassa tapauksessa päätoimittajan apurina. Mutta ei yksinomaan sellaisena. Kerran leivottiin konttoorimieskin. Toimittanut kansankirjeitä painoon, uutisia, etu- ja takasivun. Lehtemme toimittamisen suurin vika on siinä, kun se ei voi kehittää — suomennostyön runsauden takia — "all-around"-miehiä, joten työ yksitoikkoistuu väkivänsinkin. Kun mies tulee "uutismieheksi", niin sellaisena näkyy pysyvänkin. Jos tulee kirjottamaan artikkeleita, niin kysyypä aika käännettä elämässä ennenkuin siitä vapautuu. Se on jäykkyyttä, joka olisi poistettavissakin. Mutta toisekseen täytyy muistaa, että leh-

temme tuonnempana muuttuvat englanninkielisiksi. Ei siis synny yritteliäisyyttäkään.

Hyvä tai huono — Työmies on joukkojen lehti, suurten joukkojen lehti, kunnioitettu ja rakastettu! Se on vastannut tarvetta ja vaatimuksia, ollut Amerikan suomalaisen työväen tulkki taisteluissa ja työväenliikkeen rakentamisessa. Nyt, sen 25-vuotispäivänä, kymmenet tuhannet työläiset tervehtivät sitä ja osottavat olevansa sen mukana. Lehti on ohjaaja ja kasvattaja — johtaja; tällä ajalla se on tehnyt uskomattoman määrän kasvatustyötä.

Kuvitelkaapa, että esi-isät eivät vuonna 1903 olisikaan tätä lehteä perustaneet — että meillä ei olisi Työmiestä!

Miltähän näyttäisivät suomalaisasutukset?

Feidias.

EPÄILIJÖILLE

*Te epäilijät ootte kaiken sen,
mik' yhteistä tään alhaiskansan on,
ja päätä pyörittäen lausutten:
— ei synny ehjää — toimi toivoton.
Tienoheen poikkeatte, raukat, vain,
kun toiset edistystä eespäin vie.
Näin vastaan ootte kehityksen lain
ja siksi hidasta sen kulku lie.*

*Nyt nähkää, houkat epäilijät te,
— on siemen kylvetty jo yhteistyön!
Ja askel askeleelta eestyy se
kuin päivänsäde hälvetessä yön,
ja yhä paisuessa joukon sen,
jok' orjajyksiköistä koottu on,
sen voima silloin moninkertainen
voi alhaiskansan viedä voittohon!*

M. Rutanen.

Kauniita tuloksia Munisingissa, Mich.

Työväenliikkeen kehityksestä. Vuonna 1910 tuli tänne yksi ainoa suomenkielinen työväenlehti Työmies. Suomalaisten lukumäärä oli silloin noin 175, nyt ehkä 150 paikkeilla; siis laskenut vähän. Siihen aikaan oli kauhistus Munisingin suomalaisille kuulla puhuttavan sosialistisesta työväenliikkeestä. Niinpä tämän kirjottajallekin tehtiin kysymyksiä (kun joskus joutui puheeksi työväen pyrinnot) "että oikeinko siihen yhtyessään pitää kirjoittaa nimensä omalla verellään?" Näin hämääriä silloin olivat tiedot senaikaisesta sosialistisesta työväenliikkeestä. Edellämämainitun vuoden loppupuolella kuitenkin alkoi tulla useampia työväenlehtiä tänne suomalaisten keskuuteen. Lehdet ja kirjallisuus tekivät kehitystään ja sen tuloksena voimme mainita, että kesäkuulla v. 1914 perustettiin Munisingiin S. S. Osasto. Jäsenmäärä oli pieni, ainoastaan toista-kymmentä. Jäsenmäärä kuitenkin kohosi hiljalleen, ollen korkeimmillaan 32. Jos missään pikkupaikassa, niin Munisingissa osaston toiminta sai kokea ankaraa vastustusta. Kaupungin valtuusto ja virkakoneisto käytti kaikenlaisia keinoja hävittääkseen sen toiminnan. Lukitsi silloisen vuokrahaalin ovet, vangitsi iltamien toimihenkilöitä ja sosialistipuhujia. Tästä kaikesta huolimatta toiminta voimistui. Vuosina 1916 ja 1917 rakennettiin oma haali. Siinä sitten toimittiin väliin ripeämmin, väliin taas laimeammin, riippuen aina työsuhteista ja siitä minkä mielistä liikkuvampi työväestö oli. Uudelleen järjestelyn aikana lopetettiin S. S. Osaston toiminta ja perustettiin "Finnish Club", joka nyt on paikkakunnalla toimivana suomalaisena työläisten seurana. Jäsenmäärä on 40 paikkeilla.

Alaosastoja Finnish Clubilla on useita. Niistä on ehkä suurmerkityksellisin soittokunta. Tämä soittokunta oikeastaan oli perustettu jo ennen kuin vanha S. S. Osasto. Se toimi (tai koetti toimia puolueettomana). Siihen kuului S. S. Osaston ja ei osaston jäseniä. Vuosina 1914 ja 1915 ollen yksi Ylä-Michiganin mahtavimpia työläisten soittokuntia. Sitten siitä koitettiin karsia työväenliikkeelle myötätuntoiset jäsenet pois ja niinollen siitä syntyi hajaannus. Kuitenkin kaikki toimiva voima oli työväenliikkeelle myötätuntoista ja niin perustettiin uudelleen ja toimittiin osaston haalilla, joskin vielä itsenäisenä. Vasta uudelleenjärjestämisen aikana se pantiin "Finnish Clubin" alaosastoksi. Nyt on tosin pieni huonosten työolojen tähden, mutta äärettömän suuresta merkityksestä klupin toiminnalle.

Voimisteluseura on myöskin klupin alaosastona. Se vasta perustettiin syksyllä 1927. Olisi kovin tärkeä tekijä yhteistoiminnassa, kun vaan voisimme sitä pitää toimintakuntoisena.

Naisjaosto alkoi varsinaisen toimintansa v. 1925. Siinä on ollut joskus enempi ja joskus vähempi jäseniä. Nyt on alle 10. Naisjaosto on toiminut kokoonsa nähden koko hyvin ainakin rahallisissa asioissa. V. 1926 kustansi kolmiiviikkoisen kesäkoulun lapsille. Ja 1927 luovutti klupille \$70 kuin klupi oli rahapulassa.

Osuustoiminnallista yhteistyötä. Kulutusrenas perustettiin 1919. Sitten 1921 muutettiin osuuskaupaksi. Sittemmin v. 1925 tämä osuuskauppa liitettiin The Eben Farmers Co-operative Store Co:n haaraliikkeeksi. Tekee nyt kuu-kausittain lähes \$4,000.00 liikevaihdon.

Pyrintö Co. on osuustoiminnallinen ruokailupaikka yksinäisille miehille. Tämä "poikatalo" perustettiin 1920 ja on se ollut yhtämittaisesti toiminnassa.

Joskus on jäseniä 20 paikkeille ja toisinaan on vain 10. "Poikatalo" on suu-
resta merkityksestä yksinäisille miehille pitääksensä ruoan ja asunto-olot jota-
kuinkin siedettävässä kunnossa.

Työväenlehtien ja -kirjallisuuden leviämisestä paikkakunnalla. Kuten alussa
jo sanottiin, että vuonna 1910 tuli yksi ainoa Työmies Munisingiin. Muita
työväenlehtiä ei tullut ollenkaan. Nyt leviää lehtiä ja kirjallisuutta seuraavas-
ti: Työmiestä 28 kpl., Toveritarta 18 kpl., Punikkia 18 kpl. ja Utta Koti-
maata 5 kpl. Vielä lisäksi suomalaisten toimesta levitetään englanninkielisiä
julkaisuja ja lehtiä: Labor Defender 10 kpl. kuukaudessa, Young Comrade 6
kpl. ja Young Worker 5 kpl.

Tästä näyttää, ettei tämä 18 vuoden raskas ja vaivaloinen työmme ole
mennyt aivan hukkaan, joskaan emme ole saavuttaneet niin suuria tuloksia
kuin silloin unelmoimme kun tälle kehityksen taipaleelle lähdimme.

A. Sinervo.

Pohja on luotu.

Katsaus Työmiehen vaikutuspiiriin Beldenissa, N. D.

Tämä paikkakunta ei ole poikkeus muista suomalaisista uudisasutusseu-
duista. Suomalainen väestö on vanhoja teollisuustyöläisiä, jotka äärimäinen
kapitalistinen riisto on ajanut tänne pohjoislännen arolle onneansa etsimään.
Jo niin varhain kun 1904 luvulla on ensimmäisiä suomalaisia tullut Ironwoodista,
Mich. Toveri Ivar Husa, joka vieläkin on paikkakunnallamme, on kai ensi-
mäisiä Työmiehen tilaajia. Siis samoihin aikoihin kun Työmies taivalsi ensi-
mäistä ikävuottansa. Siitä lähtien on Työmiehen tilaajia ollut paikkakunnalla,
joskus hyvinkin runsaasti, riippuen aina suomalaisista asukkaista, joista ensin
osa on ollut liikkuvaa väestöä. S. S. Osasto perustettu Beldeniin 1912. Siitä
asti työväenliike on ollut toiminnassa. Se on ainoa toimiva vallankumoukselli-
nen elin koko Pohjois-Dakotan valtiossa. Tämän kirjottaja on ollut Työmie-
hen asiamiehenä sitten vuoden 1916. Olen toiminut voitavani vaan toiminnallani
on ollut hyvin rajotetut mahdollisuudet, sillä paikkakunnalta on muuttanut
suomalaisia pois ja nuorempi väestö lukee englanninkielisiä lehtiä ja levittää
Daily Workeria, Young Workeria, Young Comradea ja United Farmeria,
joiden levikki jo lasketaan sadoissa. Kaiken tämän saamme laskea Työmiehen
ansioiksi, sillä sen aatteellinen merkitys ei ole vähäinen. Sen juuret ulottuvat
jo kauas varsinaisten amerikalaisen maanviljelijäin keskuuteen.

Se on ollut todellista taistelua. On joskus näyttänyt hyvin toivottomalta.
Mutta muutakaan mahdollisuutta ei ole ollut. Olemmehan nähneet viime aikoi-
na suuriakin kansallisia liikkeitä nousseen rajumyrskyn tavoin hyvinkin rai-
vokkaina pinnalle. Mutta ne ovat hajooneet kuin tuhka tuuleen. Ne eivät ole
olleet luokkaliikkeitä. Siksi ne eivät ole kestäneet ajan myrskyissä.

Viettäissämme *Työmiehen* 25:tä syntymäjuhlaa se kannustakoon toimi-
maan edelleen työväen vallankumousliikkeen hyväksi. Työmies jokaiseen koti-
tiin! Se olkoon tunnuslauseemme, sillä onhan Työmies vanhin työväen sano-
malehti koko Amerikan mantereella, ei ainoastaan suomalaisten, mutta yleensä.

Otto Matiskainen.

TYÖMIEHEN PERUSTAJIA

Vihtori Kosonen, ensimä-
inen toimittaja.

Anton Jäntti, johtokunnan
kirjuri.

Pekka Heikkilä, kuollut v.
1904.

PEKKA HEIKKILÄN MUISTOLLE

Me muutammat henkilöt, jotka Työmiehen perustamisen aikana Worcesterissa olimme,
kävimme raittiusseura "Idän Liiton" haalilla iltamissa, koska se oli kuitenkin vapaamieli-
sempi ja suvaitsevaisempi kuin raittiusseura "Sovittaja." Usea meistä myöskin kuului
mainittuun seuraan jäsenenä ja avustimme iltamia ohjelman suorittamisessa.

Erinomaisen etevä ohjelmansuorittaja ja runonlausuja oli toveri Pekka Heikkilä.
Hänellä oli aina hyvin valikoidut runot ja oli hän pidetty. Hän sairastui yht'äkkiä tam-
mikuulla 1904 ja vietiin sairaalaan leikattavaksi umpisuolivian tähden. Hän ei toipunut-
kaan enää vaan heikkoni. Ystävänsä kävivät häntä katsomassa ja oli hän tietoinen lop-
puna lähenemisestä ja pyysi toimittamaan hautaamisensa ilman papillisia seremonioita.
Päätimme tehdä toivomuksensa mukaisesti, vaikka hänellä oli veli laestadiolainen, joka
olisi tietysti tahtonut toisin.

Hänen jäännöksensä lepäsivät Idän Liiton haalilla, johon oli kerääntynyt suuri kansa-
joukko lausumaan jäähyväisensä hänelle. Työmiehen silloinen toimittaja, Vihtori Kosonen,
piti sattuvan hautauspuheen, lausuen m. m. vainajan vakuuttaneen olevansa tietoinen lähe-
nevästä lopustaan eikä haluavansa mustakaapuista hautaustilaisuuteensa. Tätä sanoessaan
Kosonen kosketti keveästi kädellään kirstun kantta.

Sinne oli kuitenkin tullut kaksi pappia, toinen Synodan seurakunnan ja toinen vapaa-
kirkollisten pappi. Kososen puheen aikana Synodan pappi asteli ulos pitkällä harppauksilla,
mutta toinen jäi sinne ja Kososen puheen loputtua nousi ylös, alkien puhua itku kurkussa,
sanoen olevansa vakuutettu että mainittu vainaja viime hetkellään muutti mielipiteitään ja
tuli helvetin pelkoon.

Sitten lähdimme hautausmaalle, jossa vielä lauloimme hänelle jäähyväisiksi ja jätimme
hänet säilytettäväksi talvihautaan, lopullisesti kätettäväksi maaemnon syliin sitten kun routa
sulaa keväällä. Mutta hänen uskonnollinen veljensä olikin pitänyt varansa ja meni niin
varhain papin kanssa, ettei routa ollut vielä sulanut ja toimittivat papilliset loititmiset
vastoin vainajan pyhää toi-
vomusta.

Tämä oli muuten kaiketi
ensi kerta kun Amerikan
suomalaisten kesken hautajai-
set yritettiin toimittaa ilman
pappia. Ja tämän johdosta
koko vanhoillinen väestö
Worcesterissa ja kaikkialla
joutui pyhän vihan valtaan.
He kirjottivat lehtiinsä kau-
heita juttuja siitä kuinka Ko-
sonen muka löi nyrkkiä kirs-
tun kanteen y.m. sentapaista.
Mutta alkuaskel oli otettu
siinäkin asiassa ja monta
suomalaista on haudattu il-
man papin apua tämän nel-
jännevuosisadan aikana. Ja
Pekka Heikkilä joutui nuore-
na raivaajaksi mainitussa
asiassa. — Alma Widgren.

Kaarlo Stenberg.

Erick Widgren.

Kun körttiläisistä hierottiin luokkataistelijoita.

Työmies siis täyttää 25 vuotta. Siis parhaassa iässä. Tässä pitäisi lausua joku syntymäpäiväruno tai laulaa sonetti, mutta jääköön nyt paremmille laulajille; sen sijaan koetan muistella pikku tapauksia niiden 21 vuoden ajalta kun olemme yksissä vanhenneet.

Se oli 1907, ennen sitä juudasponsi-aikakautta. Olin juuri tullut "Kalevan kankahilta" vähä ikäänkuin muutteeksi. Sielläkin kun tahtoi olla niitä uhkaasteita aina varastossa. Olin kirjoitellut Vapaa Sanaan hiukan totuutta hipovia uutisia eräiden talonjussien rötöksistä renkiensä kanssa (samat isännät myöhemmin olivat värväämässä miehiä saksalaiseen armeijaan), josta syystä oloni siellä kävi suoraan sanoen vaaranalaiseksi.

Paikkakunnalta mistä olen, olivat kaikki Amerikan lähtijät tulleet eräiseen vissiin kaupunkiin, joka ei voinut kerskua valistuneisuudellaan. No niin! Kun kerran kaikki muut olivat tuohon paikkaan menneet, ostin minäkin tikitini samaan pyttyyn. Siellä oli joitakin kunnan kavereita, jotka yrittivät tehdä voitavansa valistuksen eteen. Työmiestä tuli taloon joku — en muista kuinka monta. Siirtolainen oli talon puolesta luettavana. Amerikan Sanomat tuli myös jollekin.

En tiedä liekö ajatus ollut tehdä paikkakunnan körttiläisistä luokkataistelijoita hieromalla, mutta kumminkin me "työmieheläiset" päätimme käydä joskus kirkossakin. Ja sanon minä, että siellä oli virressä ääntä, joskin Viken ääni pakkausi hiukan matkimaan kotipitäjän lukkarivainajan omituista "trillausta." Emme olleet montakaan kertaa kirkossa käyneet kun sattui, että ilmoitettiin että jälkeen seremonioiden on seurakunnan kokous. Jäimme kokoukseen. Tuli esille kysymys sunnuntaikouluopettajain valinnasta. Joku, en tiedä leikkiläinkö vai, esitti minua yhdeksi opettajaksi. Pitipä vielä pitkän esitelmänkin minun teräväpäisyydestäni, että jo aloin itsekin epäilemään siinä olevan perää ja huomattavasti lämpenin ukkeliä kohtaan. Valituksi tulin. Virkaani ehdin täyttämään toista viikkoa — siinä välillä oli vain yksi sunnuntai. Se minun sunnuntaini oli mainio. Ensin kuulustelin lasten läksyjä yksitellen, kuten tapa vaatii ja sitten annoin kullekin tuuman mittaisen kappaleen uudeksi läksyksi ja sillä hyvä. Kortteeritaloon tultuani oli siellä 20 kpl. kirjaa "Jumalan Lapsen", kirj. James Ahlman, joita minut määrättiin kaupittelemaan. Kirjapinkka kaimalossa kuljin talosta toiseen ja jokaisen kirjan möin kiihkeimmille kirkon pönkille. Siinä kirjassa kun oli niin korea nimikin. Seuraavana tiistai-iltana tulla paatusti eräs kirjan ostanut akka kortteeriimme ja luki tuomionsa että me koko känki olimme sopimattomat käymään herran huoneessa. Siihenpä se valistusyritys jäikin sillä taholla. Nyt päätimme yhtyä Veljesseuraan. Siellä meillä oli onni melkein huonompi kuin kirkossa. Koetimme tuollaista toverihierontaa, mutta kaiketi meillä ei ollut malttia kylliksi eli liekö passimme käyneet vanhoiksi; kaikessa tapauksessa jouduimme yksi toisensa perään töttömäksi, joten hajosimme sieltä kaikkiin maailman tuuliin. Körttiläisyys oli voittanut ja istuu satulassa vielä nytkin tuossa kylässä, jonka nimeä en halua mainita, ettei tulisi mitään pahennusta.

Minä vanhanmaan miehenä en uskaltanut oikein kauaksi lähteä, joten siirryin vaan pieneen naapurikylään. Siellä ei ollut herännäisyydellä niin vankkaa pohjaa, joten se saatiin rikki helposti. Paikkakunnan raittiusseura muutettiin nuorisoseuraksi, joten ennakkoluuloiset meikäläiset, jotka eivät olleet asioista selvillä saatiin yhtymään. Runnattiin haalitoimintaa niinkuin pitikin: avustamme lakkolaisia y. m. Sen aikuiset siirtolaismiehet olivat verrattain nuoria, joten heille oli leikin asia onkia kirkkolaisten työt mukaan.

Joittenkin vuosien perästä ei tuossa kylässä ollut kuin yksi maanviljelijämainari, jolle ei tullut minkäänlaista työväenlehteä. Mies oli puolittain suostuvainen tilaamaan mutta: "mitä siihen akkakin sanoo." Ja akka sanoi että ei.

Jouduimme erään toverin kera korjaamaan tuon ukkelin kaivopumppua.

Kun tuli kysymys palkasta sanoin silmää räpäyttämättä: "Se olisi kymmenen taalaa eli Työmiehen tilaus puoleksi vuodeksi." Siinä raapastiin jonkun kerran korvallista, mutta kun minä pysyin taksassani, niin olihan se Työmies tilattava ja niin oli kylä 100% työväenlehtien lukijoita (ainakin tilaajia). Samoilta nurkkakiville on nyt eräs toveritar perustanut naisjaoston, joten oli kai siitä entisajan työstä jotain hyötyä.

Siitä asti kuin Suomesta tulin olen ollut milloin valittuna, milloin taas itsevalitsemanani Työmiehen asiamiehenä, joskaan ei niitä tilauksia ole noin vaan satamalla tullut.

Työmiehen koneita en ole ollut tilaisuudessa näkemään kuin kaksi kertaa. Ensi kerralla puolikuolleen matkan vaivoista. Toisella kertaa olin tilaisuudessa uudistamaan tilaukseni — peri kiusallinen homma siinä tilanteessa. Erittäin vaaleaverinen tyttö otti tilaukseni ja nimeni. "Jaha! Oletteko asiamies?" kysyi hän. "Olenhan tuota ollut." "Mutta oletteko nyt?" Äh, flikka! Onpas sinulla luontaista kohteliaisuutta, kun et suoraan moiti asiamiestä laiskuudesta, vaikka tilauksia on tullut niin harvoin, että melkeinpä nimikin on jäänyt unhotuksiin. Tämmöisiä ajatuksia juoksenteli päässäni ja kai ne ajatukset näkyivät uloskin, koska hän pelasti aseman omalla tavallaan.

* * *

Kaikista kiusallisinta, mitä matkan varrella olen tullut kokemaan, on ollut se itsepintainen sanoisinko farisealaisuus eli karsinoituminen. Olen ollut tilanteissa, että minua on moitittu, melkeinpä syytetty puoluerikoksesta kun olen sattunut seurustelemaan vanhoillisten kanssa. Mutta kuinkas herran tähden kukaan tietäisi mitään, ellei heille olisi sanottu. Luontaisia kapinasieluja kyllä on, mutta suuri osa ihmisiä vaatii ulkopuolisia vaikuttimia ennenkuin saavat ajatuksensa oikealle tolalle.

H. E. Latvamäki.

Kun olimme nuoria.

TYÖMIEN-LEHDEN PERUSTAMISEN AJOILTA.

Saavuttuani Suomesta Worcesteriin, Mass., vuonna 1900, oli suomalaisilla siellä yhteispyrintöjä: kaksi raittiusseuraa, Sovittaja, jota "Kämpäsi" kututtiin ja Idän Liitto, ja myös seurakunta. Kansalaisemme siellä elivät synkässä patavanhoillisuudessa. Se "Kämpän" raittiusseura esim. oli niin ahdasmielinen, ettei sen iltamissa koskaan tanssittu. Ja jos sen jäsenet kävivät tanssissa muualla, erotettiin heidät seurasta, eli ainakin annettiin nuhdesaarna, koska olivat muka tehneet rikoksen. Heillä oli iltamissaan jonkunlaisia leikkejä, joita kutsuttiin "hieriaisiksi."

Oltuani poissa parin vuoden ajan, tulin sinne kesälomalle v. 1903. Olin "Kämpä" raittiusseuran piknekissä "Isontammen juurella" eräänä sunnuntaina clokuulla. Tapasin tutun tytön joka sanoi keräävänsä avustusta Hannan, Wyo., suuren kaivosonnettomuuden leskien hyväksi, mutta sanoi ei saaneensa paljon mitään listalleen. Yhdyin häneen ja pyysimme jokaiselta, eikä kukaan kieltänytäkään. Vielä yhtyi meihin eräs nuorimies ja tulokset olivat kerrassaan hyvät.

Piknekistä kotiin tultuamme tämä nuorimies pyysi minua kävelyllä läheiseen puistoon ja kertoi paikkakunnan nykyisistä riennoista. Hän itse oli saapunut Suomesta lähes pari vuotta sitten ja kertoi saapuneen useita muitakin nuoria miehiä mikä mistäkin, useimmat Suomesta, jotka omasivat luokkatietoisuuden työläisen katsantokannan. He huomasivat sosialistisen sanomalehden

tarpeellisuuden juuri siellä ja olivat pitäneet kokouksen keskenään ja päättäneet perustaa Työmies-lehden ainoastaan muutama viikko sitten.

Se aate syntyi olevien olojen pakoittamana heidän aivoissaan ja myöhemmin otti materialistisen muodon. Ja heillä oli suuri usko asiansa oikeuteen.

He olivat kaikki nuoria, alle kolmenkymmenen vuoden ja heidän nimensä olivat seuraavat: Pekka Heikkinen, Kaarlo Teräs, Erik Widgren, Kaarlo Stenberg, Herman Alho, Anton Jäntti ja Emil Ailio. (Luullakseni myöskin toveri Aksila, mutta en ole aivan varma.) Ja ensimmäiseksi toimittajaksi lehdelle he saivat Yrjö Mäkisen.

He uhrasivat varansa mitä kullakin oli ja suuria heillä ei suinkaan ollut. Myöskin aikansa tekemällä työtä ilmaiseksi kaikkina väliaikoina ja sunnuntaihin ja olivat asiamiehinä lehdelleen jokaisessa tilaisuudessa.

Tällä Työmies-lehden perustamisella ei ollut mitään yhteyttä aikaisemmin New Yorkissa perustetun ja kuolleen lehtiyrityksen kanssa, jossa hommassa oli ollut joitain newyorkilaisia ja tohtori Tanner.

Muutin itsekin samana syksynä paikkakunnalle jälleen ja olin tilaisuudessa seuraamaan tämän lehden vaiheita. Avustin sitä rahallisesti ja olin asiana. Se joutui kovaan ahdinkotilaan seuraavana keväänä ja silloin annettiin vähän isompi häilytyys ulompanakin asuville. Pidettiin kokous ja osanottajia saapui New Yorkista asti. Asiat saatiin siihen kuntoon että päätettiin lehden ilmestymistä jatkaa ja se alkoi voimistua vähitellen ja on nyt sellainen voimakas "iso veli" toisille nuoremmille veljilleen. Siitä todella voimme olla iloiset ja ylpeät.

Alma Widgren.

What is the future of the Työmies?

America has ever been the melting pot of all races of the earth. There has been a continual flow of immigrants from all sections of the globe until recent years, when Congress passed a law placing quotas and various other restrictions on immigration from foreign countries. They have flocked into the large industries of America to produce billions in profits for the American money kings.

These foreigners, gathering into industrial centers, were rushed pellmell into factories, mines, etc., where different nationalities were fused freely without the slightest recognition of national differences. Together, in one mass, these workers have toiled and sweated for the American capitalists, together they have been exploited by the common boss.

Although these foreign workers have mingled freely among themselves while on the job, after the blow of the whistle signalling the day's work ended, they have moved into separate worlds. They have gone about their social and other pursuits among their own nationalities.

There were really weighty, fundamental reasons for the various nationalities among the foreigners gathering into their own groups. A serious reason was the language question. It is natural for one to seek the company of those who speak the same tongue. Several other reasons can be enumerated, but our topic is not a discussion of national differences.

Quite naturally, this separation gave rise to a situation such as we perceive today. Many nationalities have founded various organizations of their own and established newspapers to guide them. Thus we have also a good number of revolutionary language papers in America. Among them is our Työmies.

The Työmies has thus far well served its purpose. In the middle and northwestern states it has built for itself a following and reputation second to no other Finnish paper in the country. It has been an effective guide to the movement and population it has served.

But now has come the law restricting immigration. The Finnish movement that the Työmies has served cannot get very many recruits amongst the immigrants yearly coming into this country, for the yearly quota from Finland is set at the small sum of 471. And the fate of the Työmies is inseparably linked with that of the movement of which it is a part.

The American born youth of Finnish extraction is essentially American. Their pursuits are not so much in the same line with their parents. They would rather read the American papers than the language publications. This difference grows out of the different surroundings in which they have grown up. They have been given their schooling in American schools and they have associated much with the American youth.

Of course the effect of the immigration restriction law on the Työmies is such that in the long run it will dwindle in circulation. But the paper has no reason for sorrow concerning the future, although its Finnish readers will gradually become less and less. Nevertheless, that time will be quite a long time in coming around.

But the offspring of the Finns in the district that the Työmies serves have not been lost to the revolutionary cause. And this is one of the reasons why our newspaper has no care concerning the future. It is the steadfast organ of the revolutionary movement, a movement that is not bound with national aims, and therefore language issues cannot become questions of life and death to the paper.

The mere diminishing of nationalities in America does not put an end to the exploitation of workers and poor farmers, and the class struggle continues, in fact it becomes sharper as capitalism develops. So the reason for the existence of a communist daily in our district still will exist.

When the situation reaches the point where the Finnish readers are fewer and there is the demand for an English communist daily in our district, then the Työmies will change into an English communist daily and carry on its fight in the interest of the exploited masses. Its goal will remain the same, but the possibilities of rallying an even larger following will then be much brighter. The Työmies is permanent—it is here to stay.

Hj. Sankari.

Vapaus ja oikeus

*Milloinkaan ei köyhälistö oikeutta saa,
jos se tyynnä vaiti ollen sitä odottaa.
Syvemmälle puristuu vain sorron kahle-ansa,
jos ei itse oikeuttaan vaadi köyhä kansa.*

*Vapauttaan kaunghinta kaiho köyhän rinta,
mutta kallis meille ompe vapauden hinta.
Ei se saavu lepokotiin, taistoa se vaatii!
Rikkaat tielle köyhän onnen estehiä laatii.*

Ritolan Eljas.

S.K. 2

keluh-paja